

ΑΡΧΑΙΑ Β/126

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΛ.ΛΑΜΠΡΙΔΗ

Θουκυδίδη ίστορια

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Θουκυδίδη

BIBLIO Σ'
BIBLIO Ζ'

ίστορία

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΣΤ 89

ΣΧΒ

Λαζαρίδη, Έγ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΕΛ.ΛΑΜΠΡΙΔΗ

Θουκυδίδη ίστορία

ΒΙΒΛΙΟ ζ
ΒΙΒΛΙΟ Ζ'

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΑΛΑΓΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΘΗΝΑ 1981

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

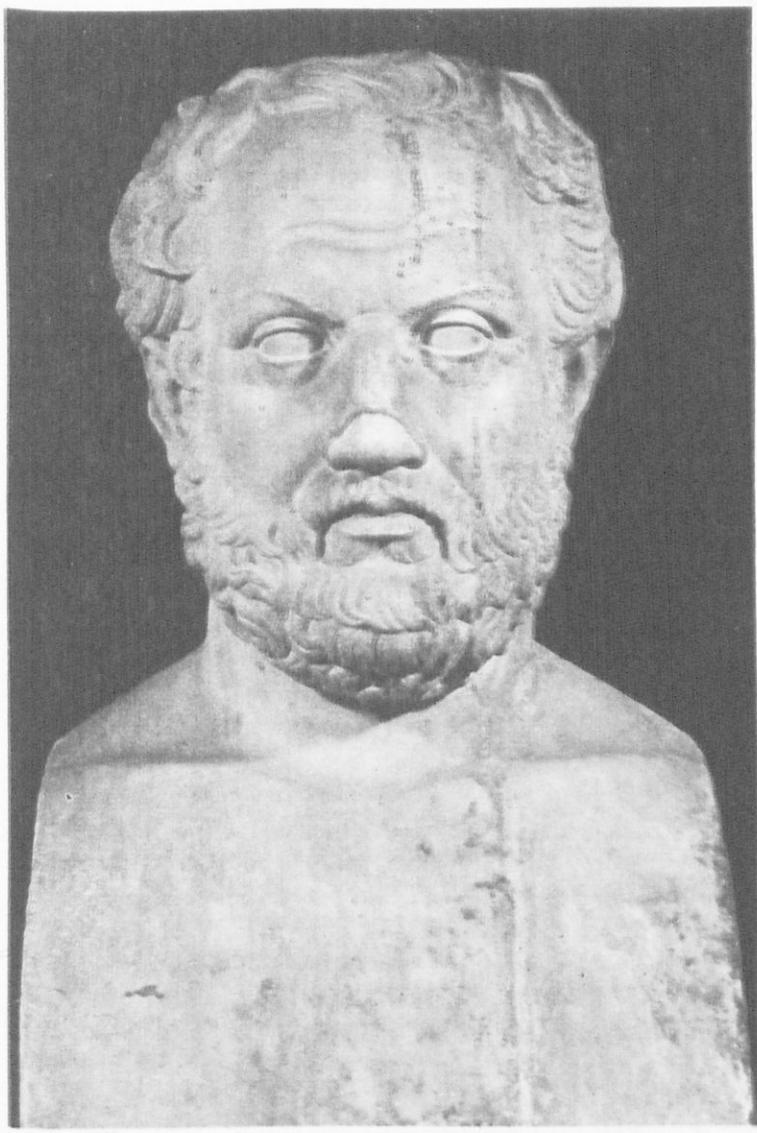
002
ΗΝΕ
ΕΤΟΣ
381

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ
ΕΔΩΡΗΣΑΤΟ,

Οργ. Ευρ. Βιβλίων
Ετος 3218 1882

"Η εἰσαγωγή καὶ τά σχόλια ἔγιναν ἀπό τήν
Κατερίνα Συροδιοῦ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ρωμαϊκό αντίγραφο προτομῆς τοῦ Θουκυδίδη τοῦ 4 π.Χ. αιώνα (Νεάπολη,
Εθνικό Μουσεῖο).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Bios

Ο Θουκυδίδης γεννήθηκε στήν Ἀθῆνα γύρω στό 460 π.Χ. ἀπό πλούσια καί ἀριστοκρατική οἰκογένεια ἡ ὧδη φαίνεται σχεδόν βέβαιο πώς συγγένειε μέ βασιλική οἰκογένεια τῆς Θράκης. Ἰσως σ' αὐτή τῇ σχέση ὅφειλει τά μεταλλεῖα χρυσοῦ πού είχε τὴν ἔξοια στήν ὧδη στοιχεία τόν καταδίκασαν οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν ἀπέτυχε νά διαφυλάξει τήν Ἀμφίπολη ἀπό τό Σπαρτιάτη στρατιγό Βρασίδα. Στό διάστημα τῆς ἔξοιας τού είχε τήν οἰκονομική ἄνετην καί τό χρόνο ν' ἀφιερωθεῖ στή συλλογή τοῦ ὑλικοῦ πού ἀπαιτοῦσε ἡ συγγραφή τῆς ιστορίας τοῦ πολέμου μεταξύ τῶν Ἀθηναίων καί τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁπως λέει ὁ Ἰδιος, ἐρχόταν σ' ἐπαναφή μέ τά δύο ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα καί ἐπομένως πρέπει νά είχε ταξιδέψει ἀρκετά. Στό τέλος τοῦ πολέμου μετά ἀπό 20 χρόνια γύρισε στήν Ἀθῆνα καί σέ λίγα χρόνια πέθανε, ἵσως γύρω στό 399 π.Χ. χωρίς νά προφτάσει νά δλοκληρώσει τό ἔργο του.

Ἐποχή

Ἡ Ἀθῆνα μετά τούς περσικούς πολέμους, οἰκονομικά, πολιτικά καί πνευματικά ἦταν τό κέντρο τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου καί τῆς Μεσογείου. Τό ἐμπόριο ἀνθοῦσε στή Δύση (Σικελία καί Ἰταλία), στόν Εὖξεινο καί τή Θράκη, ἰδίως μετά τήν παρακμή τῶν

έμπορικῶν ἴωνικῶν πόλεων. Ἡ ἴδιοποίηση ἀπό τούς Ἀθηναίους τοῦ φόρου τὸν δόποιο ἀρχικά ἔδιναν οἱ σύμμαχοι γιά νά ἀντιμετωπιστεῖ μιά μελλοντική περιστική ἀπειλή οὐσιαστικά μετέβαλε τή συμμαχία τῆς Δήλου σέ ἀθηναϊκή ἡγεμονία. Οἱ πόροι πού μέ αντό τὸν τρόπο ἀπόχτησε ἡ Ἀθήνα τῆς ἔδωσαν τή δυνατότητα ἀνάμεσα στή ἄλλα νά αὐξήσει σημαντικά τό στόλο της και νά πραγματώσει μεγάλο οἰκοδομικό πρόγραμμα, ὅπως τά ἔργα στήν Ἀκρόπολη.

Μέ τήν ἡγεσία τοῦ Περικλῆ, τό πολίτευμα, ὑπερνικώντας τίς ἀντιδράσεις τῶν συντηρητικῶν ἀντιπάλων τον, ἔφτασε γιά τούς ἐλεύθερους Ἀθηναίους πολίτες στήν πιό δημοκρατική μορφή πού γνώρισε ποτέ. Ἡ ἐκλογή τῶν ἀξιωματούχων καί τῆς βουλῆς τῶν 500 μέ κληρο ἀπ' δλονς τούς πολίτες ἀποτέλεσε θεμελιακό παράγοντα γιά τή δημοκρατική ἀνάπτυξη τῆς Ἀθήνας. Ἡ καθιέρωση ἡμερομίσθιον γιά τούς δικαστές στά λαϊκά δικαστήρια, γιά τούς βολευτές και τούς ἀξιωματούχους ἔδινε τή δυνατότητα ἀκόμα και στούς θῆτες - τό μισό τουλάχιστο πληθυσμό τῶν πολιτῶν - νά παίρνουν μέρος στή διακυβέρνηση τῆς χώρας τους.

Στά πλαίσια τῆς εὐμάρειας, τῆς θαλασσοκρατορίας και τῆς πολιτικῆς προόδου ἐντάσσεται και ἡ πνευματική ἄνθηση τῆς Ἀθήνας ἐκείνη τήν ἐποχή. Ὁ Παρθενώνας δέν ἐξασφάλιζε μόνο ἀπασχόληση γιά τούς Ἀθηναίους, ἢταν κυρίως τό σύμβολο τῶν νέων δυνατοτήτων τῆς Ἀθήνας. Στήν τραγωδία τόν Αἰσχύλο διαδέχονται ὁ Σοφοκλῆς και ὁ Εὐριπίδης πού καθένας μέ τό δικό του τρόπο σημαδεύει τήν ἐποχή τον. Γέννημα τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας και ὁ Ἀριστοφάνης δέν παίνει νά τήν κρίνει και νά τή διακωμαδεῖ. Στή φιλοσοφία ὁ Ἀραξαγόρας και ὁ Δημόκριτος, στήν προσπάθειά τους νά ἐξηγήσουν τήν ἀρχή τοῦ κόσμου, συνεχίζουν τήν παλιά ἴωνική παράδοση. Οἱ θετικές ἐπιστῆμες δπως τά μαθηματικά και ἡ ἱατρική δέν ύστερον. Τό πνευματικό κλίμα στό σύνολό του χαρακτηρίζεται ἀπό κριτικό πνεῦμα πού βρίσκει τήν πιό συγκεκριμένη τον ἐκφραση μέ τούς Σοφιστές. Παρά τίς διαφορές στίς ἀντιλήψεις και στούς στόχους, κοινό χαρακτηριστικό τῶν Σοφιστῶν είναι ἡ ἀμφισβήτηση, σέ μικρότερο ἡ μεγαλύτερο βαθμό, τῶν καθιερωμένων ἀξιῶν.

Καί στήν περίοδο τῆς ἀκμῆς ἡ Ἀθήνα δέν εἶχε πάφει νά ἀντιμετωπίζει ἐξωτερικούς ἐχθρούς, κυρίως τούς Πέρσες. Ἐξίσον μεγάλο πρόβλημα τῆς δημιουργοῦσαν τά ἀπελευθερωτικά κινήματα τῶν τυπικά συμμαχικῶν, στήν οὖσία δμως ὑποτελῶν πόλεων, τά όποια ἡ Ἀθήνα βίαια καὶ ἀδίσταχτα κατέπνιγε. Ἀπό τά πιό ἀποτελεσματικά μέτοια γιά τήν καταστολή τῶν στάσεων ἦταν ἡ ἐγκατάσταση «κληρούχων», δηλαδή φτωχῶν Ἀθηναίων, στό ἔδαφος τῶν «συμμάχων». Σέ δρισμένες περιπτώσεις οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκαθίστανται φρονοῦντας νά παρακολουθοῦν τούς «συμμάχους» πού εἶχαν ἐπαναστατήσει ἢ πού δέν ἐνέπνεαν ἐμπιστοσύνη. Ἡ ἐγκατάσταση τῶν φτωχῶν Ἀθηναίων στίς διάφορες πόλεις στέρωνται τή δύναμη τῆς Ἀθήνας, ἀλλά συγχρόνως δυνάμων καὶ τό μίσος τῶν ὑποτελῶν συμμάχων ἐγντίον τῆς. Τό σύνθημα τῶν Σπαρτιατῶν στόν πελοποννησιακό πόλεμο ἦταν ἡ ἀπελευθέρωση τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων ἀπό τήν τυραννία τῆς Ἀθήνας. Ἀποφασιστική γιά τήν κνοιαρχία τῆς Ἠταν καὶ ἡ ἀπόφαση νά ἐπιβληθοῦν σ' ὅλη τήν ἐπικράτεια τά ἀθηναϊκά νομίσματα, μέτρα καὶ σταθμά, πρόγραμμα πού ενόησε τήν ἀνάπτυξη τοῦ ἐμπορίου στό Αἰγατο, κι ἀκόμα περισσότερο μεγάλωσε τήν οἰκονομική κνοιαρχία τῆς Ἀθήνας. Ἔπιστέγασμα τῆς ἀθηναϊκῆς ἀρχῆς Ἠταν ἡ δικαστική ἐξουσία πού ἀσκοῦσε στούς συμμάχους τῆς, σύμφωνα μέ τήν δροία ὅλες οἱ σπουδαῖες πολιτικές δίκες ἔπρεπε νά παραπέμπονται στά λαϊκά ἀθηναϊκά δικαστήρια.

Τήν ἱγεμονία τῆς Ἀθήνας ποτέ δέν εἶχαν πάφει νά βλέπονται μέ ἀνησυχία ἡ Σπάρτη καὶ ἡ Κόρινθος, δ μεγάλος ἐμπορικός τῆς ἀντίπαλος. Τελικά, μετά τίς τοιανονταετεῖς σπονδές τοῦ 446 π.Χ. ξέσπασε ἡ σύγκρουση τό 431 π.Χ. μεταξύ τῆς Ἀθήνας καὶ τῆς Σπάρτης, μέ τήν ὑποκίνηση τῆς Κορίνθου, πού ἔπαιξε σπουδαῖο ρόλο στήν προσπάθειά τῆς νά πείσει τούς ἀποδύνομους Σπαρτιάτες νά βγοῦν σέ πόλεμο ἔξω ἀπό τά δρια τῆς πατρίδας τους. Μετά ἀπό πόλεμο 27 χρόνων ἡ Ἀθήνα ὑπέκυψε στή Σπάρτη τό 404 π.Χ.

"Εργο

Ο Θουκυδίδης ἔγραψε τήν ίστορία τοῦ πολέμου ὁ δροῖος δνομάστηκε «π ε λ ο π ο ν ν η σ ι α κ ό σ». Τό ἔργο του ἀτελείωτο, χωρισμένο σέ δχτώ βιβλία ἀπό τούς Ἀλεξανδρινούς φι-

λολόγους, καλύπτει τήν περίοδο από τό 431 π.Χ. ως τό 411 π.Χ.

I. Ο Θουκυδίδης θεωρεῖ τόν πελοποννησιακό πόλεμο σπουδαιότερο από όλους τούς προηγούμενους. Γιά νά τεκμηριώσει τήν γνώμη τον παραθέτει τή λεγόμενη «ἀρχαιολογία», δηλαδή μιά περίληψη τῆς ἐλληνικῆς ιστορίας από τούς ἀρχαιότατους χρόνους ώς τήν ἐποχή του. Μεγάλη σπουδαιότητα ἔχουν τά κεφάλαια 20-22 τοῦ πρώτου βιβλίου, δπον δίστοιχος ἐκθέτει τή μέθοδο του καί τό σκοπό πού ἐπιδιώκει μέ τό ἔργο του. Στή συνέχεια ἀναλύει τά γεγονότα πού τελικά διήγησαν στή σύγκρουση. Τονίζει πώς βασική αίτια τοῦ πολέμου ήταν ή ανξανόμενη δύναμη τῆς Ἀθήνας καί δ φόρος πού προκαλοῦσε στούς Σπαρτιάτες. Στήν «πεντηκονταετία», μιά από τίς λίγες παρεκβάσεις στό ἔργο του, δ Θουκυδίδης σκιαγραφεῖ τή βαθμαία ἀνάπτυξη τῆς ἀθηναϊκῆς ήγεμονίας από τό τέλος τῶν περσικῶν πολέμων ώς τήν ἔκρηξη τοῦ πελοποννησιακοῦ.

II. Τό δεύτερο βιβλίο πραγματεύεται τά τρία πρῶτα χρόνια τοῦ πολέμου. Ο Θουκυδίδης χρονολογεῖ μέ μεγάλη ἀκρίβεια τήν ἀρχή του τό 431 π.Χ. : μέ τήν ίέρεια τῆς Ἡρας στό Ἀργος, τόν ἔφερο στή Σπάρτη καί τόν ἐπώνυμο ἀθραῖο ἄρχοντα. Στή συνέχεια ἔξιστορεῖ τά γεγονότα κατά χρονική ἀκολούθια, χωρίζοντας τό ἔτος σέ καλοκαίρι καί χειμώνα. Στόν «ἐπιτάφιο» πού ἐκφωνεῖ δ Περικλῆς γιά τούς νεκρούς τῆς πρώτης χρονιᾶς τοῦ πολέμου, δ Θουκυδίδης παρουσιάζει τήν ἔξιδανικευμένη εἰκόνα τῆς Ἀθήνας. Στό δεύτερο χρόνο τοῦ πολέμου δ «λοιμός» δίνει στούς Ἀθηναίους τό πρῶτο ἀποσδόκητο χτύπημα.

III. Στό τρίτο βιβλίο δ Θουκυδίδης τονίζει τήν ἔξαρση τῆς ὁμότητας πού χαρακτηρίζει τά τρία ἑπόμενα χρόνια τοῦ πολέμου. Μέ ἀφορμή τά γεγονότα ἀνάμεσα στούς δημοκρατικούς καί τούς διλιγαρχικούς στήν Κέρκυρα, ἀναλύει τίς συνέπειες πού ἔχει δ ἐμφύλιος πόλεμος στό χαρακτήρα τῶν ἀνθρώπων. Ο πόλεμος, «βίαιος διδάσκαλος» κατά τό Θουκυδίδη, ἔξαπολύει τά πιό βίαια πάθη προκαλώντας καθολική σύγκρουση καί ἀναποδογύρισμα τῶν ἀξιῶν.

IV. Τό τέταρτο βιβλίο γιά τά ἑπόμενα τρία χρόνια τοῦ πολέμου πραγματεύεται ἀνάμεσα στά ἄλλα τά γεγονότα τῆς Πύλου

Περιεχόμενο

καί τῆς Σφακτηρίας στά δόποια σπουδαῖο ρόλο ἔπαιξε ὁ Κλέων.
 Ἐδῶ ἐμφανίζεται καί ὁ Βοασίδας πού μέ τήν κατάληψη τῆς
 Ἀμφίπολης ἔγινε αἰτία νά ἔξοριστεī δ Θουκυδίδης.

V. Τό πέμπτο βιβλίο ἔκτείνεται ἀπό τό δέκατο ἔως τό δέκατο ἔκτο χρόνο τοῦ πολέμου. Μετά τό θάνατο τοῦ Βρασίδα καί τοῦ Κλέωνα στήν Ἀμφίπολη, ἡ φιλειρηνική παράταξη καί στήν Ἀθήνα καί στήν Σπάρτη ὑπερίσχυσε μέ ἀποτέλεσμα νά συναφθεī ἐπισφαλής εἰρήνη τό 421 π.Χ. ἀνάμεσα στούς δύο ἀντίπαλους γιά 50 χρόνια, ἡ γνωστή εἰρήνη τοῦ Νικία.

Ο «διάλογος τῶν Μήλιων» στό τελευταῖο μέρος τοῦ βιβλίου ἔχει ἔχει ἔχει σημασία γιά τήν πολιτική ἰδεολογία τῶν Ἀθηναίων. Οἱ ἀνίσχυροι Μήλιοι δέν μποροῦν νά διατηρήσουν τήν οὐδετερότητά τους ἔξω ἀπό τήν ἀθηναϊκή κυριαρχία. Ο διάλογος παρουσιάζει ἀνάγλυφα τήν ἐπεκτατική πολιτική τῆς Ἀθήνας στήν πιό ἐπιθετική της μορφή.

VI καί VII. Ἀμέσως μετά τήν καταστροφή τῆς Μήλου δ Θουκυδίδης ἀρχίζει τήν ἔξιστόηση τῆς σικελικῆς ἐκστρατείας (415 - 413 π.Χ.) πού καλύπτει δύο ἀπό τά πιό καλογραμμένα βιβλία στήν ίστορία του. Στήν ἀρχή τοῦ ἔκτου βιβλίου δ ίστορικός ἀναφέρει τήν ἐπιθυμία τῶν Ἀθηναίων νά καταχτήσουν τήν Σικελία, ἀν καί οἱ περισσότεροι δέ γνώριζαν τό μέγεθος καί τούς κατοίκους τοῦ νησιοῦ. Στήν συνέχεια δίνει μιά σύντομη ίστορία τοῦ ἀποικισμοῦ τῆς Σικελίας καί ἐκθέτει τούς στόχους τῆς ἀθηναϊκῆς ἐκστρατείας. Κάνει διάκριση μεταξύ πραγματικῶν αἰτίων καί ἀφορμῶν, τονίζοντας πώς πρόθεση τῶν Ἀθηναίων ἦταν νά καταχτήσουν δλόκληρο τό νησί. Τά υπέρ καί τά κατά τῆς ἐκστρατείας ἀναπτύσσει δ Θουκυδίδης μέ τίς δημηγορίες τοῦ Ἀλκιβιάδη καί τοῦ Νικία, πού ταυτόχρονα παρουσιάζουν ἀνάγλυφα τό χαρακτήρα τῶν δύο ἀντρῶν.

Μετά τόν ἀκρωτηριασμό τῶν ἔρματικῶν στηλῶν καί τήν ἐκκίνηση τοῦ στόλου, δ Θουκυδίδης περιγράφει τήν συνέλευση τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου στίς Συρακούσες καί μέ ἀφορμή τήν ἀμφιγγωμία πού δημιούργησαν τά νέα τῆς ἀθηναϊκῆς ἐκστρατείας ἀφήρει νά διαφανοῦν οἱ κίνδυνοι ἀπό τόν ἐσωτερικὸ διχασμό τῆς πολιτείας.

Οἱ ἔχθροί τοῦ Ἀλκιβιάδη κατορθώνουν νά ἐπιτύχουν τήν

ἀνάκλησή του μέ τήν κατηγορία τῆς ἀσέβειας. Ὁ Ἀλκιβιάδης δῆμως καταφεύγει στή Σπάρτη καὶ τὸν πείθει νά στείλοντα τό στρατηγό Γύλιππο στό πεδίο τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ νά ὁχνοῦσσον τή Δεκέλεια στήν Ἀττική. Ἡ ἐπέμβαση τοῦ Γύλιππου στή Σικελία ἀλλάζει τήν κατάσταση. Ἡ ἐπιστολή τοῦ Νικία στήν ἐκκλησία τοῦ δήμου δείχνει τή δύσκολη θέση στήν ὅποια ἔχοντα ἀρχίσει νά βρίσκονται πιά οἱ Ἀθηναῖοι.

Τό ἔβδομο βιβλίο ἀρχίζει μέ τήν κατάληψη τῆς Δεκέλειας ἀπό τοὺς Σπαρτιάτες, πού ἔτσι ἀποκόβοντα τήν Ἀθήνα ἀπό τὸν πιό σημαντικό δρόμο ἀνεφοδιασμοῦ. Στίς Συρακοῦσσες οἱ Ἀθηναῖοι ἐλέγχουν ἀκόμα τήν κατάσταση στή θάλασσα, ἢν καὶ ἔχοντα ἔχει τό Πλημμύριο. Ὁ Δημοσθένης ἔχειν ἀπό τήν Ἀθήνα μέ σημαντικές ἐνισχύσεις, μόλιο πού οἱ οἰκονομικές δυσκολίες ἔχοντα ἀρχίσει νά γίνονται αἰσθητές στήν πόλη.

Οἱ Συρακούσιοι ἔντωμεταξύ ἀποχτοῦν δὲ καὶ μεγαλύτερη ἵκενότητα στή θάλασσα. Ὁ Δημοσθένης δέν κατορθώνει νά καταλάβει τίς Ἐπιπολές καὶ προτείνει ἄμεση ὑποχώρηση. Ὅταν τελικά ὁ Νικίας τό ἀποφασίζει, μιά ἔκλειψη σελήνης ματαιώνει τήν ἀναχώρηση. Οἱ Συρακούσιοι ἔχοντα περάσει πιά στήν ἐπίθεση καὶ σχεδιάζουν νά ἐμποδίσουν τήν ἔξοδο τῶν Ἀθηναίων ἀπό τό μεγάλο λιμάνι. Μετά τήν ἥπτα τους καὶ τήν ἀποτυχημένη ἀπόπειρα ἔξοδον, οἱ Ἀθηναῖοι προσπαθοῦν νά ὑποχωρήσουν ἀπό τήν Εηρά. Σέ κάποιο σημεῖο τῆς βασανιστικῆς τους πορείας ἐγκλωβίζονται ἀπό τοὺς Συρακονίους. Οἱ ἀπώλειες είναι μεγάλες, οἱ αἰχμάλωτοι μεταφέρονται στά λατομεῖα ἡ ποντιλοῦνται ώς δοῦλοι, ὁ Νικίας καὶ ὁ Δημοσθένης θανατώνονται. Ἔτσι οἰκτορά τελείωσε γιά τους Ἀθηναίους ἡ ἐκστρατεία καὶ τό ὄντερο τους νά καταχτήσουν τή Σικελία.

VIII. Στό ὅγδοο βιβλίο παρουσιάζονται τά στοιχεῖα πού παίζουν ἀποφασιστικό ρόλο στά τελευταῖα στάδια τοῦ πολέμου: Οἱ Πέρσες παρεμβάνοντα στίς Ἑλληνικές ὑποθέσεις. Οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων ἀποστατοῦν στά νησιά καὶ τή Μικρά Ασία. Στή Σάμο δοισμένοι Ἀθηναῖοι ὀλιγαρχικοί ἔτοιμάζονται τήν ἀνατροπή τοῦ δημοκρατικοῦ τους πολιτεύματος καὶ τό κατορθώνοντα γιά λίγο τό 411 π.Χ. Ἡ ἐπιστροφή τοῦ Ἀλκιβιάδη δίνει προσωρινά εὐνοϊκή τροπή στά πράγματα γιά τους Ἀθηναίους.

Μέθοδος

‘Ο Θουκυδίδης ἀρχίζει νά γράφει ἀμέσως μέ τίν ἔκρηξη τοῦ πολέμου. Ἡ πρώτη ἀρχή τῆς μεθόδου του εἶναι ν ἄ ἐ ξ α κ ρι-βώ σει τήν ἀ λήθεια. Γιά τά σύγχρονα γεγονότα ἐλέγχει τήν ἀκρίβεια ἡ ἀπό προσωπικές του ἐμπειρίες ἡ ἀπό αὐτόπτες μάρτυρες, ἐνῶ γιά τό παρελθόν καταφεύγει ἡ σέ «τεκμήρια» (ἀποδείξεις) ἡ σέ «εἰκότα» (πιθανότητες). Μέ ἐπίπονο τούτο, χωρίς νά παρασύρεται ἀπό τυχαῖες πληροφορίες ἡ ἀπό τήν προ-σωπική του γνώμη, διασταυρώνει τίς διάφορες ἀπόψεις γιά νά ἀποκαλύψει τά πραγματικά περιστατικά. Ἀρτίθετα ἀπό τόν Ἡρόδοτο, ὁ Θουκυδίδης δέν παραθέτει τίς πηγές του ἡ τίς διά-φορες γνῶμες κι ἔτσι δέ φαίνεται ἡ πορεία πού ἀκολουθησε στήν ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας παρά μόνο τό τελικό ἀποτέλεσμα τῶν ἐρευνῶν του. Ὁ γνήσιος ὅμως ἀγώνας τοῦ Θουκυδίδη γιά ἀντικειμενικότητα δέ σημαίνει ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι τελείως ἀπαλλαγ-μένος ἀπό προκαταλήψεις.

· Ἡ δεύτερη θεμελιακή ἀρχή τῆς μεθόδου τοῦ Θουκυδίδη εἶναι τό ὅτι μένει στό θέμα τον. Οἱ μεγάλες παρεκβάσεις γεωγραφικές, ἐθνογραφικές, ἵστορικές καί γενικά ἡ διήγηση γιά τή διήγηση, σπως τή βρίσκομε στόν Ἡρόδοτο, δέν ὑπάρχουν.

Σπουδαία θέση στήν ἱστορία τοῦ Θουκυδίδη ἔχουν οἱ δη-μηγοί εἰς. Ἐφόσον ἡ ἀκριβής ἀναπαραγωγή τους δέν ἦταν δυνατή, ὁ Θουκυδίδης τίς προσαρμόζει σ' ὅτι ἀπαιτοῦσε ἡ κάθε περίσταση διατηρώντας κατά τό δυνατό τό γενικό ρόημα τῶν πραγματικῶν λόγων. Μέ τίς δημηγορίες, συνήθως ἀντιθετικές, ἀναλύει τά κίνητρα, τίς ἰδέες, τίς προσδοκίες καί τίς πιθανότητες πού παρουσιάζονται σέ μιά κατάσταση, ἐνῶ ταυτόχρονα χαρα-κτηρίζει ἐν μέρει τούς ἀντρες πού τίς ἐκφωνοῦν.

Στό σύνολό του τό ἔργο του τό χαρακτηρίζει ἡ ἀπον-σία κάθε μεταφυσικοῦ στοιχείου, σέ ἀντίθεση μέ τόν Ἡρόδοτο πού προϋποθέτει μιά θεϊκή δύναμη γιά τήν ἔρμηγεία τῶν γεγονότων. Μέσα στό δρθολογιστικό πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του, ὁ Θουκυδίδης προσχωρεῖ νά ἐρευνήσει τίς αἰτίες πού ὑπάρχουν κάτω ἀπό τά φαινόμενα. Τήν ἐπιτυχία τήν ἐγγυάται δ λογικὸς προγραμματισμός στά δρια βέβαια τῆς ἀνθρώπινης πρόγνωσης.

Μεγάλη πορεία έκανε ο ἄνθρωπος γιά νά φθάσει ἀπό τή μνήση την επική ποίηση ἴκανοποιούσε σέ μεγάλο βαθμό καί τό ίστορικό ἐνδιαφέρον τῶν Ἑλλήνων. Οἱ κατάλληλες συνθῆκες γιά τή γέννηση τῆς ίστορίας δημιουργήθηκαν γιά πρώτη φορά στήν Ἰωνία μέ τό ξέπτημα τοῦ κριτικοῦ πνεύματος, κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καί τῆς φιλοσοφίας.

Ἡ ἐνσωμάτωση ἔξαλλον τῶν Ἑλλήνων τῆς Ιωνίας στήν περσική αντοκχατοργία στό δεύτερο μισό τοῦ 6 π.Χ. αἰώνα διεύδυνε τούς πνευματικούς τους δρῖζοντες καθώς ή γεωγραφία καί ή ίστορία αὐτῶν τῶν λαῶν ἔγιναν ἀντικείμενα μελέτης ἀπό τοὺς Ιωνες. Ἀκολούθωντας τό παράδειγμα τῶν φυσικῶν, οἱ «λογογράφοι» τῆς Ιωνίας (πεζογράφοι σ' ἀντίθεση μέ τοὺς ἐπικούς) νιοθέτησαν κριτική στάση ἀπέναντι στήν ποίηση καί τή μνηθολογία κι ἔτσι δημιουργησαν τήν ίστορική ἐπιστήμη.

Ο Ἐκαταῖος δ Μιλήσιος, δ σπουδαιώτερος «λογογράφος», ἔχει συνδεθεῖ μέ τήν ἀρχή τῆς ίστορίας. Γεννήθηκε ἵστως κατά τά μέσα τοῦ 6 π.Χ. αἰώνα κι είναι κατεξοχή γεωγράφος. Ταξίδεψε πολύ καί τό ἔργο του «Περίοδος γῆς» περιείχε γεωγραφικά, ἔθνοσαφικά καί ίστορικά στοιχεῖα. Στίς «Γενεalogίες» του, τήν ίστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας, είναι δ πρῶτος πού ἔξετάζει τήν παράδοση δρθολογιστικά.

Στήν ἵδια ιωνική παράδοση ἀνήκει δ Ἡρόδοτος ὁ ἀπό τήν Ἀλικαρνασσό, δ συγγραφέας τῆς ίστορίας τῶν περσικῶν πολέμων. Τό ἔργο του τό σημαδεύοντας οἱ ἐκτενεῖς παρεκβάσεις πού ἄλλες σχετίζονται μέ τό κύριο θέμα τῆς ίστορίας του ἐνῶ ἄλλες ἀπλῶς ἔξυπηστοῦν τήν ἐπιθυμία του νά πεῖ μιά ίστορία. Κοινό στοιχεῖο στό ἔργο του είναι ή πίστη στή Μοίρα, σχετική μέ τήν πίστη στοὺς οἰωνούς καί τίς προφητείες μέ τά δοῦλα τό πεπλωμένο φανερώνεται.

Διάδοχος τοῦ Ἡρόδοτον είναι δ Θουκυδίδης, δ θεμελιωτής τῆς πολιτικῆς ίστορίας. Ο ἕδιος ἔχει συνείδηση δτι ή ίστορία του, ἀπαλλαγμένη ἀπό μνηθικά -στοιχεῖα καί εὐχάριστες διηγήσεις, δέν είναι ψυχαγωγική. Τή βλέπει ως αἰώνιο ἀπόχτημα τῶν λίγων πού θά ηθελαν νά κατανοήσουν δσα ἔγιναν η θά ξαναγίνουν ἔτσι

η κάπως ἔτσι, σύμφωνα μέ τή νομοτέλεια πού ὑπάρχει στήν ἀθρώπινη φύση.

Τήν ίστορία τοῦ Θουκυδίδη ἀπό τό 411 π.Χ. ὡς τιήν πτώση τῆς θηβαϊκῆς ἡγεμονίας τή συνεχίζει δέ Ξενοφῶν στά «Ἐλλῆνες νικάν». Δέν ἀκολούθει ὅμως τή μέθοδο τοῦ Θουκυδίδη γιά τήν εὑρεση τῆς ἀλήθειας. Δέν κατορθώνει νά δεῖ κάτω ἀπό τήν ἐπιφάνεια τῶν πραγμάτων, οὕτε κρόβει τίς φιλόλακωνικές τάσεις τον καί τό μίσος τον γιά τή Θήβα. Ἀπό τό Θουκυδίδη ἔμαθε μόνο νά μή φεύγει ἀπό τό θέμα τον.

**Ιστορικὸ πλαίσιο τῶν «σικελικῶν».*

Οἱ Ἑγεσταῖοι ζήτησαν βοήθεια τό 416 π.Χ. ἀπό τούς Ἀθηναίους ἐναντίον τοῦ δωρικοῦ Σελιγούντα κι ἔδωσαν ἔτσι τήν ἀφορμή γιά τήν σικελική ἐκστρατεία.

Πρὸν ἀπό τήν ἀποστολή τῶν Ἑγεσταίων πρέσβεων στήν Ἀθήνα, οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν τήν εὐκαιρία νά ἔρχονται σέ ἐπαφή μέ τίς ἐλληνικές ἀποικίες στήν Ἰταλία καί στή Σικελία πού ἥδη ἀπό τό τέλος τοῦ ἔβδομον αἰώνα εἶχαν ἀπλωθεῖ κυρίως στά ἀνατολικά παράλια τῆς Σικελίας καί στήν περιοχή γύρω ἀπό τόν κόλπο τοῦ Τάραντα. Βαθμαῖα οἱ ἐλληνικές πόλεις τῆς Σικελίας νίθιθέτησαν τό ἀττικό νόμισμα καί ἡ Ἀθήνα ἔγινε ἡ ἴωνική πόλη μέ τίς μεγαλύτερες ἐμπορικές συναλλαγές στήν Ἰταλία καί τή Σικελία. Τό μεγάλο μειονέκτημά της, δηλαδή τήν ἐλλειψη ἀθηναϊκῶν ἀποικιῶν στήν περιοχή γιά νά ἔξινπρητοῦν τό ἐμπόριο της, ἡ Ἀθήνα προσπάθησε νά τό καλύψει μέ πολιτικές σχέσεις. Μέ τήν ἡγεσία τοῦ Περικλῆ ἀφισε δριστικὰ ἡ δυτική τῆς πολιτική, ἀφενός μέ τίς συμμαχίες πού σύναψε μέ τήν Ἑγεστα, τό Ρίγιο καί τούς Λεοντίνους, ἀφετέρουν μέ τήν ἰδρυση τῆς παρελλήνιας ἀποικίας τῶν Θουριών πού σκοπό εἶχε ν' ἀποτελέσει κέντρο ἀθηναϊκῆς ἐπιρροῆς στήν Ἰταλία. Αντές καί παρόμοιες πράξεις τῶν Ἀθηναίων στόχο εἶχαν κυρίως νά ὑποστηρίξουν τίς ἴωνικές πόλεις ἐναντίον τῶν δωρικῶν καί ἵδιως ἐναντίον τῆς κορινθιακῆς ἀποικίας τῶν Συρακουσῶν.

Κατά τή διάρκεια τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου πόλεις τῆς Σικελίας ἔξακολουθοῦσαν νά ζητοῦν βοήθεια ἐναντίον τῶν Συρακουσίων. Ἐτσι οἱ Ἀθηναῖοι, ἔστειλαν δύο ἐκστρατευτικά σώματα στή Σικελία τό 427 π.Χ. καί 425 π.Χ. χωρίς μεγάλη ἐπι-

Χάλκινο ἄγαλμα
τοῦ Ἀπόλλωνα,
ἔργο
σικελικὸς η
κατωταλιωτικός.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τυχία. Τό 415 π.Χ. οἱ Ἀθηναῖοι ἀποφάσισαν νά βοηθήσουν τούς Ἕγεσταίοντας ἐναντίον τῶν Σελινούντιών καί, ὅπως λέει ὁ Θουκυδίδης, «ὁ πιο οὐσιαστικός λόγος γι' αὐτή τήν ἐκστρατεία ήταν ἡ ἐπιθυμία τονς νά κυριαρχήσουν σ' ὀλόκληρη τή Σικελία».

Στά παρακάτω διαγράμματα φαίνονται τά στάδια τῆς ἐκστρατείας πού τελικά ὀδήγησαν στήν ὀλοκληρωτική καταστροφή τοῦ ἀθηναϊκοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος :

Διάγραμμα VI βιβλίον

- 1 - 5 Ἰστορία τῆς Σικελίας
- 6 - 8 Ἀπόφαση γιά τήν ἐκστρατεία.
- 9 - 18 Προσπάθεια τοῦ Νικία νά ἀποτρέψει τήν ἀποστολή τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος στήν Σικελία. Ἀπάντηση τοῦ Ἀλκιβιάδη.
- 19 - 32 Λεντερολογία τοῦ Νικία. Ἀκρωτηριασμός τῶν ἑρμαῖν καν στηλῶν. Ἀραχώδηση τοῦ στόλου.
- 33 - 41 Ἀμφιγρωμία στίς Συρακοῦσες δσον ἀφορᾶ τίς εἰδίσεις γιά τήν ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων.
- 42 - 52 Ἀφιξη τῶν Ἀθηναίων στό Ρήγιο, σύσκεψη τῶν στρατηγῶν καί διπλωματικές ἐνέργειες τῶν Ἀθηναίων.
- 53 - 61 Ἀνάκληση τοῦ Ἀλκιβιάδη. Ὑποψίες ἐναντίον τον γιά ἐγκαθίδρυση τυραννίας.
- 62 - 71 Ἐπίθεση ἐναντίον τῶν Συρακονσῶν.
- 72 - 87 Πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων καί τῶν Συρακονσίων στήν Καμάρινα.
- 88 - 93 Ὁ Ἀλκιβιάδης στήν Σπάρτη. Στρατηγικό τον σχέδιο ἐναντίον τῆς Ἀθήνας.
- 94 - 104 Ἐπιχειρήσεις στήν Σικελία. Ὁ Γύλιππος φτάνει στόν Τάραντα.

Διάγραμμα VII βιβλίον

- 1 - 15 Ανσκολίες τῶν Ἀθηναίων ἐξαιτίας τοῦ Γύλιππον. Ἐπιστολή τοῦ Νικία στήν Ἀθήνα γιά τήν ἀνάκληση τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος η τήν ἀποστολή ἐνισχύσεων.
- 16 - 25 Ἀπόφαση τῶν Ἀθηναίων γιά ἐνισχύσεις. Κατάληψη καί

δχύρωση τῆς Δεκέλειας ἀπό τοὺς Σπαρτιάτες. Πτώση τοῦ Πλημμύριου.

26 - 34 Κατάσταση στὴν Ἑλλάδα.

35 - 41 Ναυμαχία στὶς Συρακοῦσες καὶ νίκη τῶν Συρακονσίων.

42 - 50 Ἀφιξη τοῦ Δημοσθένη καὶ τοῦ Εὐρυμέδοντα.

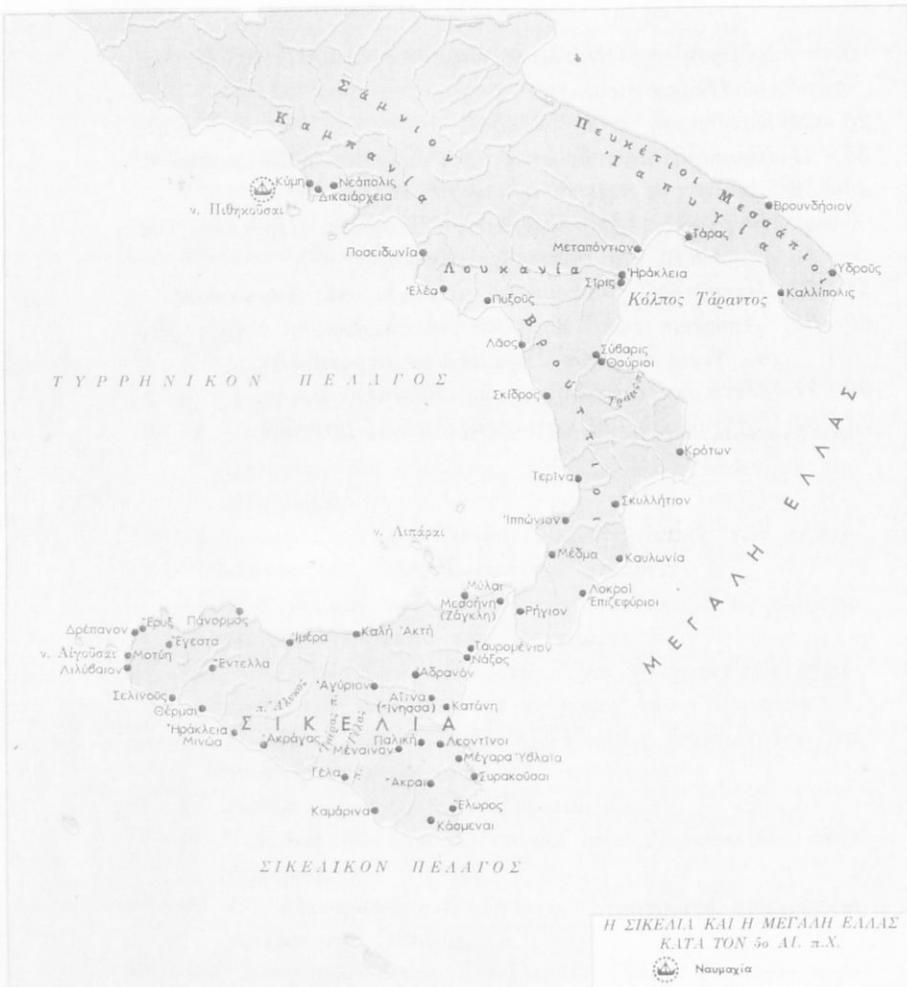
"Ηττα τῶν Ἀθηναίων στὶς Ἐπιπολές. Πρόταση τοῦ Δημοσθένη γιά ἄμεση ἀποχώρηση.

51 - 59 "Ηττα τῶν Ἀθηναίων σέ ναυμαχία στὶς Συρακοῦσες.

60 - 68. Ἀπόφαση τῶν Ἀθηναίων γιά ἀναχώρηση. Δημηγορίες τοῦ Νικία καὶ τῶν Συρακονσίων στρατηγῶν.

69 - 77 "Ηττα καὶ ἀναχώρηση τῶν Ἀθηναίων.

78 - 87 Ὑποχώρηση καὶ καταστροφή τῶν Ἀθηναίων.

Χάρτης τῆς Σικελίας καὶ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΙΒΛΙΟ Σ'

ΣΤΟΧΟΣ ΤΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ. ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ (κεφ. 1)

1. Τόν ἕδιο ἐκεῖνο χειμώνα θέλησαν οἱ Ἀθηναῖοι νά ξαναπᾶνε στή Σικελία, μέ μεγαλύτερο ἐκστρατευτικό σῶμα ἀπό κεῖνο πού είχαν στείλει μέ στρατηγούς τό Λάχη καί τόν Εὐρυμέδοντα¹ γιά νά τήν ἀναγκάσουν, ἢν μπορέσουν, νά τούς ὑποταχθεῖ· οἱ περισσότεροι Ἀθηναῖοι δέν είχαν ίδεα οὕτε γιά τό μέγεθος τοῦ νησιοῦ, οὔτε γιά τό μεγάλο ἀριθμό τῶν κατοίκων του, Ἐλλήνων καί βαρβάρων, γι' αὐτό δέν καταλάβαιναν πώς ἀναλάμβαναν πόλεμο δχι πολύ μικρότερο ἀπό τόν πόλεμο πρός τούς Πελοποννησίους. Γιατί γιά ν' ἀρμενίσει γύρω στή Σικελία ἔνα φορτηγό πλοῖο δέ θέλει λιγότερο ἀπό δχτώ μέρες, κι ἐνῶ είναι τόσο μεγάλη, μόλις είκοσι στάδια τή χωρίζουν ἀπό τή στεριά καί τήν κάνουν νησί.

Ο ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΙΚΕΛΙΑΣ (κεφ. 2 - 5)

2. Κατοικήθηκε ἀπό τά παλιά χρόνια κατά πῶς τά ἀναφέρω παρακάτω καί τόσες φυλές ἔχει δλες μαζί²: Τόν πολύ παλιό καιρό λένε πῶς σέ κάποιο μέρος τῆς χώρας αὐτῆς κατοικοῦσαν Κύκλωπες καί Λαιστρυγόνες, ἀλλά γι' αὐτούς ἐγώ δέν μπορῶ νά πῶ οὕτε τήν καταγωγή τους, οὔτε ποῦθε ἦρθαν ἡ ποῦ πῆγαν δταν ἔφυγαν. Φτάνουν δσα ἔχουν εἰπωθεῖ γι' αὐτούς ἀπό τούς ποιητές, καί δσα δ καθένας ξέρει τυχόν μέ όποιοδήποτε ἄλλο τρόπο. Οἱ Σικανοί δμως μετά ἀπ' αὐτούς φαίνεται πώς είναι οἱ πρῶτοι πού ἐγκαταστάθηκαν οἱ ἕδιοι βέβαια λένε

Μή "Ελληνες κατοίκοι.

πώς ήταν ἐκεῖ καὶ πρωτύτερα, γιατί εἶναι αὐτόχθονες, καθώς δῆμος προκύπτει ἀπό τὴν ἔρευνα, ήταν Ἰβηρες, καὶ τούς ἔδιωξαν ἀπό τὰ περίχωρα τοῦ ποταμοῦ Σικανοῦ³ στὴν Ἰβηρία οἱ Λίγυες. Κι ἀπ' αὐτούς λεγόταν τότε ὅλο τὸ νησί Σικανία, ἐνῶ πρωτύτερα λεγόταν Τρινακρία· αὐτοὶ κατοικοῦν τὰ δυτικά τῆς Σικελίας ἀκόμη καὶ τώρα. "Οταν πάλι κυριεύτηκε τὸ Ἰλιο, μερικοὶ Τρῶες πού ξέφυγαν ἀπό τοὺς Ἀχαιούς ἔφτασαν στὴν Σικελία μέ καράβια καὶ κατοίκησαν μέρος τοῦ νησιοῦ πού συννόρευε μέ τοὺς Σικανούς· ὁνομάστηκαν ὅλοι μαζί Ἐλυμοὶ καὶ οἱ πόλεις τους ήταν ἡ Ἔρυξ καὶ ἡ Ἔγεστα. Μαζί τους ἐγκαταστάθηκαν καὶ μερικοὶ Φωκεῖς πού φεύγοντας τότε ἀπό τὴν Τροία παρασύρθηκαν ἀπό τὴν τρικυμία πρῶτα πρός τὴν Λιβύη καὶ ὕστερα ἀπό κεῖ στὴν Σικελία. Οἱ Σικελοί τώρα ἀπό τὴν Ἰταλία, γιατί ἐκεῖ κατοικοῦσαν, πέρασαν στὴν Σικελία, φεύγοντας μπρός στίς ἐπιθέσεις τῶν Ὀπικῶν⁴, καὶ πέρασαν, ὅπως εἶναι φυσικό καὶ λέει ἡ παράδοση, ἀπάνω σὲ σχεδίες, παραφυλάγοντας νά διασχίσουν τὴν θάλασσα ὅταν φυσοῦσε ἀπό τὸ βοριά, ἵσως δῆμος καὶ ν^τ ἀρμένισαν ἐκεῖ μέ κάποιο ἄλλο τρόπο. Καὶ ὑπάρχουν καὶ τώρα ἀκόμα Σικελοί στὴν Ἰταλία· ἡ χώρα αὐτή δυνομάστηκε ἔτσι ἀπό τὸν Ἰταλό, κάποιο βασιλιά τῶν Σικελῶν πού εἶχε αὐτό τὸ ὄνομα. Κι ὅταν ἥρθαν στὴν Σικελία, ὅντας μεγάλος στρατός καὶ νικώντας τοὺς Σικανούς στὸν πόλεμο, τοὺς ἀπώθησαν στὰ νότια καὶ τὰ δυτικά τοῦ νησιοῦ κι ἔγιναν αἰτία νά ὀνομαστεῖ τὸ νησί Σικελία ἀντί Σικανία. Ἐγκαταστάθηκαν ἐκεῖ ἔχοντας στὴν κατοχὴ τους τὰ καλύτερα μέρη, κάπου τριακόσια χρόνια, ἀπό τὸν καιρό πού πέρασαν ἐκεῖ πρίν νά ἔλθουν Ἐλληνες στὴ Σικελία⁵. Καὶ κρατοῦν ἀκόμα καὶ τώρα τὸ κέντρο καὶ τὸ βόρειο μέρος τοῦ νησιοῦ. Κατοικοῦσαν ἀκόμα καὶ Φοίνικες σὲ δῆλα τὰ παράλια τῆς Σικελίας ἀφοῦ ὀχύρωσαν τ' ἀκρωτήρια πάνω στὴ θάλασσα καὶ τὰ νησάκια κοντά στὴ στεριά γιά νά κάνουν ἐμπόριο μέ τοὺς Σικελούς. "Οταν δῆμος ἥρθαν οἱ Ἐλληνες, πλῆθος ἀρμενίζοντας ἀπό τὴν θάλασσα, ἀφήνοντας οἱ Φοίνικες⁶ τὰ περισσότερα μέρη, κατοίκησαν πυκνά τὴν Μοτύη καὶ τὸ Σολόεντα καὶ τὴν Πάνορμο κοντά στοὺς Ἐλύμους καὶ τὰ νέμονταν μαζί τους, ἐπειδή στηρίχτηκαν καὶ στή συμμαχία τῶν Ἐλύμων καὶ στό

γεγονός ὅτι ἀπ' αὐτά τά μέρη ἀπέχει ἡ Καρχηδόνα τή μικρότερη θαλάσσια ἀπόσταση ἀπό τή Σικελία. Τόσοι λοιπόν βάρβαροι κι ἔτσι ἐγκαταστάθηκαν στή Σικελία.

3. Ἀπό τούς Ἕλληνες πάλι πρῶτοι οἱ Χαλκιδεῖς τῆς Εὔβοιας ἀρμένισαν μέν ἀρχηγό τῆς ἀποικίας τό Θουκλῆ, καὶ ἰδρυσαν τή Νάξο κι ἔχτισαν βωμό στόν Ἀπόλλωνα Ἀρχοντα⁷. ὁ βωμός αὐτός εἶναι τώρα ἔξω ἀπό τήν πολιτεία, καὶ δταν ἔκεινοῦ ἀπό τή Σικελία ἀντιπρόσωποι στίς θρησκευτικές τελετές τῆς Ἐλλάδας, θυσιάζουν πρῶτα σ' αὐτόν. Τίς Συρακοῦσες τίς ἰδρυσε τόν ἄλλο χρόνο ὁ Ἀρχίας ἀπό τήν Κόρινθο, ἔνας ἀπό τούς ἀπογόνους τοῦ Ἡρακλῆ⁸, ἀφοῦ πρῶτα ἔδιωξε τούς Σικελούς ἀπό τό νησί⁹ πού ἀπάνω τού εἶναι χτισμένη ἡ μέσα πολιτεία καὶ πού δέν περιβρέχεται πιά ἀπό τή θάλασσα· ὕστερα ἀπό καιρό χτίστηκε τεῖχος πού περίκλεισε καὶ τήν ἔξω πολιτεία κι ἔγινε πολυάνθρωπη. Πέντε χρόνια μετά τό χτίσιμο τῶν Συρακουσῶν ὁ Θουκλῆς καὶ οἱ Χαλκιδεῖς ἔκεινώντας ἀπό τή Νάξο, ἀφοῦ ἔδιωξαν τούς Σικελούς μέν πόλεμο, ἰδρυσαν τούς Λεοντίνους καὶ ὕστερα ἀπ' αὐτό τήν Κατάνη¹⁰ ἀρχηγό ὅμως τῆς ἀποικίας τους ἔκαναν οἱ ἴδιοι οἱ Καταναῖοι τόν Εὔαρχο.

4. Τόν ἴδιο ἀπάνω - κάτω καιρό ἔφτασε στή Σικελία μέν ἀποίκους καὶ δὲ Λάμης ἀπό τά Μέγαρα· σέ ψήλωμα πάνω ἀπό τόν ποταμό Παντακύα ἰδρυσε μιά πολιτεία, τόν Τρώτιλο, κι ὕστερα ἀπό κεῖ, ἀφοῦ γιά λίγο καιρό ἔμεινε στούς Λεοντίνους ώς πολίτης μέν τούς Χαλκιδεῖς, διώχτηκε ἀπ' αὐτούς καὶ ἰδρυσε τήν ἀποικία τῆς Θάψου, ὅπου δὲ ἴδιος πέθανε· οἱ ἄλλοι ὅμως διώχτηκαν¹⁰ ἀπό τή Θάψο, καὶ δὲ Ὅγβλωνας, ἔνας βασιλιάς τῶν Σικελῶν, τούς παράδωσε τόν τόπο καὶ τούς δδήγησε ἐκεῖ δὲ ἴδιος καὶ ἰδρυσαν τήν ἀποικία πού δονομάστηκε Μέγαρα Ὅγβλαῖα. Κι ἀφοῦ ἔμειναν ἐκεῖ διακόσια σαράντα πέντε χρόνια τούς ἔδιωξε κι ἀπό τήν πολιτεία κι ἀπό τή χώρα δὲ Γέλων, δὲ τύραννος τῶν Συρακουσῶν. Ἄλλα πρίν διωχτοῦν, ἔκατό χρόνια ὕστερα ἀπό τήν ἐγκατάστασή τους, ἔστειλαν τόν Πάμμιλο κι ἔχτισαν τό Σελινούντα· αὐτός εἶχε ἔρθει ἀπό τά Μέγαρα, πού ἦταν δὲ μητρόπολή τους, κι ἐγκαταστάθηκε μαζί τους κι δὲ ἴδιος ἐκεῖ. Τή Γέλα πάλι τήν ἔχτισαν μαζί φέρνοντας ἀποίκους δὲ Ρόδιος Ἀντίφημος κι δὲ Κρητικός Ἐντιμος, σαράντα πέντε

Νάξος,
Συρακοῦσες,
Λεοντίνοι
καὶ Κατάνη

Μέγαρα,
Ὕβλαια,
Σελινοῦς,
Γέλα,
Ἄσσαγας,
Ζάγκλη.

χρόνια μετά τήν ίδρυση τῶν Συρακουσῶν. Ἡ πολιτεία πῆρε τ' ὄνομα ἀπό τὸν ποταμὸν Γέλα, ἀλλά ἡ τοποθεσία ὅπου εἶναι τώρα ἡ ἀκρόπολη καὶ πού ὁ χυρωθῆκε πρῶτα μὲ τεῖχος λέγεται Λίνδιοι· καὶ θέσπισαν· δλες τίς δωρικές συνήθειες. Καὶ σχεδόν ἀκριβῶς ἑκατόν δχτῶ χρόνια ἀφοῦ ίδρυθηκε ἡ δική τους πολιτεία, ίδρυσαν οἱ Γελῶν τὸν Ἀκράγαντα, καὶ τὸν δόνόμασαν ἀπό τὸν ποταμὸν Ἀκράγαντα, στέλνοντας γι' ἀρχηγούς τὸν Ἀριστόνοο καὶ τὸν Πυστίλο καὶ δίνοντάς του τούς θεσμούς τῆς Γέλας. Ἡ Ζάγκλη πάλι ίδρυθηκε ἀπό μιᾶς ἀρχῆς ἀπό ληστές πού ἥρθαν ἀπό τὴν Κύμη, τὴν πολιτεία τῶν Χαλκιδέων στὴν Ὁπικία¹¹. ἀργότερα ἥρθαν πολλοί ἄλλοι ἀπό τὴν Χαλκίδα καὶ τὴν ὑπόλοιπη Εὔβοια καὶ μοιράστηκαν μαζί τους τὴ γῆ. Ἀρχηγοί τῆς ἀποικίας ἦταν ὁ Περιήρης ἀπό τὴν Κύμη κι ὁ Κραταιμένης ἀπό τὴν Χαλκίδα. Τ' ὄνομά της τῆς δόθηκε ἀπό τοὺς Σικελούς, ἐπειδὴ ἡ τοποθεσία ἔχει τό σχῆμα δρεπάνου (οἱ Σικελοί λένε τὸ δρέπανο ζάγκλον)· ἀργότερα ὅμως αὐτοί οἱ ἔιδοι ἐκδιώκονται ἀπό Σαμίους καὶ ἄλλους· Ἰωνες πού ἔφευγαν μπροστά στὶς ἐπιθέσεις τῶν Μήδων κι ἄραξαν στὴ Σικελία· ἀλλά τοὺς Σαμίους τούς ξετόπισε μέ τὴ σειρά του ὅχι πολὺ ἀργότερα ὁ Ἀναξίλας, ὁ τύραννος τῶν Ρηγίνων, πού, ἀφοῦ δέχτηκε γιά κατοίκους πολλῶν λογιῶν ἀνθρώπους, τῆς ἄλλαξε τ' ὄνομα καὶ τὴν εἶπε Μεσσήνη ἀπό τὴ δική του πατρίδα τὸν παλιό καιρό.

Ἴμερα, Καμάρινα.

5. Ἡ Ἰμέρα ἀποικίστηκε ἀπό τὴ Ζάγκλη μέ ἀρχηγούς τὸν Εὐκλείδη, τὸ Σίμο καὶ τὸ Σάκωνα, καὶ οἱ περισσότεροι πού ἥρθαν στὴν ἀποικία ἦταν βέβαια Χαλκιδεῖς, ἀλλά ἐγκαταστάθηκαν μαζί τους καὶ πολιτικοί ἐξόριστοι ἀπό τίς Συρακοῦσες πού εἶχαν νικηθεῖ σ' ἐπανάσταση, οἱ ὄνομαζόμενοι Μυλητίδες¹², καὶ ἡ γλώσσα ἔγινε ἔνα μεῖγμα χαλκιδικῆς καὶ δωρικῆς, θεσμοί δῆμως ἐπικράτησαν οἱ χαλκιδικοί. Χτίστηκαν καὶ ἀπό τοὺς Συρακουσίους οἱ Ἀκρες καὶ οἱ Κασμένες, οἱ Ἀκρες ἐβδομῆντα χρόνια μετά τὴν ίδρυση τῶν Συρακουσῶν, οἱ Κασμένες κοντά είκοσι χρόνια μετά τίς Ἀκρες. Ἡ Καμάρινα ἐπίσης χτίστηκε ἀρχικά ἀπό Συρακουσίους, σχεδόν ἑκατόν τριάντα πέντε χρόνια μετά τὴν ίδρυση τῶν Συρακουσῶν· καὶ ἀρχηγοί τῆς ἀποικίας ἦταν ὁ Δάσκων κι ὁ Μενέκαλος. Ἀφοῦ δῆμως

διώχτηκαν οἱ Καμαριναῖοι ἀπό τοὺς Συρακουσίους μέ πόλεμο ἔξαιτίας ἀποστασίας τους, χρόνια ὕστερα δὲ Ἰπποκράτης δὲ τύραννος τῆς Γέλας παίρνοντας τὴ γῆ τῶν Καμαριναίων ὡς λύτρα Συρακουσίων αἰχμαλώτων, ἔγινε δὲ ἵδιος ἀρχηγός ἀποικίας καὶ τὴν ξαναϊδρυσε· ἀλλ' ἀφοῦ κι αὐτοὶ πάλι διώχτηκαν ἀπό τὸ Γέλωνα, κατοικήθηκε γιά τρίτη φορά ἀπό τοὺς Γελώνους.

ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ (κεφ. 6 - 8)

6. Τόσες φυλές Ἐλλήνων καὶ βαρβάρων κατοικοῦσαν τὴ Σικελία, καὶ σέ τόσο μεγάλη χώρα ποθοῦσαν νά στείλουν ἐκστρατεία οἱ Ἀθηναῖοι, μέ τὴν ἐπιθυμίᾳ βέβαια — κι αὐτό ἦταν τὸ ἀληθινό τους κίνητρο — νά τὴν καταχτήσουν δλόκληρη, ἀλλά μέ τὴν εὕσχημη δικαιολογία πώς ἥθελαν νά ἐνισχύσουν τοὺς ὁμόφυλούς τους καὶ τοὺς συμμάχους πού είχαν ἀργότερα προστεθεῖ¹³. Πιό ἐπίμονα τοὺς παρακινοῦσαν σ' αὐτό πρέσβεις τῶν Ἐγεσταίων πού ἦταν παρόντες καὶ ζητοῦσαν τὴ βοήθειά τους μέ πολὺ ζῆλο. Γιατί βρίσκονταν σέ πόλεμο μέ τοὺς Σελινούντιους πού συνόρευαν μαζί τους, γιά δρισμένα δικαιώματα γάμου¹⁴ καὶ γιά ἀμφισβητούμενη γῆ· καὶ οἱ Σελινούντιοι, πού είχαν καλέσει τοὺς Συρακουσίους γιά συμμάχους, τοὺς ἔκλειναν μέ τὸν πόλεμο τίς ἐπικοινωνίες κι ἀπό τὴ στεριά κι ἀπό τὴ θάλασσα οἱ Ἐγεσταῖοι λοιπὸν θυμίζοντας στοὺς Ἀθηναίους τὴ συμμαχία πού είχε γίνει τὸν καιρό τοῦ Λάχη καὶ τοῦ προηγούμενου πολέμου, τοὺς παρακαλοῦσαν στέλνοντάς τους καράβια νά τοὺς ὑπερασπίσουν, λέγοντας ἄλλα πολλά καὶ τὸ κυριότερο, πώς, ἄν οἱ Συρακούσιοι ἔμεναν ἀτιμώρητοι ἀφοῦ ἔιχαν διώξει τοὺς Λεοντίνους, θέ αφανίσουν καὶ τοὺς συμμάχους πού ἀπόμειναν στοὺς Ἀθηναίους καὶ θά ἔχουν αὐτοὶ μόνοι τους ὀλόκληρης τῆς Σικελίας τὴν ἔξουσία· ἔτσι ὑπῆρχε δὲ κίνδυνος μῆπως κάποτε, δητας Δωριεῖς καὶ βοηθῶντας τοὺς Δωριεῖς ἔξαιτίας τῆς συγγένειάς τους καὶ ὡς ἀποικοι βοηθῶντας τοὺς Πελοποννησίους πού τοὺς ἔστειλαν, μέ μεγάλο πολεμικό καταρτισμό καταλύσουν μαζί μ' αὐτοὺς τὴ δύναμη τῶν Ἀθηναίων· ἦταν λοιπόν, ἔλεγαν, λογικό ν' ἀντισταθοῦν στοὺς Συρακουσίους μαζί μέ τοὺς συμμάχους πού είχαν ἀκόμα,

Οἱ Ἐγεσταῖοι πρέσβεις στὴν Ἀθήνα.

ἀφοῦ μάλιστα αὐτοί, οἱ Ἐγεσταῖοι, θά τους προμήθευναν καὶ χρήματα ἀρκετά γιά τὸν πόλεμο. Ἀφοῦ ἄκουσαν οἱ Ἀθηναῖοι στίς συνελεύσεις νά τὰ λέν αὐτά οἱ Ἐγεσταῖοι, δχι μιά φορά, παρά πολλές, καθώς κι δσους μιλοῦσαν γιά νά ύποστηρίξουν τὴν ύπόθεσή τους, ψήφισαν νά στείλουν πρῶτα πρέσβεις στὴν Ἐγεστα, καὶ γιά νά ἐξετάσουν ὅσον ἀφορᾶ τὰ χρήματα, ἢν βρίσκονται, ὅπως ἔλεγαν, στό δημόσιο ταμεῖο καὶ στούς ναούς, καὶ γιά νά μάθουν συγχρόνως γιά τὸν πόλεμο μέ τοὺς Σελινούντιους, σέ ποιό σημεῖο βρίσκεται.

7. Στάλθηκαν λοιπόν στή Σικελία οἱ πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων.

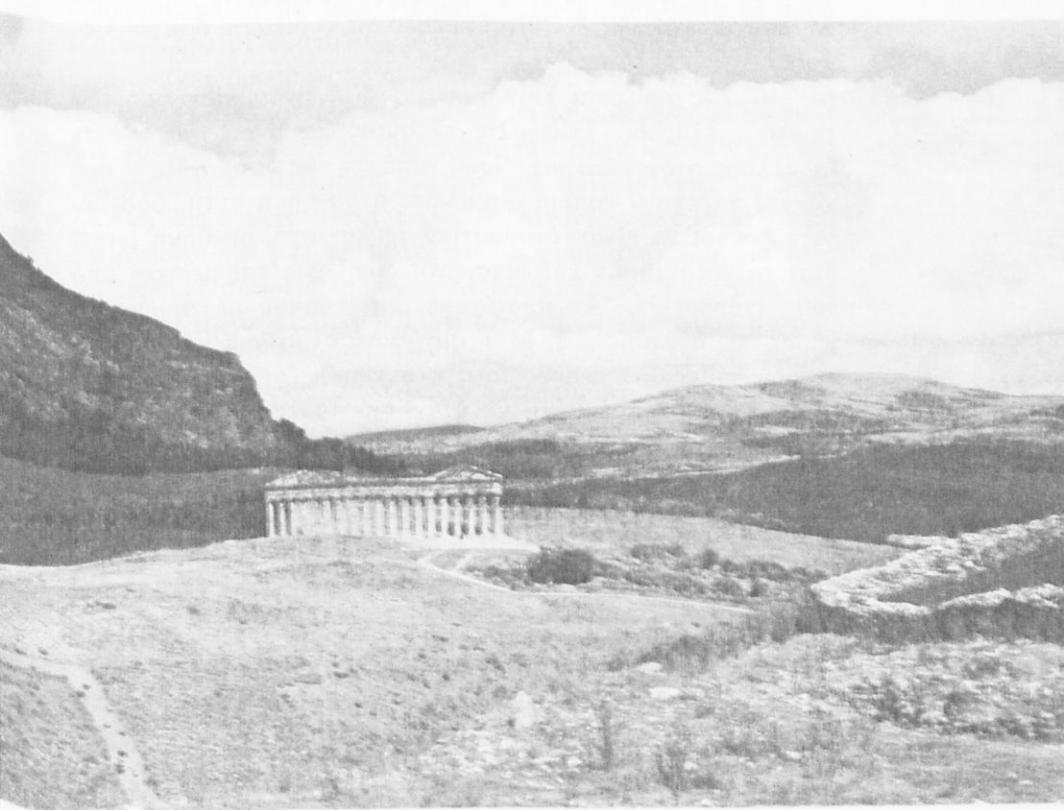
*Oἱ Ἀθηναῖοι πρέσβεις στή Σικελία.
Ἄπόραση γιά τήν ἀποστολή πλοίων. Ἐκλογή στρατηγῶν.*

8. Τόν ἀκόλουθο χρόνο μόλις μπῆκε ἡ ἄνοιξη, γύρισαν οἱ πρέσβεις ἀπό τή Σικελία καὶ μαζί τους οἱ Ἐγεσταῖοι φέρνοντας ἐξήντα τάλαντα ἄκοπο ἀσήμι, μισθό ἐνός μήνα, γιά τά ἐξήντα καράβια, πού σκόπευαν νά ζητήσουν νά τους στείλουν. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαναν συνέλευση κι ἄκουσαν ἀπό τοὺς Ἐγεσταίους καὶ ἀπό τοὺς δικούς τους πρέσβεις, καὶ ἄλλα ἐνθαρρυντικά ἀλλά ψεύτικα νέα καὶ γιά τά χρήματα πώς είναι πολλά διαθέσιμα στούς ναούς καὶ στό δημόσιο ταμεῖο. Ψήφισαν λοιπόν νά στείλουν ἐξήντα καράβια καὶ στρατηγούς μέ ἀπόλυτη ἐξουσία, τόν Ἀλκιβιάδη τό γιό τοῦ Κλεινία, τό Νικία τό γιό τοῦ Νικήρατου καὶ τό Λάμαχο τό γιό τοῦ Ξενοφάνη, γιά νά βοηθήσουν τοὺς Ἐγεσταίους ἐναντίον τῶν Σελινούντιων κι ἂν ύπερισχύσουν σέ κάποιο σημεῖο στόν πόλεμο, νά συμπράξουν γιά νά ἐπαναπατριστοῦν οἱ Λεοντίνοι καὶ νά κάνουν ὅ,τι ἄλλη ἐνέργεια στή Σικελία πού ἔκριναν πώς ἥταν τό καλύτερο γιά τοὺς Ἀθηναίους. Πέντε μέρες ἀργότερα ξανάγινε συνέλευση γιά ν' ἀποφασιστεῖ μέ ποιό τρόπο μποροῦν νά ἐξοπλιστοῦν τά καράβια τό γρηγορότερο κι ἂν τυχόν χρειάζονταν οἱ στρατηγοί καὶ τίποτ' ἄλλο γιά νά ζεκινήσουν, νά τό ἐγκρίνουν κι αὐτό. Καί ὁ Νικίας, πού είχε ἐκλεγεῖ στρατηγός χωρίς τή θέλησή του, νόμιζε πώς ή πολιτείᾳ δέν είχε ἀποφασίσει σωστά, ἄλλα μέ ἀσήμαντη καὶ ευσχημη δικαιολογία ποθοῦσε δόλοκληρη τή Σικελία, πολύ μεγάλη ύπόθεση· βγῆκε λοιπόν μπροστά θέλοντας νά τούς ἀποτρέψει καὶ συμβούλευε τούς Ἀθηναίους κάπως ἔτσι.

Η ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ NIKIA
(κεφ. 9 - 14)

9. «Βέβαια ή συνέλευση ή σημερινή ἔχει γίνει μέ σκοπό τήν προετοιμασία μας γιά τό πᾶς πρέπει νά ξεκινήσουμε γιά τή Σικελία. Ἐμένα ὅμως μοῦ φαίνεται πώς είναι ἀνάγκη νά σκεφτοῦμε ἀκόμα γι' αὐτό ἀκριβῶς τό θέμα, ἃν είναι δηλαδή τό καλύτερο νά στείλομε τά καράβια, καί νά μήν ἀναλάβομε, κάνοντας μιά γρήγορη σύσκεψη γιά τόσο μεγάλο ζήτημα κι ἀκούγοντας τά λόγια ξένων ἀνθρώπων¹⁵, ἔναν πόλεμο πού δέ μᾶς ἀφορᾶ. Ἐγώ ώστόσο βρῆκα τιμές καί δόξες ἀπό τέτοια

Εἰσαγωγὴ.

Δωρικὸς ναὸς τῆς Ἔγεστας
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πράματα καί φοβᾶμαι λιγότερο ἀπό ἄλλους γιά τή ζωή μου, ἂν καί νομίζω πώς εἶναι ἔξισου καλός πολίτης ἐκεῖνος πού κάπως θά προνοοῦσε καί γιά τή ζωή καί γιά τήν περιουσία του. Γιατί κατεξοχήν ὁ πολίτης αὐτός θά ἦθελε νά πāνε καλά καί τά δημόσια πράματα, γιά δικό του συμφέρον¹⁶. Παρ' ὅλ' αὐτά, οὔτε ποτέ πρωτύτερα μίλησα ἀντίθετα μέ τήν ἀληθινή μου γνώμη ἐπειδή ἦθελα νά τιμηθῶ περισσότερο ἀπό ἄλλους, οὔτε καί τώρα θά πῶ ἄλλα ἀπό κεῖνα πού θεωρῶ τά καλύτερα. Μέ τήν ιδιοσυγκρασία βέβαια πού ἔχετε, ὁ λόγος μου θά φανεῖ ἀδύνατος, ἀν σᾶς συμβούλευα νά διαφυλάξετε ὅσα ἔχετε καί νά μή ρίξετε στόν κίνδυνο τά ἔτοιμα γιά πράγματα ἄδηλα καί μελλοντικά¹⁷. Θά σᾶς ἀποδείξω δῆμος πώς βιάζεστε σέ ἀκατάλληλη ὥρα, καί πώς δέν εἶναι εὔκολο νά κυριέψετε ὅσα ἐπιδιώκετε.

*Προβλήματα
στήν ἀθηναϊκή
ἡγεμονία.*

10. »Ισχυρίζομαι λοιπόν πώς, ἐνῶ ἀφήνετε πίσω σας ἐδῶ πολλούς ἐχθρούς, ἐπιθυμεῖτε πλέοντας κατά κεῖ, νά φέρετε κι ἄλλους στόν τόπο μας. Ισως νομίζετε πώς οἱ σπονδές¹⁸ πού κάνατε παρέχουν κάποια ἀσφάλεια· ἡ συνθήκη αὐτή, δο μένετε ἡσυχοι θά εἶναι, δνομαστικά τουλάχιστο, συνθήκη (γιατί ἔτσι τά κατάντησαν καί ὄρισμένοι δικοί μας καί μερικοί ἀπό τούς ἐχθρούς)¹⁹. Ἀν ἀποτύχομε δῆμος κάπου μέ σημαντικό μέρος τῆς δύναμής μας, δέ θ' ἀργήσουν οἱ ἐχθροί νά μᾶς ἐπιτεθοῦν· γιατί ἀπό μέρους τους ἡ συνθήκη ἔγινε ἔξαιτιας τῶν συμφορῶν²⁰ πού ἔπαθαν κι ἡταν πιό ταπεινωμένοι καί πιό ἔξαναγκασμένοι ἀπό μᾶς· δεύτερο, καί στήν ἵδια τή συμφωνία μέσα ἔχομε πολλὰ ἀμφισβητούμενα. Καί ὑπάρχουν ἄλλοι πού δέν ἔχουν παραδεχτεῖ οὔτε κι αὐτή τή συμφωνία, καί δέν εἶναι οἱ πιό ἀσήμαντοι²¹ κι ἀπ' αὐτούς ἄλλοι μᾶς κάνουν ἀνοιχτό πόλεμο, κι ἄλλοι συγκρατοῦνται ἀκόμα μέ δεκαήμερες σπονδές²² μόνο καί μόνο ἐπειδή οἱ Λακεδαιμόνιοι κάθονται ἡσυχοι. Πιθανότατα ἀν μᾶς ἔβρισκαν μέ τίς δυνάμεις μας χωρισμένες, πράμα πού βιαζόμαστε τώρα νά κάνομε, θά μᾶς ἐπιτεθοῦν αὐτοί μέ μεγάλη προθυμία μαζί μέ τούς Σικελιῶτες τούς ὅποίους μέ μεγάλο τίμημα θά καναν συμμάχους ἐδῶ καί κάμποσα χρόνια. Πρέπει λοιπόν νά τά στοχαστεῖ κανείς αὐτά καί νά μή ζητάει, ἀφήνοντας τήν πολιτεία μας κρεμασμένη στό κενό νά

ριχτοῦμε στον κίνδυνο καὶ νά δρεγόμαστε κι ἄλλη ἔξουσία πρίν σιγουρέψουμε αὐτήν πού ἔχομε, ἂν μάλιστα οἱ Χαλκιδεῖς στή Θράκη ἐνῷ ἀποστάτησαν ἀπό μᾶς ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια δέν ἔχουν ἀκόμα ξαναύποταχθεῖ καὶ μερικοί ἄλλοι σέ διάφορες στεριές²³ μέ ἐνδοιασμούς μᾶς ὑπακούουν. Ἐμεῖς δμως βιαζόμαστε νά ἐνισχύσουμε τούς Ἐγεσταίους, τούς συμμάχους μας, γιατί τάχα παθαίνουν ἀδικα. Ἀλλά ἀκόμα καθυστεροῦμε ν' ἀποκρούσομε δσους μᾶς ἀδικοῦν ἐμᾶς τούς ἴδιους μέ τὴν ἀποστασία τους.

11. »Κι δμως αὐτούς τούς τελευταίους, ἂν τούς ὑποτάξομε μποροῦμε νά τούς κρατήσομε στήν ἔξουσία μας· τούς ἄλλους δμως, ἀκόμα κι ἄν τούς νικήσουμε, θά μπορούσαμε νά τούς ἔξουσιάζομε μέ δυσκολία, τόσο μακριά καὶ τόσο πολλοί πού είναι. Είναι δμως ἀνοησία νά πάει κανείς νά χτυπήσει τόσο πολλούς, πού κι ἄν τούς νικήσει δέν θά τούς κατέχει, κι ἄν πάλι δέν τούς νικήσει, δέ θά βρίσκεται πιά στήν ἴδια θέση δπως καὶ πρίν τήν ἐπιχείρηση. Ἐμένα μοῦ φαίνεται πώς οἱ Σ κελιδτες, δπως βρίσκονται τώρα, θά γίνονταν ἀκόμα λιγότερο ἐπικίνδυνοι γιά μᾶς ἄν τυχόν τούς πάρουν στήν ἔξουσία τους οἱ Συρακούσιοι. Καί μ' αὐτό τό τελευταῖο οἱ Ἐγεσταῖοι μᾶς φοβίζουν τό περισσότερο. Γιατί τώρα ἵσως νά ῥθουν μερικές πόλεις χωριστά γιά χάρη τῶν Λακεδαιμονίων· ἀν δμως συμβεῖ τό δεύτερο, δέν είναι πιθανό μιά ἡγεμονία νά σηκώσει πόλεμο ἐνάντια σέ μιά ἄλλη· γιατί μέ δποιο τρόπο μᾶς ἀφαιρέσουν τήν ἔξουσία μας μαζί μέ τούς Πελοποννησίους, είναι πιθανό ἀπό τούς ἴδιους νά καθαιρεθοῦν κι ἀπό τή δική τους ἀρχή μέ τόν ἴδιο τρόπο²⁴. Ἐμᾶς δμως οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες θά μᾶς φοβοῦνται περισσότερο ἄν δέν πάμε στή Σικελία, καὶ κάπως λιγότερο ἄν ἐπιδείξουμε τή δύναμή μας γιά λίγο· καὶ φύγομε· (γιατί δλοι ξέρομε πώς θαυμάζουν οἱ ἄνθρωποι τά μακρινά κράτη κι δσα δώσουν λιγότερο τήν εὐκαιρία νά δοκιμαστεῖ ἔμπρακτα ἡ φήμη τους)· ἄν δμως σκοντάψουμε σέ κάτι, πολύ γρήγορα θά μᾶς ἀψηφοῦσαν καὶ θά μᾶς ἔκαναν ἐπίθεση μέ τούς ἐχθρούς μας ἐδῶ. Πράμα πού ἔχετε πάθει τώρα σεῖς, Ἀθηναῖοι, σχετικά μέ τούς Λακεδαιμονίους καὶ τούς συμμάχους τους· ἐπειδή δηλαδή τούς νικήσατε ἀντίθετα μέ δ,τι φοβόσαστε στήν ἀρχή, τώρα

*Kλέδνοι καὶ
δυσκολίες.*

τούς καταφρονῦτε κι ἐπιθυμεῖτε καὶ τή Σικελία. Δέν πρέπει δῆμος νά ἐπαίρεται κανείς ἀπό τήν κακοτυχία τῶν ἐχθρῶν του, ἀλλά ν' ἀποχτήσει αὐτοπεποίθηση δταν τούς ζεπεράσει στά σχέδια καὶ στό φρόνημα. Καὶ μή νομίζετε πώς οἱ Λακεδαιμόνιοι στοχάζονται τίποτ' ἄλλο, ἀκόμα καὶ τώρα, ἔτσι πού ταπεινώθηκαν, παρά μέ ποιό τρόπο, ἃν μπορέσουν, νά μᾶς κάνουν νά σκοντάψουμε πουθενά κι ἔτσι νά ἐπανορθώσουν τόν ἔξευτελισμό τους, ἀφοῦ μάλιστα πάνω ἀπ' δλα καὶ πάντα καλλιεργοῦν τή φήμη τῆς ἀνδρείας. "Ωστε τώρα, ἃν ἔχομε μυαλό, δέν ἀγωνιζόμαστε γιά τούς Ἐγεσταίους στή Σικελία, γι' ἄντρες βαρβάρους, ἀλλά γιά νά φυλαχτοῦμε μέ δξυδέρκεια ἀπό μιά πόλη πού μᾶς ἐπιβουλεύετε μέ τήν δλιγαρχία της.

*Καιροσκοπί-
σμός τῶν
συμμάχων καὶ
τοῦ ὑπο-
κινητῆ τῆς
ἐπιστρατείας.*

12. »Δέν πρέπει νά ξεχνοῦμε ἐπίσης δτι πρίν ἀπό λίγο ξανασάναμε κάπως ἀπό φοβερή ἀρρώστια²⁵ κι ἀπό τόν πόλεμο, ὅστε νά ἔχουν αὐξηθεῖ καὶ οἱ περιουσίες καὶ ὁ πληθυσμός μας: καὶ δίκαιο είναι νά τά ξοδέψουμε αὐτά ἐδῶ, γιά τόν ἑαυτό μας, κι δχι γι' αὐτούς τούς ἔξοριστους ἀνθρώπους²⁶ πού ζήτουνε βοήθεια: γι' αὐτούς τό ψέμα πού θά παρουσιάσουν μέ ώραῖα λόγια είναι χρήσιμο καὶ μέ τόν κίνδυνο τοῦ ἄλλου, ἐνῶ αὐτοί οἱ ἴδιοι θά χουν συνεισφέρει μόνο λόγια, εἴτε ἃν πετύχουν, δέ θά δείξουν ἀντάξια εύγνωμοσύνη, εἴτε ἃν χάσουν, θά παρασύρουν στήν καταστροφή καὶ τούς φίλους τους. Κι ἃν κάποιος²⁷ πού μέ χαρά ἐκλέχητηκε σ' ἀνώτερο ἀξίωμα σᾶς προτρέπει νά ξεκινήσετε γι' αὐτή τήν ἐκστρατεία, κοιτάζοντας μόνο τό δικό του συμφέρον, ἄλλωστε καὶ γιατί είναι ἀκόμα νέος γιά τήν ἔξουσία, γιά νά τόν θαυμάζουν γιά τά ἄλογά του καὶ γιά νά βγάλει καὶ δφελος ἀπό τό ἀξίωμα, μιά καὶ ή ζωή του είναι τόσο πολυτελής, μήτε σ' αὐτόν νά δώσετε τή δυνατότητα νά λαμπρύνει τήν ἰδιωτική του ζωή μέ κίνδυνο τῆς πολιτείας: ἄλλα νά νομίζετε πώς τέτοιοι ἀνθρώποι καὶ τό δημόσιο ἀδικοῦν καὶ ξοδεύουν ἀστόχαστα τήν ἰδιωτική τους περιουσία: καὶ τό ζήτημα είναι πολύ σπουδαῖο καὶ δχι τέτοιο πού νά τό στοχαστεῖ καὶ νά τό χειριστεῖ μέ βιασύνη ἔνας νεώτερος.

13. »Τέτοιους νέους βλέποντας τώρα ἐδῶ νά κάθονται παρακινημένοι ἀπό τόν ἴδιο αὐτόν ἄντρα²⁸, φοβᾶμαι καὶ δίνω στούς πιό ἡλικιωμένους τήν ἀντίθετη συμβουλή, ἃν κάθονται

*Προτροπή νά
ὑπορριφτεῖ
ἡ πρώτη
ἀπόφαση.*

κοντά σέ κανένα ἀπ' αὐτούς, νά μή δειλιάσουν ἀπό ντροπή μήπως φανοῦν, ἄν δέν ψηφίσουν γιά πόλεμο, πώς είναι ἄναντροι μήτε, πράμα πού μπορεῖ νά πάθουν οἱ ἴδιοι, νά κυριευτοῦν ἀπό μανιακό πόθο γι' ἀπόντα πράματα, ἀλλά νά σκεφτοῦν πώς ἀπό μόνο τήν ἐπιθυμία ἐλάχιστα πετυχαίνονται, ἀλλά πάρα πολλά μέ τήν προνοητικότητα ἀλλά γιά χάρη τῆς πατρίδας, μέ τήν ἰδέα πώς ρίχνεται σήμερα στό μεγαλύτερο κίνδυνο ἀπ' ὅλους στήν ιστορία της, νά σηκώσουν τά χέρια ἐνάντια στήν ἐκστρατεία, καί νά ψηφίσουν πώς δσο οἱ Σικελιῶτες μένουνε στά σημερινά τους σύνορα,— πού δέν είναι ἀξιόμεμπτα, δηλαδή τό Ἰόνιο πέλαγος, ἄν κάποιος πλέει παράκτια, καί ἡ Σικελική θάλασσα, ἄν κάποιος διασχίσει τό πέλαγος— νά χαίρονται τά δικά τους μέρη καί μεταξύ τους νά συνθηκολογοῦν καί στούς Ἐγεσταίους ἰδιαίτερα νά ποῦμε, πώς ἀφοῦ μπῆκαν ἀπό μιᾶς ἀρχῆς σέ πόλεμο μέ τούς Σελινούντιους χωρίς τούς Ἀθηναίους, καί μόνοι νά τόν τερματίσουν· κι ἀπό δῶ κι ἐμπρός ἃς μή κάνομε συμμάχους, δπως τό συνθηκίζαμε ὡς τώρα, ἀνθρώπους, πού ἄμα ἀτυχήσουν τούς βοηθοῦμε, ἀλλά ὅταν ἐμεῖς οἱ ἴδιοι χρειαστοῦμε βοήθεια δέν πετυχαίνομε τίποτ' ἀπ' αὐτούς.

14. »Καί σύ, πρύτανη²⁹, ἄν νομίζεις πώς ταιριαστό γιά σένα είναι νά φροντίζεις γιά τήν πολιτεία, καί θέλεις νά δειχτεῖς χρηστός πολίτης, βάλε τό ζήτημα στήν ψηφοφορία καί ξαναθέσε τίς ἀντίθετες γνῶμες μπροστά στούς Ἀθηναίους. Πίστεψε, ἄν τυχόν φοβᾶσαι μιά δεύτερη ψηφοφορία, πώς δέν μπορεῖς νά κατηγορηθεῖς ὅτι παραβαίνεις τούς νόμους μπροστά σέ τόσους μάρτυρες, καί ὅτι μπορεῖς νά γιατρέψεις τήν πολιτεία πού δέ σκέφτηκε καλά καί πώς τοῦτο είναι τό χαρακτηριστικό τοῦ καλοῦ ἄρχοντα, νά ωφελεῖ τήν πατρίδα δσο γίνεται περισσότερο, ἡ τουλάχιστο νά μήν τή βλάπτει μέ τή θέλησή του».

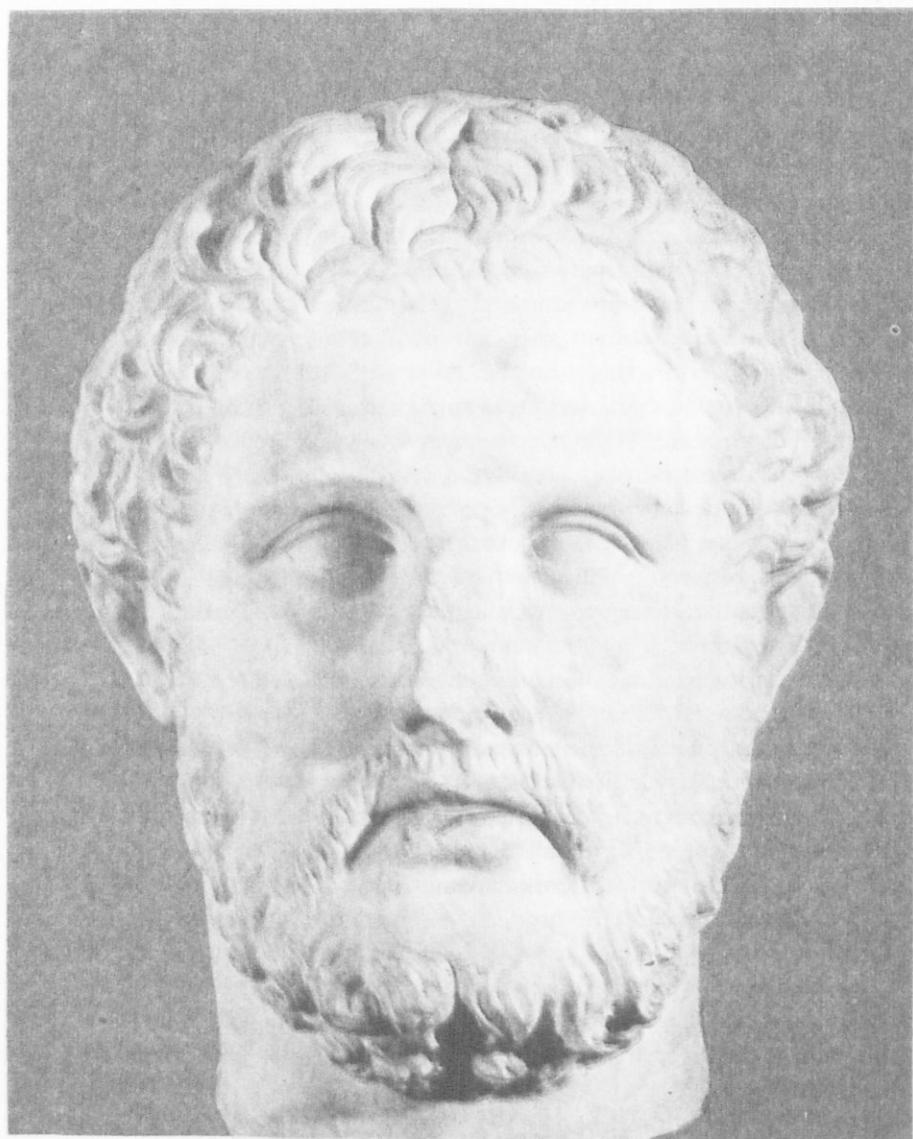
*Πρόταση
γιά νέα
ψηφοφορία.*

Ο ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ. Η ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ (κεφ. 15 - 18)

15. Αὐτά ἀπάνω - κάτω είπε ὁ Νικίας· ἀπό τούς Ἀθηναίους δῆμος οἱ περισσότεροι πού ἀνέβηκαν στό βῆμα παρακινοῦσαν νά γίνει ἡ ἐκστρατεία καί νά μήν ἀκυρωθοῦν οἱ ἀποφάσεις

*Σκιαγραφία
τοῦ Ἀλκι-
βιάδη.*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ρωμαϊκό ἄντιγραφο ἔργον τοῦ 4 π.Χ. αἰώνα πού ἀπό πολλοὺς θεωρεῖται πώς ἀποδίδει τὴ μορφὴ τοῦ Ἀλεξιβιάδη.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πού είχαν ψηφιστεῖ. Ὅπηρχαν ὅμως καὶ μερικοί πού μίλησαν ἐναντίον. Καὶ μέ περισσότερο ζῆλο ἀπ' ὅλους προώθουσε τὴν ἐκστρατεία ὁ Ἀλκιβιάδης ὁ γιὸς τοῦ Κλεινία, θέλοντας καὶ νά ἐναντιώθει στὸ Νικία, ἀφοῦ είχαν διαφορές σ' ὅλα τὰ πολιτικά ζητήματα, κι ἐπειδὴ τὸν εἶχε ἀναφέρει τόσο ἐπιτιμητικά, ἀλλά τὸ κυριότερο ἐπειδὴ τὸν ἔκαιγε ὁ πόθος νά γίνει στρατηγός καὶ είχε τὴν ἐλπίδα πῶς μέ τὴν ἀρχηγία του θά κυρίευε τὴ Σικελία καὶ τὴν Καρχηδόνα καὶ συγχρόνως ἄν πετύχαινε θ' αὐξαίνει καὶ τῇ δικῇ του θέση μέ πλοῦτο καὶ δόξα. Ὁντας δηλαδή σέ μεγάλη ὑπόληψη ἀπό τοὺς πολίτες, είχε τίς ἐπιθυμίες μεγαλύτερες ἀπό τὴν περιουσία του τόσο γιά τοὺς μεγάλους σταύλους ὅσο καὶ γιά τ' ἄλλα τοῦ ἔξοδα· τοῦτο προπάντων ἀργότερα γκρέμισε τὴν πόλη τῶν Ἀθηναίων. Γιατὶ φοβήθηκε ὁ κόσμος τὸ μέγεθος τῆς παρανομίας του σχετικά μέ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς του, καὶ τῇ μεγάλῃ φιλοδοξίᾳ πού ἔδειχναν ὅλες του οἱ πράξεις σ' ὁποιοδήποτε τομέα ἐνεργούσε, καὶ τὸν ἐχθρεύτηκαν μέ τὴν ἐντύπωση πῶς ἥθελε νά γίνει τύραννος. Κι ἐνῶ στά δημόσια είχε κανονίσει περίφημα τὰ ζητήματα τοῦ πολέμου, ὅμως ὅλοι, ἀγανάκτησαν γιά τὰ καμώματά του στὴν ιδιωτική του ζωὴ καὶ δίνοντας σέ ἄλλους τὴν ἀρχηγία, ἔφεραν τὴν πολιτεία σέ λίγο χρονικό διάστημα στὴν καταστροφή τῆς³⁰. Στήν περίπτωση τούτη λοιπόν ἀνέβηκε στὸ βῆμα καὶ συμβούλευε τοὺς Ἀθηναίους κάπως ἔτσι :

16. «Καὶ μοῦ ταιριάζει, Ἀθηναῖοι, νά είμαι ἀρχηγός περισσότερο παρά σέ ἄλλους, (γιατὶ είναι ἀνάγκη ν' ἀρχίσω ἀπό τοῦτο, ἀφοῦ μέ πρόσβαλε ὁ Νικίας) καὶ νομίζω συγχρόνως πῶς είμαι ἄξιος νά τὸ κάνω³¹. Γιά κεīνα πού ἔχει ξεσηκωθεῖ τόση κατακραυγὴ ἐνάντιά μου, αὐτά ἀκριβῶς δοξάζουν τοὺς προγόνους μου καὶ μένα, καὶ είναι χρήσιμα καὶ στὴν πατρίδα μου. Γιατὶ οἱ Ἐλληνες θεώρησαν τὴ δύναμη τῆς πολιτείας μας μεγαλύτερη ἀπ' ὅτι είναι ἀπό τὴ λαμπρότητα τῆς ἐπίδειξης μου στοὺς ἀγῶνες τῆς Ὀλυμπίας, ἐνῶ πρωτύτερα ἔλπιζαν πῶς είχε ἔξαντληθεῖ ἀπό τὸν πόλεμο. Ἔγώ ὅμως κατέβηκα μέ ἑφτά ἄρματα, πράμα πού δέν είχε ποτέ ἄλλοτε κάνει ἔνας ἀπλός πολίτης³², καὶ ἐνίκησα καὶ ἡρθα δεύτερος καὶ τέταρτος, καὶ είχα ἔτοιμαστεῖ σ' ὅλα τ' ἄλλα ἀντάξια μέ τὴ νίκη μου.

'H ιδιωτικὴ τοῦ ζωῆ.

Κατά τή συνήθεια τέτοια πράματα φέρνουν τιμή κι ἀπό τέτοιες πράξεις συγχρόνως ύπονοεῖται δύναμη. Κι ὅσα πάλι στήν πολιτεία μέ λαμπρύνουν, χορηγίες ἡ κάτι ἄλλο, εἰναι φυσικό νά προκαλοῦν τό φθόνο τῶν πολιτῶν στούς ξένους ὅμως φαίνεται καί αὐτό δύναμη. Καί δέν εἰναι ἀχρηστή αὐτή ἡ τρέλα, ὅταν, πληρώνοντας κανείς ἀπό δικά του, ὥφελει ὅχι μόνο τὸν ἑαυτό του, ἄλλα καί τὴν πολιτεία. Κι οὕτε εἰναι ἀδικο, κάποιος πού ἔχει μεγαλόπνοες ἰδέες γιά τὸν ἑαυτό του νά μήν εἰναι ἵσος μέ τοὺς ἄλλους, ἀφοῦ κι ὅποιος δυστυχεῖ μέ κανένα δέ μοιράζεται τίς συμφορές του. Ἀλλά ὅπως ὅταν πέσομε στή δυστυχία δέ μᾶς λέν οὕτε καλημέρα, κατά τὸν ἴδιο τρόπο ἃς ἀνέχονται νά τοὺς κοιτάζουν ἀκατάδεχτα καί περήφανα ὅσοι πετυχαίνουν κι εύτυχοῦν, εἰδάλλως ἃς δίνει σ' ὅλους τὴν ἴδια θέση καί τότε μόνο ἃς ἀπαιτεῖ τὴν ἴδια μεταχείριση³³. Ξέρω καλά ὅμως ὅτι οἱ ἀνθρωποι τοῦ εἰδους αὐτοῦ κι ὅσοι ἄλλοι ὑπερέχουν μέ τή δόξα τους σέ κάτι, ὅσο ζοῦν εἰναι ἀνυπόφοροι, ἴδιως στοὺς ἀνθρώπους τῆς τάξης τους, ἔπειτα καί στοὺς ἄλλους μ' ὅσους κάνουν παρέα στοὺς κατοπινούς τους ὅμως ἀφήνουν τὴν περηφάνειαν ν' ἀξιώνουν πώς ἡταν συγγενεῖς τους, ἀκόμα κι ὅταν δέν εἰναι ἀλήθεια, καί σ' ὅποια πατρίδα ἀνήκουν, τὴν κάνουν νά καυχιέται καί νά μιλάει γι' αὐτούς ὅχι σάν νά ἡταν ξένοι καί κακοῦργοι, ἄλλα νά λέει πώς ἡταν δικοὶ τῆς καί πρόκοψαν. Αὐτά ποθᾶ ἐγώ, κι ἂν ἔχαιτίας τους μέ κατηγορεῖτε βίαια γιά τὴν ἰδιωτική μου ζωή, ἔχετάστε ὅμως ἄν διαχειρίζομαι τίς δημόσιες ύποθέσεις χειρότερα ἀπέ δόποιοδήποτε ἄλλον. Ἔγώ δηλαδή ἔνωσα τίς πιό ἴσχυρές πολιτεῖες τῆς Πελοποννήσου χωρίς ἐσεῖς οὕτε νά κινδυνέψετε οὕτε νά ξοδέψετε πολλά, κι ἔφερα τοὺς Λακεδαιμονίους στήν ἀνάγκη σέ μιά μέρα μέσα ν' ἀγωνιστοῦν στή Μαντίνεια γιά τὴν ὕπαρξή τους· καί μόλο πού κέρδισαν τή μάχη, ἀκόμα καί τώρα δέν ἔχουν στέρεη τήν πεποίθηση στόν ἑαυτό τους, ἀπό τὴν ἐνέργεια μου ἔκεινη³⁴.

17. »Αὐτά κατόρθωσαν λοιπόν τά νιάτα καί ἡ τρέλα μου πού φαινόταν ἀφύσικη, ἀντιτάσσοντας ταιριαστά λόγια στή στρατιωτική ἴσχυ τῶν Πελοποννήσιων καί ἔπεισε μέ τὴν ὄρμη πού ἐμπνέει ἐμπιστοσύνη· καί τώρα μήν τρομάζετε ἀπ' αὐτήν, ἄλλα ὅσο ἐγώ βρίσκομαι ἀκόμα στήν ἀκμή μου μέ αὐτή, κι ὅσο

³³ Επιχειρήματα ὑπέρ τῆς ἐκστρατείας.

ό Νικίας ἔξακολουθεῖ νά ἔχει τήν εὕνοια τῆς τύχης, ἐκμεταλλευτεῖτε ὡς τό ἀκρότατο ὄριο τά πλεονεκτήματα πού παρέχει ὁ καθένας μας καὶ μήν ἀλλάζετε γνώμη γιά τήν ἐκστρατεία στή Σικελία, μέ τήν ίδεα πώς θά γίνει ἐνάντια σέ μεγάλη δύναμη. Γιατί οἱ πολιτεῖες ἐκεῖ ἔχουν μεγάλο πληθυσμό ἀπό ὅχλους κάθε λογῆς κι εὔκολα ἀλλάζει ἡ σύνθεση τῶν πολιτῶν τους μέ τήν εἰσδοχή νέων ὑπηκόων³⁵. Καὶ γι' αὐτό τό λόγο κανεῖς οὔτε ἔξοπλίζεται καθώς πρέπει γιά τήν ἄμυνά του σάν νά πρόκειται γιά πατρίδα πού τοῦ ἀνήκει, οὔτε ἔχει στήν ὕπαιθρο μόνιμες ἐγκαταστάσεις. Ἀλλά καθένας ἔτοιμάζει γιά τόν ἔαυτό του ὅ,τι νομίζει πώς θά μποροῦσε νά πάρει ἀπό τό κοινό ἥ μέ τήν πειθώ τῶν λόγων ἥ μέ ἐπανάσταση μέ τήν προοπτική νά κατοικήσει, σέ περίπτωση ἀποτυχίας, σ' ἄλλη χώρα. Καὶ δέν είναι πιθανό τέτοιο πλῆθος οὔτε ν' ἀκοῦντε τούς λόγους ἔχοντας μία γνώμη, οὔτε τίς πράξεις νά καταπιάνονται μέ κοινή ἐνέργεια: ἀλλά γρήγορα μπορεῖ ὁ καθένας, ἃν ἀκούσει κάτι πού τόν εὐχαριστεῖ, νά προσχωρήσει σ' αὐτό, ἀφοῦ μάλιστα, ὅπως μᾶς πληροφοροῦν, βρίσκονται σ' ἐσωτερική διαμάχῃ³⁶. Ἀλλά οὔτε οἱ Σικελιῶτες ἔχουν τόσους ἀρματωμένους στρατιῶτες δύσους καυχιοῦνται πώς ἔχουν, οὔτε οἱ ἄλλοι Ἐλληνες ἀποδείχτηκαν πουθενά τόσοι πολλοί δύσοι μετριοῦνταν μόνοι τους, ἀλλά γελάστηκε πάρα πολύ σχετικά μέ τούς στρατιῶτες τῆς Ἡ Ελλάδα ὡς τώρα καὶ μέ δυσκολία ὀπλίστηκε ἰκανοποιητικά μόλις στόν πόλεμο τοῦτο. Ἡ κατάσταση λοιπόν ἐκεῖ, ἀπ' δύσα γνωρίζω ἀκούγοντας τίς πληροφορίες πού μᾶς ἔρχονται, παρέχει αὐτές τίς δυνατότητες καὶ θά είναι ἀκόμα πιό εὔκολη γιά μᾶς (γιατί θά χομε πολλούς βαρβάρους πού θά χτυπήσουν τούς Συρακουσίους μαζί μας ἐπειδή τούς ἔχθρεύονται) καὶ τά πράματα ἐδῶ δέ θά σταθοῦν ἐμπόδιο στήν ἐκστρατεία μας, ἃν πάρετε τίς σωστές ἀποφάσεις. Γιατί οἱ πατέρες μας, κατάχτησαν τήν ἡγεμονία μας³⁷ ἀφήνοντας πίσω τους αὐτούς ἀκριβῶς πού μᾶς λένε τώρα ὅτι ἀφήνομε ἔχθρους στή ράχη μας ζεκινώντας γιά τή Σικελία· κι ἀπάνω ἀπ' αὐτούς ἔχοντας ἔχθρο τούς Πέρσες, βασίζοντας τή δύναμή τους ὅχι σέ τίποτ' ἄλλο παρά στό περίσσιο ναυτικό μας. Καὶ οἱ Πελοποννήσιοι δέν είχαν ποτέ λιγότερες ἐλπίδες νά μᾶς νικήσουν παρά τώρα, Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

άκομα κι ἄν τό χουν ὅρεξη καὶ πρόθεσῃ μποροῦνε βέβαια νά εἰσβάλουν μέ τό πεζικό τους στή χώρα μας, ἔστω κι ἄν δέν ἔκεινήσομε γιά τή Σικελία, ἀλλά μέ τό ναυτικό τους δέ θά μποροῦσαν νά μᾶς κάνουν κακό, γιατί ἀφήνομε ἄλλο στόλο πίσω μας ἄξιο νά τούς πολεμήσει.

18. »Γι' αὐτό τί εὐλογη αἰτία μπορεῖ νά βρει κανείς, εἴτε γιά νά μείνομε ἐδῶ ἀκίνητοι, εἴτε γιά νά τό φέρομε ώς πρόφαση στους συμμάχους γιά νά μήν τους βοηθήσουμε; Ἀλλά πρέπει νά τους βοηθήσομε, ἀφοῦ πήραμε δρκο μαζί τους καὶ νά μήν προβάλλομε ώς ἀντίθετο ἐπιχείρημα πώς δέ μᾶς βοήθησαν καὶ κεῖνοι. Γιατί δέν τους προσθέσαμε στή συμμαχία μας γιά νά ῥθουν νά μᾶς ἐνισχύσουν ἐδῶ, ἀλλά γιά νά ἐνοχλοῦν τους ἐκεῖ ἐχθρούς μας κι ἔτσι νά τους ἐμποδίζουν νά ῥθουν νά μᾶς χτυπήσουν ἐδῶ. Ἔτσι ἀποχτήσαμε τήν ἡγεμονία μας, κι ἐμεῖς καὶ δσοι ἄλλοι είχαν ποτέ ἔξουσία σ' ἄλλα κράτη, προστρέχοντας μέ ζῆλο σ' ὅποιον τους καλοῦσε σέ βοήθεια ἢ "Ελληνες ἦταν ἢ βάρβαροι· γιατί ἄν καθόμαστε μέ σταυρωμένα τά χέρια σέ δοπιαδήποτε περίσταση, ἢ ἄν κάνομε φυλετικές διακρίσεις ώς γιά τό ποιόν πρέπει νά βοηθήσουμε, λίγα πράματα θά προσθέταμε στήν ἡγεμονία μας καὶ θά κινδύνευε ἡ ἴδια ἢ ὑπαρξή της. Γιατί τόν ύπερτερο στή δύναμη δέν τόν ἀποκρούει κανείς μόνο σάν ἐπιτίθεται, ἀλλά καὶ φροντίζει ἀπό τά πρίν νά μήν μπορέσει νά χτυπήσει. Καί δέ μᾶς είναι μπορετό, ἐμᾶς, νά λογαριάζομε σάν διαχειριστές ἐνός χτήματος σέ πόση ἕκταση θέλομε ν' ἀσκοῦμε ἔξουσία, ἀλλά είμαστε ἀναγκασμένοι, μιά καὶ φτάσαμε στό σημεῖο αὐτό, γι' ἄλλους νά καταρτίζομε ἐπίβουλα σχέδια, καὶ σ' ἄλλους νά μή χαλαρώνομε τόν ἔλεγχό μας ἐπάνω τους, ἐπειδή ὑπάρχει πάντα ὁ κίνδυνος νά γίνομε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ὑποταχτικοί σέ ἄλλους, ἄν δέν ἔξουσιάζομε τους ἄλλους ἐμεῖς. Γιά σᾶς δέ γίνεται ν' ἀποβλέπετε στήν ἡσυχία ἀπό τήν ἴδια βάση μέ τους ἄλλους, ἔξόν ἄν ἀλλάξετε καὶ τόν τρόπο τῆς ζωῆς σας καὶ ἔξομοιωθεῖτε μαζί τους³⁸.

»Ἄς στοχαστοῦμε λοιπόν πῶς θά μεγαλώσομε τήν ἡγεμονία μας ἐδῶ ἄν πᾶμε νά χτυπήσομε τά ἐκεῖ, καὶ ἄς ἔκεινήσομε γιά τήν ἐκστρατεία, γιά νά σπάσομε τήν αὐθάδικη ὄρμή τῶν Πελοποννησίων ἀφοῦ θά ἰδοῦν πώς ἀψηφήσαμε τήν ἡσυχία

τῆς ἀνακωχῆς³⁹ καὶ πήγαμε ὡς καὶ στή Σικελίᾳ· καὶ συγχρόνως ἦ γιά νά ἔξουσιάσομε ὅλη τήν Ἑλλάδα, ὅπως είναι εὐλογο ὅταν μᾶς προστεθεῖ ὅλη ἡ ἡγεμονία τῆς Σικελίας, ἢ τουλάχιστο νά βλάψωμε τίς Συρακοῦσες, πράμα πού θά ώφελήσει κι ἐμᾶς καὶ τούς συμμάχους μας. Τήν ἐγγύηση πώς δέν κινδυνεύομε⁴⁰, εἴτε μένοντας ἐκεῖ, ἄν μᾶς πᾶν τά πράματα καλά, εἴτε φεύγοντας, μᾶς τή δίνουν τά καράβια μας· γιατί θά εῖμαστε ἡ ἀνώτερη ναυτική δύναμη κι ἀπέναντι σ' ὅλους τούς Σικελιῶτες μαζί. Καὶ ᾧς μή σᾶς παρασύρει ἐνάντια στήν ἐκστρατεία ὁ νωθρός δισταγμός του λόγου του Νικία, οὕτε ἡ ἀπόπειρά του ν' ἀντιτάξει τούς πιό ἥλικιωμένους στούς νέους· ἀλλά μέ τή συνηθισμένη τάξη, ὅπως οἱ πατέρες μας μόλις γίνονταν νέοι ἄντρες ἔπαιρναν μέρος στίς συσκέψεις καὶ ἀνύψωσαν τήν πολιτεία μας στή σημερινή της ἀκμή, μέ τόν ἵδιο τρόπο προσπαθεῖστε καὶ τώρα νά κάνετε τήν πολιτεία νά προκόψει, καὶ πιστέψετε πώς τά νιάτα καὶ τά γερατειά δέν μποροῦν νά κάνουν τίποτα τό ἔνα χωρίς τό ἄλλο· μαζί ὅμως κι ἄν συγκεραστοῦν σωστά τό μικρό, τό μέτριο καὶ τό τέλειο στήν ἀκμή του ἀποτελοῦν ἰσχυρό σύνολο⁴¹ καὶ πώς ἄν μείνει ἀδρανής ἡ πολιτεία θά φθαρεῖ ἀπό μόνη ὅπως καὶ καθετί ἄλλο, καὶ ἡ γνώση της σέ ὅλα τά ζητήματα θά παρακμάσει· ἄν ὅμως ἀγωνίζεται, θά προσθέτει ὀλοένα καινούργια στοιχεῖα στήν παλιά της πείρα καὶ θά χει ἀποχτήσει τή συνήθεια νά ὑπερασπίζει τόν ἔαυτό της ὅχι μέ λόγια, ἀλλά μέ πράξεις. Καί γενικά ὑποστηρίζω πώς μιά πολιτεία πού δέν ἀδρανοῦσε πρωτύτερα⁴², ἄν τό γυρίσει στήν ἀδράνεια χάνεται γρήγορα, κι ἀπό τούς ἀνθρώπους πάλι ἐκεῖνοι ζοῦν πιό ἀπρόσβλητοι, πού δέν παρεκκλίνουν ἀπό τίς πολιτικές τους συνήθειες καὶ τούς θεσμούς τους καθόλου, ἔστω κι ἄν δέν είναι τόσο καλοί».

ΔΕΥΤΕΡΗ ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΙΚΙΑ (κεφ. 19 - 23)

19. "Ἐτσι ἀπάνω - κάτω μίλησε ὁ Ἀλκιβιάδης. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἀφοῦ τόν ἀκουσαν καθώς καὶ τούς Ἐγεσταίους καὶ τούς ἔξοριστους Λεοντίνους πού ἀνεβαίνοντας στό βῆμα παρακαλοῦσαν καὶ θυμίζοντας τούς ὅρκους πού είχαν πάρει, τούς ἱκέτευαν νά στείλουν ἐνισχύσεις, είχαν τώρα πολύ περισσό-

³⁹Ἐπιμονή τῶν
⁴⁰Ἀθηναίων τά
ἐκστρατεύ-
σον.

τερη διάθεση νά κάνουν τήν ἐκστρατεία, παρά πρίν. Ὁ Νικίας κατάλαβε τότε πώς μέ τά ἵδια ἐπιχειρήματα δέ θά μποροῦσε πιά νά τούς ἀποτρέψει, ἀλλά πώς μέ τόν ὅγκο τῆς πολεμικῆς ἑτοιμασίας ἄν τή ζητοῦσε ἐπίμονα, ἵσως θά ἤταν δυνατό νά τούς κάνει ν' ἀλλάξουν γνώμη: βγῆκε λοιπόν πάλι μπροστά στό πλήθος καὶ εἰπε ἀπάνω - κάτω τ' ἀκόλουθα.

*Ἄξιολόγηση
τῶν ἀντιπά-
λων.*

20. »Ἀφοῦ βλέπω, Ἀθηναῖοι, πώς ἐπιθυμεῖτε νά κάνετε ὄπωσδήποτε τήν ἐκστρατεία, νά δώσουν οἱ θεοί νά μᾶς βγεῖ σέ καλό ὥπως τό ποθοῦμε ὅλοι: θά σᾶς ἀνακοινώσω ὅμως ὅσα νομίζω σωστά στίς τωρινές συνθῆκες⁴³. Πρόκειται δηλαδή, καθώς ἀντιλαμβάνομαι ἀπ' ὅ, τι ἀκούω, νά πᾶμε νά χτυπήσομε πολιτεῖες μεγάλες, καὶ πού δέν εἶναι ἡ μιά ὑποταγμένη στήν ἄλλη καὶ δέ χρειάζονται ἄλλαγή τοῦ καθεστῶτος τους: ἄλλαγή πού θά δεχόταν κανείς πρόθυμα ἄν πήγαινε ἀπό δουλεία ἐπιβεβλημένη μέ τή βία σέ κάποια ἄλλη, πιό ἥπια, κατάσταση: καὶ οὔτε εἶναι πιθανό νά δεχτοῦν οἱ πολιτεῖες αὐτές τή δική μας ἔξουσία ἀντί γιά τήν ἐλευθερία πού ἔχουν ἀκούω ἐπίσης πώς ἄν λογαριάσομε πώς εἶναι ὅλες σ' ἔνα νησί, εἶναι πολλές οἱ ἑλληνικές πόλεις ἐκεῖ. Γιατί ἔξόν ἀπό τή Νάξο καὶ τήν Κατάνη πού ἐλπίζω πώς θά ρθουνε μέ τό μέρος μας ἀπό τή συγγένεια πού ἔχουν μέ τούς Λεοντίνους, ὑπάρχουν ἄλλες ἑφτά, κι ἔξοπλισμένες σέ ὅλα σχεδόν κατά τόν ἵδιο τρόπο μέ τή δική μας δύναμη, καὶ περισσότερο ἀπ' ὅλες ἐκείνες πού πᾶμε κατά πρῶτο λόγο νά χτυπήσουμε, ὁ Σελινοῦς καὶ οἱ Συρακοῦσες. Γιατί ἔχουν πολλούς βαριά ἀρματωμένους στρατιῶτες καὶ πολλούς τοξότες καὶ ἀκοντιστές, καθώς καὶ πολλά καράβια καὶ πολύ κόσμο νά ὑπηρετήσουν ώς πληρώματα. Ἔχουν καὶ χρήματα οἱ Σελινούντιοι, τόσο ἴδιωτικές περιουσίες ὅσο καὶ δημόσιες καταθέσεις στούς ναούς: καὶ στούς Συρακουσίους, πού τούς ἔξουσιάζουν, πληρώνουν καὶ μερικοί βάρβαροι φόρο. Κι ἐκεῖνο ὅπου προέχουν τό περισσότερο εἶναι πώς ἔχουν πολλά ἄλογα καὶ παράγουν μόνοι τους τό σιτάρι τους καὶ δέ χρειάζονται εἰσαγωγές.

*Ἀράγκη με-
γάλης πολε-
μικῆς προε-
τοιμασίας.*

21. »Ἀπέναντι σέ τέτοια δύναμη λοιπόν δέ φτάνουν οἱ κοινοί στρατιῶτες πού πηγαίνουν συνήθως μέ τά καράβια, ἀλλά πρέπει νά μεταφερθεῖ καὶ πολύ βαρύ πεζικό, ἄν θέλομε νά πετύχομε κάτι πού ν' ἀνταποκρίνεται στά σχέδιά μας καὶ νά μήν

ἐμποδιστοῦμε νά βγοῦμε στή στεριά ἀπό τό μεγάλο τους ἵππικό, ίδιως ἂν συμμαχήσουν οἱ πολιτεῖες μεταξύ τους ἀπό τό φόρο τους καὶ ἂν δέν προσχωρήσουν σέ μᾶς καὶ μερικοί ἄλλοι ἐκτός ἀπό τοὺς Ἐγεσταίους προμηθεύοντάς μας ἀνάλογο ἵππικό γιά ν' ἀμυνθοῦμε· καὶ θά εἶναι ντροπή μας νά φύγομε διωγμένοι μέ τή βία ή ἀργότερα νά στέλνομε νά ζητοῦμε πρόσθετη βοήθεια ἐπειδή ἀποφασίσαμε ἀστοχα ἀπό μιᾶς ἀρχῆς. Ἀλλά πρέπει ἀπό δῶ νά ξεκινήσομε μέ ἀξιόλογο πολεμικό καταρτισμό, λογαριάζοντας ὅτι πρόκειται ν' ἀρμενίσομε πολύ μακρυά ἀπό τὸν τόπο μας. Δέν πηγαίνομε σ' ἐκστρατεία παρόμοια μ' ἐκεῖνες πού πηγαίναμε ώς σύμμαχοι στούς ὑπηκόους μας νά χτυπήσετε κάποιον ἄλλο σέ μέρη ἀπ' ὅπου ἦταν εὔκολο νά προμηθευτεῖτε ὅσα πρόσθετα ἐφόδια χρειαζόμαστε ἀπό φιλικούς τόπους· ἀλλά θά είμαστε σέ χώρα ὁλότελα ξένη κι ἂν μᾶς λείψει τίποτα δέν εἶναι εὔκολο ἀπό κεῖ οὐτε σέ τέσσερις μῆνες νά ῥθει μήνυμα τό χειμώνα.

22. »Μοῦ φαίνεται λοιπόν πώς πρέπει νά πάρομε μαζί μας πολλούς βαριά ἀρματωμένους στρατιώτες, καὶ δικούς μας κι ἀπό τοὺς συμμάχους μας, τόσο ἀπό τοὺς ὑποταχτικούς μας ὅσο κι ἂν μπορέσομε κι ἀπό τήν Πελοπόννησο νά πείσομε μερικούς ή νά τοὺς παρασύρομε προσφέροντας μισθό· καθώς καὶ πολλούς τοξότες καὶ σφεντονιστές γιά ν' ἀντιπολεμήσουν τό ἵππικό τους καὶ στό ναυτικό πρέπει νά τούς ξεπερνοῦμε κατά πολύ, τόσο γιά νά φέρνομε εύκολότερα τίς προμήθειες στό στρατό, καθώς καὶ γιά νά φέρνομε ἀπό ἐδῶ σιτηρά μέ φορτηγά, στάρι καὶ καβουρντισμένο κριθάρι, καθώς καὶ ἀρτοποιούς ἀπό τοὺς μύλους στρατολογημένους σέ ἀριθμό ἀνάλογο μέ τό πλῆθος τοῦ στρατοῦ, μισθωτούς· ἔτσι νά χει ὁ στρατός ἐξασφαλισμένη τήν τροφή του ἂν κλειστοῦμε πουθενά ἀπό τὸν καιρό (γιατί τόσο μεγάλο στράτευμα δέν μπορεῖ όποιαδήποτε πολιτεία νά τό δεχτεῖ καὶ νά τό τροφοδοτήσει), καὶ νά ἐτοιμαστοῦμε γιά δῆλα τ' ἄλλα δσο καλύτερα γίνεται, καὶ νά μήν είμαστε στό ἔλεος ἄλλων· καὶ τό κυριότερο ἀπ' δῆλα, νά πάρομε μαζί ὅσα περισσότερα χρήματα μποροῦμε ἀπό δῶ. Κι ὅσο γιά κείνα πού λένε οἱ Ἐγεσταῖοι πώς μᾶς τά χουν ἔτοιμα ἐκεῖ, πάρτε τα πώς εἶναι ἔτοιμα ιδίως μέ τά λόγια.

23. »Γιατί ἄν ἐμεῖς πᾶμε ἀπό δῶ ἐξοπλισμένοι ᾔξια γιά νά τούς πολεμήσομε, δέ λέω μόνο ἐνάντια στόν πεζικό τους στρατό πού θά μᾶς βγεῖ μπροστά στίς μάχες, μά ξεπερνώντας τους καί σ' ὅλα τ' ἄλλα, μόνο ἔτσι, καί πάλι μέ δυσκολία, θά εἰμαστε σέ θέση αὐτούς νά νικήσομε καί νά σώσομε τίς δυνάμεις μας⁴⁴. Πρέπει νά, θωρήσετε πώς πηγαίνομε σάν ὄλοκληρη πολιτεία πού ίδρυεται ὁνάμεσα σέ ἐχθρούς ἀπό ἄλλη φυλή, καί πρέπει νά γίνομε κύριοι τῆς γῆς τους ἀμέσως ἀπό τήν πρώτη μέρα πού θά πατήσομε πόδι ἐκεῖ, εἰδεμή νά καταλάβομε πώς ἄν ἀποτύχομε θά τά χομε ὅλα ἐνάντιά μας. Ἀπό τό φόβο μου γιά ὅλα αὐτά καί ξέροντας πώς ἔπρεπε πολλά πράματα νά στοχαστεῖτε καλά ἀπό καιρό τώρα, κι ἀκόμα σέ περισσότερα νά σταθεῖτε τυχεροί, πράμα πολύ δύσκολο ἀφοῦ είστε ἄνθρωποι, εἴμαι πρόθυμος νά ἐκστρατεύσω μαζί σας στά καράβια, ἀφοῦ ὅμως παραδώσω τόν ἑαυτό μου ὅσο γίνεται λιγότερο στήν τύχη, κι ἀσφαλής μέ τόν πολεμικό καταρτισμό πού συμπεραίνω ἀπό τά πράγματα πώς χρειάζεται. Γιατί αὐτά είναι ὅσα θεωρῶ πιο ἀσφαλή γιά τήν πολιτεία καί πιό σωτήρια γιά μᾶς πού θά ξεκινήσουμε. Ἄλλ' ἄν κανείς ἄλλος ἔχει διαφορετική γνώμη, τοῦ παραχωρῶ τήν ἀρχηγία».

ΤΕΛΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ (κεφ. 24 - 26)

Kίνητρα.

24. Τόσα ἀπάνω - κάτω είπε ὁ Νικίας, νομίζοντας πώς μέ τόν ὅγκο τῶν δυσκολιῶν πού πρόβαλε ἡ θ' ἀπομάκρυνε τούς Ἀθηναίους ἀπό τό σχέδιό τους, ἡ, ἄν τόν ἀνάγκαζαν νά κάνει τήν ἐκστρατεία, θά ξεκινοῦσε κατοχυρωμένος ὅσο ἦταν δυνατό. Αὐτοὶ ὅμως δέν κλονίστηκαν στή μεγάλη τους ἐπιθυμία νά ἐκστρατεύσουν ἀπό τό τεράστιο κι ἐνοχλητικό βάρος τῶν προετοιμασιῶν, ἀλλ' ἀντίθετα τούς ἄναψε ἡ διάθεση περισσότερο. ὥστε κατάντησε νά φέρει τό ἀντίθετο ἀποτέλεσμα· γιατί θεωρησαν πώς τούς είχε συμβουλεύσει σωστά καί ὅτι ὁ στρατός τώρα θά ἦταν πιό ἀσφαλισμένος. Καί τούς ἔπιασε ὅλους μεγάλος πόθος νά πάρουν μέρος στήν ἐκστρατεία, τούς πιό ἡλικιωμένους ἀπό τή μιά μέ τήν ίδεα πώς ἡ θά ύποδούλωναν τά μέρη πού πήγαιναν νά χτυπήσουν ἡ τουλάχιστο πώς τόσο μεγάλη

δύναμη δέν μποροῦσε νά πάθει καμιά συμφορά· τούς νέους στήν άκμή τῆς ήλικίας τους ἀπό τήν ἄλλη τούς κυρίεψε ἡ λαχτάρα νά ίδούν και νά γνωρίσουν ἀπό κοντά τήν ἄγνωστη χώρα, ἐλπίζοντας συγχρόνως πώς θά ἐπιζήσουν· τό πλῆθος τοῦ λαοῦ στρεψόταν πρῶτα στό ἄμεσο κέρδος τοῦ στρατιωτικοῦ μισθοῦ και δεύτερο στήν κατάχτηση μιᾶς ἡγεμονίας πού θά ἦταν ἀνεξάντλητη πηγή χρημάτων⁴⁵. Ἐτσι ἀπό τό γενικό ρεῦμα τῆς ὁρμῆς τῆς πλειοψηφίας, κι ἐκεῖνος ἀκόμα πού δέν εύνοοῦσε τήν ἐπιχείρηση φοβόταν μήπως ἄν ψηφίσει ἀντίθετα θεωρηθεῖ ἔχθρος τῆς πολιτείας κι ἔτσι καθόταν ἥσυχος.

25. Καί τέλος κάποιος Ἀθηναῖος ἀνέβηκε στό βῆμα, και ἀποτείνοντας τό λόγο στό Νικία τοῦ εἶπε πώς δέ χρειάζεται πιά νά βρίσκει προφάσεις και νά καθυστερεῖ τά πράματα, ἄλλα νά πεῖ καθαρά μπροστά σέ ὅλους τί και τί ἔξοπλισμούς ἥθελε νά τοῦ δώσουν μέ τήν ψῆφο τους. Αὐτός ἀναγκάστηκε ν' ἀπαντήσει πώς θά προτιμοῦσε νά συσκεφθεῖ πρῶτα μέ τούς ἄλλους στρατηγούς, ἄλλα κατά τή γνώμη του δέν ἐπρεπε νά ἔκεινήσουν μέ λιγότερα ἀπό ἑκατό πολεμικά· κι οἱ Ἀθηναῖοι οἱ ίδιοι ἐπρεπε νά συνεισφέρουν καράβια γιά τή μεταφορά τοῦ στρατοῦ ὅσα κριθοῦν ἀναγκαῖα καθώς και νά στείλουν νά ζητήσουν και ἄλλα ἀπό τούς συμμάχους και νά χουν βαριά ἀρματωμένους στρατιῶτες ὅχι λιγότερους ἀπό πέντε χιλιάδες ὅλους μαζί, Ἀθηναίους και συμμάχους, κι ἄν μπορέσουν, ἀκόμα περισσότερους· κι ὅσο γιά τά ἄλλα ὅπλα θά ἔπαιρναν, αὐτός κι οἱ ἄλλοι στρατηγοί, ἀφοῦ τούς ἐτοιμάσουν, ἀριθμό πού ν' ἀναλογεῖ πρός τό βαρύ πεζικό⁴⁶, καθώς και τοξότες ἀπό τήν Ἀθήνα και τήν Κρήτη, και σφεντονίτες και ὅ,τι ἄλλο τούς φανεῖ πώς χρειάζεται.

26. Κι ἀφοῦ τ' ἄκουσαν αὐτά οἱ Ἀθηναῖοι ψήφισαν ἀμέσως ἀπόλυτη πληρεξουσιότητα στούς στρατηγούς, τόσο γιά τόν ἀριθμό τῶν στρατιωτῶν, ὅσο και γιά ὀλόκληρη τήν ἐκστρατεία, και νά ἐνεργήσουν ὅπως νομίζουν πώς εἰναι τό καλύτερο γιά τούς Ἀθηναίους. Κι ςτερα ἀπ' αὐτά ἀρχισαν ἀμέσως οἱ προετοιμασίες κι ἐστειλαν στούς συμμάχους ζητώντας ὅ,τι χρειάζονταν και σύνταξαν στρατολογικούς καταλόγους γιά τήν Ἀθήνα. Τελευταῖα εἶχε συνέρθει ἡ πολιτεία ἀπό τή μεγάλη Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πρόταση τοῦ
Νικία γιά τή
δύναμη τοῦ
ἐκστρατευτι-
κοῦ σώματος.

Ἐτοιμασίες
πρὸιν ἀπό τήν
ἐκστρατεία.

ἀρρώστια κι ἀπό τὸν ἀδιάκοπο πόλεμο⁴⁷, καὶ σχετικά μὲ τὸ πλῆθος τῶν νέων πού εἶχαν μεγαλώσει στὸ μεταξύ καὶ μὲ τὴν ἀποταμίευση χρημάτων χάρη στὴν ἀνακωχή, ἔτσι τὰ προμηθεύτηκαν ὅλα πιό εὔκολα. Βρίσκονταν λοιπόν αὐτοὶ ἀπασχολημένοι μὲ τὴν προετοιμασία.

ΑΚΡΩΤΗΡΙΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΡΜΑΙΚΩΝ ΣΤΗΛΩΝ (κεφ. 27 - 29)

*'Επικήρυξη
τῶν δραστῶν.*

27. Στὸ διάστημα αὐτὸ ὅσες πέτρινες στῆλες τοῦ Ἐρμῆ ὑπῆρχαν στὴν πολιτεία (καὶ ὑπάρχουν πολλές γιατὶ εἶναι ντόπια συνήθεια, τόσο στὰ πρόθυρα ἴδιωτικῶν σπιτιῶν ὅσο καὶ σὲ Ἱερά) βρέθηκαν οἱ περισσότερες μὲ σπασμένο τὸ πρόσωπο μέσα σὲ μιὰ νύχτα. Καὶ κανεὶς δέν ἦξερε ποιοὶ τὸ ἔκαναν, ἀλλὰ τοὺς καταζητοῦσαν προκηρύσσοντας μεγάλες ἀμοιβές, γιά τὴν ἀνακάλυψή τους, κι ἐξὸν ἀπ' αὐτὸ ἔβγαλαν κι ἄλλο ψήφισμα, ἃν κανεὶς ἦξερε νά χει γίνει καμιά ἀσεβής πράξη, νά τὸ καταγγείλει χωρίς φόβο ὁποιοσδήποτε θέλει, εἴτε πολίτης εἶναι, εἴτε ξένος, εἴτε δοῦλος. Καὶ πῆραν τὸ πράμα πολὺ στὰ σοβαρά γιατὶ φαινόταν πώς ἥταν συγχρόνως κακοσημαδιά γιά τὴν ἐκστρατεία, καὶ πώς εἶχε γίνει ἀπό συνωμότες πού σκόπευαν νά κάνουν πραξικόπημα καὶ νά καταλύσουν τὴ δημοκρατία⁴⁸.

*Παρωδία τῶν
μυστηρίων.
Κατηγορία
ἐναπίοι τοῦ
Ἀλκιβιάδη.*

28. Τότε ὑποβάλλεται καταγγελία ἀπό μερικούς μετοίκους καὶ ὑπηρέτες, ὅχι σχετικά μὲ τὸ σπάσιμο τῶν Ἐρμῶν, ἀλλὰ πώς εἶχαν διαπραχθεῖ κάτι ἄλλοι ἀκρωτηριασμοὶ ἀγαλμάτων ἀπό μερικούς μεθυσμένους νέους γι' ἀστείο καὶ πώς εἶχαν παραστήσει σὲ σπίτια τά ἐλευσίνια μυστήρια ἀπό ἀσεβή ἀνάιδεια· γι' ἀυτά κατηγοροῦσαν ἀνάμεσα σ' ἄλλους καὶ τὸν Ἀλκιβιάδη. Κι ἐκεῖνοι πού εἶχαν μεγαλύτερο φθόνο γιά τὸν Ἀλκιβιάδη πού τοὺς στεκόταν ἐμπόδιο, ὥστε νά μήν ἔχουν βέβαιη τὴν ἡγεσία τῆς δημοκρατικῆς μερίδας νόμιζαν πώς ἂν τὸν ἔδιωχναν αὐτόν θά ἥταν πρῶτοι στὴν πολιτεία· πῆραν λοιπόν αὐτά γιά ἐπιχειρήματα καὶ τά ἐξόγκωσαν καὶ σήκωσαν κατακραυγή πώς τόσο ἡ παρωδία τῶν μυστηρίων ὅσο καὶ ὁ ἀκρωτηριασμός τῶν Ἐρμῶν εἶχαν γίνει μὲ τὸ σκοπό νά καταργηθεῖ ἡ δημοκρατία καὶ καμιά ἀπ' αὐτές τίς Ἱεροσυλίες δέν εἶχε διαπραχθεῖ χωρίς τὴ συμμετοχή του, ἀναφέροντας ως τελική ἀπόδειξη ὅλο τὸ

ὑπόλοιπο παράνομο φέρσιμό του καί τίς ἀντιδημοκρατικές του συνήθειες⁴⁹.

29. Αὐτός ὅμως ἀντέκρουσε τίς κατηγορίες ἀπό τήν ἀρχή καί δήλωσε πώς εἶναι πρόθυμος νά κριθεῖ ἀπό δικαστήριο ἂν εἴχε πράξει τίποτ' ἀπ' αὐτά, πρίν ξεκινήσει ἡ ἐκστρατεία (γιατί ὅλες οἱ προμήθειες καί ὁ ἔξοπλισμός εἶχαν πιά βρεθεῖ) καί ἂν εἴχε διαπράξει τίποτ' ἀπ' αὐτά, νά τιμωρηθεῖ, ἂν ὅμως ἀθωωθεῖ, νά πάει ώς στρατηγός. Καί τούς ἔξορκιζε ἔντονα νά μήν ἀκοῦνε τίς συκοφαντίες ἐνάντιά του ὅταν θά ἔλειπε, ἀλλά ἀμέσως νά τόν θανατώσουν, ἂν εἴχε κάνει αὐτές τίς ἀνομίες, προσθέτοντας πώς θά ἤταν πιό γνωστικό ἐνῷ κρεμόταν πάνω του τέτοια κατηγορία νά μήν τόν στείλουν ως ἀρχηγό τόσο μεγάλου ἐκστρατευτικοῦ σώματος πρίν ξεκαθαρίσουν τό ζήτημα μέ δίκη. Οἱ ἔχθροι του ὅμως φοβοῦνταν πώς ὁ στρατός θά εἴχε εὐνοϊκές διαθέσεις πρός αὐτόν ἂν δικαζόταν ἀμέσως τότε, καί μήπως τό πλῆθος δέ δεῖξει τήν ἀπαιτούμενη ἀυτηρότητα ἀπό καλή προαιρεση, ἐπειδή ἔξαιτίας του ἔπαιρναν μέρος στήν ἐκστρατεία οἱ Ἀργεῖοι καί μερικοί Μαντινεῖς· κοίταζαν λοιπόν νά ἀποτρέψουν αὐτό καί ν' ἀνακόψουν τή βιασύνη τοῦ Ἀλκιβιάδη, σκορπίζοντας ἀνάμεσα στόν κόσμο δικούς τους ρήτορες πού ὑποστήριζαν πώς πρέπει νά φύγει τώρα καί νά μήν καθυστερεῖ τό ξεκίνημα, ἀλλά νά γυρίσει καί νά δικαστεῖ σέ τακτή ἡμερομηνία. Μ' αὐτόν τόν τρόπο ἥθελαν νά δικαστεῖ ὁ Ἀλκιβιάδης γιά μεγαλύτερη συκοφαντία, πού θά ἐπινοοῦσαν εὔκολότερα ἂν ἔλειπε αὐτός ἀπό τή μέση, καί νά δικαστεῖ φερμένος πίσω κατά μήνυμα τῆς πολιτείας. Κι ἔτσι ἀποφασίστηκε νά ξεκινήσει ὁ Ἀλκιβιάδης.

ΑΝΑΧΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΤΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ (κεφ. 30 - 32)

30. "Υστερα ἀπ' αὐτά, στά μισά πιά τοῦ καλοκαιριοῦ⁵⁰, ὕρχισαν νά ξεκινοῦν γιά τή Σικελία. Στά περισσότερα καράβια τῶν συμμάχων καί στά φορτηγά πού μετέφεραν τό σιτάρι καί σ' ἄλλα πλεούμενα κι ὅλη τήν ἄλλη νηοπομπή πού ἀκολουθοῦσε τήν ἐκστρατεία είχε δοθεῖ ἡ ἐντολή νά μαζευτοῦν στήν Κέρκυρα μέ τό σκοπό νά περάσουν τό Ιόνιο πέλαγος δλοι μαζί πρός τό

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

'Απόφασην νά φύγει πρὸν ἀπό τή δίκην.

*Κάθοδος στόρ
Πειραιά.*

Σέ λευκή λήκυθο 'Αθηναίος πολεμιστής περιβάλλεται από μέλη της οίκος γένειάς του πού τόν ἀποχαιρετοῦν (τέλος τοῦ 5 π.Χ. αἰώνα, 'Αθήνα, 'Εθν. Αρχ. Μουσείο).

ἀκρωτήρι Ἰαπυγίᾳ· οἱ Ἀθηναῖοι οἱ ἕδιοι κι ὅσοι λίγοι σύμμαχοι βρίσκονταν στὴν Ἀθῆνα κατέβηκαν στὸν Πειραιά τὴν ὄρισμένη μέρα τὰ ξημερώματα καὶ μπῆκαν ώς πληρώματα στά καράβια γιατὶ ἐπρόκειτο νά σηκώσουν ἄγκυρα. Καὶ μαζί τους κατέβηκε καὶ σχεδόν ὀλόκληρος ὁ πληθυσμός ὅπως θά λέγαμε, τῆς πολιτείας, τόσο οἱ πολίτες, ὅσο κι οἱ ξένοι· οἱ ἐντόπιοι βέβαια γιά νά ξεπροβοδίσει ὁ καθένας τοὺς δικούς του, ἄλλοι συντρόφους, ἄλλοι συγγενεῖς, ἄλλοι γιούς, καὶ βάδιζαν μὲν ἐλπίδες μαζί καὶ θρήνους, ἐλπίζοντας νά κυριέψουν μεγάλα μέρη καὶ κλαίγοντας ἀπό τό φόβο μή δέν τούς ξανάβλεπαν πιά, γιατὶ στοχάζονταν σέ πόσο μακρύ ταξίδι ἀπό τόπο τους τούς ἔστελναν.

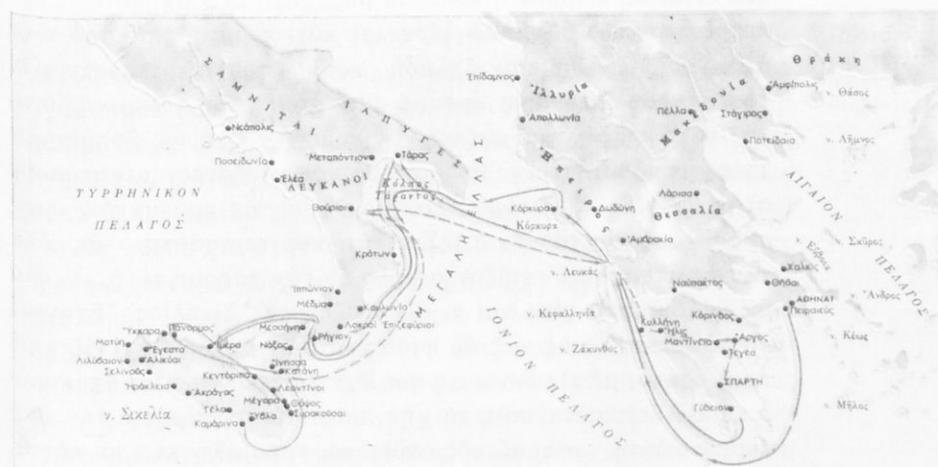
31. Καί τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ πού ἦταν πιά νά χωριστοῦν γιά νά ριχτοῦν στὸν κίνδυνο, τοὺς ἔρχονταν στό νοῦ ἡ φοβέρα τοῦ πολέμου περισσότερο παρά τὴν ὥρα πού ψήφιζαν γιά τὴν ἐκστρατεία· ἐπαιρναν ὅμως πάλι θάρρος ἀπό τό θέαμα, βλέποντας μέ τά ἕδια τους τά μάτια πόσο μεγάλα καὶ δυνατά ἦταν ὅλα⁵¹. Οἱ ξένοι πάλι καὶ τό ὑπόλοιπο πλῆθος πήγαιναν νά δοῦν μέ τὴν ἰδέα πώς ἦταν κάτι ἀξιομνημόνευτο, κι ἀπίστευτο καὶ μέ τῇ φαντασία ἀκόμα. Γιατὶ αὐτός ὁ στόλος καὶ ὁ καταρτισμός του ἦταν ὁ πρῶτος πού ξεκινοῦσε ἀπό μιά μόνο πολιτεία μέ ἀποκλειστικά ἐλληνικές δυνάμεις καὶ ἦταν ὁ πιό πολυέξοδος καὶ ὁ πιό λαμπρά καταρτισμένος ἀπ' ὅλους πού εἶχαν ἐκστρατεύσει ποτέ ὡς τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Σέ ἀριθμό καραβιῶν καὶ στρατιωτῶν δέν ἦταν κατώτερες οὔτε ἡ ἐκστρατεία ἐνάντια στὴν Ἐπίδαυρο μέ τόν Περικλῆ, οὔτε ἡ ἄλλη στὴν Ποτείδαια μέ τόν Ἀγνωνα⁵² γιατὶ εἶχαν τότε πάει τέσσερις χιλιάδες βαριά ἄρματωμένοι στρατιώτες ἀπό τὴν ἕδια τὴν Ἀθῆνα καὶ τριακόσιοι ἵππεῖς κι ἑκατό πολεμικά, καὶ ἄλλα πενήντα χιώτικα καὶ μυτιληναῖϊκα, κι ἀκόμα κι ἄλλοι σύμμαχοι πολλοί· ἀλλά εἶχαν ξεκινήσει γιά μικρό θαλασσινό ταξίδι καὶ μέ πολὺ πρόχειρη ἑτοιμασία· τούτη ὅμως ἡ ἐκστρατεία ξεκινοῦσε μέ τὴν προ-ϋπόθεση πώς θά κρατοῦσε πολὺ καιρό, κι ἦταν ἐφοδιασμένη μέ ὅλα ὅσα θά χρειάζονταν καὶ γιά τά δύο, γιά τά καράβια καὶ γιά τό πεζικό· τό ναυτικό εἶχε προετοιμαστεῖ μέ μεγάλα ἔξοδα, τόσο τῆς πολιτείας ὅσο καὶ τῶν πλοίαρχων κάθε πολεμικοῦ, γιατὶ τό δημόσιο ἀπό τή μιά μεριά ἔδινε σέ κάθε ναύτη μιά

Ἄνταρη τοῦ
ἐκστρατευτι-
κοῦ σώματος.

δραχμή τήν ήμέρα καί προμήθεψε καί τά καράβια χωρίς ξάρτια, έξηντα γοργοτάξιδα καί σαράντα γιά τή μεταφορά τοῦ στρατοῦ, καί δύο επιστρατείας τούς κωπηλάτες γι' αὐτά, διαλέγοντας τούς καλύτερους· οἱ πλοιάρχοι πάλι ἔδιναν πρόσθετο ἐπίδομα στούς θρανίτες⁵³ ἀπό τούς ναῦτες, ἔξον ἀπό τό μισθό πού ἔπαιρναν ἀπό τό δημόσιο καί σ' ὅλα τ' ἄλλα εἶχαν προμηθέψει πλούσιες γοργόνες⁵⁴ καί ἄλλα ξάρτια, καί εἶχε δεῖξει ὁ καθένας ζῆλο ὃς ἐκεῖ πού δέν παίρνει νά ξεχωρίσει τό δικό του καράβι μέ κάποιο χτυπητό γνώρισμα καί μέ τή γρηγοράδα του. Στό πεζικό πάλι εἶχαν οἱ ἄντρες ἔδιαλεχτεῖ ἀπό τούς κατάλογους τῶν πιό γενναίων καί δυνατῶν νέων, καί παράβγαιναν μεταξύ τους πολύ σοβαρά ποιός θά εἶχε τά καλύτερα ἄρματα καί τά πιό ώραῖα στολίδια γύρω στό σῶμα του. Καί κατέληξε καί μεταξύ τους νά μαλώνουν στή δουλειά πού εἶχε ταχθεῖ ὁ καθένας καί θά μπορεύσε κανείς νά συμπεράνει πώς ἐπρόκειτο περισσότερο γιά ἐπίδειξη τῆς δύναμης καί τοῦ μεγαλείου τῆς Ἀθήνας στούς ἄλλους Ἕλληνες, παρά γιά προετοιμασία ἐκστρατείας ἐνάντια σ' ἐχθρούς. Γιατί ἄν λογάριαζε κανείς τί εἶχε ξοδέψει ή πολιτεία ἀπό τό δημόσιο ταμεῖο κι ὅσοι ἔπαιρναν μέρος στήν ἐκστρατεία ἀπό τά δικά τους, ή πολιτεία δηλαδή ὅσα εἶχε κιόλας πληρώσει κι ὅσα εἶχε δώσει νά χουν μαζί τους οἱ στρατηγοί πού ἔστελνε· οἱ ιδιώτες πάλι ὅσα εἶχε ξοδέψει ὁ καθένας γιά τόν προσωπικό του ὀπλισμό κι ὁ κάθε τριήραρχος γιά τό καράβι του κι ὅσα ἔμελλε ἀκόμα νά ξοδέψει, κι ὅσα ἦταν ἐπόμενο νά εἶχε προμηθευτεῖ ὁ καθένας ἀνεξάρτητα ἀπό τό μισθό πού ἔπαιρνε ἀπό τό δημόσιο, προμήθεια γιά μακρύχρονη ἐκστρατεία· κι ἀκόμη ὅσα πράματα ἔπαιρνε μαζί του κάθε ἐμπόρος ή στρατιώτης γιά νά πουλήσει στήν ἀνάγκη, θά βρισκε πολλά τά τάλαντα πού ἔβγαιναν ἀπό τήν πολιτεία. Καί τά ἐκστρατευτικό σῶμα δέν ἦταν λιγότερο ἔακουστό γιά τήν κατάπληξη πού προκαλοῦσε ἡ τόλμη του καί γιά τό λαμπρό θέαμα πού παρουσίαζε παρά γιά τήν ὑπεροχή του ἀπέναντι σέ κείνους πού πήγαινε νά χτυπήσει· φημίστηκε ἐπίσης γιατί ἦταν τό μεγαλύτερο ταξίδι, μέσ' ἀπό τήν ἀνοιχτή θάλασσα μακριά ἀπό τήν πατρίδα τους καί γιατί τό ἀνάλαβαν μέ τήν ἐλπίδα νά καταχτήσουν τόσα μεγάλα μέρη σχετικά μέ ὅσα εἶχαν.

Απόπλους.

32. "Οταν πιά τά καράβια είχαν ἐπανδρωθεῖ καὶ εἶχαν φορτωθεῖ ὄλα ὅσα ἔμελλαν νά χουν πρίν ἀνοιχτοῦν στό πέλαγο, σαλπίστηκε τό σῆμα γιά νά γίνει σιωπή, καὶ ἔκαναν τίς καθιερωμένες προσευχές πρίν ἀπό κάθε θαλασσινό ταξίδι, ὅχι κάθε καράβι χωριστά, ἀλλά ὄλοι μαζί μὲ τὸ κανονάρχισμα ἐνός κήρυκα· κι ἀπό μεγάλα δοχεῖα ὅπου εἶχαν ἀνακατέψει τό κρασί κοντά σέ ὄλα τά τμήματα τοῦ στρατοῦ ἔκαναν σπονδές τόσο οἱ ὑπλοὶ στρατιώτες ὅσο καὶ οἱ ἀξιωματικοί, ἀνασύροντας τήν προσφορά μὲ χρυσά καὶ ἀσημένια κύπελλα. Κι ἔνωσαν τήν φωνή τους στίς ἵδιες προσευχές καὶ τό ἄλλο πλῆθος οἱ ἄνθρωποι πού τούς ἔβλεπαν ἀπό τή στεριά, τόσο οἱ πολίτες ὅσο κι ὅποιοι ἄλλοι ηθελαν τό καλό τους. Κι ἀφοῦ τραγούδησαν τούς παιάνες καὶ τελείωσαν οἱ σπονδές ἀνοιχτηκαν στό πέλαγο, καὶ ἔκεινώντας πρῶτα στή σειρά τό ἔνα καράβι πίσω ὑπό τό ἄλλο, ἀρχισαν ὑστερα νά παρατρέχουν ποιό θά φτάσει πρῶτο στήν Αἴγινα. Ἔτσι βιάζονταν αὐτοί νά πᾶνε στήν Κέρκυρα, ὅπου στό μεταξύ συγκεντρώνονταν καὶ τά στρατεύματα τῶν συμμάχων.

ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΘΑΛΑΣΣΑ

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
ΣΤΗ ΣΙΚΕΛΙΑ

πρώτα τοῦ Ἀθηναϊδος λοχίου ὥρα τοῦ Ἀλεψίδη, τόν
την τέλος τοῦ τόντονος 414 = X.
πρώτα τοῦ Σπαρτιατοῦ στόλου ὥρα τοῦ Γάλικου 414 = X.
δεύτερον καὶ τελεῖ τοῦ Ἀλεψίδη 414 = X.

Κ Φ Ζ Σ Η

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Στίς Συρακοῦσες⁵⁵ τώρα είχαν ἔρθει μηνύματα ἀπό πολλές μεριές γιά τό ξεκίνημα τῶν Ἀθηναίων δέν πίστευαν ὅμως γιά πολύ καιρό τίποτα, ἄλλ' ἀκόμα κι ὅταν ἔγινε συνέλευση τοῦ λαοῦ καὶ εἰπώθηκαν πολλοί λόγοι κι ἀπό πολλούς, οἱ μισοί πίστευαν τίς φῆμες γιά τήν ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων κι οἱ ἄλλοι μισοί πίστευαν τά ἀντίθετα. Τέλος ὁ Ἐρμοκράτης ὁ γιός τοῦ Ἐρμωνα, μέ τήν ιδέα πώς ξέρει ἀκριβῶς τήν ἀλήθεια γι αὐτά, ἀνέβηκε στό βῆμα καὶ μίλησε κάπως ἔτσι, συμβουλεύοντάς τους⁵⁶.

ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΡΜΟΚΡΑΤΗ (κεφ. 33 - 34)

*Σκοπός τῆς
ἐκστρατείας.
Ἐπιχειρήμα-
τα γιά τήν
ἀμυνα.*

33. «Θά σᾶς φανῶ Ἰσως, ὅπως σᾶς φάνηκαν κι ὅσα εἶπαν μερικοί ἄλλοι, πώς λέω πράματα ἀπίστευτα σχετικά μέ τήν ἀλήθεια τῆς ἐκστρατείας ἐνάντιά μας. Καὶ ξέρω καλά πώς ὅσοι ἦ λέγε ἡ ἀναγγέλλουν τά πράματα πού δέ φαίνονται πιστευτά, ὅχι μόνο δέν πείθουν τούς ἀκροατές τους, ἄλλά θεωροῦνται καὶ ἀνόητοι δέ θά τρομοκρατηθῶ ὅμως ἀπ' αὐτό γιά νά σωπάσω ἐνῶ είναι σέ κίνδυνο ἡ πολιτεία μας, γιατί ἔχω σχηματίσει τήν πεποιθηση πώς σᾶς μιλῶ ξέροντας κάτι περισσότερο ἀπό τούς ἄλλους. Οἱ Ἀθηναῖοι δηλαδή, πράμα πού σᾶς παραξενεύει τόσο, ἔχουν ξεκινήσει ἐνάντιά μας μέ μεγάλη πολεμική δύναμη, ναυτική ὅσο καὶ πεζική, φαινομενικά γιά νά βοηθήσουν τούς συμμάχους τους Ἐγεσταίους καὶ νά ξαναεγκαταστήσουν στήν πατρίδα τους τούς Λεοντίνους, μέ τόν πραγματικό ὅμως πόθο νά καταχτήσουν τή Σικελία, καὶ περισσότερο ἀπ' ὅλα τήν πολιτεία μας, νομίζοντας πώς ἂν τήν πάρουν αὐτή, εύκολα θά βάλουν στό χέρι καὶ τ' ἄλλα μέρη τῆς Σικελίας. Ἔχοντας λοιπόν ὑπόψη σας πώς θά φτάσουν ἐδῶ γρήγορα, κοιτάξτε μέ ποιο τρόπο, μέ τίς δυνάμεις πού ἔχετε τώρα, θά τούς ἀποκρύψετε καλύτερα, καὶ πῶς νά μήν πιαστεῖτε ἀνυπεράσπιστοι ἀπό περιφρόνηση πρός αὐτούς, οὕτε νά παραμελήσετε τά πάντα, γιατί δέ θά χετε πιστέψει τίς φῆμες. Κι ὅσοι πάλι τίς πιστεύουν, ἃς μήν τά χάσουν μέ τήν τόλμη καὶ τή δύναμή τους. Γιατί οὕτε νά μᾶς κάνουν περισσότερο κακό θά μπορέσουν ἀπ' ὅ,τι θά πάθουν οἱ ἴδιοι, οὕτε είναι χωρίς χρησιμότητα ὅτι ἔρχονται

ἐνάντιά μας μέ τόσο μεγάλο ἐκστρατευτικό σῶμα, ἀλλά αὐτὸς εἶναι γιά μᾶς καλύτερο ἀπέναντι στούς ἄλλους Σικελιῶτες (γιατί θά εἶναι πιό πρόθυμοι νά συμμαχήσουν μαζί μας ἀπό τό φόβο καὶ τήν κατάπληξή τους)· καὶ ἂν, εἴτε τούς καταστρέψουμε ὀλότελα, εἴτε τούς διώξουμε πίσω χωρίς νά πετύχουν ἐκεῖνα πού ποθοῦν (γιατί δέ φοβᾶμαι μήπως κατορθώσουν ὅσα περιμένουν), θ' ἀποτελέσει αὐτὸς μεγάλο κατόρθωμα γιά μᾶς, καὶ κατόρθωμα πού ἐγώ τουλάχιστο δέν τό θεωρῶ ἀνέφικτο. Γιατί πολὺ λίγες ἐκστρατεῖες ἡ ἀπό Ἑλλήνες ἡ ἀπό βαρβάρους πέτυχαν σέ μέρη πολύ μακριά ἀπό τήν πατρίδα τους. Γιατί ὅσοι κι ἂν ἔρχονται, δέν εἶναι περισσότεροι ἀπό τούς ντόπιους καὶ τούς γείτονές τους (ὅλοι ἐνώνονται ἀπό τό φόβο τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ)· εἴτε πάλι ἀποτύχουν ἐπειδή θά τούς λείψουν οἱ προμήθειες, πάλι ἀφήνουν ἔνδοξη φήμη σ' ἐκείνους πού σχεδίαζαν δολερά νά τούς καταστρέψουν, ἔστω κι ἂν ἀποτύχουν ἀπό δική τους εὐθύνη στά περισσότερα σημεῖα. Κι αὐτοί οἱ ἴδιοι οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν ὁ Μῆδος ἀπροσδόκητα ἔχασε ἀπό τά πολλά του σφάλματα, ὅμως δυνάμωσαν καὶ δοξάστηκαν μέ τή φήμη πώς τήν Ἀθήνα εἶχαν πάει νά χτυπήσουν οἱ Πέρσες· ύπάρχουν βάσιμες ἐλπίδες νά συμβεῖ τό ἴδιο καὶ σέ μᾶς.

34. » Μέ θαρραλέα καρδιά λοιπόν ἃς ἔτοιμαζόμαστε γιά τήν ἄμυνά μας ἐδῶ, καὶ στέλνοντας μηνύματα στούς Σικελούς ἃς ἔξασφαλίσομε ἀκόμα πιό γερά ὅσους εἶναι κιόλας μαζί μας· καὶ μέ τούς ἄλλους ἃς προσπαθήσομε νά συνάψουμε φιλικές σχέσεις καὶ νά τούς κάνομε συμμάχους, κι ἃς στείλομε πρέσβεις στήν ὑπόλοιπη Σικελία πού νά δείξουν πώς ὁ κίνδυνος εἶναι κοινός, καθώς καὶ στήν Ἰταλίᾳ γιά νά τήν κάνομε σύμμαχό μας ἡ τουλάχιστο νά τούς πείσομε νά μή δέχονται τούς Ἀθηναίους στά λιμάνια τους. Μοῦ φαίνεται πώς καλό θά εἶναι νά στείλομε ἀκόμα καὶ στήν Καρχηδόνα. Γιατί αὐτό πού συμβαίνει δέν εἶναι ἀπροσδόκητο σ' αὐτούς, ἀλλά ζοῦν ὀλοένα μέ τό φόβο μήπως οἱ Ἀθηναῖοι πᾶνε κάποτε νά χτυπήσουν τήν πολιτεία τους. Ωστε πιθανότατα νά νομίσουν πώς ἂν ἀφήσουν τά ἐδῶ πράματα στήν τύχη, μπορεῖ κι αὐτοί νά μπούνε στά βάσανα, κι ἔτσι θά προθυμοποιηθοῦν νά μᾶς βοηθήσουν εἴτε φανερά εἴτε κρυφά ἢ μέ όποιοδήποτε τέλος τρόπο. Κι ἔχουν τήν ίκανότητα νά τό

Προτάσεις
γιά τήν ἀντι-
μετώπιση τοῦ
κινδύνου.

κάνουν περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλον, ἃν τό θελήσουν· γιατί ἔχουν ἄφθονο χρυσάφι κι ἀσήμι. Κι ἀπ' αὐτά προκόβουν οἱ πόλεμοι κι ὅλα τ' ἄλλα. Ἀς στείλομε καὶ στή Λακεδαιμόνια καὶ στήν Κόρινθο νά τούς παρακαλέσουμε νά στείλουν ἐδῶ ἐνισχύσεις τό γρηγορότερο καὶ νά ξαναζωντανέψουν τόν πόλεμο ἐκεῖ. Ἐκεῖνο δῆμος πού ἔγώ θεωρῶ πιό ἀπαραίτητο ἀπ' ὅλα στήν τωρινή περίσταση, ἄλλα πού ἐσεῖς θά δυσκολευτεῖτε περισσότερο ἀπ' ὅλα ν' ἀκολουθήσετε, γιατί εἰσαστε συνηθισμένοι στήν εἰρήνη, δῆμος θά τό πῶ: δῆλοι μαζί οἱ Σικελιῶτες, ἃν τό θέλαμε, ἡ τουλάχιστο δῆμος γίνεται περισσότεροι μαζί μας, ρίχνοντας στή θάλασσα ὅλα μας τά καράβια μέ δυό μηνῶν προμήθειες, νά βγοῦμε ν' ἀπαντήσουμε τούς Ἀθηναίους στόν Τάραντα καὶ στό ἀκρωτήρι Παπυγία· καὶ νά τούς δώσουμε νά καταλάβουν πῶς πρίν ἀγωνιστοῦν γιά τή Σικελία πρέπει ν' ἀγωνιστοῦν γιά νά περάσουν τό Ιόνιο· ἔτσι θά τούς κάνουμε κυριολεκτικά νά τά χάσουν καὶ νά πέσουν σέ συλλογή, ὅτι ἐμεῖς ξεκινοῦμε σάν φρουροί ἀπό φιλική μας χώρα (γιατί ὁ Τάρας θά μᾶς δεχτεῖ εὐχαρίστως), γι' αὐτούς δῆμος εἶναι μεγάλη ἡ θάλασσα νά τήν περάσουν μ' ὅλες τους τίς νηοπομπές καὶ τίς ἑτοιμασίες· καὶ εἶναι δύσκολο σέ τόσο μακρύ ταξίδι νά μείνουν σέ ταχτική παράταξη ναυμαχίας, ὥστε θά ἡταν εὔκολο νά τούς ἐπιτεθοῦμε, καθώς θά ἔπεφταν ἀπάνω μας ἀργά καὶ λίγοι - λίγοι. Ἄν πάλι, ἀφήνοντας πίσω τά πιό βαριά τους πλοῖα, μᾶς ρίχνονταν μέ τά γρήγορα καράβια τους, εἴτε θά τούς χτυπούσαμε, ἐνῶ θά ἡταν κουρασμένοι ἃν χρησιμοποιοῦσαν τά κουπιά γιά τό γρήγορο ἀρμένισμά τους, εἴτε πάλι, ἃν ἀποφασίζαμε νά μή συμπλακοῦμε, μᾶς εἶναι δυνατό νά γυρίσουμε πίσω στόν Τάραντα· αὐτοὶ τότε, μή ἔχοντας πολλές προμήθειες μαζί τους, ἀφοῦ θά εἶχαν περάσει τό πέλαγο ἑτοιμασμένοι γιά ναυμαχία, θά στεροῦνταν τά πάντα ἀράζοντας σ' ἀκατοίκητα ἀκρογιάλια, καὶ εἴτε ἃν ἐμεναν ἐκεῖ θά τούς κυκλώναμε, εἴτε προσπαθώντας ν' ἀρμενίσουν γύρω στά παράλιά μας, θ' ἄφηναν πίσω τά μεταγωγικά τους κι ἐπειδή δέ θά ἡταν βέβαιοι ἃν θά τούς δέχονταν οἱ διάφορες πολιτεῖες, θά χαναν τό ἡθικό τους. Ἀκολουθόντας λοιπόν αὐτούς τούς συλλογισμούς, ἔγώ τουλάχιστο νομίζω πῶς, ἀποκλεισμένοι ἀπό τήν προσέγγιση στόν Τάραντα, οὕτε θά ξεκινήσουν κάν ἀπό τήν

Κέρκυρα· ἀλλά εἴτε θ' ἀρχίσουν μακρόχρονες συζητήσεις καὶ θά στείλουν κατάσκοπους νά μάθουν πόσοι εἴμαστε καὶ σέ ποιο μέρος βρισκόμαστε, ὥστε θά τούς σπρώξει ἡ ἐποχὴ ὡς τὸ χειμώνα, ἢ, κατάπληκτοι ἀπό τὴν ἀπροσδόκητη πορεία τῶν πραγμάτων, θά ματαιώσουν τὴν ἐκστρατεία τους δλωσδιόλου· καὶ γι' ἄλλους λόγους καὶ γιατί, ὅπως ἀκούω, ὁ πιό ἔμπειρος ἀπό τούς στρατηγούς τους ἔχει ἀναλάβει τὴν ἀρχηγία χωρίς νά τό θέλει, καὶ πολύ εὐχαρίστως θ' ἀρπαζόταν ἀπό τῇ δικαιολογίᾳ αὐτῆς, ἃν φανερώναμε κάποια ἀξιόλογη ἀντίσταση. Καὶ ξέρω καλά πώς οἱ εἰδήσεις γιά μᾶς θά τούς ἔφταναν ἔξογκωμένες· καὶ οἱ διαθέσεις τῶν ἀνθρώπων γυρίζουν ἀνάλογα μέ τίς διαδόσεις πού ἀκοῦν, καὶ τρομάζουν περισσότερο ἀπό κείνους πού κάνουν πρῶτοι τὴν ἐπίθεση, ἢ πού δείχνουν τουλάχιστο φανερά στούς ἐπιδρομεῖς δτι θ' ἀντισταθοῦν, νομίζοντάς τους ἄξιους ν' ἀντιμετωπίσουν τὸν κίνδυνο. Πράμα πού εἶναι λογικά πιθανό νά πάθουν τώρα οἱ Ἀθηναῖοι. Γιατί ἔρχονται νά μᾶς χτυπήσουν μέ τὴν ἴδεα πώς δέ θ' ἀντισταθοῦμε, ἔχοντάς μας καταδικάσει μέσα τους, καὶ πολύ σωστά, ἀφοῦ δέν τούς πολεμήσαμε μαζί μέ τούς Λακεδαιμονίους· ἃν δημοσίες μᾶς ἔβλεπαν νά τολμοῦμε ἐνῷ δέν τό περίμεναν, θά κατατρόμαζαν περισσότερο ἀπό τὴν ἀπροσδόκητη στάση μας, παρά ἀπό τὴν ἀληθινή δύναμή μας.

»Κάντε λοιπόν ὅ,τι σᾶς λέω, τολμώντας δημοσίες συμβούλευσα· ἃν δημοσίες δέν τά παραδεχτεῖτε αὐτά, ἔτοιμάστε ὅσο γίνενται γρηγορότερα δλα τ' ἄλλα γιά τόν πόλεμο. Ἄς βάλει ὁ καθένας στό νοῦ του πώς ἡ καταφρόνεση πρός τούς ἐπιδρομεῖς φανερώνεται τό περισσότερο πάνω στήν δρμή τῆς μάχης, ἀλλά ἀπό τούτη τή στιγμή νά πιστέψετε πώς μεγαλύτερη ἀσφάλεια δίνει ἡ πλήρης ἔτοιμασία ἀπό τό φόβο τῶν ἐχθρῶν· γιατί τοῦτο θά σᾶς σταθεῖ τό πιό χρήσιμο, νά ἐνεργεῖτε μέ τὴν ἴδεα πώς βρίσκεστε σέ ἄμεσο κίνδυνο. Οἱ στρατιῶτες τοῦ ἐχθροῦ ξέρω καλά δτι βρίσκονται κιόλας στό δρόμο κι ἔρχονται καταπάνω μας, κι δημοσίες νά 'ναι θά βρεθοῦν μπροστά μας».

ΑΝΤΙΓΝΩΜΙΑ ΣΤΙΣ ΣΥΡΑΚΟΥΣΕΣ. ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ. (κεφ. 35 - 41)

35. Ἔτσι πάνω - κάτω μίλησε ὁ Ἐρμοκράτης. Κι ὁ λαός

τῶν Συρακουσῶν ἔπεσε σέ μεγάλη ἀντιγνωμίᾳ : ἄλλοι ἔλεγαν πώς μέ κανένα τρόπο δέ θά μποροῦσαν νά ῥθουν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ δέν ἦταν ἀλήθεια αὐτά πού διαδίδονταν, ἄλλοι πάλι πώς ἂν τύχει καὶ ἔρχονταν, τί μποροῦσαν νά κάνουν χωρίς νά πάθουν ἀντίστοιχα καὶ μεγαλύτερα ; Κι ἄλλοι πάλι μέ ἀπέραντη περιφρόνηση γύρισαν τήν ὑπόθεση στό ἀστεῖο . Καὶ λίγοι ἀπό τό πλῆθος ἦταν πού ἔδωσαν πίστη στόν Ἐρμοκράτη καὶ φοβήθηκαν γιά τό μέλλον . Τότε ἀνέβηκε στό βῆμα ὁ Ἀθηναγόρας⁵⁷ πού ἦταν ἀρχηγός τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος καὶ τήν ἐποχή ἐκείνη τόν ἀκολουθοῦσαν οί πολλοί καὶ εἰπε πάνω-κάτω τ' ἀκόλουθα :

*Κακόβοντες
φῆμες τά νέα
γιά τήν
ἐκστρατεία.*

36. »Οποιος δέ θέλει νά δειχτοῦν τόσο ἀνόητοι οἱ Ἀθηναῖοι ὅστε νά ῥθουν ἐδῶ γιά νά γίνουν δοῦλοι μας, ἢ είναι δειλός ἢ δέν ἀγαπάει τήν πατρίδα μας· ἐκείνους ὅμως πού σᾶς δίνουν τέτοιες εἰδήσεις καὶ σᾶς κατατρομάζουν, δέ θαυμάζω τόσο τήν τόλμη τους ὅσο τή βλακεία τους, ἀν νομίζουν πώς δέν είναι φανεροί οί σκοποί τους . Γιατί ὅσοι φοβοῦνται μέσα τους γιά κάτι, θέλουν νά ρίξουν ὀλόκληρη τήν πολιτεία στόν πανικό γιά νά ἐπισκιάσουν τό δικό τους μέ τόν κοινό τρόμο . Καὶ τώρα μποροῦν νά φέρουν αὐτό τό ἀποτέλεσμα οί εἰδήσεις τοῦτες πού δέ βγήκανε στή μέση ἀπό μόνες τους, ἄλλα ἔχουν ἐπινοθεῖ ἀπό ἄντρες πού ἀδιάκοπα ἀνακινοῦν τέτοια ζητήματα . Ἐσεῖς ὅμως ἄν σκεφτεῖτε καλά, δέ θά ὑπολογίσετε τίς πιθανότητες ἔξετάζοντάς τις μέ βάση τί σᾶς ἀνακοίνωσαν αὐτοί, ἄλλα τό τί είναι ἐπόμενο νά κάνουν ἄνθρωποι τετραπέρατοι καὶ μέ μεγάλη πείρα σέ πολλά ζητήματα, ὅπως ὑποστηρίζω πώς είναι οἱ Ἀθηναῖοι . Δέν είναι δηλαδή φυσικό ἀφήνοντας πίσω τους τούς Πελοποννησίους χωρίς νά ἔχουν τελειώσει τόν ἐκεὶ πόλεμο ὄριστικά, νά ξεκινήσουν ἀπό δική τους πρωτοβουλία γιά ἔναν καινούργιο πόλεμο, δχι μικρότερο ἀπό κείνον· γιατί ἐγώ τουλάχιστο νομίζω πώς θά είναι πολὺ εύχαριστημένοι πού δέν πήγαμε ἐμεῖς ἐνάντιά τους, τόσο πολλές πολιτείες πού είμαστε καὶ τόσο μεγάλες .

*Ἄδυνατη ἡ
κατάχτηση
τῆς Σικελίας.*

37. »Αν ὅμως πράγματι ἔρχονται, δπως διαδίδεται, νομίζω πώς ή Σικελία είναι πιό ἄξια ἀπό τήν Πελοπόννησο νά βγάλει πέρα τόν πόλεμο μαζί τους, καθόσο είναι καλύτερα ἔξοπλισμένη

καὶ ἐφοδιασμένη ἀπ' ὅλες τίς ἀπόψεις, καὶ μόνη της ἡ δική μας πολιτεία εἶναι πολύ πιό δυνατή ἀπό τὸ στρατό πού καθώς λένε, ἔρχεται τώρα ἐνάντιά μας, ἀκόμα κι ἂν ἐρχόταν διπλάσιος σέ μέγεθος· γιατί ξέρω καλά πώς οὐτε ἄλογα πρόκειται νά τούς ἀκολουθήσουν, οὐτε θά μπορέσουν νά προμηθευτοῦν ἀπό δῶ ἐξόν κάτι λίγα ἀπό τούς Ἐγεσταίους· οὐτε τόσο πολλοί ἀρματωμένοι στρατιῶτες ὅσους ἔχουμε ἐμεῖς μποροῦνε νά ρθουν μέ καράβια (γιατί εἶναι μεγάλη ὑπόθεση νά φτάσουν ὥς ἐδῶ καὶ τά ἴδια τά καράβια ἀδειανά διασχίζοντας τόσο μεγάλο πέλλαγο), κι ὅλος ὁ ἄλλος ἐφοδιασμός ὅσος θά χρειαζόταν νά προμηθευτοῦν γιά νά χτυπήσουν τόσο μεγάλη πολιτεία σάν τή δική μας, δέ θά ἥταν μικρός. Γιά ὅλ' αὐτά νομίζω (καὶ θά προχωρήσω ὅσο παίρνει γιά νά διατυπώσω τή γνώμη μου), πώς ἂν ἔρχονταν ἔχοντας μαζί τους ὀλόκληρη πολιτεία μεγάλη σάν τίς Συρακούσες κι ἔπιαναν τόπο στά σύνορά μας κι ἔτσι ἔκαναν τόν πόλεμο, μόνο τότε μόλις καὶ μετά βίας θά ξέφευγαν τήν ὀλοκληρωτική ἐξόντωση· πόσο μᾶλλον σέ μιά Σικελία ὀλόκληρη, ἐχθρική πρός αὐτούς (γιατί θά ἐνωθοῦν ὅλοι μαζί μας) σέ στρατόπεδο πού ἐγκαταστάθηκε ἀπό καράβια, καὶ πολεμώντας ἀπό ἀντίσκηνα, καὶ μόλις μέ τόν ἀπαραίτητο ἐφοδιασμό, ἀνίκανοι ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀπ' τό στρατόπεδο σέ μεγάλη ἀπόσταση ἐξαιτίας τῶν ἵππεων μας. Καὶ μὲν λόγο νομίζω πώς δέ θά μπορέσουν οὐτε μέρος τῆς γῆς νά πάρουν στήν ἐξουσία τους, τόσο θεωρῶ ἰσχυρότερη τή δική μας πολεμική ἑτοιμασία.

38. »Ἀλλ' αὐτά, ὅπως ὑποστηρίζω, τά γνωρίζουν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ξέρω καλά πώς προφυλάγουν τά συμφέροντά τους· ξέρω ἐπίσης πώς ἄντρες ἀπό τόν τόπο μας βρίσκουν τήν εὐκαιρία νά ψευδολογήσουν γιά πράματα πού οὐτε ἀλήθεια εἶναι, οὐτε εἶναι δυνατό νά γίνουν. Τούς ξέρω ἐγώ αὐτούς τούς κυρίους καὶ δέν εἶναι τούτη ἡ πρώτη φορά ἀλλ' ἀνέκαθεν ἐπιχειροῦν εἴτε μέ τέτοια ἐπιχειρήματα καὶ πιό τερατώδικα ἀκόμα, εἴτε μέ πράξεις, νά φοβίσουν τό δικό σας λαό καὶ νά πάρουν στά χέρια τους τήν ἀρχή. Καὶ φοβᾶμαι, μήπως κάποτε, μέ τά πολλά πού δοκιμάζουν, μπορέσουν καὶ τό καταφέρουν· ἐμεῖς δῆμως είμαστε ἀνάξιοι νά πάρομε τά μέτρα μας πρίν νά δεινοπαθήσομε καὶ προλαβαίνοντας τίς προθέσεις τους νά τούς χτυπήσομε.

*Η φήμη γιά
ἐπίθεση προτί-
όν πολιτικῶν
διαφροσῶν.*

Γι' αύτούς ἀκριβῶς τούς λόγους μόνο γιά πολύ σύντομα διαστήματα ἔχει ἐσωτερική ἡσυχία ἡ πολιτεία μας, ἀλλά ύποφέρει ἀπό ἐπαναστάσεις καὶ ἀγῶνες συχνότερα ἐνάντια στούς δικούς της πολίτες παρά ἐνάντια σ' ἐξωτερικούς ἐχθρούς, καὶ κάποτε ὑπέμεινε καὶ τυραννίδες ἡ καὶ ἄδικες δλιγαρχίες⁵⁸. Ἐγώ δημος, ἂν θελήσετε νά μ' ἀκολουθήσετε, θά προσπαθήσω νά μήν ἀψηφήσω τόν κίνδυνο νά σᾶς ἐπιβληθεῖ κανένα ἀπ' αὐτά τά κακά καὶ νά πείσω τούς περισσότερους ἀπό σᾶς νά τιμωρήσουν ὅσους τά σοφίζονται καὶ τά προετοιμάζουν ὅχι μόνον ὅταν τούς πιάσετε ἐπ' αὐτοφώρῳ νά τό κάνουν (γιατί είναι δύσκολο νά τούς πετύχετε πάνω στήν ὥρα) ἀλλά καὶ γιά ὅσα θέλουν νά πράξουν, ἀλλά δέν μποροῦν· (γιατί πρέπει νά ἔξουδετερώνει κανείς τόν ἐχθρό ἀπό τά πρίν, ὅχι μόνο γιά ὅσα κάνει, ἀλλά καὶ γιά ὅσα σκέπτεται, ἀφοῦ ἐκείνος πού δέ φυλάγεται πρῶτος είναι κι ο πρῶτος πού θά ύποφέρει) καὶ τούς δλιγαρχικούς σ' ἄλλα σημεῖα θά τούς ἐλέγχω καὶ σ' ἄλλα θά τούς παρακολουθῶ, κι ἀλλοῦ πάλι θά τούς βάζω στόν ἵσιο δρόμο· ἔτσι νομίζω πώς μπορῶ καλύτερα νά προλάβω τίς παρανομίες τους. Καὶ μά τήν ἀλήθεια, τό χω πολλές φορές σκεφτεῖ, τί στό καλό θέλετε, σεῖς οἱ νέοι⁵⁹: Ποιό ἀπό τά δυό, νά πάρετε κιόλας τήν ἔξουσία; Ἄλλ' αὐτό δέν είναι σύμφωνο μέ τό νόμο. Κι ό νόμος ψηφίστηκε περισσότερο γιατί δέν είστε ἄξιοι, παρά γιά νά σᾶς ἀφαιρέσει τίς τιμές ἂν είστε ἄξιοι νά τίς πάρετε. Ἡ μήπως δέ θέλετε νά είστε ἵσοι ἀπέναντι τοῦ νόμου μέ τόν πολὺ λαό; Κατά ποιά λογική δέν είναι σωστό οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι νά μήν ἔχουν τά ἴδια δικαιώματα;

*Ἀγμοκρατία -
Ὀλιγαρχία.*

39. »Ἴσως δημος πεῖ κανείς πώς ή δημοκρατία δέν είναι οὔτε συνετό πολίτευμα, οὔτε κι ἀκριβοδίκαιο, ἀλλά πώς ἄξιότεροι είναι νά κυβερνοῦν καλύτερα ὅσοι ἔχουν τίς μεγάλες περιουσίες. Ἐγώ δημος ἰσχυρίζομαι πρῶτα ἀπ' ὅλα πώς δύνομάστηκε δημοκρατία τό πολίτευμα πού τούς περιλαμβάνει ὀλους, καὶ δλιγαρχία ἐκείνο πού λογαριάζει μόνο ἔνα μικρό μέρος τοῦ λαοῦ καὶ οἱ πλούσιοι είναι βέβαια πιό ἴκανοι νά φυλάγουν τά χρήματά τους, ἀλλά νά στοχαστοῦν καλύτερα, οἱ πιό γνωστικοί· καὶ νά κρίνουν ποιό είναι τό σωστό ἀφοῦ ἀκούσουν ὅλες τίς γνῶμες, πιό ἄξιοι είναι οἱ πολλοί⁶⁰. Καὶ ὅλες αὐτές οἱ τάξεις ἔξισου,

καὶ ἡ καθεμιά καὶ ὅλες μαζί ἔχουν τά ἴδια δικαιώματα μέσα στή δημοκράτια. Ἀντίθετα, ἡ διλιγαρχία ἀπονέμει τό ἴδιο μερίδιο τῶν κινδύνων στούς πολλούς, ἀπό τά ώφελήματα ὅμως ὅχι μόνο παίρνει τά περισσότερα, ἀλλά τ' ἀφαιρεῖ ὅλα ἀπό τό λαό καὶ τά κρατεῖ γιά τόν ἑαυτό της· αὐτά ἐπιδιώκουν μέ τῇ λόγῳ τόσο οἱ δυνατοί ὅσο κι οἱ νέοι, ἀλλά εἶναι ἀδύνατο νά ἐπιτύχουν σέ μιά μεγάλη πολιτεία.

40. »Ἄχ, ἀστόχαστοι ἀνθρωποί, οἱ πιό ἀστόχαστοι ἀπ' ὅλους τούς Ἐλληνες, πού γνωρίζω, ἂν ἀκόμα καὶ τούτη τήν τελευταία στιγμή δέν καταλάβετε πώς εἶναι κακοί οἱ σκοποί πού ἐπιδιώκετε, εἰστε ἡ ἔξαιρετικά ἀμαθεῖς ἡ ἔξαιρετικά κακό-βουλοι, ἄν, ἔροντας τήν ἀδικία σας, ἔχετε τό θράσος νά ἔξακολουθεῖτε. Ἀλλά ἡ καταλάβετε το ἡ μετανιώσετε καὶ προ-άγετε τό κοινό καλό τῆς πολιτείας, καὶ πιστέψετε πώς αὐτό εἶναι ἡ ἰσονομία καὶ πώς οἱ καλύτεροι ἀπό σᾶς θά ώφεληθοῦν καὶ περισσότερο. Ἄν δημος βάλετε ἀλλα στό νοῦ σας, τότε μπορεῖ καὶ ὅλα νά τά χάσετε· κι ἀφῆστε κατά μέρος τίς διαδόσεις σάν κι αὐτές γιατί νά ξέρετε πώς μιλᾶτε σέ ἀνθρώπους πού καταλαβαίνουν τούς σκοπούς σας καὶ δέ θά σᾶς ἀφήσουν νά τούς ἐφαρμόσετε. Γιατί ἡ πολιτεία τούτη, ἀκόμα κι ἄν εἶναι γεγονός πώς ἔρχονται οἱ Ἀθηναῖοι, θά τούς ἀποκρούσει μέ τρόπο ἀντάξιό της, κι ἔχομε στρατηγούς πού θά τά ἔξετάσουν αὐτά. Κι ἄν τίποτ' ἀπ' αὐτά δέν εἶναι ἀλήθεια, δπως δέ νομίζω πώς εἶναι, δέ θά τά χάσει ἡ πολιτεία τρομαγμένη ἀπό τίς διαδόσεις σας, καὶ δέ θά σᾶς ἐκλέξει ἄρχοντές της γιά νά ἐπιβάλει στόν ἑαυτό της μιά δουλεία μέ τή θέλησή της. Ἀλλ' αὐτή ἡ ἴδια μέ τούς δικούς της θεσμούς, ἔξετάζοντας τούς λόγους σας θά τούς κρίνει σάν νά εἶναι πράξεις καὶ δέ θ' ἀφήσει νά τῆς πάρουν τήν ἐλευθερία πού ἔχει παρασυρμένη ἀπ' δσα ἀκούει, ἀλλά θά προσπαθήσει νά τή διατηρήσει, παίρνοντας δραστικές προφυλάξεις γιά νά μήν τό ἐπιτρέψει.«

41. Αὐτά πάνω - κάτω εἶπε ὁ Ἀθηναγόρας. Καὶ σηκώθηκε ἀπάνω ἔνας ἀπό τούς στρατηγούς καὶ δέν ἀφῆσε κανέναν ἄλλο ν' ἀνεβεῖ στό βῆμα ἀλλά αὐτός ὃ ἴδιος εἶπε περίπου τ' ἀκόλουθα σχετικά μέ τό θέμα τῆς συγκέντρωσης. «Δέν εἶναι φρόνιμο οὕτε νά συκοφαντεῖ μέ τά λόγια ὃ ἔνας τόν ἄλλο, οὕτε αὐτοί

*'Η πόλη
ίσανή γά
ἀντιμετωπί-
σει τόν κίρ-
δην.'*

*Ἀγημνορία
ἐνός στρατη-
γοῦ.*

πού τ' ἀκοῦν νά τά παραδέχονται ἀνεξέταστα ἀλλά σχετικά μέ τίς διαδόσεις πού κυταφθάνουν, καλύτερο θά είναι νά κοιτά-
ζομε μέ ποιό τρόπο τόσο ό καθένας χωριστά ὅσο κι ὀλόκληρη
ή πολιτεία θά ἐτοιμαστοῦμε πιό ἄρτια γιά ν' ἀποκρούσομε τούς
ἐπιδρομεῖς. Κι ἂν δέν παρουσιαστεῖ ἀνάγκη νά πολεμήσομε,
δέ θά προκύψει κανένα κακό ἂν ἐπιτρέψει στόν ἑαυτό της ἡ
πολιτεία τὴν πολυτέλεια νά ἐφοδιαστεῖ μέ ἄλογα καὶ ὅπλα
καὶ ὅλα τ' ἄλλα πού μ' αὐτά χαίρεται ό πόλεμος (καὶ γι' αὐτά
θά φροντίσομε ἐμεῖς καὶ θά τά ἔξετάσομε) καθώς καὶ νά στεί-
λομε μηνύματα σ' ὅλες τίς πολιτείες σχετικά μέ τὴν προμήθεια
ὅπλων ἥ γιά ὅ,τι ἄλλο φαίνεται κατάλληλο γιά τὴν περίσταση.
Ορισμένα πράματα ἀπ' αὐτά τά χομε κιόλας φροντίσει, κι ὅ,τι
ἄλλο μάθομε θά σᾶς τό ἀναφέρομε».

Κι οί Συρακούσιοι, ἀφοῦ ό στρατηγός εἶπε αὐτά, ἔλυσαν
τὴν συνέλευση καὶ σκορπίστηκαν.

ΑΦΙΞΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΣΤΟ ΡΗΓΙΟ (κεφ. 42 - 45)

*Αφίξη στὴν
Κέρκυρα.*

42. Οἱ Ἀθηναῖοι πάλι ⁶¹ εἶχαν τώρα πιά μαζευτεῖ στὴν
Κέρκυρα τόσο οἱ ἴδιοι ὅσο κι ὅλοι οἱ σύμμαχοι καὶ πρῶτα
ἐπιθεώρησαν ἄλλη μιά φορά οἱ στρατηγοί τό στράτευμα καὶ
τοὺς ἔβαλαν στή διάταξη πού ἔμελαν ν' ἀράξουν καὶ νά στρα-
τοπεδεύσουν δταν ἔφταναν μοίρασαν τό στρατό σέ τρία
μέρη κι ἔταξαν τό κάθε σῶμα μέ κλῆρο στόν ἔνα τους, γιά νά
μήν τούς λείψει τό νερό καὶ τ' ἀραξοβόλια κι οἱ προμήθειες,
καθώς θά ρίχνουν ἄγκυρα, δπως θά συνέβαινε ἄν ἀρμένιζαν
ὅλοι μαζί· ἐπίσης γιά νά ἔχουν μεγαλύτερη τάξη οἱ στρα-
τιῶτες κι εὐκολότερα νά διοικοῦνται καὶ σ' ὅλα τ' ἄλλα, ἄν
είναι στίς διαταγές ἐνός ἀρχηγοῦ κάθε σῶμα· ἔπειτα ἔστειλαν
τρία καράβια μπροστά, στήν Ἰταλία καὶ Σικελία γιά νά πλη-
ροφορηθοῦν ποιές πολιτεῖες θά τούς δεχτοῦν. Καὶ τούς εἶχαν
προστάξει νά γυρίσουν πίσω καὶ νά τούς ἀνταμώσουν στό
πέλαγο μεσοδρομίς γιά νά βιαστοῦν ν' ἀράξουν ἐκεῖ.

*Αἴραμη τοῦ
ἐκστρατευτι-
κοῦ σώματος.*

43. "Υστερ" ἀπ' αὐτά σήκωσαν ἄγκυρα οἱ Ἀθηναῖοι ἀπό
τὴν Κέρκυρα κι ἄρχισαν τό πέρασμα πρός τή Σικελία μέ τήν
ἀκόλουθη μεγάλη δύναμη: ὅλα τά καράβια μαζί ἦταν ἔκατόν

τριάντα τέσσερα κι ἔξον ἀπ' αὐτά δύο ροδίτικα τῶν πενήντα κουπιῶν (ἀπ' αὐτά τὰ ἑκατό ἦταν τῶν Ἀθηναίων, ἔξηντα γοργοτάξιδα καὶ σαράντα μεταγωγικά τοῦ στρατοῦ, καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἦσαν ἀπό τῆς Χίο κι ἀπὸ ἄλλους συμμάχους)⁶². οἱ στρατιῶτες ἦταν πέντε χιλιάδες κι ἑκατό (κι ἀπ' αὐτούς οἱ χίλιοι πεντακόσιοι ἦταν Ἀθηναῖοι ἀπό τοὺς στρατολογικούς κατάλογους, κι ἑφτακόσιοι ἀπό τὴν φτωχότερη τάξη σάν στρατιῶτες στά γρήγορα πολεμικά, κι ἄλλοι ἦταν σύμμαχοι πού ἔπαιρναν μέρος στήν ἐκστρατεία, ἄλλοι ἀπό τίς ὑποταχτικές πολιτεῖες τῆς Ἀθήνας· πεντακόσιοι Ἠταν Ἀργεῖοι καὶ διακόσιοι πενήντα ἦσαν Μαντινεῖς καὶ μισθοφόροι)· ὅλοι μαζὶ οἱ τοξότες Ἠταν τετρακόσιοι δύδοντα (οἱ δύδοντα Κρητικοί) κι ἑφτακόσιοι Ρόδιοι ὥπλισμένοι μέ σφεντόνες, κι ἑκατόν εἴκοσι πολιτικοί φυγάδες ἀπό τὰ Μέγαρα⁶³ μ' ἐλαφρή ἀρματωσιά κι ἔνα καράβι κατάλληλο γιά νά μεταφέρει ἄλογα, εἶχε τριάντα ἵππεῖς *.

44. Τόσο Ἠταν τό μέγεθος τῆς δύναμης πού ἔσκιζε τό πέλαγο νά πάει νά πολεμήσει οἱ προμήθειες γι' αὐτούς μεταφέρονταν μέ τριάντα φορτηγά πού κουβαλοῦσαν τό σιτάρι καὶ τούς ζυμωτές, καθώς καὶ τούς ἐργάτες τῆς πέτρας καὶ τούς χτίστες καὶ τὰ ἐργαλεῖα πού χρειάζονταν γιά νά ψηλώσουν τείχη· κι ἔξον ἀπ' αὐτά ἀρμένιζαν μαζὶ μέ τὰ μεταγωγικά ἄλλα ἑκατό πλοϊα στρατολογημένα ἀναγκαστικά γιά νά μεταφέρουν τούς ἀρματωμένους. Κι ἀκολουθοῦσαν ἐθελοντές τήν ἐκστρατεία καὶ πολλά ἄλλα πλεούμενα καὶ φορτηγά γιά ἐμπόριο· ὅλ' αὐτά μαζὶ πέρασαν τό Ίονιο πέλαγος ἀπό τήν Κέρκυρα. Καὶ ἀφοῦ ἄραξε ὅλη ἡ νηοπομπή κοντά στό ἀκρωτήρι Ιαπυγία καὶ τόν Τάραντα καὶ ὅπου ἄλλοι βρῆκαν εὔκολιες, ὕστερα ἀρμένισαν παράλληλα μέ τίς Ιταλικές ἀκτές, ὅπου οἱ διάφορες πολιτεῖες δέν τούς δέχονταν μέσα στά τείχη οὔτε τούς πουλοῦσαν τίποτα, ἀλλά τούς ἄφηναν ν' ἀράζουν καὶ νά

*Στρατόπεδο
στό Ρήγηο.*

* Σημ. Ἀπό τόν κατάλογο αὐτό λειπουν 850 γιά νά γίνει ὁ ἀριθμός 5100. Αὐτοί οἱ 850 πρέπει νά ὑποτεθεῖ πώς Ἠταν ἀπό τούς ὑποταχτικούς συμμάχους, ὅπου συμπεριλαμβάνονταν οἱ Χιώτες κι οἱ Μηθυμναῖοι. "Οσοι ἀναφέρονται είναι οἱ ἐλεύθεροι σύμμαχοι, Ἀργεῖοι καὶ Μαντινεῖς, ἡ μισθοφόροι.

παίρνουν νερό· ὅμως ὁ Τάρας καὶ οἱ Λοκροί, οὕτε κι αὐτά δέν τούς ἔδωσαν, ὥσπου ἔφτασαν στὸ Ρήγιο, τό ἀκρωτήρι τῆς Ἰταλίας. Κι ἐδῶ ἄρχισαν πιά νά συγκεντρώνονται, κι ἔστησαν στρατόπεδο στὸ ἱερό τῆς Ἀρτεμῆς ἔξω ἀπό τὴν πολιτεία, γιατί δέν τούς δέχτηκαν μέσα· ἐκεὶ τούς ἔδωσαν καὶ τῇ δυνατότητα ν' ἀγοράζουν προμήθειες· κι ἀφοῦ ἔσυραν τὰ καράβια στὴ στεριά, ἔμειναν χωρίς νά ἐπιχειρήσουν τίποτ' ἄλλο. Κι ἄρχισαν διαπραγματεύσεις μέ τούς Ρηγίνους ζητώντας τους, αὐτοὶ πού ἦταν Χαλκιδεῖς, νά ἐνισχύσουν τούς Λεοντίνους, Χαλκιδεῖς κι αὐτούς· αὐτοὶ δόμως εἶπαν πώς δέ θέλουν νά ταχθοῦν οὕτε μέ τὸν ἕνα οὕτε μέ τὸν ἄλλο, ἀλλά πώς θά κάνουν ὅ, τι ἀποφασίσουν μαζί καὶ οἱ ἄλλοι Σικελιώτες⁶⁴. Κι ἔξέταζαν οἱ Ἀθηναῖοι σχετικά μέ τὴν κατάσταση στὴ Σικελία τί στάση θά ἦταν καλύτερο νά υἱοθετήσουν, συγχρόνως δόμως περίμεναν νά γυρίσουν ἀπό τὴν Ἔγεστα καὶ τὰ καράβια πού εἶχαν στείλει μπροστά, θέλοντας νά πληροφορηθοῦν καὶ γιά τὰ χρήματα, ἃν ἀλήθεια ὑπάρχουν ὅσα ἔλεγαν τότε στὴν Ἀθήνα οἱ ἀποσταλμένοι τους.

*Εἰδηση στίς
Σινακούσες
γιά τὴν ἀφί-
ξη τοῦ στόλου
στὸ Ρήγιο.*

45. Στούς Συρακουσίους ἔφταναν στὸ μεταξύ ἀπό πολλές μεριές, καὶ ἀπό τούς παρατηρητές πού εἶχαν στείλει οἱ ἴδιοι, ἀκριβεῖς πληροφορίες ὅτι τὰ καράβια βρίσκονταν στὸ Ρήγιο, κι ἐτοιμάζονταν ὀλόψυχα μέ βάση τὴν κατάσταση αὐτή τῶν πραγμάτων καὶ ἔπαψαν πιά νά δυσπιστοῦν. Ἔστειλαν λοιπόν ὀλόγυρα στούς ντόπιους Σικελούς ἀλλοῦ φρουρές⁶⁵ κι ἀλλοῦ πρέσβεις, κι ἐγκατέστησαν φρουρές στὰ διάφορα ὄχυρά στὴν ὑπαιθρό· ἔξέταζαν ἐπίσης τὰ ὅπλα καὶ τ' ἄλογα πού εἶχαν στὴν πολιτεία τους, ἃν εἶναι ἀρκετά καὶ σέ καλή κατάσταση καὶ διαρρύθμιζαν ὅλα τ' ἄλλα μέ τὴν προοπτική πώς θά γίνει γρήγορα πόλεμος καὶ μόνο πού δέν ἄρχισε ἀκόμα.

ΑΠΑΘΗ ΤΩΝ ΕΓΕΣΤΑΙΩΝ (κεφ. 46)

46. Γύρισαν τότε στὸ Ρήγιο κοντά στούς Ἀθηναίους τὰ τρία καράβια πού εἶχαν στείλει πρωτύτερα στὴν Ἔγεστα, καὶ εἶπαν πώς δέν ὑπῆρχαν τὰ πολλά χρήματα πού εἶχαν ὑποσχε-

θεῖ, καὶ πώς μόνο τριάντα τάλαντα φανερώθηκαν. Καὶ ἔπιασε τούς στρατηγούς ἀμέσως στενοχώρια γιατί τούς πῆγε ἀνάποδα πρῶτο αὐτό καὶ τὸ πώς οἱ Ρηγίνοι δέ θέλησαν νά ἐκστρατεύσουν μαζί τους, οἱ ἄνθρωποι πού δοκίμασαν πρώτους νά πείσουν καὶ ἦταν τὸ πιό πιθανό νά τούς καταφέρουν, μιά καὶ ἦταν ἀπό τὴν ἴδια φυλή μέ τούς Λεοντίνους καὶ εἶχαν ἀνέκαθεν σταθεῖ φίλοι τους. Γιά τὸ Νικία αὐτά τὰ νέα ὅμως φάνηκαν ἀπό τὰ πιό ἀπροσδόκητα. Τόν καιρό πού εἶχαν πάει στὴν Ἔγεστα οἱ πρῶτοι πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων νά ἰδοῦν γιά τὴν προμήθεια τῶν χρημάτων, οἱ Ἐγεσταῖοι εἶχαν σοφιστεῖ τὸ ἀκόλουθο τέχνασμα : τούς πῆγαν πρῶτα στό ιερό τῆς Ἀφροδίτης στὸν Ἐρυκα καὶ τούς ἔδειξαν τὰ ἀφιερώματα, ρηχά ποτήρια καὶ κανάτια γιά κρασί καὶ θυμιατά καὶ πολλά ἄλλα σκεύη· αὐτά, δοντας ἀσημένια, φάνταζαν στό μάτι πολύ περισσότερο ἀπό τὴν ἀληθινή τους ἀξία σέ χρήματα· ἐπίσης καλοῦσαν οἱ Ἐγεσταῖοι τὰ πληρώματα τῶν καραβιῶν σέ ίδιωτικά συμπόσια καὶ μάζευαν χρυσά καὶ ἀσημένια κύπελλα τόσο ἀπ' ὅλη τὴν Ἔγεστα ὅσο κι ἀπ' τίς κοντινές πολιτείες, ἐλληνικές καὶ φοινικικές, παρακαλώντας τους νά τούς τὰ δανείσουν καὶ τὰ φερναν στά συμπόσια ὁ καθένας ὡς δικά του. Κι ἐπειδή ὅλοι τίς περισσότερες φορές χρησιμοποιοῦσαν τὰ ἴδια σκεύη καὶ φαίνονταν πολλά παντοῦ, κατάπληξαν τούς Ἀθηναίους ναῦτες κι ὅταν γύρισαν στὴν Ἀθήνα διάδωσαν παντοῦ πώς εἶχαν δεῖ μεγάλα πλούτη. Κι ἐπειδή εἶχαν ξεγελαστεῖ οἱ ἴδιοι καὶ εἶχαν πείσει τότε καὶ τούς ἄλλους, τώρα πού διαδόθηκε σ' ὅλους πώς δέν ὑπῆρχαν χρήματα στὴν Ἔγεστα, τούς κατηγοροῦσαν οἱ στρατιώτες πολύ ἄσχημα. Οἱ στρατηγοί στό μεταξύ ἔκαναν συσκέψεις πῶς ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν κατάσταση.

ΣΥΣΚΕΨΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΩΝ (κεφ. 47 - 49)

47. Ἡ γνώμη τοῦ Νικία, ἦταν νά πᾶνε ἀμέσως μέ ὅλο τὸ στόλο στὸ Σελινοῦντα, πού γι' αὐτό ἀκριβῶς εἶχε προπάντων ἐκστράτευσει, καὶ ἂν μέν οἱ Ἐγεσταῖοι χρηματοδοτήσουν ὀλόκληρο τὸ ἐκστρατευτικό σῶμα, τότε νά συσκεφτοῦν ἔχοντας αὐτά ὑπόψη τους· ἀν δχι, ν' ἀπαιτήσουν ἀπ' αὐτούς νά Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σχέδιο τοῦ
Νικία.

δώσουν ὅσα χρειάζονται νά συντηρηθοῦν τά ἔξήντα καράβια πού ζήτησαν· κι ἀφοῦ μείνουν καί συνδιαλλάξουν τούς Σελινουντίους καί τούς Ἔγεσταίους εἴτε μέ τή βία εἴτε μέ συνθήκη, ὑστερα ἀρμενίζοντας παράπλευρα μέ τίς ἀκτές νά περάσουν ἀπό τίς ἄλλες πολιτείες κάνοντας ἐπίδειξη τῆς μεγάλης δύναμης πού είχε ἡ πολιτεία τῶν Ἀθηναίων· καί ἀφοῦ φανερώσουν τήν ἔμπραχτη εὔνοιά τους πρός τούς φίλους καί τούς συμμάχους, νά ξεκινήσουν γιά πίσω, ἔξόν ἄν παρουσιαστεῖ κάτι γρήγορα καί ἀπροσδόκητα καί βρεθοῦν σέ θέση ἡ νά βοηθήσουν τούς Λεοντίνους ἡ νά φέρουν μέ τό μέρος τους καμιά ἀπό τίς ἄλλες πολιτείες. Κι ἔτσι νά μή βάλουν τήν πολιτεία σέ κίνδυνο ἔσδευοντας τά δικά της χρήματα.

*Σχέδιο τοῦ
Ἀλκιβιάδη.*

48. Ὁ Ἀλκιβιάδης ὅμως εἶπε πώς δέν ἦταν σωστό, μιά κι ἔπλευσαν ἐνάντια στή Σικελία μέ τόση μεγάλη δύναμη νά φύγουν ντροπιασμένοι καί χωρίς νά κατορθώσουν τίποτα, ἀλλά πρῶτο νά στείλουν ἐπίσημους κήρυκες τόσο στίς ἄλλες πόλεις ἔξόν ἀπό τό Σελινοῦντα καί τίς Συρακοῦσες καί δεύτερο νά προσπαθήσουν καί τούς Σικελούς, ἀλλους νά τούς κάνουν νί ἀποστατήσουν ἀπό τούς Συρακουσίους καί ἀλλους νά τούς κάνουν φίλους γιά νά προμηθεύσουν τρόφιμα καί στρατό. Καί πρῶτ' ἀπ' ὅλα νά πείσουν τούς Μεσσηνίους (γιατί βρίσκεται ἡ πολιτεία τους στά στενά καί σέ μέρος ἀπ' ὅ ου μπορεῖ κανείς νά πλησιάσει τή Σικελία, καί γιά τό ἐκστρατευτικό σῶμα θά ἦταν λιμάνι κι ἀραξοβόλι ἔξαιρετικά χρισμο): κι ἀφοῦ φέρουν μέ τό μέρος τους τίς πολιτείες, ὅταν θά ἤξεραν πιά ποιόν θά ἔχουν δίπλα τους στόν πόλεμο, μόνο τότε νά χτυπήσουν τίς Συρακοῦσες καί τό Σελινοῦντα, ἄν δέ συνδιαλλαγοῦν οἱ Σελινούντιοι μέ τούς Ἔγεσταίους καί δέν ἐπιτρέψουν οἱ Συρακούσιοι στούς Λεοντίνους νά γυρίσουν καί νά ἐγκατασταθοῦν στόν τόπο τους.

*Σχέδιο τοῦ
Αάμαχον.*

49. Ὁ Λάμαχος πάλι εἶπε πώς ἔπρεπε νά πλεύσουν ἵσια κατά τίς Συρακοῦσες καί νά δώσουν τή μάχη ὅσο γινόταν πιό γρήγορα κοντά στήν πολιτεία, ὅσο βρίσκονταν ἀκόμα ἀπροετοίμαστοι καί τά είχαν ἐντελῶς χαμένα. Γιατί ἔνας στρατός τήν πρώτη στιγμή πού ἔμφανίζεται ἔμπνεει τό μεγαλύτερο φόβο: ἄν ὅμως χρονίσει πρίν παρουσιαστεῖ, οἱ ἄνθρωποι ξανα-

παίρνουν κουράγιο κι ἀρχίζουν νά τόν ύποτιμοῦν ἀκόμη κι ὅταν τόν δοῦν. Ἀν ὅμως πέσουν ξαφνικά πάνω τους ὅσο εἰναι ἀκόμα κατατρομαγμένοι ἀπό τήν προσδοκία τῆς ἐπίθεσής τους, ὑπάρχει μεγαλύτερη πιθανότητα νά νικήσουν καί νά τούς ἐνσπείρουν τόν πανικό ἀπ' ὅλες τίς ἀπόψεις, τόσο μέ τό θέατρο μα τοῦ στρατοῦ τους (γιατί τώρα θά φανοῦν περισσότεροι ἀπό κάθε φορά) ὅσο καί γιατί θά περιμένουν ἔντρομοι τί θά πάθουν, καί τό περισσότερο ἀπ' ὅλα ἀπό τόν ἄμεσο κίνδυνο τῆς μάχης. Εἶναι ἐπίσης εὐλογό, εἶπε, πώς θά πιαστοῦν καί πολλοί ἀπομονωμένοι ἔξω στά χωράφια γιατί δέν πίστευαν πώς θά φτάσουν οἱ Ἀθηναῖοι, καί καθώς θά γυρίζουν αὐτοί μέσα στήν πόλη, δέ θά λείψουν χρήματα στό στρατό, ἂν εἶναι στρατοπεδευμένος νικητής ἔξω ἀπό τήν πολιτεία. Ἐτσι οἱ ἄλλοι Σικελιώτες δέ θά ἔχουν ὅρεξη νά συμμαχήσουν μέ κείνους καί θά ἥθουν πρός τό μέρος τῶν Ἀθηναίων καί δέ θά χάσουν καιρό κοιτάζοντας γύρω νά ίδουν ποιοί ἀπό τούς δύο θά φανοῦν πιό ισχυροί. Τέλος ἀποχωρώντας μέ τά καράβια, εἶπε, θά πρεπε νά κάνουν ναύσταθμό τους καί ἀραξοβόλι τά Μέγαρα, πού ἡταν τότε ἔρημα καί δέν ἀπεῖχαν πολύ ἀπό τίς Συρακοῦσες, οὔτε ἀπό τή στεριά οὔτε ἀπό τή θάλασσα.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ. ΟΙ ΑΘΗΝΑΙΟΙ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΝΗ (κεφ. 50 - 52)

50. Ἀν καί μίλησε ἔτσι ὁ Λάμαχος, τάχητηκε ὅμως μέ τή γνώμη τοῦ Ἀλκιβιάδη. Ὅτερ ἀπ' αὐτό ὁ Ἀλκιβιάδης πέρασε μέ τή ναυαρχίδα του στή Μεσσήνη κι ἔκανε διαπραγματεύσεις γιά συμμαχία, ἀλλά δέν τούς ἐπεισε, γιατί τοῦ ἀπάντησαν πώς δέ θά τούς δέχονταν μέσα στήν πολιτεία, ἀλλά θά τούς παρεῖχαν ἀγορά ἔξω ἀπό τά τείχη τότε πήγε πίσω στό Ρήγιο. Καί ἀμέσως οἱ στρατηγοί ἐπάνδρωσαν ἔξήντα καράβια ἀπό τό σύνολο καί παίρνοντας τίς προμήθειες πού χρειάζονταν ἀρμένισαν παράλληλα μέ τήν ἀκτή πρός τή Νάξο, ἀφήνοντας τό ύπόλοιπο στράτευμα στό Ρήγιο καί ἔναν ἀπ' αὐτούς. Ἀφοῦ οἱ Νάξιοι τούς δέχτηκαν μέσα στήν πόλη, ξεκίνησαν πάλι πλέοντας κοντά στήν ἀκτή γιά τήν Κατάνη. Κι ἐπειδή οἱ Καταναῖοι δέν τούς δέχτηκαν (γιατί ὑπῆρχαν στήν

Oἱ Ἀθηναῖοι πλέοντες στίς Συρακοῦσες.

πολιτεία πολλοί πού ἔτρεφαν φιλικά αἰσθήματα πρός τούς Συρακουσίους) ἀρμένισαν στίς ἐκβολές τοῦ ποταμοῦ Τηρία καὶ κατασκήνωσαν ἐκεῖ· τήν ἄλλη μέρα ἀρμένισαν ἐνάντια στίς Συρακοῦσες, μέ δηλα τ' ἄλλα καράβια σέ μονή σειρά τό ἕνα πίσω ἀπό τ' ἄλλο ἔξον ἀπό δέκα, πού ἔστειλαν μπροστά νά μποῦνε μέσα στό μεγάλο λιμάνι καὶ νά κοιτάζουν ἄν ὑπῆρχε ἐκεῖ μέσα πολεμικό ναυτικό ριγμένο στή θάλασσα καὶ νά κηρύξουν ἀπό τίς γέφυρες τῶν πλοίων ἀρμενίζοντας κοντά στή στεριά πώς οἱ Ἀθηναῖοι ἥρθαν γιά νά ξαναεγκαταστήσουν τούς Λεοντίνους στήν πατρίδα τους σύμφωνα μέ τή συμμαχία καὶ τή φυλετική τους συγγένεια· οἱ Λεοντίνοι λοιπόν πού κατοικοῦσαν στίς Συρακοῦσες νά φύγουν χωρίς κανένα φόβο ἀπό κεῖ καὶ νά πᾶνε στούς Ἀθηναίους μέ τήν ἰδέα πώς πηγαίνουν πρός φίλους καὶ εὐεργέτες· ἀφοῦ λοιπόν ἔκαναν τήν προκήρυξη αὐτή καὶ κατασκόπευσαν τήν πολιτεία καὶ τά λιμάνια καὶ τά ἔξω περίχωρα, ἀπ' δημού ξεκινώντας θά ἔπερπε νά πολεμήσουν, ξαναγύρισαν στήν Κατάνη.

Μόνιμο στρατόπεδο τῶν Ἀθηναίων στήν Κατάνη.

51. Ἐκεῖ ἔγινε συνέλευση τοῦ λαοῦ κι ἀποφάσισαν οἱ Καταναῖοι νά μή δεχτοῦν βέβαια τό στρατό μέσα στήν πολιτεία, ἄλλα παράγγειλαν ἄν θέλουν οἱ στρατηγοί νά ποὺ κάτι στή συνέλευση νά μποῦν μέσα. Κι ἐνῷ μιλοῦσε ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ οἱ κάτοικοι εἶχαν δῆλη τους τήν προσοχή στραμμένη πρός τή συνέλευση, βρήκαν οἱ στρατιῶτες ἔνα παραπόρτι τοῦ τείχους πρόχειρα χτισμένο, τό ἔσπασαν χωρίς νά τους πάρουν εἰδῆσῃ, καὶ ξεχύθηκαν στήν ἀγορά κι ἔκαναν ψώνια. Ἀπό τούς Καταναίους ὅσοι εἶχαν πολιτικά φρονήματα φιλικά πρός τούς Συρακουσίους, μόλις εἶδαν τό στρατό μέσα, πανικοβλήθηκαν καὶ ἔφυγαν ἀμέσως κρυψά, καὶ δέν ἦταν πολλοί, οἱ ἄλλοι δημος ψήφισαν νά συμμαχήσουν μέ τους Ἀθηναίους καὶ τους παρακίνησαν νά φέρουν καὶ τόν ὑπόλοιπο στρατό ἀπό τό Ρήγιο στήν πολιτεία τους. "Υστερ" ἀπ' αὐτό ἀρμένισαν οἱ Ἀθηναῖοι στό Ρήγιο καὶ σηκώνοντας ἄγκυρα τώρα πιά μέ δύοκληρο τό στόλο καὶ τό στρατό ἔφτασαν στήν Κατάνη καὶ ἄρχισαν νά στήνουν μόνιμο στρατόπεδο.

52. Ἡρθε τότε εἰδῆσῃ στούς Ἀθηναίους ἀπό τήν Καμάρινα πώς ἄν πᾶνε στήν πολιτεία αὐτή, θά προσχωρήσει μέ τό μέρος

Ἀργήση ὑποδοχῆς ἀπό τήν Καμάρινα.

τους, καὶ πώς οἱ Συρακούσιοι ἐπανδρώνουν πολεμικά καράβια. Ξεσηκώθηκαν λοιπόν μέ δόλοκληρο τό στόλο κι ἀρμένισαν κοντά στήν ἀκτή κατά τίς Συρακοῦσες· κι ἐπειδὴ δέ βρῆκαν νά ἐτοιμάζεται κανένα πολεμικό ναυτικό μεταφέρθηκαν πάλι πρός τήν Καμάρινα καὶ σταματώντας κοντά στήν ἀκτή ἔστειλαν κήρυκες. Αὐτοί δέν τούς δέχτηκαν, φέρνοντας ως ἐπιχείρημα πώς οἱ δροὶ τῶν ἔνορκων συνθηκῶν τους⁶⁶ ἡταν νά δέχονται τούς Ἀθηναίους ἃν ἔρχονταν μ' ἔνα καράβι, ἐκτός ἃν αὐτοί οἱ ἴδιοι στείλουν καὶ ζητήσουν περισσότερα. Ἐτσι λοιπόν χωρίς νά φέρουν ἀποτέλεσμα σηκώθηκαν κι ἐφυγαν οἱ Ἀθηναῖοι· καὶ κάνοντας ἀπόβαση σ' ἔνα μέρος τῆς περιοχῆς τῶν Συρακουσῶν, καὶ κάτι μικρές λεηλασίες, ἐπειδὴ ἔτρεξαν νά τούς ἀποκρούσουν Συρακούσιοι ἵππεῖς καὶ σκότωσαν μερικούς μ' ἐλαφριά ἀρματωσιά πού βρῆκαν σκορπισμένους, μεταφέρθηκαν πάλι πίσω στήν Κατάνη.

ΑΝΑΚΛΗΣΗ ΤΟΥ ΑΛΚΙΒΙΑΔΗ (κεφ. 53)

53. Φτάνοντας ἐκεī βρίσκουν τό καράβι, τή Σαλαμινία⁶⁷, πού είχε ἔρθει ἀπό τήν Ἀθήνα γιά τόν Ἀλκιβιάδη πού τόν πρόσταζαν νά γυρίσει γιά ν' ἀπολογηθεῖ ἐνάντια σ' ὅσα τοῦ κατηγοροῦσε ἡ πολιτεία, καὶ γιά μερικούς ἄλλους ἀπό τούς στρατιώτες, πού ἄλλοι είχαν μηνυθεῖ μαζί του πώς τάχα εἶχαν ὑσεβήσει σχετικά μέ τά μυστήρια καὶ ἄλλοι γιά τό ζήτημα τῶν Ἐρμῶν. Γιατί οἱ Ἀθηναῖοι, κι ἀφοῦ ξεκίνησε ὁ στόλος, δέ σταμάτησαν γι' αὐτό τό λόγο τίς ἔρευνες σχετικά μέ ὅσα είχαν γίνει μέ τά μυστήρια καὶ τίς στήλες τοῦ Ἐρμῆ· καὶ δέν ἔξεταζαν τό ποιόν τῶν κατηγόρων, ἄλλα γεμάτοι ὑποψία δέχονταν τή μαρτυρία τοῦ καθενός, κι ἐμπιστεύονταν τούς κακοήθεις κι ἔπιαναν τούς πιό εὐϋπόληπτους πολίτες καὶ τούς ἔριχναν στή φυλακή νομίζοντας πιό χρήσιμο γιά τήν περίσταση νά ἔξουχισουν τό ζήτημα καὶ νά βροῦν τήν ἀλήθεια, παρά νά ξεφύγει καὶ ὁ φαινομενικά πιό ἔντιμος πολίτης, πού είχε κατηγορηθεῖ, χωρίς ἔξεταση, ἐπειδὴ ὁ μηνυτής ἡταν παλιάνθρωπος. Γιατί ὁ πολύς λαός ηξερε ἀπό τίς παραδόσεις πόσο δυνατική ἡταν στά τελευταῖα της ἡ ἔξουσία τοῦ τύραννου Πεισί-

στρατου καὶ τῶν γιῶν του, κι ἀκόμα πώς δέν εἶχε ἀνατραπεῖ ἀπ' τοὺς ἱδιους τοὺς Ἀθηναίους οὕτε ἀπό τὸν Ἀρμόδιο, ἀλλ' ἀπό τοὺς Λακεδαιμονίους⁶⁸, γι' αὐτό φοβοῦνταν πάντα καὶ θεωροῦσαν τὸν καθένα ὑποπτό.

ΥΠΟΨΙΕΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΑΛΚΙΒΙΑΔΗ ΓΙΑ ΕΓΚΑΘΙΔΡΥΣΗ ΤΥΡΑΝΝΙΑΣ (κεφ. 60 - 61)

*Όμολογά
νιά τῶν ἀξονω-
τηριασμό τῶν
ἔργων
στηλῶν.*

60. "Ολ' αὐτά τά ἔβαζαν μέ τό νοῦ τους οἱ ἀνθρωποι τοῦ λαοῦ στήν Ἀθήνα, κι ἀναθυμούμενοι ὅσα εἶχαν ἀκουστά γι' αὐτά, ἡταν πολύ ἐχθρικοί καὶ γεμάτοι ὑποψίες πρός ὅσους εἶχαν κατηγορηθεῖ γιά τὸ ἀνοσιούργημα σχετικά μέ τά μυστήρια, καὶ τοὺς φαίνονταν δῆλα πώς εἶχαν γίνει μέ τό σκοπό νά συνωμοτήσουν γιά νά ξαναφέρουν τήν δλιγαρχία ἢ τήν τυραννίδα⁶⁹. Καὶ καθώς, ἀπό τήν δργή τους γι' αὐτά, πολλοί καὶ εὐπόληπτοι ἀνθρωποι ἡταν κιόλας ριγμένοι στή φυλακή καὶ τό πράγμα δέν ἔλεγε νά πάρει τέλος, ἀλλά κάθε μέρα ἀγρίευαν περισσότερο κι αὖξαινε ἡ μανία τους νά συλλάβουν κι ἄλλους· σ' αὐτό τό σημεῖο ἔνας ἀπ' τοὺς φυλακισμένους ἔπεισε ἔναν ἄλλο⁷⁰, πού ἔμοιαζε βαρυμένος μέ τή χειρότερη κατηγορία, νά γυρίσει μάρτυρας κατηγορίας καὶ νά καταθέσει εἴτε ἀλήθεια εἴτε καὶ ὅχι· γιατί πολλοί βγάζουν ἀντιφατικά συμπεράσματα, τήν καθαρή ἀλήθεια ὅμως κανείς δέν μπόρεσε νά τήν πεῖ οὕτε τότε οὕτε πιό ὑστερα γιά τό ποιοί διέπραξαν τό ἀνοσιούργημα. Τόν ἔπεισε λοιπόν, πώς πρέπει, ἔστω κι ἂν δέν τό εἶχε κάνει, νά κερδίσει ἀσυλία καὶ νά σώσει τόν ἔαυτό του καὶ νά γλυτώσει τήν πολιτεία ἀπό τό κύμα τῆς κακυποψίας· γιατί θά ἡταν πιό βέβαιη ἡ σωτηρία του ἄν ὅμολογοῦσε, ἔχοντας ἔξασφαλίσει τήν ἀσυλία του παρά ἄν ἀρνηθεῖ τήν κατηγορία καὶ περάσει ἀπό δίκη. Αὐτός λοιπόν καταγγέλλει τόν ἔαυτό του καὶ ἄλλους γιά τό σπάσιμο τῶν στηλῶν τοῦ Ἐρμῆ· ὁ λαός πάλι νόμισε πώς ἔμαθε τήν ἀλήθεια κι εὐχαριστήθηκε, γιατί τό θεωροῦσε πρωτύτερα φοβερό νά μήν μπορέσει νά ξεδιαλύνει μέσα στούς πολλούς κατηγορουμένους ποιοί εἶχαν συνωμοτήσει ἐνάντιά του, κι ἔτσι ἔλευθέρωσε αὐτόν ποὺ κατέθεσε καὶ μαζί του ὅσους δέν εἶχε κατηγορήσει· τούς ἄλλους ὅμως πού εἶχαν μηνυθεῖ, τούς ἐδίκασαν, τούς ἐξετέλεσαν ἄν εἶχαν συλληφθεῖ, κι ὅσοι

πάλι είχαν φύγει κρυφά τούς καταδίκασαν σέ θάνατο, κι ἔταξαν χρηματική ἀμοιβή σέ δροιον τούς σκότωντες. Καί μέ τοῦτο ἐμεινε ἄγνωστο ἂν είχαν τιμωρηθεῖ ἄδικα ὅσοι ἔπαθαν τό κακό, ή πολιτεία ὅμως στό σύνολό της ἦταν φῶς φανερό πώς ὠφελήθηκε.

61. Σχετικά μέ τόν Ἀλκιβιάδη, πού τόν κατηγοροῦσαν οἱ ἐχθροὶ του, οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι, πού τόν χτυποῦσαν καί πρίν ἔκεινήσει μέ τό στόλο, οἱ Ἀθηναῖοι ἔξακολουθοῦσαν νά τό παιρνουν πολὺ βαριά· κι ἀφοῦ νόμιζαν τώρα πώς είχε ἔκαθαριστεῖ τό ζήτημα τῶν Ἐρμῶν, τούς φαίνονταν πώς ἦταν τόσο περισσότερο ἔνοχος γιά τήν ἀνοσιότητα σχετικά μέ τά μυστήρια, καί πώς ὅλα είχαν γίνει ἀπ' αὐτόν μέ τόν ἴδιο σκοπό, νά δραγανωθεῖ συνωμοσία ἐνάντια στή δημοκρατία⁷¹. Κι ἔτυχε ἐπίσης, τήν ἴδια αὐτή ἐποχή πού ἦταν τόσο ταραγμένα τά πνεύματα γι' αὐτά τά πράματα, νά προχωρήσει ἔνα σπαρτιατικό ἀπόσπασμα, ὅχι μεγάλο, ὡς τόν Ἰσθμό, γιά κάποια διαπραγμάτευση μέ τούς Βοιωτούς. Θεώρησαν λοιπόν πώς ἐκεῖνος είχε ἐνεργήσει καί πώς δέν ἐρχόταν ὁ στρατός γιά χάρη τῶν Βοιωτῶν, ἀλλά σύμφωνα μέ μήνυμα δικό του, καί πώς ἂν δέν πρόφταιναν αὐτοί οἱ ἴδιοι, μόλις τό πληροφορήθηκαν, νά συλλάβουν τούς ἄντρες. Θά είχε προδοθεῖ ἡ πολιτεία. Μιά νύχτα μάλιστα κοιμήθηκαν ἔχοντας τά δπλα τους μαζί τους στό Θησεῖο μέσα στήν πόλη. Οἱ φίλοι τοῦ Ἀλκιβιάδη στό Ἀργος πού είχε δεσμούς φιλοξενίας μαζί τους, ἔγιναν τήν ἴδια ἐποχή ὑποπτοι πώς τάχα πρόκειται νά ἐπιτεθοῦν ἐνάντια στούς δημοκρατικούς· ἐπίσης τότε οἱ Ἀθηναῖοι παράδωσαν στούς Ἀργείους δημοκρατικούς τούς δικούς τους ὅμήρους πού κρατοῦσαν στά κοντινά νησιά νά τούς σκοτώσουν ἔξαιτίας ὅλων αὐτῶν⁷². Ἀπ' ὅλες τίς μεριές λοιπόν συγκεντρωνόταν ἡ ὑποψία πάνω στόν Ἀλκιβιάδη. Κι ἔτσι θέλοντας νά τόν ὑποβάλουν σέ δίκη καί νά τόν καταδικάσουν σέ θάνατο, ἔστειλαν τή Σαλαμινία στή Σικελία, γιά νά πιάσουν ἐκείνον τόν ἴδιο κι ὅσους ἄλλους είχαν μήνυση ἐναντίον τους. Είχαν δώσει παραγγελία στό καράβι νά τοῦ ποῦν νά τούς ἀκολουθήσει γιά ν' ἀπολογηθεῖ, ἀλλά νά μήν τόν πιάσουν, ἀπό πρόνοια μή δημιουργήσουν ἀναστάτωση τόσο στούς δικούς τους στρατιώτες στή Σικελία,

'Ο Ἀλκιβιάδης στήν Πελοπόννησο.

όσο και στούς στρατιώτες τῶν ἔχθρῶν· τό περισσότερο ὅμως ἐπειδή ἦθελαν νά μείνουν στό πλευρό τῶν Ἀθηναίων οἱ Μαντινεῖς καὶ οἱ Ἀργεῖοι, πού νόμιζαν πώς ἀπό κεῖνον εἶχαν πειστεῖ νά πάρουν μέρος στήν ἐκστρατεία. Ἐτσι λοιπόν ὁ Ἀλκιβιάδης ἔφυγε ἀπό τή Σικελία ἀρμενίζοντας στό δικό του καράβι μαζί με τή Σαλαμινία, δύνας καὶ οἱ ἄλλοι πού εἶχαν ὑπουλα κατηγορθεῖ μαζί του, μέ φαινομενική κατεύθυνση πρός τήν Ἀθήνα· ὅταν ἔφτασαν ὅμως στούς Θουρίους, φανερώθηκε πώς δέν ἀκολουθοῦσαν τή Σαλαμινία, ἀλλά εἶχαν ἐγκαταλείψει τό καράβι τους καὶ χάθηκαν, ἐπειδή φοβήθηκαν πώς θά δικαστοῦν μέ ψεύτικες συκοφαντίες ὅταν φτάσουν. Οἱ ναυτικοί τῆς Σαλαμινίας ἐπί ἔνα διάστημα ἐρευνοῦσαν καταζητώντας τόν Ἀλκιβιάδη καὶ τούς συγκατηγορουμένους του· ἐπειδή ὅμως δέ φάνηκαν τά ἵχνη τους πουθενά, σήκωσαν ἄγκυρα κι ἔφυγαν. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ὅντας πιά στή θέση τοῦ πολιτικοῦ ἔξοριστου, ὥχι πολύ ἀργότερα πέρασε μ' ἔνα ἐμπορικό καράβι στήν Πελοπόννησο ἀπό τήν ἐπικράτεια τῶν Θουρίων· καὶ οἱ Ἀθηναίοι δικάζοντάς τον ἐνῶ ἔλειπε, τόν καταδίκασαν σέ θάνατο αὐτόν καὶ τούς ἄλλους μαζί του⁷³.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΒΟΡΡΑ (κεφ. 62)

62. "Υστερέ" ἀπ' αὐτά οἱ ἄλλοι δύο στρατηγοί τῶν Ἀθηναίων στή Σικελία χώρισαν τό στρατό σέ δύο διοικήσεις κι ἀποφασίζοντας μέ λαχνό ποιά θά πάρει ὁ καθένας τους, ἀρμένισαν μέ δόλο τό ἐκστρατευτικό σῶμα κατά τήν Ἔγεστα καὶ τό Σελινούντα, θέλοντας νά ἴδουν ἄν θά δώσουν τά χρήματα οἱ Ἔγεσταῖοι καὶ νά ἐπιθεωρήσουν τήν κατάσταση στό Σελινούντα καὶ νά καταλάβουν τί διαφορές εἶχαν μέ τους Ἔγεσταίους. Κι ἀρμενίζοντας παράλληλα μέ τή στεριά ἔχοντας στ' ἀριστερά τους τή Σικελία, ἀπό τή μεριά πού εἶναι στραμμένη πρός τό Τυρρηνικό πέλαγος, ἔπιασαν στήν Ἰμέρα, πού εἶναι ἡ μόνη ἐλληνική πολιτεία στήν περιοχή αὐτή· ἐπειδή ὅμως οἱ κάτοικοι τῆς Ἰμέρας δέν τους δέχτηκαν, ἔξακολούθησαν ν' ἀρμενίζουν πρός τήν ἴδια κατεύθυνση καὶ κυρίεψαν τά "Υκκαραμικρή" σικανική κωμόπολη ἔχθρική πρός τους Ἔγεσταίους.

ηταν μικρός παράλιος τόπος. Και πιάνοντας δύλους τούς κατοίκους γιά δούλους παράδωσαν τήν πόλη στούς Ἐγεσταίους (γιατί ἥρθαν ἐκεῖ καὶ τοὺς ἀντάμωσαν μερικοί ἵππεῖς ἀπό τήν Ἐγεστα), αὐτοί πάλι μέ τό πεζικό τους προχώρησαν μέσα ἀπό τήν περιοχή τῶν Σικελῶν, ὡσπου ἔφτασαν στήν Κατάνη, ἐνῷ τά καράβια ἀκολουθοῦσαν παράλληλα, φέρνοντας τούς δούλους. Ὁ Νικίας ἀπό τή δική του μεριά ἀρμένισε κατευθείαν ἀπό τά Ὅκκαρα στήν Ἐγεστα κι ἀφοῦ κανόνισε κάτι ἄλλους λογαριασμούς καὶ πῆρε τριάντα τάλαντα, γύρισε κι ἀντάμωσε τόν ἄλλο στρατό πούλησαν καὶ τούς δούλους καὶ εἰσπραξαν ἀπ' αὐτό ἑκατόν εἴκοσι τάλαντα. Ἀρμένισαν καὶ στούς συμμάχους τους ἀπό τους Σικελούς καὶ τούς πρόσταξαν νά τούς στείλουν στρατό μέ τή μισή τους δύναμη πῆγαν στήν Ὅβλα τῆς περιοχῆς τῆς Γέλας πού τούς ηταν ἐχθρική ἀλλά δέν τήν κυρίεψαν. Ἔτσι τελείωσε τό καλοκαίρι.

ΕΠΙΘΕΣΗ ENANTION ΤΩΝ ΣΥΡΑΚΟΥΣΩΝ (κεφ. 63 - 71)

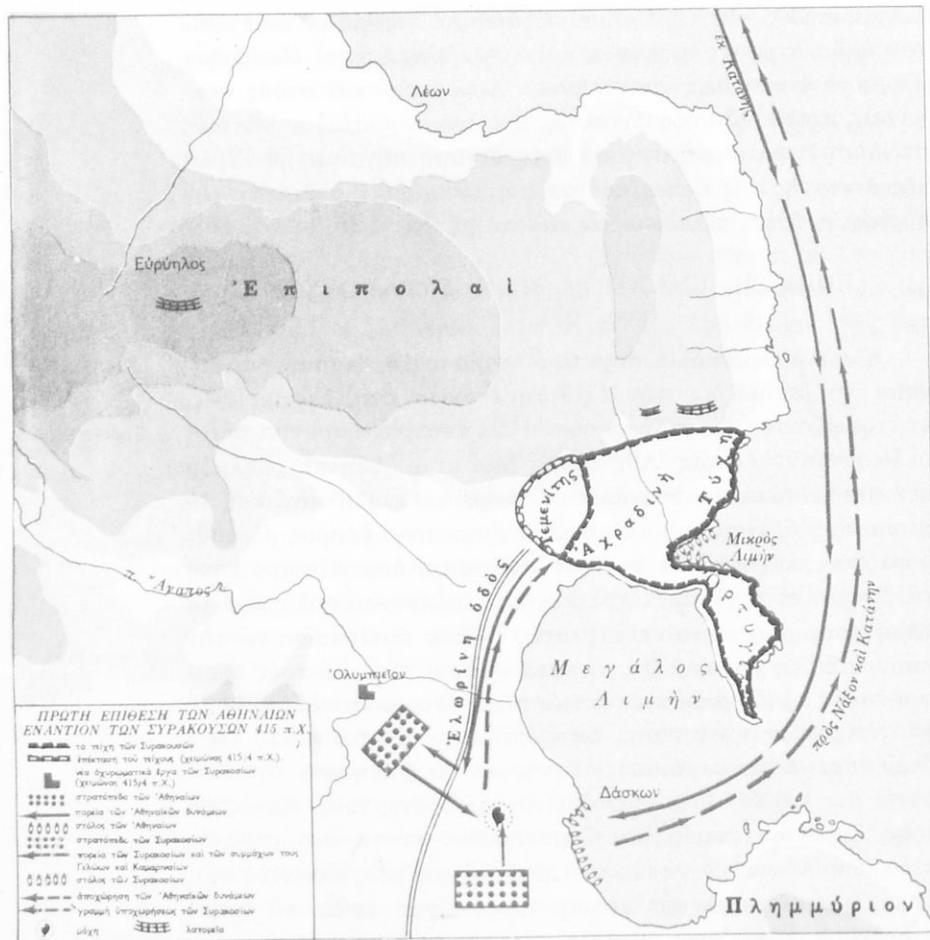
63. Ἄμεσως μόλις ἄρχισε δύ χειμώνας ἄρχισαν οἱ Ἀθηναῖοι νά ἑτοιμάζουν τήν ἐπίθεση ἐνάντια στίς Συρακοῦσσες, κι ἑτοιμάζονταν κι οἱ Συρακούσιοι νά ἐκστρατεύσουν κι αὐτοί οἱ ἴδιοι ἐνάντια στούς Ἀθηναίους. Μιά κι οἱ Ἀθηναῖοι δηλαδή δέν ἔπεσαν ἀπάνω τους ἀμέσως, ὅπως τό φοιβοῦνταν καὶ τό περίμεναν, ἄρχισαν νά παίρνουν περισσότερο θάρρος μέ κάθε μέρα πού περνοῦσε· κι ἀφοῦ οἱ Ἀθηναῖοι, ἀρμενίζοντας κατά τά ἔξωτερικά παράλια τῆς Σικελίας ξεμάκρυναν. πολύ ἀπό τά μέρη τους, καὶ πηγαίνοντας στήν Ὅβλα δοκίμασαν νά τήν πάρουν μέ τή βία καὶ δέν τό κατόρθωσαν, τότε πιά τούς περιφρόνησαν οἱ Συρακούσιοι ἀκόμα περισσότερο καὶ ἀπαιτοῦσαν ἀπό τους στρατηγούς τους, ὅπως κάνει συνήθως δύ πολὺς λαός δταν πάρει θάρρος, νά τούς δόληγήσουν νά χτυπήσουν τήν Κατάνη, μιά καὶ δέν ἔρχονταν ἐκεῖνοι καταπάνω τους. Καὶ κάθε τόσο ἔρχονταν ἵππεῖς τῶν Συρακουσίων κοντά στό στρατόπεδο τῶν Ἀθηναίων νά ἰδοῦν τί γίνεται, καὶ τούς εἰρωνεύονταν ἔξευτελιστικά ρωτώντας μήπως τυχόν είχαν ἔρθει νά ἐγκατασταθοῦν κοντά τους σέ ξένη χώρα παρά ὅπως ἔλεγαν γιά

'Ετοιμασίες τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Συρακουσίων.

νά ξαναφέρουν τούς Λεοντίνους πίσω στήν πατρίδα τους.

*Tέχνασμα
τῶν Ἀθηναίων.*

64. "Ολ' αὐτά τά ἥξεραν οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ηθελαν νά τούς παρασύρουν ὅλους ὅσο γινόταν μακρύτερα ἀπό τήν πολιτεία τους, ὥστε αὐτοὶ στὸ μεταξύ ν' ἀρμενίσουν κρυφά γύρω μέ τά καράβια τῆν νύχτα καὶ νά πιάσουν μέρος κατάλληλο γιά στρατόπεδο μέ τήν ήσυχία τους, ξέροντας πώς δέ θά μποροῦσαν νά τό κάνουν μέ τήν ἴδια εὐκολία ἃν ἀποβί-

βαζαν τό στρατό ἐνάντια σέ ἀνθρώπους ἔτοιμους νά τους ἀντικρούσουν, ἡ ἄν πορεύονταν ἀπ' τή στεριά καί τους ἔπαιρναν εἰδηση (γιατί στους ἐλαφρά ἀρματωμένους τους καί τό πολύ πλῆθος, οἱ Συρακούσιοι ἵππεῖς πού ἦταν πολλοί, ἐνῶ αὐτοὶ δέν εἶχαν καθόλου ἵππικό, μποροῦσαν νά κάνουν μεγάλο κακό)· μέ τό σχέδιο ὅμως ἐκεῖνο θά κυρίευαν ἔνα μέρος ἀπ' ὅπου δέ θά πάθαιναν σπουδαῖα πράματα ἀπό τους ἵππεῖς· καί τους πληροφόρησαν μερικοί φυγάδες τῶν Συρακουσίων, πού τους ἀκολουθοῦσαν, γιά τήν τοποθεσία κοντά στό Ὄλυμπιεῖο, πού καί τό ἔπιασαν· σοφίστηκαν λοιπόν οἱ στρατηγοί τό ἀκόλουθο τέχνασμα γιά νά πετύχουν αὐτό πού ἥθελαν: στέλνουν ἔναν ἄντρα πού τοῦ εἶχαν ἐμπιστοσύνη, ἀλλά καί πού δέ φαινόταν λιγότερο δικός τους στους στρατηγούς τῶν Συρακουσίων· αὐτός ἦταν Καταναῖος καί τους εἶπε πώς ἔρχεται ἀπό μέρους ὁρισμένων ἀντρῶν τῆς Κατάνης, πού αὐτοὶ ἤξεραν τά δνόματά τους καί γνώριζαν πώς βρίσκονται ἀκόμα μέσα στήν πολιτεία, ἀπ' αὐτούς πού ἦταν μέ τό μέρος τους. Εἶπε λοιπόν στους Συρακουσίους πώς οἱ Ἀθηναῖοι περνοῦσαν συχνά τή νύχτα χωρίς τά ὅπλα μέσα στήν πολιτεία τῆς Κατάνης, κι ἄν θέλουν οἱ Συρακούσιοι νά ῥθουν μέ ὅλο τους τό στρατό μιά μέρα πού θά συμφωνήσουν ξημερώματα νά χτυπήσουν τό στρατόπεδο τῶν Ἀθηναίων· αὐτοί, οἱ Καταναῖοι, θά κλείσουν τοὺς Ἀθηναίους, πού ἦταν μέσα στήν πολιτεία καί θά κάψουν τά καράβια τους, ὅπότε οἱ Συρακουσίοι, κάνοντας ἐπίθεση μέ ὄλόκληρο τό στρατό τους, εὔκολα θά πιάσουν ὅλη τή δύναμη τῶν Ἀθηναίων. Εἶπε ἀκόμα πώς ὑπάρχουν πολλοί Καταναῖοι πού θά τους βοηθοῦσαν σ' αὐτή τή δουλειά κι ἔχουν κιόλας ἔτοιμαστεῖ, κι αὐτός ἔρχεται ἀπό μέρους τους.

65. Οἱ στρατηγοί τῶν Συρακουσίων, ἔξον πού καί ἀπό ἄλλους λόγους εἶχαν ξαναπάρει κουράγιο καί τό εἶχαν κι οἱ ἴδιοι στό νοῦ τους, ἀνεξάρτητα ἀπ' αὐτές τίς προτάσεις, νά πᾶνε νά χτυπήσουν τήν Κατάνη, ἔδωσαν πίστη στόν ἀνθρώπο μέ πολύ μεγαλύτερη ἀφροντισίᾳ· τόν ἔστειλαν λοιπόν ἀμέσως πίσω ἀφοῦ συμφώνησαν μιά ὁρισμένη μέρα ὅπου θά βρεθοῦν ἐκεῖ καί (γιατί βρίσκονταν κιόλας στήν πόλη τους ἀπό τούς συμμάχους ἀρκετοί Σελινούντιοι καί μερικοί ἄλλοι) ἔβγαλαν διάγγελμα σ' Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

*Ἀπόβαση
τῶν Ἀθηναίων
στό Ὄλυμπιεῖο.*

ὅλους τούς Συρακουσίους νά βγοῦν στήν ἐκστρατεία. Κι ὅταν πιά εἶχαν ὅλα ἔτοιμαστεῖ, καὶ οἱ ἄντρες καὶ ὁ ἔξοπλισμός καὶ πλησίαζαν οἱ μέρες πού εἶχαν συμφωνήσει νά πᾶνε, στήν μέση τῆς πορείας τους πρός τήν Κατάνη, κατασκήνωσαν στίς δχθες τοῦ ποταμοῦ Συμαιθού, στήν ἐπικράτεια τῶν Λεοντίνων. "Οταν οἱ Ἀθηναῖοι τό πῆραν εἰδησην πώς πλησίαζαν οἱ ἄλλοι, ξεσήκωσαν ὀλόδκληρο τό δικό τους στρατὸ καὶ ὅσους ἀπό τούς Σικελούς ἢ ἄλλους εἶχαν ἔρθει νά προστεθοῦν στή δύναμή τους, κι ἀφοῦ τούς ἐπιβίβασαν ὅλους στά πολεμικά καὶ τά φορτηγά πλοια, ἀρμένισαν μές στό σκοτάδι τῆς νύχτας καταπάνω στίς Συρακοῦσες. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τά ξημερώματα ἀποβιβάστηκαν κοντά στό Ὁλυμπιεῖο μέ τό σκοπό νά πιάσουν ἐκεῖ μέρος γιά στρατόπεδο· ἄλλα καὶ οἱ ἵππεις τῶν Συρακουσίων πού εἶχαν πρῶτοι πλησίασει στήν Κατάνη καὶ κατάλαβαν πώς τό στράτευμα εἶχε ὅλο ἀνοιχτεῖ στό πέλαγος, γύρισαν πίσω καὶ τό ἀνάγγειλαν στό πεζικό· καὶ ὅλοι μαζί γυρίζοντας πίσω βιάζονταν νά φτάσουν νά ὑπερασπίσουν τήν πολιτεία τους.

*'Οχέωση
τῶν Ἀθηναίων.*

66. Στό μεταξύ οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπειδή τούς ἦταν μακρύς ὁ δρόμος, ἐγκατέστησαν μέ τήν ήσυχία τους τό στράτευμα σέ μέρος κατάλληλο, ὅπου καὶ ν' ἀρχίσουν τή μάχη θά μποροῦσαν ὅποτε ἡθέλαν καὶ τό ἵππικό τῶν Συρακουσίων ἐλάχιστα μποροῦσε νά τούς ἐνοχλήσει, εἴτε στή συμπλοκή, εἴτε καὶ πρωτύτερα· γιατί ἀπό τή μιά μεριά τούς ἐμπόδιζαν μάντρες καὶ σπίτια, δέντρα καὶ μιά λίμνη, κι ἀπό τήν ἄλλη γκρεμοί. Κι ἀφοῦ ἔκοψαν τά πιό κοντινά δέντρα καὶ τά κατέβασαν κάτω στή θάλασσα, ἐφτιαξαν φράγμα μέ πασσάλους γύρω στά καράβια τους· κι ἀπάνω στό Δάσκων⁷⁴ ὑψωσαν γρήγορα ἔνα δύχυρό ἐκεῖ πού θά ἤταν πιό εὔκολο νά προσαρμόζονται χωρίς ἀσβέστη καὶ ξύλα· χάλασαν ἐπίσης καὶ τή γέφυρα πάνω στόν "Αναπο ποταμό. Ἐνόσω προετοιμάζονταν ἔτσι, δέ βγῆκε κανείς ἀπό τήν πολιτεία νά τούς ἐμποδίσει, πρῶτοι ὅμως, ὕστερα ἥρθαν οἱ ἵππεις τῶν Συρακουσίων, ἐπείτα μαζεύτηκε καὶ ὅλο τό πεζικό. Καὶ προχώρησαν ἀρκετά κοντά στό στρατόπεδο τῶν Ἀθηναίων, ἐπειδή ὅμως αὐτοί δέ βγῆκαν νά τούς ἀντιπαραταχθοῦν ἔκαναν πίσω καὶ διασχίζοντας τό δρόμο πού λέγεται Ἐλωρίνη ὄδος, κατασκήνωσαν.

67. Τήν ἄλλη μέρα οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ σύμμαχοί τους ἐτοιμάζονταν ώς νά ἐπρόκειτο νά δώσουν μάχη, καὶ παρατάχτηκαν μέ τὸν ἀκόλουθο τρόπο : τὸ δεξιό πλευρό τὸ κρατοῦσαν οἱ Ἀργεῖοι κι οἱ Μαντινεῖς, τῇ μέσῃ οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ τὸ ὑπόλοιπο οἱ ἄλλοι σύμμαχοι. Τὸ μισό στράτευμα ἦταν παραταγμένο σὲ προχωρημένες θέσεις, σὲ βάθος δχτῷ ἀντρῶν, τὸ ὄπλο μισό κοντά στήν κατασκήνωση, σχηματίζοντας τετράγωνο, κι αὐτό σέ δχτῷ σειρές· σ' αὐτούς εἶχε δοθεῖ τὸ πρόσταγμα νά ἔχουν τὸ νοῦ τους, ἢν τὸ ἄλλο στράτευμα βρεθεῖ σὲ ὄποιοδήποτε σημεῖο σέ δύσκολη θέση, νά τρέξουν νά τό ἐνισχύσουν. Καὶ εἶχαν ἐπίσης ἐντάξει τούς βοηθητικούς τῆς ἐπιμελητείας ἀνάμεσα στό ἐφεδρικό αὐτό σῶμα. Οἱ Συρακούσιοι ἀπό τήν ἄλλη μεριά παράταξαν ὅλόκληρο τὸ πεζικό σὲ βάθος δεκάξι ἀντρῶν, ἀφοῦ ἦταν δλος ὁ Συρακούσιος λαός καὶ ὅσοι σύμμαχοι βρίσκονταν ἀνάμεσά τους· (τὴ συμμαχική βοήθεια τήν ἀποτελοῦσαν κατά τὸ μεγαλύτερο μέρος οἱ Σελινούντιοι, ὑστερα ἵππικό ἀπό τὴ Γέλα ώς διακόσιοι ἀντρες δλοι μαζί, καὶ κάπου εἴκοσι ἵππεῖς καὶ πενήντα τοξότες ἀπό τήν Καμάρινα· τὸ ἵππικό τους τὸ ἔβαλαν κοντά στή δεξιά πτέρυγα, καὶ δέν ἦταν λιγότεροι ἀπό χίλιους διακόσιους, καὶ δίπλα τους παράταξαν τούς ἀκοντιστές. Τήν ὥρα πού ἔμελλαν οἱ Ἀθηναῖοι ν' ἀρχίσουν πρῶτοι τήν ἔφοδο, ὁ Νικίας, περνώντας μπροστά ἀπό τὸ κάθε ἔθνικό τμῆμα, τούς μίλησε χωριστά καὶ τούς παρακινοῦσε λέγοντας ἀπάνω-κάτω σέ δλους τά ἀκόλουθα :

68. «Τί χρειάζονται, γενναῖοι μου, πολλές συμβουλές, σ' ἐμᾶς πού βρισκόμαστε ἐδῶ γιά τέτοιο μεγάλῳ ἐγχείρημα; Ἡ προετοιμασία μας ή ἴδια μοῦ φαίνεται πιό ἄξια νά σᾶς δώσει θύρρος, παρά λόγια μέ ωραῖες ἐκφράσεις ὅταν ὁ στρατιωτικός ἐξοπλισμός εἶναι ἀδύνατος. Γιατί ἐδῶ πού βρισκόμαστε ἐμεῖς, οἱ καλύτεροι ἀπό τούς Ἀργείους, τούς Μαντινεῖς, τούς Ἀθηναίους καὶ τούς νησιώτες, πῶς εἶναι δυνατό μέ τόσο πολλούς καὶ τόσο γενναίους συμμάχους νά μήν ἔχει ὁ καθένας μεγάλες ἐλπίδες πώς θά νικήσομε, τόσο καὶ γι' ἄλλους λόγους δσο καὶ γιατί ἀντικρύζουμε ἀνθρώπους πού πρόκειται νά ύπερασπιστοῦν τὸν τόπο τους, δλοι μαζί καὶ δέν εἶναι διαλεχτοί, δπως είμαστε

Παράταξη
γιά μάχη τῶν
Ἀθηναίων
καὶ τῶν Συ-
ρακονούσιων.

Ἄρχος τοῦ
Νικία.

θωσαν μολαυτά νά στείλουν φρουρά δική τους στό Ὄλυμπιεῖο ἀπό φόβο μήπως οἱ Ἀθηναῖοι ἀφαιρέσουν μέρος ἀπό τά χρήματα πού ἦταν ἔκει, οἱ ἄλλοι δύμας γύρισαν πίσω στήν πολιτεία.

*'Ἐπιστροφὴ
στὴν Κατάνη.
'Ανάγκη ἐπι-
σχέσεων.*

71. Οἱ Ἀθηναῖοι δέν πῆγαν, εἶναι ἀλήθεια, στό ναό, ἀλλ' ἀφοῦ μάζεψαν κι ἔφεραν πίσω τούς νεκρούς τους, τούς ἔκαψαν καὶ κατασκήνωσαν ἐκεῖ πού βρίσκονταν. Τήν ἄλλη μέρα γύρισαν τούς δικούς τους νεκρούς στούς Συρακουσίους μὲ προσωρινή ἀνακωχή (εἶχαν σκοτώθει Συρακούσιοι καὶ σύμμαχοι κάπου διακόσιοι ἔξηντα), καὶ ἔδιάλεξαν τά κόκκαλα τῶν δικῶν τους (εἶχαν σκοτώθει δικοί καὶ σύμμαχοι κάπου πενήντα) καὶ παίρνοντας μαζί τους τά ὅπλα καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶχαν συλήσει ἀπό τούς 80 νεκρούς τῶν ἐχθρῶν, ἔφυγαν μέ τά καράβια γυρίζοντας στήν Κατάνη. Γιατί εἶχε πιάσει ὁ χειμώνας καὶ δέν τούς φαινόταν δυνατό νά κάνουν τὸν πόλεμο ἀπό κεῖνο τό μέρος, πρίν στείλουν καὶ φέρουν ἵππεῖς ἀπό τήν Ἀθήνα καὶ στρατολογήσουν ἄλλους ἀπό ντόπιους συμμάχους τους γιά νά μήν τούς δυναστεύει ὀλοκληρωτικά τό ἐχθρικό ἵππικό καὶ πρίν συγχρόνως μαζέψουν χρήματα ἀπό τούς ντόπιους κι ἔρθουν κι ἄλλα ἀπό τήν Ἀθήνα καὶ πάρουν μέ τό μέρος τους μερικές ἀπό τίς πολιτεῖες, ὅπως τό περιμεναν, πώς δηλαδή θά τούς ὑποταχτοῦν πιό πρόθυμα ὕστερ' ἀπό τή μάχη· πρίν ἐπίσης ἐφοδιαστοῦν μέ σιτάρι κι ἄλλα χρειαζόμενα, μέ τό σκοπό νά ἐπιτεθοῦν ἐνάντια στίς Συρακούσες μόλις ἔρθει ἡ ἄνοιξη.

ΕΤΟΙΜΑΣΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΧΕΙΜΩΝΑ (κεφ. 72 - 75)

*Προοτάσεις
γιά τήν καλύ-
τερην ὁργάνω-
ση τῶν Συρα-
κούσιων.*

72. Αὐτοί λοιπόν ἔφυγαν μέ τά καράβια γιά τήν Κατάνη καὶ τή Νάξο ἔχοντας τά σχέδια τοῦτα στό νοῦ τους, γιά νά περάσουν ἐκεῖ τό χειμώνα· οἱ Συρακούσιοι πάλι ἀφοῦ ἔθαψαν τούς νεκρούς τους, ἔκαναν συνέλευση τοῦ λαοῦ. Κι ἀνέβηκε στό βῆμα νά τούς μιλήσει ὁ Ἐρμοκράτης ὁ γιός τοῦ Ἐρμωνα, ἀντρας ἀνώτερος στή γνώση ἀπ' ὀλους, τόσο στ' ἄλλα ζητήματα ὅσο στάθηκε ἄξιος στόν πόλεμο μέ τή μεγάλη του πείρα καὶ δοξάστηκε γιά τήν ἀντρεία του· καὶ τούς ἐγκαρδίωσε καὶ δέν τούς ἄφησε νά πέσουν σέ κατάθλιψη ἔξαιτίας ὅσων εἶχαν γίνει· γιατί τούς ἔλεγε πώς δέν εἶχε νικηθεῖ τό φρόνημά τους ἄλλα

τούς εἶχε βλάψει ἡ ἀταξία. Καί μάλιστα δέν εἶχαν φανεῖ τόσο κατώτεροι ὅσο μποροῦσε κανείς νά περιμένει, τόσο μᾶλλον ὅσο εἶχαν ἀγωνιστεῖ ἐνάντια στούς πρώτους ἀπό τούς Ἐλληνες, ἀνειδίκευτοι αὐτοί ὥπως θά λέγαμε ἀπέναντι σέ εἰδικευμένους τεχνίτες. Πολύ κακό τούς εἶχε κάνει ἐπίσης ἡ ἔλλειψη ἑνιαίας διοίκησης (γιατί εἶχαν δεκαπέντε στρατηγούς) καί ἡ ἀναρχία τῶν πολιτῶν πού δέν εἶχαν μπεῖ σέ τάξη. Ἀν ὅμως ἐλαττωθεῖ ὁ ἀριθμός τῶν στρατηγῶν καί μείνουν μόνο οἱ ἐμπειροι καί ἂν ἔξασκήσουν τό πεζικό τόν ἐρχόμενο χειμώνα, προμηθεύοντας ὥπλα σ' ὅσους δέν εἶχαν για νά πληθύνει ὁ στρατός ὅσο γίνεται, κι ἄν τούς βάλουν σέ αὐστηρή πειθαρχία στά γυμνάσια, τότε, εἰπε, τό πιό πιθανό εἶναι πώς θά ὑπερισχύσουν μιά καί ἡ παλληκαριά δέν τούς λείπει, καί θά χει προστεθεῖ σ' αὐτή καί ἡ καλή τάξη στίς ἐπιχειρήσεις. Καί τά δυό αὐτά θ' ἀναπτυχθοῦν μαζί, ἡ ἐμπειρία μέ τήν ἀσκηση πάνω στόν κίνδυνο, κι ἡ ἀντρεία θά πάρει ἀπάνω της καί θά γίνει πιό δυνατή ἀπ' ὅ, τι ήταν μέ τήν ἐμπιστοσύνη πού θά τῆς δώσει ἡ γνώση. Καί στρατηγούς πρέπει νά διαλέξουν καί λίγους καί μέ πλήρη ἔξουσιοδότηση. Καί νά τούς ὄρκιστον ἐπίσημα πώς θά τούς ἀφήσουν νά τούς διοικήσουν ὥπως ξέρουν αὐτοί γιατί μ' αὐτόν τόν τρόπο θά φυλάγονταν καλύτερα ὅσα ἔπρεπε νά μείνουν κρυφά καί ἡ δλη προετοιμασία θά γινόταν μέ τάξη καί χωρίς δισταγμούς καί ὑπεκφυγές.

73. Ἀφοῦ τόν ἄκουσαν οἱ Συρακούσιοι ψήφισαν ὅλα τά μέτρα πού τούς πρότεινε, καί στρατηγούς ἔβγαλαν αὐτόν τόν ἴδιο, τόν Ἐρμοκράτη, καί τόν Ἡρακλείδη τό γιό τοῦ Λυσίμαχου καί τό Σικανό τό γιό τοῦ Ἐξήκεστου, μόνον αὐτούς τούς ἵρεις· κι ἔστειλαν ἀντιπροσώπους στήν Κόρινθο καί τή Λακεδαιμονία γιά νά τούς ἔρθουν συμμαχικές δυνάμεις καί γιά νά πείσουν τούς Λακεδαιμονίους νά ξαναπιάσουν ἀπό δῶ κι ἐμπρός φανερά καί πιό ἀποφασιστικά τόν πόλεμο πρός τούς Ἀθηναίους στήν Ἐλλάδα, ἔτσι ὥστε ἡ νά τούς τραβήξουν πίσω ἀπό τή Σικελία, ἡ τουλάχιστο νά είναι λιγότερο σέ θέση νά στέλνουν πρόσθετες ἑνισχύσεις καί ἄλλα πολεμικά ἐφόδια στό στρατό τούς στή Σικελία.

74. Ο στρατός τῶν Ἀθηναίων τώρα, πού ξεχειμώνιαζε

^{“Εγκριση τῶν προτάσεων.}

^{‘Αποτυχία τῶν Ἀθηναί-}

*ων στή Μεσσήνη. Οἱ Ἀθηναῖοι στῆ
Νάξῳ.*

στήν Κατάνη, ἀμέσως ἐνάντια στή Μεσσήνη μέ τήν προϋπόθεση πώς θά τούς τήν πρόδιναν οι ντόπιοι. Κι ἐκείνα πού διαπραγματεύονταν δέν ἔγιναν γιατί ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅταν ἔφυγε μέ τό μήνυμα νά γυρίσει πίσω, ἔροντας κιόλας πώς θά γινόταν ἔξοριστος, προειδοποίησε τούς φίλους τῶν Συρακουσίων στή Μεσσήνη, ἔροντας καλά τί μελετοῦσαν νά κάνουν οἱ Ἀθηναῖοι· αὐτοί τότε σκότωσαν τούς ἄντρες πού διαπραγματεύονταν μέ τούς Ἀθηναίους πρίν κάνουν τίποτα, κι ἐπειδή βρίσκονταν κιόλας σέ στάση καὶ ἡταν ὀπλισμένοι, ὑπερισχυσαν οἱ ὀπαδοί αὐτοῦ τοῦ κόμματος, ὥστε νά μή δεχτοῦν τούς Ἀθηναίους ὅταν θά φταναν⁸¹. Κι ἀφοῦ ἔμειναν κάπου δεκατρεῖς μέρες ἐκεῖ, ἐπειδή τούς ἔδερνε ἡ βαρυχειμωνία καὶ τούς ἔλειψαν καὶ τά τρόφιμα καὶ τίποτα δέν τούς πήγαινε καλά, γύρισαν στή Νάξο κι ἐκεῖ, ἀφοῦ ἐτοίμασαν ἀραξοβόλια γιά τά καράβια καὶ περίφραξαν τό στρατόπεδο μέ φράχτη ἀπό πασσάλους, ἔμειναν νά ξεχειμωνιάσουν κι ἔστειλαν ἕνα πολεμικό στήν Ἀθήνα γιά νά φέρει χρήματα καὶ νά εἰδοποιήσει γιά τό ίππικό, ὥστε νά φτάσει μόλις μπει ἡ ἄνοιξη.

Τεῖχος τῶν Συρακουσῶν. Πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Συρακουσῶν στήν Καμάρινα.

75. Ἐχτίζαν τεῖχος καὶ οἱ Συρακούσιοι ὅλο αὐτό τό χειμώνα, τόσο κοντά στήν πολιτεία, παίρνοντας μέσα καὶ τόν Τεμενίτη⁸² καὶ πρός δῆλη τήν πλευρά πού ἔβλεπε πρός τίς Ἐπιπολές⁸³ ἔτσι ὥστε ἄν τύχει καὶ νικηθοῦν νά μήν είναι εὔκολο νά τούς περικυκλώσουν οἱ ἐχθροί μέ τεῖχος, ὅπως ἄν πολιορκοῦσαν μιά περιοχή μέ μικρή περιφέρεια ἔκαναν καὶ στά Μεγαρα φρούριο, κι ἔχτισαν ἄλλο στήν περιοχή τοῦ Ὁλυμπιείου κι ἔστησαν περιφράγματα μέ πασσάλους μέσυ στή θάλασσαν παντοῦ ὅπου ἡταν δυνατό νά κάνουν ἀπόβαση οἱ ἄντιπαλοι. Ξέροντας ἐπίσης πώς οἱ Ἀθηναῖοι ξεχειμωνιάζαν στή Νάξο, ἔξεστράτευσαν μέ δλόκληρο τόν ἔνοπλο λαό στήν Κατάνη καὶ κατάστρεψαν ἔνα μέρος τῆς ὑπαίθρου, κι ἀφοῦ ἔκαψαν τίς σκηνές τῶν Ἀθηναίων καὶ τίς ἐγκαταστάσεις τοῦ στρατόπεδου, γύρισαν στόν τόπο τους. Μαθαίνοντας ὑστερα πώς οἱ Ἀθηναῖοι είχαν στείλει πρέσβεις στήν Καμάρινα σύμφωνα μέ τή συμμαχία πού είχε γίνει τόν καιρό τοῦ Λάχη, μέ τήν ἐλπίδα νά τούς πάρουν μέ τό μέρος τους, ἔστειλαν κι αὐτοί ἄλλη πρεσβεία μέ τόν ἄντιθετο σκοπό· γιατί ὑποψιάζονταν τούς Καμαριναίους

ὅτι δέν ἔστειλαν πρόθυμα ὅσα ἔστειλαν στήν πρώτη μάχη, καὶ μήπως ἀπό δῶ κι ἐμπρός δέ θελήσουν πιά νά τούς βοηθήσουν, ἀφοῦ εἰδαν πώς οἱ Ἀθηναῖοι τά πῆγαν καλά στή μάχη, ἀλλά προσχώρήσουν σ' αὐτούς, σύμφωνα μέ τήν παλιά τους φιλία, ἢν τούς ἔπειθαν οἱ πρέσβεις. Ὅταν ἔφτασαν λοιπόν στήν Καμάρινα ἀπό μέρους τῶν Συρακουσίων ὁ Ἐρμοκράτης καί ἄλλοι, κι ἀπό μέρους τῶν Ἀθηναίων ὁ Εὐφημος μέ μερικούς ἄλλους, κι ἔγινε συνέλευση τοῦ λαοῦ, ὁ Ἐρμοκράτης, θέλοντας νά κατηγορήσει πρῶτος τούς Ἀθηναίους, μίλησε καί εἶπε πάνωκάτω τά ἀκόλουθα :

Η ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΡΜΟΚΡΑΤΗ (κεφ. 76 - 80)

76. «Ἐρχόμαστε ἐδῶ ώς πρέσβεις, πολίτες τῆς Καμάρινας, ὅχι γιατί φοβόμαστε μήπως καταπλαγεῖτε ἀπό τή δύναμη τῶν Ἀθηναίων πού βρίσκεται στά μέρη μας, ἀλλά περισσότερο φοβόμαστε τά λόγια πού πρόκειται νά ποῦν, μήπως σᾶς παρασύρουν, πρίν ἀκούσετε καί μᾶς. Ἡρθαν δηλαδή αὐτοί στή Σικελία μέ τή δικαιολογία πού μαθαίνετε ἀπό τίς πληροφορίες, ἀλλά μέ σκοπούς στό μυαλό τους, πού δῆλοι μποροῦμε νά εἰκάσομε· καί μοῦ φαίνεται, ὅχι πώς θέλουν νά ἐγκαταστήσουν τούς Λεοντίνους στόν τόπο τους, ἀλλά μᾶλλον νά διώξουν ἡμᾶς ἀπό τό δικό μας. Γιατί δέν είναι λογικό νά πιστεύομε πώς ἐνῶ ἐρημώνουν τίς πολιτεῖες τῆς Ἐλλάδας⁸⁴, θέλουν δῆθεν νά ταχτοποιήσουν τίς πολιτεῖες ἐδῶ, καί πώς νοιάζονται τόσο γιά τούς Λεοντίνους πού είναι Χαλκιδεῖς, ἔξαιτίας τῆς φυλετικῆς τους συγγένειας, ἐνῶ τούς Χαλκιδεῖς τῆς Εὔβοιας, πού τοῦτοι ἐδῶ είναι ἀποικοί τους, τούς κρατοῦν στήν ύποτέλεια ὑφοῦ τούς ὑποδούλωσαν⁸⁵. Ἀλλά μέ τήν ἵδια νοοτροπία ἀπότησαν τά ἐκεῖ καί προσπαθοῦν νά καταχτήσουν καί τά ἐδῶ. Ὅταν δηλαδή ἔγιναν ἀρχηγοί τῶν Ἰώνων μέ τή θέλησή τους, καί ὅσων ἄλλων μέ ιωνική καταγωγή συμμάχησαν μαζί τους γιά νά πάρουν ἐκδίκηση ἀπό τούς Πέρσες⁸⁶, ἄλλους μέ τήν πρόφαση πώς δέν ἐδωσαν στρατό, ἄλλους γιατί ἔκαναν πόλεμο καταξύ τους, κι ἄλλους μέ κάποια εὐλογή καί φαινομενικά ἥθική κατηγορία, τούς ὑποδούλωσαν ὅλους. Καί δέν ἀντιπο-

Σκοποί τῶν
Ἀθηναίων.

λέμησαν τούς Μήδους οὕτε τοῦτοι γιά τήν ἐλευθερία τάχα τῶν Ἐλλήνων, οὕτε οἱ ἄλλοι Ἐλληνες γιά τῇ δικῇ τους, ἀλλὰ τοῦτοι ἐδῶ γιά νά τους ἔχουν δούλους αὐτοί κι ὅχι οἱ Πέρσες, κι οἱ ἄλλοι γιά ν' ἀλλάζουν ἀφέντη, κι ἔτσι βρῆκαν ἔναν ὅχι πιό ἀστόχαστο, ἀλλά πιό κακόβουλα ἔξυπνο⁸⁷.

*Ἀνάγκη ἡ
ἐνότητα τῶν
Σικελιωτῶν.*

77. »Δέν ἥρθαμε δόμως ἐδῶ τώρα γιά νά φανερώσουμε πόσες κατηγορίες μπορεῖ εὔκολα κανείς ν' ἀπευθύνει πρός τήν πολιτεία τῶν Ἀθηναίων σέ ἀνθρώπους πού γνωρίζουν καλά τίς ἀδικίες της, ἀλλά πολύ περισσότερο γιά νά κατηγορήσουμε τόν ἑαυτό μας. Ἐνδ ἔχομε παραδείγματα τοῦ πῶς ὑποδούλωθηκαν οἱ ἐκεῖ Ἐλληνες ἐπειδή δέν ὑπερασπίστηκαν τόν ἑαυτό τους, κι ἐνδ μεταχειρίζονται τώρα ἐνάντιά μας τίς ἴδιες ἀκριβῶς σοφιστεῖς πού ἀκοῦμε στήν περίσταση αὐτή, πώς τάχα ἥρθαν γιά χάρη τῆς ἐπαναφορᾶς τῶν Λεοντίων στόν τόπο τους, και γιά νά βοηθήσουν τούς Ἐγεσταίους τούς συμμάχους τους, δέ συσπειρωνόμαστε μεταξύ μας και δέ θέλομε νά τους δείξουμε πιό ἐντονα, πώς τά μέρη τοῦτα δέν είναι Ἱωνες ἡ Ἐλλησπόντιοι και νησιώτες, πού μένουν ἀδιάκοπα δοῦλοι ἀλλάζοντας ἀφέντη· εἴτε τό Μῆδο εἴτε ἔναν δόπιοδήποτε ἄλλο, ἀλλά Δωριεῖς ἐλεύτεροι πού κατοικοῦν τή Σικελία ἔχοντας τήν καταγωγή τους ἀπό τήν αὐτόνομη Πελοπόννησο. Ειδάλλως τί περιμένομε; νά κυριευτοῦμε μιά-μιά πολιτεία χωριστά, ἐνδ ἔρομε πώς μόνο μ' αὐτόν τόν τρόπο ἥταν δυνατό νά νικηθοῦμε κι ἐνδ βλέπομε πώς ἀκριβῶς αὐτή τήν πολιτική ἀκολουθοῦν, ὅστε ἄλλους από μᾶς νά τους χωρίσουν τόν ἔνα ἀπό τόν ἄλλο μέ τά λόγια τους, ἄλλους νά τους κάνουν νά πολεμήσουν ὁ ἔνας τόν ἄλλο ὡς τό τέλος, μέ τήν ἐλπίδα τῆς συμμαχίας τους, ἄλλους τέλος βρίσκοντας κάτι εὐχάριστο νά πούνε στόν καθένα, κι ἔτσι νά κατορθώσουν τούς ἄνομους σκοπούς τους⁸⁸; Τί νομίζομε λοιπόν, ἐνδ ὁ μακρινός συγκάτοικος τῆς Σικελίας χάνεται πρίν ἀπό μᾶς, πώς δέ θά ρθει τό κακό και στόν ἴδιο τόν καθένα μας· και πώς ἐκεῖνος πού παθαίνει τή συμφορά πρίν ἀπ' αὐτόν, ὑποφέρει μόνος του, χωρίς σχέση μέ τούς ἄλλους;

*Συμφέρον
τῶν Σικελιω-
τῶν ἡ βοήθεια
στούς Σηρα-
κονάτων.*

78. »Κι ἄν τοῦ ρχόταν κανενός στό νοῦ πώς ὁ Συρακούσιος ἔχει πόλεμό μέ τόν Ἀθηναῖο κι ὅχι αὐτός ὁ ἴδιος, και τό θεωρήσει σοβαρό νά μπει σέ κίνδυνο γιά τή δική του πατρίδα·

ας στοχαστεῖ πώς δέ θά πολεμήσει περισσότερο γιά τήν δική μου, ἀλλά τό ἴδιο καὶ γιά τήν πατρίδα του στό ἔδαφος τῆς δικῆς μου· καὶ θά εἶναι τόσο πιὸ ἀσφαλισμένος ὅσο δέ θά χωριστέρα καταστραφεῖ ἐγώ, πώς θ' ἀγωνιστεῖ ὥχι ἀπομονωμένος, ἀλλά ἔχοντάς με σύμμαχο στό πλευρό του, καὶ πώς δὲ Ἀθηναῖος δέ θέλει νά τιμωρήσει τήν ἔχθρα πού τοῦ χει ὁ Συρακούσιος, ἀλλά ἔξισου θέλει, παίρνοντάς με γιά πρόφαση, νά ἔχασφαλίσει τή δική του φιλία⁸⁹. Κι ἄν πάλι κονείς μᾶς φθονεῖ ἡ μᾶς φοβᾶται (γιατί καὶ τά δύο αὐτά αἰσθήματα τά ἐμπνέουν στούς ἄλλους οἱ μεγάλες πολιτεῖς) καὶ ἀπό τά δύο αὐτά ἐλατήρια θέλει νά κακοπάθουν οἱ Συρακοῦσες, γιά νά βάλομε μυαλό, ἀλλά νά ὑπερισχύσουν τελικά γιά χάρη τῆς δικῆς του ἀσφάλειας, ἡ εὐχή δόπου στηρίζει τίς ἐλπίδες του δέν εἶναι κατορθωτή στήν ἀνθρώπινη δύναμη. Γιατί δέν εἶναι δυνατό συγχρόνως ὁ ἴδιος ἀνθρωπος νά γίνει κύριος τῆς ἐπιθυμίας του καὶ τῆς τύχης. Κι ἄν κάνει λάθος στούς ὑπολογισμούς του, ἀφοῦ θρηνήσει τίς δικές του συμφορές, θά θελήσει ἵσως νά ρθει κάποτε ἡ ὥρα νά φθονήσει καὶ πάλι τή δική μᾶς εὐτυχία. Τότε θά τοῦ εἶναι πιά ἀδύνατο, ἀφοῦ θά μᾶς ἔχει ἐγκαταλείψει καὶ θά χει νά συμμεριστεῖ τούς ἴδιους κινδύνους, πού δέν εἶναι ζήτημα λόγου ἀλλά πραγματικῶν γεγονότων· γιατί κατά τή λογική αὐτή, πολεμώντας μαζί μᾶς, θά ἐσωζε τήν ἔξουσία μᾶς, πραγματικά δημοσίες θά ἔχασφαλίζε τήν ἴδια του τή σωτηρία. Καὶ τό πιό εὔλογο θά ἡταν ἐσεῖς, πολίτες τῆς Καμάρινας, πού συνορεύετε μαζί μᾶς καὶ κινδυνεύετε ἀμέσως ὑστερό ἀπό μᾶς, νά τά προβλέψετε αὐτά, καὶ νά μήν ἐκπληρώνετε τίς συμμαχικές σας ὑποχρεώσεις μέ τόση νωθρότητά δημοσίες τώρα, ἀλλά ἐσεῖς ἀπό μόνοι σας νά ρθετε κοντά μᾶς, δημοσίες θά μᾶς παρακαλούσατε νά ρθοῦμε νά σᾶς βοηθήσουμε ἄν ἔρχονταν οἱ Ἀθηναῖοι νά χτυπήσουν πρῶτα τό ἔδαφος τῆς Καμάρινας· ἔτσι καὶ κατά τό ἴδιο κριτήριο νά παρουσιαστεῖτε καὶ τώρα παρακινώντας μᾶς νά μήν ὑποχωρήσουμε διόλου. Ἀλλά οὕτε σεῖς, τουλάχιστο ὡς τώρα, ἔχετε δείξει κάποια διάθεση, οὕτε οἱ ἄλλοι.

79. »Ἴσως δημοσίες ἀπό δειλία δείχνετε προσήλωση στή δικαιοσύνη, τόσο στίς σχέσεις σας μαζί μᾶς, δημοσίες καὶ μέ τούς ἐπιδρομεῖς, λέγοντας πώς ὑπάρχει συμμαχία ἀνάμεσά σας καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

⁸⁹ Ακνογή ἡ συμμαχία μέ τούς Ἀθηναῖος.

στούς Ἀθηναίους· ἀλλά αὐτή τῇ συμμαχίᾳ δέν τὴν ἐκλείσατε ἐνάντια στούς φίλους σας, ἀλλά γιά τὴν περίπτωση πού κάποιος ἔχθρός θά ῥθει νά σᾶς χτυπήσει· καὶ γιά νά πάτε νά ἐνισχύσετε τοὺς Ἀθηναίους ὅταν τοὺς κάνουν ἐπίθεση ἄλλοι, κι ὅχι ὅταν, ὅπως συμβαίνει τώρα, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι κακοποιοῦν ἄλλους, ἀφοῦ οὔτε οἱ Ρηγίνοι πού εἶναι Χαλκιδεῖς δέν ἔχουν καμιά διάθεση νά βοηθήσουν ν' ἀποκαταστήσουν τοὺς Λεοντίνους στὸν τόπο τους, ἢν καὶ εἶναι κι αυτοὶ Χαλκιδεῖς. Καὶ θά ἡταν φοβερό, ἢν ἐκεῖνοι μὲν ἀπό τὴν ὑποψίᾳ τους ἐναντιώνονταν στὸ ἔργο πού ἔχει τόσο ώραία δικαιολογία, καὶ φέρνονταν φρόνιμα πυρά τῇ λογικῇ, ἐνῷ ἐσεῖς, στηριγμένοι σέ πρόφαση πού φινέται λογική, εἰστε πρόθυμοι νά ώφελήσετε τοὺς φυσικούς σας ἔχθρούς, καὶ θέλετε νά καταστρέψετε, συμμαχώντας μέ τοὺς πιό μισητούς ἀνθρώπους, τοὺς φυσικούς σας δμοεθνεῖς. Ἄλλαυτό δέν εἶναι δίκαιο· βοηθεῖστε μας λοιπόν καὶ μή φοβῦστε τὴν πολεμική τους ἑτοιμασία· γιατί δέν εἶναι ἄξια νά μᾶς τρομάζει, ἢν δῆλοι σταθοῦμε δ' ἔνας δίπλα στὸν ἄλλο, παρά μόνο ἢν, πράμα πού ἐπιδιώκουν αὐτοί, διασπαστοῦμε σέ ἀμοιβαία ἀντιμαχίσ, ἀφοῦ οὔτε ὅταν ἡρθαν νά χτυπήσουν μόνους ἔμας καὶ νίκησαν μιά μάχη, δέν κατόρθωσαν νά πραγματοποιήσουν αὐτά πού ἥθελαν, ἀλλά σηκώθηκαν κι ἔφυγαν δσο πιό γρήγορά μποροῦσαν.

*II ἀσφάλεια
τῆς Σικελίας
προέχει.*

80. »“Ωστε δέν εἶναι λογικό ν' ἀφήσομε τό φρόνημά μας νά πέσει ἢν εἴμαστε δῆλοι μαζί, ἀλλά νά προχωρήσομε καὶ νά κλείσομε τή συμμαχίᾳ μας μέ μεγαλύτερο ζῆλο, ἀφοῦ μάλιστα θά μᾶς ἔρθει βοήθεια κι ἀπό τὴν Πελοπόννησο, πού οἱ κάτοικοί της εἶναι ἀπ' δῆλες τίς ἀπόψεις ἵκανότεροι ἀπό τούτους ἑδῶ στὴν πολεμική τέχνῃ· καὶ μή νομίσει κανείς πώς ἐκείνη ἡ προνοητική σκέψη εἶναι δίκαιη ἀπέναντι μας πού σᾶς ἔξυφαλίζει ἐσᾶς, δηλαδή τό νά μή βοηθᾶτε κανέναν ἀπό τοὺς δυό γιατί τάχα εἰστε σύμμαχοι καὶ τῶν δύο· γιατί αὐτό δέν εἶναι στὴν πράξη ἵση μεταχειρηση, ὅπως φαίνεται ἀπό τό δικαιολογητικό ἰσχυρισμό. Γιατί ἢν, ἐπειδή δέν συμμαχήσατε σεῖς, τό θύμα τῆς ἐπίθεσης νίκηθει, καὶ κείνος πού νίκησε ὑπερισχύσει, τί ἄλλο κάνατε παρά μέ τὴν ἀπουσία σας, νά μή βοηθήσετε τοὺς πρώτους νά σωθοῦν; καὶ νά μήν ἐμποδίσετε τοὺς ἄλλους νά-

πράξουν τό κυρό; Είναι δημος ολύ ώραιότερο ρίχνοντας τό βάρος σας μέ τό μέρος τῶν ἀδικημένων νά διαφυλάξετε τήν κοινή ἀσφάλεια στή Σικελία, καί νά μήν ἀφήσετε τούς Ἀθηναίους, πού είναι δά καί φίλοι σας, νά διαπράξουν ἔνα σοβαρό λάθος.

»Γιά νά συνοψίσομε : ύποστηρίζομε, ἐμεῖς οἱ Συρακούσιοι, πώς δέν είναι δουλειά μας νά σᾶς ἀναπτύξομε κατά βάθος οὔτε σέ σᾶς οὔτε στοὺς ἄλλους ἐκεῖνα πού τά καταλαβαίνετε ὅσο κυλά κι ἐμεῖς· σᾶς κάνομε δημος μιά παράκληση καί συγχρόνως ἄν δέ σᾶς πείσομε, διαμαρτυρόμαστε καί λέμε πώς μᾶς ἐπιβουλεύονται Ἰωνες πού είναι ἀνέκαθεν ἐχθροί μας, καί μᾶς προδίνετε, ἐμᾶς τούς Δωριεῖς, ἐσεῖς οἱ Δωριεῖς. Κι ἄν μᾶς ὑποτάξουν οἱ Ἀθηναῖοι, θά νικήσουν ἀπό τή δική σας ἄβουλη γνώμη, ἀλλά θά δοξαστοῦν γιά τή δική τους δύναμη, καί γιά βραβεῖο τῆς νίκης δέ θά πάρουν ἄλλο παρά ἐκείνον πού τούς τήν προμήθεψε· κι ἄν πάλι νικήσεμε ἐμεῖς, ἐσεῖς οἱ ἴδιοι πάλι θά τιμωρηθεῖτε πού γίνατε αἴτιοι νά μποῦμε σέ τέτοιο κίνδυνο⁹⁰. Στοχαστεῖτε λοιπόν καί διαλέξετε ἡ τήν ἄμεση ὑποδούλωση χωρίς κίνδυνο ἡ, στήν περίπτωση πού θά νικήσετε μαζί μας, τή γνώση πώς δέ θά ἔχετε δεχτεῖ ντροπιασμένοι τούς Ἀθηναίους γι` ἀφέντες καί θ` ἀποφύγετε τό μίσος μας πού δέ θά σβυστεῖ τόσο γρήγορα.»

Η ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΥΦΗΜΟΥ (κεφ. 81 - 87)

81. Κάπου τέτοια λόγια εἶπε ὁ Ἐρμοκράτης. "Υστερ" ἀπ' αὐτὸν μίλησε ὁ Ευφημος, ὁ πρεσβευτής τῶν Ἀθηναίων καί εἶπε πάνω-κάτω τά ἀκόλουθα :

82. «Ἐμεῖς ἥρθαμε γιά ν' ἀνανεώσομε τή συμμαχία πού ἴσχυε ἀπό πρωτύτερα, ἐπειδή δημος ὁ Συρακούσιος μᾶς πρόσβαλε εἶναι τώρα ἀνάγκη νά μιλήσομε καί γιά τήν ἡγεμονία μας καί νά δείξομε πώς είναι λογικό νά τήν ἔχομε⁹¹. Τήν ἴσχυρότερη μαρτυρία τήν ἔδωσε αὐτός ὁ ἴδιος, λέγοντας πώς οἱ Ἰωνες ἦταν ἀνέκαθεν ἐχθροί μέ τούς Δωριεῖς. Καί είναι πράγματι ἀλήθεια· ἐμεῖς δηλαδή, δοτας Ἰωνες, ἀναλογιστήκαμε μέ ποιό τρόπο θά μπορούσαμε καλύτερα νά μήν ὑποκύψομε στούς Πελοποννη-

λικαίωση
τῆς ὑθηραι-
κῆς ἡγεμονί-
ας.

σίους πού είναι Δωριεῖς, καί είναι περισσότεροι ἀπό μᾶς καί ἐγκαταστημένοι στά σύνορά μας. Κι ἀφοῦ ναυπηγήσαμε στόλο μετά τούς περσικούς πολέμους, ξετινάζαμε ἀπό πάνω μας τὴν ἔξουσία καί τὴν ἀρχηγία τῶν Λακεδαιμονίων, ἐπειδὴ δέν ἦταν διόλου πιό ταιριαστό νά μᾶς προστάζουν ἐκεῖνοι παρά νά τούς προστάζομε ἐμεῖς, ἐξόν πού ἦταν πιό δυνατοί ἀπό μᾶς· κι ἔτσι ὑφοῦ γίναμε ἡγεμόνες στίς πολιτεῖες πού βρίσκονταν πρωτύτερα στήν ἔξουσία τοῦ Πέρση βασιλιᾶ⁹², ζοῦμε αὐτόνομοι, γιατί θεωρήσαμε πώς μ' αὐτόν τὸν τρόπον ὑπῆρχε πολύ μικρότερη πιθανότητα νά γίνομε ὑποτοχικοί τῶν Πελοποννησίων, ἔχοντας δύναμη πού μ' αὐτή μποροῦμε νά διαφεντέψομε τὸν ἕαυτό μας· καί γιά νά ποῦμε τὴν ἀλήθεια δέν ἦταν ἄδικο πού πήραμε στήν ἔξουσία μας τόσο τούς Ἰωνες, δσο καί τούς νησιῶτες, πού οἱ Συρακούσιοι λένε πώς ὑποδουλώθηκαν, ἐπειδὴ συγγενεύει ἡ φυλὴ τους μὲ τή δική μας. Γιατί ἤρθαν τότε μέ τὸν Πέρση ἐνάντια στή μητέρα τους πολιτεία, γιατί δέν τόλμησαν ν' ἀποστατήσουν ἀπ' αὐτούς καί νά καταστρέψουν τό ἔχει τους, δπως ἐμεῖς πού ἐγκαταλείψαμε τὴν πολιτεία μας, μά διάλεξαν μέ τή θέλησή τους τή δουλεία καί θέλησαν νά τή φέρουν καί σέ μᾶς⁹³.

Ταύτιση τῶν συμφερόντων τῶν Ἀθηναίων καί τῶν Καμαραιῶν.

83. »Ἀντί γιά δλ' αὐτά, κι σόντας συγχρόνως ἄξιοι, τοὺς ἔξουσιαζομε, γιατί προσφέραμε τό μεγαλύτερο ναυτικό καί τὸν πιό ἀνεπιφύλαχτο ζῆλο νά ἐλευθερώσομε τούς Ἔλληνες, κι ἐπειδὴ ἀκόμα βοηθώντας τό Μῆδο μέ προθυμία μᾶς ἔζημιωναν πολὺ· τέλος, ἐπειδὴ ποθούσαμε νά εἴμαστε ἰσχυροί ἀπέναντι στούς Πελοποννησίους. Καί δέ λέμε ωραῖα λόγια⁹⁴ πώς τάχα ἡ ἐπειδὴ νικήσαμε μόνοι τό βάρβαρο είναι σωστό νά εἴμαστε ὀρκηγοί τους ἡ πώς ριχτήκαμε στόν κίνδυνο περισσότερο γιά χάρη τους παρά γιά χάρη δλων τῶν Ἔλλήνων καί γιά τὴν ἴδια μας τὴν πολιτεία. Γιατί δέν μπορεῖ νά κατηγορηθεῖ κανείς ἐπειδὴ προνοεῖ καί κανονίζει πῶς θ' ἀσφαλιστεῖ καθώς ταιριάζει. Καί τώρα πού ἤρθαμε ἐδῶ πάλι γιά νά διασφαλίσομε τή σωτηρία μας, βλέπομε πώς καί τό ἴδιο αὐτό πράμα είναι καί δικό σας συμφέρον· κι αὐτό ἀποδείχτηκε τόσο ἀπό τίς συκοφαντίες πού λένε αὐτοί ἐνάντια μας καί ιδίως ἀπ' ὅσα μαντεύετε σεῖς μέσα ἀπό τά λόγια τους καί φοβᾶστε· γιατί ἔρομε πώς ὅσοι ὑποψιάζονται κάτι, ἀφήνουν ἀπό τὸν ὑπερβολικό τους φόβο τά

εὐχάριστα λόγια νά τους παρασύρουν, ἀλλά ὅταν ἔρθει ἡ ὥρα τῆς δράσης κάνουν ἐκεῖνο πού τους συμφέρει. Γιατί καθώς εἴπαμε κρατοῦμε τήν ἔξουσία ἐκεῖ ἔξαιτίς τοῦ φόβου καὶ γιά τόν ἴδιο λόγο ἥρθαμε ἐδῶ - πέρα νά ρυθμίσομε τήν κατάσταση μαζί μέ τους φίλους μας ὥστε ν' ἀσφαλιστοῦμε, κι ὅχι γιά νά τους ὑποδουλώσομε καθώς λέν· αὐτοί, ἀλλά μᾶλλον γιά νά προλάβομε μήν τό πάθουν.

84. »Κι αἱ μήν πιστέψει κανείς πώς φροντίζομε γιά σᾶς ἐνῶ δέ μᾶς πέφτει λόγος· γιατί αἱ συλλογιστεῖ πώς ἂν ἐσεῖς εἰστε ἀσφαλεῖς καὶ ἀντέχετε ἀπέναντι στους Συρακουσίους γιατί θά χετε δύναμη, εἰναι μικρότερη ἢ πιθανότητα νά στείλουν αὐτοί κάποια ἐνίσχυση στους Πελοποννησίους καὶ νά μᾶς κάνουν κακό. Κι ἀπ' αὐτή τήν ἀποψη τό ζήτημα μᾶς ἀφορᾶ, καὶ πολύ μάλιστα. Καὶ γιά τόν ἴδιο λόγο εἰναι ἐπόμενο νά θέλομε ν' ἀποκαταστήσομε τους Λεοντίνους στόν τόπο τους, ὅχι σάν ὑποταχτικούς, καθώς τους συγγενεῖς τους στήν Εὔβοια, ἀλλά ὅσο γίνεται πιό ισχυρούς, ἔτσι ὥστε, μέ ἀφετηρία τή χώρα τους νά ἐνοχλοῦν τούτους ἐδῶ, πού συνορεύουν μαζί τους, γιά τό δικό μας συμφέρον. Γιατί στήν κυρίως Ἐλλάδα εἴμαστε καὶ μόνοι μας ἀρκετά δυνατοί γιά ν' ἀντιμετωπίσομε τους ἐχθρούς μας, καὶ οἱ Χαλκιδεῖς πού τοῦτοι-ἐδῶ μᾶς κατηγοροῦν πώς, ἐνῶ τους ὑποδουλώσαμε χωρίς λόγο, ἀξιώνομε νά ἐλευθερώσομε τους ἐδῶ, μᾶς συμφέρει νά εἰναι ἄσπλοι καὶ νά εἰναι οἱ Λεοντίνοι καὶ οἱ ἄλλοι φίλοι μας ὅσο γίνεται πιό αὐτόνομοι.

85. »Γιά ἔναν ἄντρα πού εἰναι τύραννος, καὶ γιά μιά πόλη πού ἔχει ἡγεμονία τίποτα δέν εἰναι παράλογο ἂν τους συμφέρει, τίποτα δέν τους εἰναι συγγενικό ἂν δέν μποροῦν νά τό ἐμπιστευθοῦν· γίνονται ἡ φίλοι ἡ ἐχθροί μέ τόν καθένα ἀνάλογα μέ τήν εὐκαιρία πού παρουσιάζεται. Ἐδῶ, ἐμᾶς μᾶς συμφέρει ὅχι νά κάνομε κακό στους φίλους μας, ἀλλά νά γίνουν οἱ ἐχθροί μας ἀνίσχυροι, ἐπειδή οἱ φίλοι μας εἰναι δυνατοί. Καὶ δέν πρέπει νά μᾶς ἀρνηθεῖτε τήν ἐμπιστοσύνη σας. Γιατί καὶ στους συμμάχους πέρα στήν Ἐλλάδα ἀρχηγεύομε ἀνάλογα μέ τόν τρόπο πού μᾶς εἰναι χρήσιμοι, ἀφήνοντας τους Χιώτες καὶ τους Μηθυμναίους⁹⁵ αὐτόνομους μέ τόν ὅρο νά μᾶς προμηθεύουν καράβια, ἔξαναγ-

Συμφέρον
τῶν Ἀθηναίων
ἡ αὐτορομαία τῶν σικελικῶν πόλεων.

Στόχος τῶν
Συρακουσῶν
ἡ ἔξουσία στή
Σικελία.

καζοντας τους περισσότερους νά πληρώνουν χρηματικό φόρο, κι ἄλλους πάλι παίρνοντας τους ως ἐντελῶς ἐλεύθερους συμμάχους, μόλιο πού είναι νησιώτες και θά ήτων ἔυκολο νά τους ὑποτάξομε, ἐπειδή βρίσκονται σέ τόπους πρόσφορους γιά τούς σκοπούς μας κοντά στήν Πελοπόννησο⁹⁶. "Ωστε είναι εὐλογο και τά ἐδῶ πράματα νά τά κανονίσομε ἔτσι ὥστε νά μᾶς ὀφελήσουν και ὅπως εἶπαμε, ἀναφορικά μέ τό φόρο μας γιά τούς Συρακουσίους. Ἐνῶ αὐτοί ἐπιθυμοῦν νά σᾶς ἔχουσιάσουν, και θέλουν, ἀφοῦ σᾶς συνασπίσουν ὅλους μαζί, στηριγμένοι στήν ὑποψίᾳ πού σᾶς ἐμπνέει ἡ παρουσία μας, δταν θά ἔχομε φύγει ἀπρακτοι, εἴτε μέ τή βία εἴτε ἔξαιτίας τῆς ἀπομόνωσής σας, νά κυβερνήσουν αὐτοί τή Σικελία. Κι αὐτό θά είναι ἀναγκαία συνέπεια ἄν συνασπιστεῖτε μαζί τους· γιατί οὔτε γιά μᾶς θά ήτων πιά εύκολο νά ἀντιμετωπίσομε μιά τέτοια δύναμη, μιά και θά ἔχει συσταθεῖ, οὔτε οί Συρακούσιοι θά ήτων ἀνίσχυροι ἀπέναντί σας, ἄν λείπαμε ἐμεῖς ἀπό τή μέση.

Οἱ Συρακούσαι, οἵ ἀληθινοὶ ἐχθροί.

86. »Καί γιά ὅποιον δέ συμφωνεῖ μ' αὐτά, οἱ ίδιες οί πραξεις τους τό δείχνουν. Γιατί και τήν πρώτη φορά πού μᾶς παρακαλέσατε νά ᾧθομε νά σᾶς βοηθήσομε, δέν προβάλλατε ἄλλῃ δικαιολογία παρά τό φόρο, πώς ἄν ἀψηφήσομε τήν πιθανότητα νά γίνετε ὑποταχτικοί στούς Συρακουσίους, θά κινδυνεύαμε και μεῖς οί ίδιοι⁹⁷. Δέν είναι λοιπόν τώρα σωστό, τόν ίδιο λόγο πού μ' αὐτόν είχατε τήν ἀξίωση νά μᾶς πείσετε, νά μήν τόν πιστεύετε οί ίδιοι, οὔτε είναι σωστό νά σᾶς είμαστε ὑποπτοι, ἐπειδή ἡρθαμε μέ μεγαλύτερη δύναμη γιά ν' ἀντιμετωπίσομε τή δική τους, ἄλλα πολύ περισσότερο νά διυπιστεῖτε πρός αὐτούς. Γιατί ἐμεῖς οὔτε νά μείνομε στόν τόπο σας ἔχομε τή δύνατότητα χωρίς τή βοήθειά σας· κι ἄν ἀκόμα γινόμαστε κακοί και σᾶς ὑποτάξαμε, πάλι δέ θά μπορούσαμε νά σᾶς κρατήσομε ὑποδουλωμένους, ἀφοῦ είμαστε τόσο θυλάσσιο ταξίδι μακρύά ἀπό τή βάση μας και γιατί δέν ἔχομε τά μέσα νά βάλομε μόνιμες φρουρές σέ πολιτείες τόσο μεγάλες κι ἔξοπλισμένες σάν ἡπειρωτικές δυνάμεις· αὐτοί δημος, κατοικώντας μόνιμα δίπλα σας, δχι σέ στρατόπεδο, δπως ἐμεῖς, ἄλλα μέ πολιτεία ὀλόκληρη· μεγαλύτερη ἀπ' δηλη τή δύναμη μας ἐδῶ, ἀδιάκοπα σχεδιάζουν τό κακό σας, κι δταν παρουσιαστεί εὐκαιρία ἐνάντια στή μιά

η τήν ἄλλη πολιτεία, δέν τήν ἀφήνουν νά τούς ξεφύγει (κι αὐτό τό δειξαν κι ἄλλες τους πράξεις κι αὐτά πού καναν στούς Λεοντίνους), και τώρα ἔχουν τό θράσος νά σᾶς προσκαλοῦν νά συμμαχήσετε μαζί τους ἐνάντια στούς μόνους ἀνθρώπους πού τούς στέκονται ἐμπόδιο στά σχέδια αὐτά, και πού ως τώρα τούς συγκριτοῦσαν ὥστε νά μήν ύποταχτεῖ ή Σικελία ὀλόκληρη σ' αὐτούς— σάν νά μήν καταλαβαίνατε. Ἐμεῖς ἀντίθετα σᾶς παρακινοῦμε νά διαλέξετε τήν πολύ πραγματικότερη ἀσφάλειά σας, παρακαλώντας σας νά μήν προδώσετε τήν ἔξασφάλιση πού παρέχει ἡδη και στούς δυό μας ή ἀμοιβαία βοήθεια, ἄλλα νά πιστέψετε πώς γι' αὐτούς, και χωρίς συμμάχους ἀκόμα, ὁ δρόμος ἐνάντιά σας είναι πάντα ἀνοιχτός, ἐφόσον είναι τόσο πολλοί, πώς γιά σᾶς δημος δέ θά παρουσιαστεῖ πολλές φορές ή εὐκαιρία νά υπερασπιστεῖτε τόν ἔαυτό σας ἔχοντας τόσο γερή ἐνίσχυση· ἂν δημος ἔξαιτίας τῆς καυχυποψίας σας, ἀφήσετε τήν ἐνίσχυση αὐτή νά φύγει χωρίς νά φέρει ἀποτέλεσμα, η και, ἀκόμα χειρότερο, νικημένη, θά ῥθει ὥρα πού θά λαχταράτε νά ἰδεῖτε κι ἔνα μικρό της μέρος, ἄλλα τότε πιά δέ θά μποροῦσε νά σᾶς ὠφελήσει καθόλου ἂν ἐρχόταν νά σᾶς βοηθήσει.

87. »Μήν ἀφήνετε λοιπόν Καμαριναῖοι, οὔτε σεῖς, οὔτε οἱ ἄλλοι, νά σᾶς ἄλλαξουν τά μναλά οἱ συκεφαντικές τους ραδιουργίες· σᾶς εἴπαμε καθαρά δλη τήν ἀλήθεια γιά τίς αἰτίες πού μας ὑποψιάζονται, και μέ λίγα λόγια θά σᾶς τά ξαναθυμύσομε, μέ τήν προσδοκία νά σᾶς πείσομε. Ὑποστηρίζομε δηλαδή πώς ἔξουσιάζομε τούς ἐκεῖ συμμάχους, γιά νά μήν ύποταχτοῦμε ἐμεῖς σέ ἄλλη δύναμη, και φέρνομε τήν ἐλευθερία στούς ἐδῶ γιά νά μή μας ζημιώσουν τοῦτοι, και πώς πολλά τά κάνομε ἀπό ἀνάγκη, γιατί είμαστε ὑποχρεωμένοι νά φυλαγόμαστε ἀπό πολλούς κινδύνους· τέλος πώς ὄντας σύμμαχοι σ' δσους ἀπό σᾶς παθαίνετε ἄδικα ἐδῶ, ἥρθαμε, και τώρα και τήν περασμένη φορά, ὅχι ἀπρόσκλητοι, ἄλλα ἐπειδή μας παρακαλέσατε. Και μή θελήσετε σεῖς νά γίνετε δικαστές δλων τῶν ἐνεργειῶν μας, οὔτε δάσκαλοι νά μας τιμωρήσετε· και μήν προσπαθήσετε νά μας κάνετε ν' ἄλλαξομε— πράμα τώρα πιά δύσκολο— ἄλλα ξεχωρίζοντας τήν ἄποψη τῆς πολύπλευρης ἀνάμιξής μας σέ διάφορες ὑποθέσεις και τής πολιτικής μας δράσης, πού σᾶς

Η Ἀθήνα
παράγοντας
ιστοροποίας.

συμφέρει ὅσο καί σέ μᾶς τούς ἴδιους, ἐπωφεληθεῖτε ἀπ' αὐτήν, καί πιστέψετε πώς αὐτές μας οἱ ἐνέργειες δέν εἶναι τό ἴδιο ἐπιζήμιες γιά δόλους τούς "Ἐλληνες, ἀλλά τό ἀντίθετο ὠφελοῦν τούς περισσότερους. Γιατί ὅλοι σέ κάθε τόπο, κι ἐκεὶ ἀκόμα δῶν δέ βρισκόμαστε, τόσο ἐκείνος πού νομίζει πώς θά τόν ἀδικήσουν, ὅσο καί κεῖνος πού τό χει στό νοῦ του νά βλάψει ἄλλον, ἐπειδή ὑπάρχει πάντα ἀνοιχτή ἡ πιθανότητα ὁ πρῶτος νά ἐνισχυθεῖ ἀπό μᾶς, κι ὁ ἄλλος, ἄν ἔρθομε, νά μή βγεῖ ἡ ἐπιχείρησή του ἀκίνδυνη, ἀναγκάζονται κι οἱ δυό, δι πιθανός ἐπιδρομέας νά καθήσει φρόνιμα παρά τή θέλησή του, κι ὁ πρῶτος νά μένει ἀσφαλισμένος κωρίς φροντίδες⁹⁸. Μήν ἀποδιώξετε λοιπόν τή σωτηρία αὐτή, πού δίνομε σ' ὅλους ὅσοι τή χρειάζονται, καί πού εἶναι τώρα στή διάθεσή σας, ἀλλά ἐπωφεληθεῖτε ἀπ' αὐτήν ὅπως κάνουν κι οἱ ἄλλοι, καί πιστέψετε πώς εἰστε ἄξιοι μαζί μας, ἀντί νά φοβᾶστε διαρκῶς καί νά φυλάγεστε ἀπό τούς Συρακουσίους, νά μπορέσετε κάποτε καί σεῖς νά σχεδιάσετε τό κακό τους».

Ο ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ ΣΤΗ ΣΠΑΡΤΗ. ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ (κεφ. 88 - 93)

*'Αποτέλεσμα
τῶν διαπραγ-
ματεύσεων.
'Επιχειρή-
σεις καὶ δια-
πραγμάτεύ-
σεις τό χει-
μώνα.*

88. "Ετσι ἀπάνω-κάτω μίλησε κι ὁ Εὐφημος. Οἱ Καμαρίναιοι ὅμως εἶχαν πάθει τό ἔξῆς: πρός τούς Ἀθηναίους εἶχαν βέβαια φιλικές διαθέσεις, ἔξον πού νόμιζαν πώς θά ὑποδούλωσουν τή Σικελία, μέ τούς Συρακουσίους πάλι, πού ἡταν στά σύνορά τους, εἶχαν ἀνέκαθεν διαφορές· ἐπειδή ὅμως φοβοῦνταν περισσότερο μήπως οἱ Συρακούσιοι, πού ἡταν δίπλα τους, νικήσουν καί χωρίς αὐτούς, γι' αὐτό τούς εἶχαν καί πρωτύτερα στείλει τούς λίγους ἵπετες καί θεώρησαν σκόπιμο ἀπό δῶ κι ἐμπρός νά ἔξυπηρετοῦν ἔμπρακτα τούς Συρακουσίους, ἀλλά ὅσο μποροῦνε λιγότερο· γιά τήν ὥρα ὅμως, γιά νά μή φανεῖ πώς δίνουν στούς Ἀθηναίους κατώτερη θέση ἀφοῦ ἄλλωστε εἶχαν νικήσει καί στή μάχη, ν^ο ἀποκριθοῦν μέ τά λόγια μέ ἵση εὔνοια καί πρός τούς δυό. Κι ἔτσι ἀπάντησαν ἀφοῦ συσκέψηκαν, πώς δηλαδή ἀφοῦ κατά τύχη πολεμοῦν μεταξύ τους δυό πολιτεῖες πού εἶναι κι οἱ δυό σύμμαχοί τους, τό θεωροῦν σύμφωνο μέ τούς ὄρκους τους νά μή βοηθήσουν, γιά τήν ὥρα.

στρατιωτικά κανέναν ἀπό τούς δύο ⁹⁹. Κι ἔτσι ἔφυγαν οἱ πρέσβεις καὶ τοῦ ἑνός καὶ τοῦ ἄλλου.

Οἱ Συρακούσιοι ὑστερὸν ἀπὸ τοῦ χέρι τους μόνοι τους τίς πολεμικές προετοιμασίες οἱ Ἀθηναῖοι ἀπό τὴν ἄλλη μεριά, ἐνῷ ἡταν στρατοπεδευμένοι στῇ Νάξῳ διαπραγματεύονταν μὲν τοὺς Σικελούς γιά νά ῥθουν ὅσο τὸ δυνατό περισσότεροι μὲ τὸ μέρος τους. Λίγοι μόνο Σικελοί, ἀπὸ αὐτούς πού κατοικοῦσαν στά πιό πεδινά μέρη, καὶ ἡταν ὑπῆκοοι τῶν Συρακουσίων, ἀποστάτησαν, ὅσοι ὅμως κατοικοῦσαν στό ἐσωτερικό τοῦ νησιοῦ, πού οἱ συνοικισμοί τους ἦταν ἀπό τὰ παλιά χρόνια αὐτόνομοι, πῆγαν ἀμέσως μὲ τὸ μέρος τῶν Ἀθηναίων, ἔξον κάτι λίγοι, κι ἔφερναν κάτω στὸ στρατόπεδο σιτάρι, καὶ μερικοί καὶ χρήματα. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαναν ἐκστρατεία ἐνάντια σ' ἐκείνους πού δέν ἦθελαν νά προσχωρήσουν, καὶ ἄλλους τούς ἀνάγκασαν μὲ τῇ βίᾳ νά τό κάνουν, ἄλλους ὅμως τούς ἐμπόδισαν οἱ Συρακούσιοι νά τούς πλησιάσουν στέλνοντάς τους ἐνισχύσεις καὶ φρουρές μέσα στίς πολιτεῖες τους. Καὶ πέρασαν οἱ Ἀθηναῖοι τό χειμῶνα ἄλλάζοντας ἀρυζοβόλι ἀπό τὴ Νάξο στὴν Κατάνη, καὶ ξανάφτιασαν τό στρατόπεδο πού τό είχαν κάψει οἱ Συρακούσιοι. Κι ἔστειλαν ἔνα πολεμικό στὴν Καρχηδόνα μέ προτάσεις φιλίας μήπως καὶ βροῦν κάποια ώφέλεια ἀπό κεῖ· ἔστειλαν ἐπίσης καὶ στοὺς Τυρρηνούς, ἐπειδή μερικές πολιτεῖες τους τούς ἔταξαν ἀπό δικῆ τους πρωτοβουλία νά πολεμήσουν μαζί τους. Καὶ μήνυσαν ἔνα γύρω στίς Σικελικές πόλεις καὶ στὴν Ἔγεστα νά τούς στείλουν ὅσο περισσότερα ἄλλογα μποροῦσαν. Κι ἔκαναν κι ἄλλες ἐτοιμασίες γιά νά κυκλώσουν τίς Συρακούσες, μέ τεῖχος, φτιάνοντας τοῦβλα καὶ μαζεύοντας σίδερο, κι δι τοῦ ἄλλο χρειαζόταν μὲ τό σκοπό νά καταπιαστοῦν τόν πόλεμο μόλις ἔρθει ἡ ἄνοιξη.

Οἱ πρέσβεις πάλι πού είχαν στείλει στὴν Κόρινθο καὶ στὴ Λακεδαίμονα οἱ Συρακούσιοι, περνώντας ἀπό τίς ἐλληνικές πολιτεῖες τῆς Ἰταλίας στό ταξίδι τους, προσπάθησαν νά τούς πείσουν νά μήν ἀψηφήσουν αὐτά πού καναν οἱ Ἀθηναῖοι γιατί κατά τῇ γνώμῃ τους τά δόλια σχέδιά τους τούς ἀφοροῦσαν κι αὐτούς· κι δταν ἔφτασαν στὴν Κόρινθο ἄρχισαν τίς διαπραγματεύσεις, ἀπαιτώντας νά τούς στείλουν βοήθεια ἀφοῦ ἀνῆ-

καν στήν ίδια φυλή. Και οἱ Κορίνθιοι ἀμέσως ψῆφισαν μέ νόλο τό δυνατό ζῆλο νά τούς ἐνισχύσουν πρῶτα αὐτοὶ οἱ ίδιοι κι ἔστειλαν μαζί τους καὶ δικούς τους πρέσβεις στή Λακεδαίμονα γιά νά προσθέσουν τήν παρακίνησή τους κι αὐτοὶ καὶ νά κάνουν τούς Σπαρτιάτες ν' ἀλλάξουν γνώμη καὶ ν' ἀναλάβουν πιό καθαρά πάλι τόν πόλεμο ἐνάντια στούς Ἀθηναίους στήν κυρίως Ἐλλάδα, καὶ στή Σικελία νά -στείλουν κάποια βοήθεια. Ἔτσι παρουσιάστηκαν στή Σπάρτη τόσο οἱ πρέσβεις τῶν Κορινθίων, δσο κι δ Ἀλκιβιάδης μαζί μέ τούς ἄλλους πού είχαν ἔσεψυγει μαζί του· γιατί λίγο πρωτύτερα είχε περάσει πίσω στήν Ἐλλάδα ἀπό τούς Θουρίους πάνω σ' ἔνα φορτηγό καράβι, ἀράζοντας πρῶτα στήν Κυλλήνη τῆς Ἡλείας καὶ μετά ἀρκετό καιρό πήγε στήν Σπάρτη, δπου ἔστειλαν καὶ τόν φωναξαν οἱ ίδιοι οἱ Λακεδαιμόνιοι, δίνοντας ἐγγυήσεις γιά τήν ἀσφάλειά του· γιατί τούς φοβόταν, ἐπειδή τούς είχε κάνει ἐκείνες τίς ραδιοργίες σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς Μαντίνειας. Κι ἔτυχε στή συνέλευση τῶν Λακεδαιμονίων νά τούς παρακινοῦν πρός τίς ίδιες ἐνέργειες καὶ νά θέλουν νά τούς πείσουν τόσο οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Συρακούσιοι δσο κι δ Ἀλκιβιάδης. Καὶ ἐνδι οἱ ἔφοροι καὶ οἱ ἄλλες ἀρχές είχαν κι αὐτοὶ στό νοῦ τους νά στείλουν πρέσβεις στίς Συρακούσες καὶ νά τούς παρακινήσουν νά μήν κλείσουν συμφωνία μέ τούς Ἀθηναίους, δέν είχαν δμως καμιά διάθεση νά στείλουν ἐνισχύσεις, ἀνέβηκε στό βῆμα δ Ἀλκιβιάδης καὶ ἐρέθισε τούς Λακεδαιμονίους καὶ τούς ἔκανε νά τολμήσουν, λέγοντας ἀπάνω - κάτω τά ἀκόλουθα¹⁰⁰:

Δικαιολογίες
τοῦ Ἀλκιβιάδη
γιά την προηγούμενη στάση του.

89. «Είναι ἀνάγκη νά μιλήσω πρῶτα ἀπ' ὅλα γιά τίς συκοφαντίες πού διαδίδουν ἐνάντιά μου, γιά νά μή μ' ἀκούετε μέ δυσμενή διάθεση δταν μιλᾶ γιά τίς δημόσιες ὑποθέσεις, ἐπειδή ἔχετε ὑποψίες γιά μένα. Ἐνδι δηλαδή οἱ πρόγονοί μου, ἀπό κάποια ἀφορμή παράπονου, παραιτήθηκαν ἀπ' τήν τιμή νά είναι πρόξενοί σας, ἐγώ τήν ἀποκατάστησα πάλι τή σχέση αὐτή καὶ φρόντισα γιά τά συμφέροντά σας καὶ σχετικά μέ ἄλλα ζητήματα καὶ ίδιως μέ τή συμφορά πού σᾶς βρῆκε στήν Πύλο¹⁰¹. Κι ἐνδι ἡγώ ἔξακολουθοῦντα νά είμαι πρόθυμος νά σᾶς ἔξυπηρετήσω, ἐσεῖς δταν διαπραγματεύσαστε γιά εἰρήνη μέ

τούς Ἀθηναίους, τήν κανονίσατε μέσω τῶν πολιτικῶν μου ἀντιπάλων καὶ τούς κάνατε πιό ισχυρούς, ἐνδὲ ἐμένα μὲν ἔξευτελίσατε¹⁰². Καὶ γὰρ αὐτὸν τὸ λόγο ἦταν δικαιολογημένο τὸ κακό πού σᾶς ἔκανα, ὅταν στράφηκα πρός τὴν συμμαχία τῶν Μαντινείων καὶ τῶν Ἀργείων, καὶ ὅλες οἱ ἄλλες ἐνέργειες πού σᾶς ἀντιπολεύτηκαν. Καὶ τώρα ἂν κανεῖς σας εἶναι δργισμένος, γιατί τότε ὑποφέρατε ἔξαιτίας μου, μόλι πού δέν εἶναι λογικό, ἃς ἔξετάσει τὰ πράγματα μέ σύμβουλο τὴν ἀλήθεια καὶ θεολάζει γνώμῃ ἡ πάλι, ἂν κανεῖς μέ νόμιζε τιποτένιο γιατί φαινόμουν ἀφοσιωμένος στή δημοκρατία, κι αὐτός ἃς μήν πιστεψει πώς ἦταν σωστό ν' ἀγανακτεῖ μαζί μου. Γιατί εἴμαστε πάντα μας ἀντίθετοι πρός τούς τυράννους (κι ὅλες οἱ δυνάμεις πού ἀντιπολεμοῦν τὸ δυνάστη ἔχουν τάρει τὸ δῆμο¹⁰³) καὶ ἀπό ἐκείνο τὸ γεγονός μας ἔμεινε ἡ παράδοση νά ἀρχηγεύομε στό λαό. Μά κι ἐπειδή στήν πολιτεία μας εἶχε τή δύναμη ὁ λαός, εἴμαστε ἀναγκασμένοι γενικά ν' ἀκολουθοῦμε τήν κατάσταση πού ὑπῆρχε. Προσπαθούσαμε ὅμως νά εἴμαστε πιό δικαιοι στά δημόσια πράγματα ἀπό τή γενική διαφθορά¹⁰⁴ πού ἐπικρατοῦσε. Δέν ἦταν οὕτε ἡ οἰκογένειά μου οὕτε ἐγώ πού παρακινοῦσαν τόν ὄχλο στίς χειρότερες πράξεις· ἄλλοι ἦταν, καὶ παλιότερα καὶ τώρα, πού δόδηγοῦσαν τό λαό στίς πιό μεγάλες κακοήθειες· αὐτοί ἀκριβῶς πού μὲν ἔδιωξαν. Εμεῖς ὅμως εἴμαστε ἀρχηγοί ὅλου τοῦ λαοῦ καὶ θεωρούσαμε σωστό τό πολιτευμα ἐκείνο μέ τό ὄποιο ἔγινε ἡ πολιτεία μας ισχυρή καὶ ἔξαιρετικά ἀνεξάρτητη ἀπό ξένες πιέσεις· κι ἐκείνο πού ἔχει κανεῖς κληρονομήσει, τό διατηρούσαμε ἀκέραιο (γιατί ὅσοι ἔχουν κάποια γνώση καταδικάζουν τή δημοκρατία, κι ἐγώ ὁ ἴδιος θά μποροῦσα νά τό κάνω καλύτερα ἀπό κάθε ἄλλον, ἔχοντας τί νά τής καταμαρτυρήσω· ἄλλα γιά ψεγάδια δου συμφωνοῦν ὅλοι τί καινούργιο μπορεῖ νά πεῖ κανεῖς¹⁰⁵; καὶ δέν νομίζαμε πώς θά τήν ἀσφαλίζαμε καλύτερα ἂν ἄλλάζαμε πολίτευμα ἐνδὲ ἐσεῖς μας πολεμούσατε στρατοπεδευμένοι ἔξω ἀπό τά τείχη μας.

90. »Τέτοια πράματα λοιπόν συνέργησαν γιά νά συκοφαντηθῶ· γιά κεῖνα ὅμως πού πρέπει νά σκεφτεῖτε σεῖς καὶ πού χρωστῶ ἐγώ νά σᾶς συμβουλεύσω, ἄν ξέρω κάτι παραπάνω¹⁰⁶

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Στόχοι τῆς
ἐκστρατείας
τῶν Ἀθηναίων.

νω, ἀκοῦστε με τώρα. Ἀρμενίσαμε στή Σικελία, ἐμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι, πρῶτ' ἀπ' ὅλα γιά νά υποτάξομε ἄν μπορούσαμε, ὅλους τούς "Ελληνες τῆς Σικελίας, κι ὑστερά ἀπ' αὐτούς ἐπίσης καὶ τούς "Ελληνες τῆς Ἰταλίας καὶ τέλος γιά νά ἐπιχειρήσομε νά πάρουμε τήν ἔξουσία τῶν Καρχηδονίων καὶ αὐτούς τούς ἴδιους. Κι ἂν πετύχαιναν αὐτοὶ οἱ σκοποί, ἡ ὅλοι ἡ τουλάχιστο οἱ περισσότεροι, τότε πιά σκοπεύαμε νά ἐπιτεθοῦμε στήν Πελοπόννησο, φέρνοντας μαζί μας δὴ τή στρατιωτική δύναμη πού θά εἴχε προστεθεῖ στή δική μας ἀπό κεῖ, καὶ πολλούς βαρβάρους πού θά εἶχαμε προσλάβει μισθοφόρους, "Ιβηρες καὶ ἄλλους ἀπό τοὺς βαρβάρους σέ κεῖνα τά μέρη, πού εἶναι γνωστοί ὡς οἱ πιό πολεμόχαροι· κι ἀφοῦ ναυπηγούσαμε πολλά πολεμικά καράβια ἔξόν ἀπό τά δικά μας, μιά καὶ ἡ Ἰταλία ἔχει ἄφθονη ξυλεία, θά πολιορκούσαμε μὲν αὐτά γύρω - γύρω τήν Πελοπόννησο καὶ ταυτόχρονα μέ τό πεζικό μας θά κυριεύαμε τίς πολιτείες, ἄλλες μέ βίαιη ἔφοδο κι ἄλλες ἐπλιέζαμε νά τίς κυριέψομε εὔκολα κυκλώνοντας κι ἀποκλείοντάς τις μέ τείχη· κι ὑστερέτης ἀπ' αὐτό θά γινόμαστε ἡγεμόνες ὀλόκληρου τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου. Χρήματα καὶ τρόφιμα πού θά συντελοῦσαν νά ἐπιτευχθοῦν αὐτά εὐκολότερα, ἐμελέτε νά τά προμηθεύονταν ἀδιάκοπα τά μέρη πού θά κυριεύαμε ἐκεῖ, ἀνεξάρτητα ἀπό τά εἰσοδήματά μας ἀπό δῶ.

*Ποστάσεις
τοῦ Ἀλκιβίαδη.*

91. »Τέτοια ἦταν λοιπόν τά σχέδια τῆς ἐκστρατείας¹⁰⁶ πού ἔκεινήσε γιά κεῖ, καὶ ἀκούσατε τώρα πώς τά σκεπτόμαστε ἀπό τόν ἄνθρωπο πού τά ἔρει ἀκριβέστατα· καὶ οἱ στρατηγοί πού ἀπόμειναν θά τά ἐφαρμόσουν ἐπίσης ἄν μπορέσουν. Ἀκούστε τώρα πᾶς, ἄν δέν τούς ἐνισχύσετε, δέ θά σωθοῦν οἱ ἐκεῖ "Ελληνες. Οἱ Σικελιώτες δηλαδή δέν ἔχουν βέβαια πολεμική πείρα, ἄν ὅμως συσπειρωθοῦν γιά ν' ἀντιμετωπίσουν τούς Ἀθηναίους, θά μποροῦσαν καὶ τώρα ἀκόμη νά νικήσουν· μόνοι τοὺς ὅμως οἱ Συρακούσιοι, πού νικήθηκαν κιόλας σέ μάχῃ ὅπου πολέμησε ὀλόκληρη ἡ δύναμή τους καὶ ἀποκλεισμένοι συγχρόνως μέ τά καράβια τῶν Ἀθηναίων, εἶναι ἀδύνατο νά μπορέσουν ν' ἀντέξουν ἐνάντια στήν πολεμική δύναμη τῶν Ἀθηναίων πού βρίσκονται τώρα ἐκεῖ. Κι ἂν κυριευτεῖ αὐτή ἡ πολιτεία, παίρνεται κι ὀλόκληρη ἡ Σικελία, κι ἀμέσως ὑστερα κι ἡ Ἰτα-

λία· κι ό κίνδυνος πού σᾶς περίγραψα τώρα - δά δέ θά περνοῦσε πολὺς καιρός πρίν πέσει ἀπάνω σας: "Ωστε μήν πιστέψει κανείς πώς κρίνετε τώρα μόνο γιά τή Σικελία, ἀλλά καὶ γιά τήν Πελοπόννησο, ἂν δέν κάνετε γρήγορα τά ἀκόλουθα: στείλτε μέ καράβια ἐκεῖ στρατό τέτοιο, πού οἱ ἵδιοι ἄντρες νά είναι κωπηλάτες καὶ μόλις φτάσουν νά ὑπηρετήσουν ώς πεζικό· καὶ νομίζω πώς τό πιο ὠφέλιμο θά ἦταν νά είναι ἀρχηγός τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἔνας Σπαρτιάτης, ὥστε καὶ τούς στρατιῶτες πού βρίσκονται ἐκεῖ νά δργανώσει, κι ὅσους δέ θέλουν νά πολεμήσουν νά τούς ἀναγκάσει μέ τή βίᾳ· γιατί μόνον ἔτσι καὶ οἱ φίλοι πού ἔχετε ἐκεῖ θά πάρουν περισσότερο θύρρος, κι ἐκεῖνοι πού διστάζουν θά ῥθουν στίς τάξεις σας μέ λιγότερο φόβο. Καὶ στά ἐδῶ μέρη πρέπει ἐπίσης νά κάνετε τόν πόλεμο πιό ἔντονα, ἔτσι ὥστε καὶ οἱ Συρακούσιοι νά προβάλλουν πιό θαρραλέα ἀντίσταση ἂν πιστέψουν πώς τόν παίρνετε στά σοβαρά καὶ οἱ Ἀθηναῖοι νά είναι λιγότερο σέ θέση νά στείλουν στούς δικούς τους ἄλλες ἐνισχύσεις. Πρέπει ἐπίσης νά ὁχυρώσετε τή Δεκέλεια τῆς Ἀττικῆς, πράμα πού φοβοῦνται ἀνέκαθεν οἱ Ἀθηναῖοι περισσότερο ἀπ' ὅλα, καὶ πού νομίζουν πώς είναι ό μόνος κίνδυνος πού δέν ἔχουν ἀκόμα δοκιμάσει ἀπ' ὅλα τά ἐχθρικά μέτρα σέ τοῦτο τόν πόλεμο¹⁰⁷. Κι ἀσφαλέστατα μπορεῖ κανείς νά κάνει κακό στούς ἐχθρούς του, ἂν πληροφορηθεῖ καθαρά αὐτό πού μάντευε μόνον ὡς τώρα πώς φοβοῦνται τό περισσότερο, καὶ τούς τό κάνει· γιατί είναι φυσικό πώς τό κάθε ἐμπόλεμο μέρος, ξέροντας καλύτερα τί μπορεῖ νά τό ἀπειλήσει, τό φοβᾶται. Τί ὠφέλειες ὅμως μπορεῖτε νά κερδίσετε σεῖς ἀπό τήν ὁχύρωση αὐτή, καὶ τί λογῆς ἐμπόδια θά προξενήσετε στούς ἐναντίους, παραλείποντας πολλά πού θά μποροῦσα νά πῶ, θ' ἀναφέρω μόνο σύντομα τά κυριότερα σημεῖα ἀπ' ὅλα: δηλαδή ἀπό τά πλούτη πού ἔχει ἡ ὑπαιθρός τους, τά περισσότερα θά πέσουν στά χέρια σας, εἴτε ἐπειδή θά τά πάρετε, εἴτε κι ἀπό μόνα τους,¹⁰⁸ τά εἰσοδήματα ἀπό τά ὁρυχεῖα τοῦ ἀσημιοῦ στό Λαύριο καὶ τά κέρδη ἀπό τίς συγκομιδές κι ἀπό τά δικαστήρια¹⁰⁹ ἀπ' ὅπου τώρα ὠφελοῦνται, θά τά στερηθοῦν ἀμέσως· καὶ τό περισσότερο, γιατί οἱ φόροι πού πληρώνουν τώρα οἱ σύμμαχοι θά εἰσπράττονται πολὺ λιγότε-

ρο γιατί πιστεύοντας πώς γίνεται τώρα ό πόλεμος μέ δὴ σας τή δύναμη, θά καθυστεροῦν τήν πληρωμή.

*Δικαιολογία
τοῦ Ἀλκιβίαδηγιὰ τὸν ἀντιπατιωτι-
σμὸν τοῦ.*

92. Ἐξάλλου στό χέρι σας εἶναι, Λακεδαιμόνιοι, νά γίνει κάτι ὑπ' αὐτά καὶ γρήγορα καὶ μέ ζῆλο, γιατί τό πώς εἶναι κατορθωτά (καὶ δέν πιστεύω ν' ἀποδειχτεῖ ή ίδέα μου σφαλερή) τό χω στέρεη πεποιθήσῃ. Κι ἔχω τήν ἀξίωση νά μή μέ θεωρήσει κανείς σας ἀξιοκαταφρόνητο πού χτυπάω τώρα τήν πατρίδα μου μέ πάθος σέ συνεργασία μέ τούς μεγαλύτερους ἔχθρούς της, ἐνῶ κάποτε φαινόμουν πατριώτης, οὔτε νά παίρνει τά λόγια μου μέ δυσπιστία, ἀποδίδοντάς τα στό ζῆλο τῶν πολιτικῶν ἔξορίστων. Γιατί ἐγώ ἔχυτα ἀπό τήν πολιτεία μου ἀπό τήν κακοήθεια ἐκείνων πού μ' ἔδιωξαν, κι ὅχι γιά νά σᾶς ὠφελήσω ἐσᾶς (θά σᾶς ὠφελήσω δμως, ἄν μ' ἀκούσετε). Καὶ χειρότεροι ἔγθροι εἶναι ὅχι ὅσοι ἔβλαψαν τούς ἔχθρούς τους, δηλαδή ἐσεῖς, παρα ἐκεῖνοι πού ἀνάγκασαν τούς φίλους νά γίνουν ἔγθροι. Καὶ τόν πατριωτισμό δέν τόν ἔχω ἐκεῖ πού μέ ἀδικοῦν, ἀλλά ὅσο ἔξασκοῦσα τά πολιτικά μου δικαιώματα χωρίς φόβο. Καὶ δέ νομίζω πώς πηγαίνω τώρα νά χτυπήσω τή χώρα πού εἶναι ή πατρική μου γῆ, ἀλλά πολύ περισσότερο γιά νά ξαναποχτήσω τήν πατρίδα πού δέν ἔχω. Κι ἀληθινά πατριώτης εἶναι σωστό νά θεωρεῖται ὅχι ὅποιος, ἀφοῦ στερήθηκε ἀδικα τήν πατρίδα του, δέν πηγαίνει νά τή χτυπήσει, ἀλλά ἐκεῖνος πού θά προσπαθήσει μέ κάθε τρόπο ἀπό τή λαχτάρα του γι' αὐτή, νά τήν κερδίσει πίσω¹¹⁰. Ἔτσι λοιπόν περιμένω ἀπό σᾶς, Λακεδαιμόνιοι, νά μέ μέταχειριστεῖτε ἀδίσταχτα ἐκθέτοντάς με σέ κάθε κίνδυνο καὶ ταλαιπωρία, ἀναθυμούμενοι τό ρητό πού ἀναφέρουν δλοι, δ. δηλαδή ἄν, δταν ἥμουν ἔχθρός σας, σᾶς ἔκανα μεγάλο κακό, κατά τόν ίδιο λόγο θά μποροῦσα νά σᾶς ὠφελήσω ἔξαιρετικά ὅντας φίλος σας, καθόσο ἔρω καλά τίς ὑποθέσεις τής Ἀθήνας, ἐνῶ τίς δικές σας μόνον τίς συμπέρανα· καὶ περιμένω ἐπίσης νά μή διστάσετε σεῖς, μέ τήν πεποιθήση πώς ἀποφασίζετε τώρα γιά τά ὑψιστα συμφέροντα, ν' ἀποφασίσετε τήν ἐκστρατεία στή Σικελία καὶ τήν ἄλλη Ἀττική· ἔτσι ὥστε νά σώσετε τά ἐκεῖ πράγματα πού εἶναι μεγάλα, βοηθώντας τους μέ μικρό μέρος τής δύναμής σας, καὶ γιά νά γκρεμίσετε τή δύναμη τῶν Ἀθηναίων, κι αὐτή πού ἔχουν τώρα κι

ὅση θ' ἀποχτήσουν, ἔτσι ὥστε, ὕστερ' ἀπ' αὐτά, ἐσεῖς οἱ ἴδιοι θάζεῖτε χωρίς κινδύνους, καὶ θάχετε γίνει ἀρχηγοί δλης τῆς Ἑλλάδας μέ τῇ θέλησῃ της κι ὅχι ὑποτάξοντάς τη μέ τῇ βίᾳ, παρά ἀπό τῇ φιλίᾳ πού θά σᾶς ἔχουν¹¹¹».

93. Τόσα πάνω - κάτω εἶπε ὁ Ἀλκιβιάδης. Οἱ Λακεδαιμόνιοι πού τό εἶχαν καὶ πρωτύτερα στὸ νοῦ τους νά κάνουν ἐκστρατεία ἐνάντια στήν Ἀθήνα, ἀλλά καθυστεροῦσαν καὶ κοίταζαν τό πράμα ἀπό πολλές ἀπόψεις, πῆραν τώρα πολύ περισσότερο θάρρος ὅταν τούς τά ἀνέπτυξε αὐτός μέ τόση λεπτομέρεια, πιστεύοντας πώς τά κουγαν ἀπό τὸν ἄνθρωπο πού τά ἔξερε πιό σωστά ἀπ' δλους ὥστε ἄρχισαν τώρα νά συλλογίζονται σοβαρά τήν δχύρωση τῆς Δεκέλειας καθώς καὶ τήν ἀποστολή κάποιας βοήθειας στούς κατοίκους τῆς Σικελίας καὶ διόρισαν ἀρχηγό τῶν Συρακουσίων τὸν Γύλιππο τό γιό τοῦ Κλεανδρίδα καὶ τόν πρόσταξαν νά συνεννοθεῖ μέ κείνους καὶ μέ τούς Κορινθίους καὶ νά κάνει, ὅτι ἐνέργειες χρειάζονταν γιά νά φτάσει κι αὐτός ἐκεῖ, καὶ μέ βάση τήν κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε νά δώσει τήν καλύτερη καὶ γρηγορότερη δυνατή ἐνίσχυση. Κι αὐτός πρόσταξε τούς Κορινθίους νά τοῦ στείλουν δυό πολεμικά καράβια στήν Ἀσίνη ἀμέσως καὶ ὅσα ἄλλα ἔχουν σκοπό νά στείλουν, ν' ἄρχισουν νά τά ἑτοιμάζουν κι ὅταν ἔρθει ἡ κατάληη στιγμή, νά είναι ἔτοιμα νά ξεκινήσουν. Ἀφοῦ συμφώνησαν λοιπόν σ' αὐτά τά σημεῖα, ἔφυγαν ἀπό τή Λακεδαιμονία.

Ἄπό τήν ἄλλη μεριά ἔφτασε καὶ τό ἀθηναϊκό πολεμικό πού εἶχαν στείλει οἱ στρατηγοί γιά νά ζητήσουν χρήματα καὶ ἵππικό. Κι ὅταν ἄκουσαν τό μήνυμα, ψήφισαν οἱ Ἀθηναῖοι νά στείλουν καὶ προμήθειες καὶ ἵππεῖς στό στρατό τους. Καὶ τελείωσε ὁ χειμώνας καὶ ἔκλεισε ὁ δέκατος ἔβδομος χρόνος τοῦ πολέμου τούτου, πού ἰστορεῖ ὁ Θουκυδίδης.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΣΙΚΕΛΙΑ. ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ (κεφ. 94)

94. Ἄμεσως μόλις μπῆκε ἡ ἄνοιξη τοῦ ἀκόλουθου καλοκαιριοῦ,¹¹² οἱ Ἀθηναῖοι στή Σικελία σήκωσαν ἄγκυρα ἀπό τήν Κατάνη κι ἄρμένισαν παράλληλα μέ τήν ἀκτή πρός τά Μέ-

¹¹¹ Έκλογή τοῦ Γίλιππου.

γαρα· τούς Μεγαρίτες, όπως είπα και πρωτύτερα¹¹³ τόν καιρό τοῦ τύραννου Γέλωνα, τούς είχαν διώξει οἱ Συρακούσιοι και κρατοῦσαν οἱ ἴδιοι τόν τόπο. "Οταν ἀποβιβάστηκαν λοιπόν οἱ Ἀθηναῖοι, λεηλάτησαν τά χωράφια, κι ὅταν ἔφτασαν σ' ἕνα δχύρωμα τῶν Συρακουσίων και δέν μπόρεσαν νά τό πάρουν, γύρισαν πίσω μέ τά καράβια κι ἄλλοι πεζῇ στόν ποταμό Τηρία και προχωρώντας πρός τό ἐσωτερικό λεηλάτησαν τή γῆ κι ἔβαλαν φωτιά στά σπαρτά· και συναντώντας κατά τύχη μερικούς Συρακουσίους, ὅχι πολλούς, σκότωσαν λίγους κι ἔστησαν τρόπαιο και γύρισαν πίσω στά καράβια και μ' αὐτά στήν Κατάνη. Κι ἀπό κεῖ, ἀφοῦ παράλαβαν προμήθειες γιά δόλο τό στρατό προχώρησαν ὡς τά Κεντόριπα, ἔνα μεγαλοχώρι τῶν Σικελῶν κι ἀφοῦ τούς πήραν μέ τό μέρος τους μέ συνθηκολόγηση ἔφυγαν γιά πίσω, καίγοντας στό δρόμο τους τά σπαρτά τῶν Ἰηνσαίων και τῶν Ὑβλαίων. Και ὅταν γύρισαν στήν Κατάνη βρήκαν διακόσιους πενήντα ἵππεῖς πού είχαν ἔρθει ἀπό τήν Ἀθήνα, μέ τήν ἔξαρτυσή τους, ἄλλα χωρίς ἄλογα, μέ τήν ἰδέα πώς θά προμηθεύονταν ἄλογα ἐκεῖ, καθώς και ἵπποτοξότες τριάντα και τριακόσια ἀσημένια τάλαντα.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΣΙΚΕΛΙΑ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ (κεφ. 96 - 103)

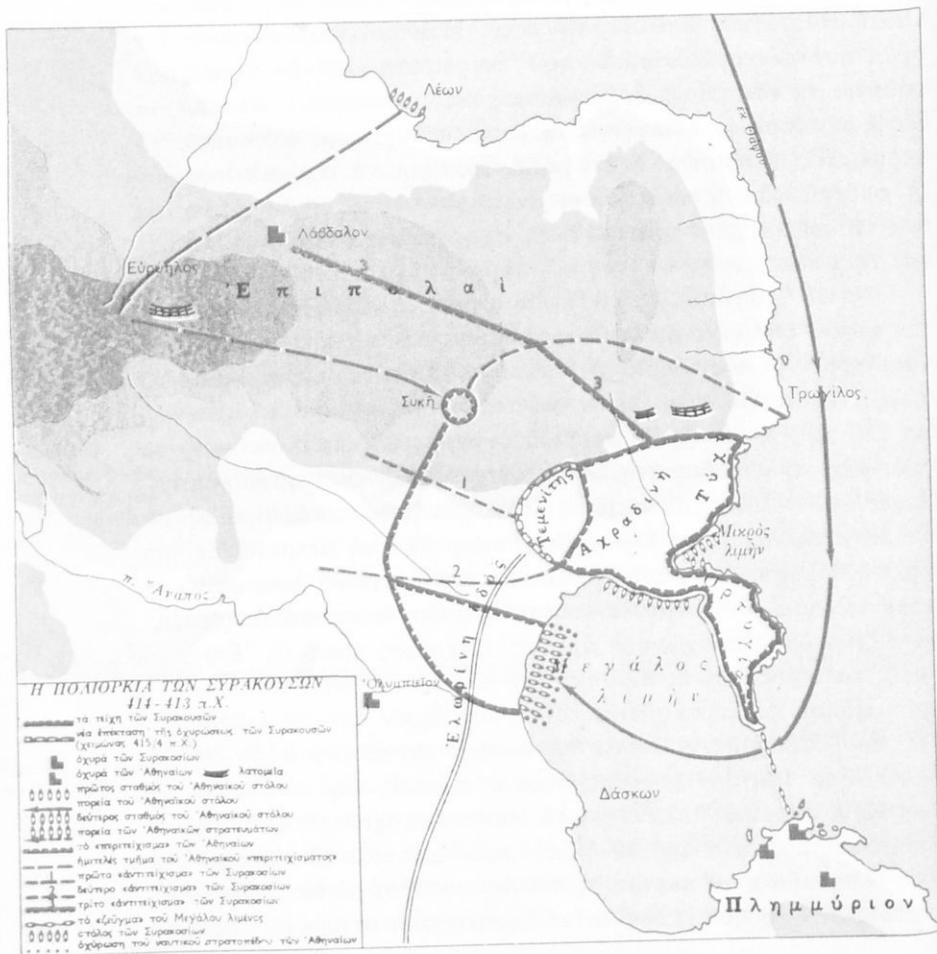
Φρονδά τῶν
Συρακουσίων
στίς
Ἐπιπολές.

96. Οἱ Συρακούσιοι τώρα, μαθαίνοντας τό καλοκαίρι ἐκεῖνο πώς είχαν ἔρθει ἵππεῖς στούς Ἀθηναίους και πώς σύντομα θά ῥχονταν νά τούς χτυπήσουν, μέ τήν ἰδέα πώς ἄν δέν καταλάβουν οἱ Ἀθηναῖοι τίς Ἐπιπολές, μέρος ψηλό και ἀπόκρημνο πολύ κοντά πάνω ἀπό τήν πολιτεία τους, δέ θά ἡταν εὔκολο, ἀκόμα κι ἄν τούς νικοῦσαν οἱ ἔχθροί σέ μάχη, νά τούς ἀποκλείσουνε μέ τεῖχος, ἄρχισαν νά σχεδιάζουν πῶς νά φρουρήσουν τά μέρη πού ἔφερναν πρός τά ἐκεῖ, γιά νά μήν ἀνέβουν οἱ ἔχθροί χωρίς νά τούς πάρουν εἰδῆσῃ· γιατί δέ θά μποροῦσαν ἀπό ἄλλη μεριά. "Ολη ἡ ὑπόλοιπη περιφέρεια κρέμεται ἀπό κεῖ και είναι κατηφορική ὡς τήν ἴδια τήν πολιτεία, ὥστε φαίνεται ὀλόκληρη στούς μέσα· γι' αὐτό τοῦ ἔδωσαν αὐτό τό σνομα, Ἐπιπολές, οἱ Συρακούσιοι, γιατί ἀπλώνεται πάνω ἀπό δλη τή χώρα σάν ὑψηλό πλάτωμα. Και βγαίνοντας δλος δ ἐνοπλος λαός

κοντά στόν ποταμό "Αναπο μόλις ξημέρωσε (καί κατά σύμπτωση μόλις είχαν ἀναλάβει τήν ἀρχηγία τοῦ στρατοῦ οἱ στρατηγοί πού συνεργάζονταν μέ τὸν Ἐρμοκράτη) ἔκαναν γενικῆ ἐπιθεώρηση τῶν βαριά ἀρματωμένων καὶ ξεχώρισαν πρὸτ' ἀπὸ ὅλους ἔξακόσιους διαλεχτούς στρατιώτες πού τοὺς διοικοῦσε ὁ Διόμιλος, ἔξοριστος ἀπό τήν Ἀντρο, γιά νά σχηματίσουν τή φρουρά τῶν Ἐπιπολῶν, κι ἄν παρουσιαστεῖ καμιά ἄλλη ἀνάγκη, νά τρέξουν πρός τά ἑκεῖ, σχηματίζοντας γρήγορα τή φάλαγγά τους.

97. Οἱ Ἀθηναῖοι πάλι, τήν ἴδια ἑκείνη νύχτα, πρίν ἀπό τήν ήμέρα τῆς γενικῆς ἐπιθεώρησης, πέρασαν χωρίς νά τούς καταλάβουν μέ δόλοκληρη τή δύναμή τους καί προσεγγίζοντας στήν ἀκτή πού λέγεται Λέων, καί πού ἀπέχει ἔξι ἥ ἐπτά στάδια ἀπό τίς Ἐπιπολές, καί ἀποβιβάζοντας ἑκεῖ τό πεζικό πήγαν κι ἄραξαν τά καράβια στή Θάψο· αὐτή είναι χερσόνησος πού ἔξέχει στό πέλαγος σάν στενός ἰσθμός, καί δέν ἀπέχει πολύ ἀπό τήν πολιτεία τῶν Συρακουσῶν οὔτε ἀπό τή στεριά οὔτε ἀπό τή θάλασσα. Ό ναυτικός λοιπόν στρατός τῶν Ἀθηναίων ἀφοῦ ἔκλεισε τόν ἰσθμό μέ πασσάλους ἔμεινε σέ ἀνάπαυση· τό πεζικό ὅμως προχώρησε ἀμέσως τρέχοντας πρός τίς Ἐπιπολές καί πρόφτασε κι ἀνέβηκε τόν Εύρυνηλο¹¹⁴ πρίν τούς πάρουν εἰδῆση οἱ Συρακούσιοι καί προστρέξουν ἀπό τό λιβάδι καί τήν ἐπιθεώρηση. Πήγαν νά τούς ἀποκρούσουν τόσο οἱ ἄλλοι, ὅσο γρηγορότερα μποροῦσε δι καθένας καί οἱ ἔξακόσιοι μέ τό Διόμιλο· ἀλλά είχαν νά διανύσουν δχι λιγότερο ἀπό εἴκοσι πέντε στάδια ἀπό τό λιβάδι πρίν ἔρθουν στά χέρια μέ τούς Ἀθηναίους καί πέφτοντας ἀπάνω τους ἔτσι μέ τόν ἀκατάστατο αὐτόν τρόπο νικήθηκαν οἱ Συρακούσιοι στή μάχη πάνω στίς Ἐπιπολές καί ὑποχώρησαν πίσω στήν πολιτεία· καί σκοτώθηκε κι διόμιλος καί κάπου τριακόσιοι ἀπό τούς ἄλλους. "Υστερ" ἀπ' αὐτό οἱ Ἀθηναῖοι, ἀφοῦ ἔστησαν τρόπαιο κι ἔδωσαν πίσω τούς νεκρούς τους στούς Συρακουσίους μέ προσωρινή ἀνακωχή, κατέβηκαν τήν ἄλλη μεριά ἔξω ἀπό τήν ἴδια τήν πολιτεία τῶν Συρακουσίων· ἐπειδή ὅμως αὐτοί δέ βγῆκαν νά δώσουν μάχη, γύρισαν στίς θέσεις τους κι ἔχτισαν φρούριο πάνω στό Λάβδαλο, πού βρίσκεται στήν ἄκρη - ἄκρη τοῦ γκρεμοῦ τοῦ

Στόλος τῶν Ἀθηναίων στή Θάψο.
Πίττα τῶν Συρακουσίων στίς Ἐπιπολές. Φρούριο τῶν Ἀθηναίων στό Λάβδαλο.

βουνοῦ τῶν Ἐπιπολῶν καὶ κοιτάει πρός τὰ Μέγαρα, γιά νά χουν·
ὅποτε ἀπομακρύνονταν εἴτε γιά νά πολεμήσουν εἴτε γιά νά
χτίσουν τεῖχος, ἀποθήκη γιά τά δῆλα καὶ τά χρήματά τους.

98. Καὶ δέν πέρασε πολὺς καιρός καὶ τούς ἔφτασαν τρια-
κόσιοι ἵππεις ἀπό τὴν Ἔγεστα καὶ κάπου ἄλλοι ἑκατό ἀπό τούς
Σικελούς καὶ Ναξίους καὶ κάτι ἄλλους· καὶ εἶχαν καὶ διακό-
σιους πενήντα δίκούς τους πού τούς εἶχαν βρεῖ ἄλογα, εἴτε

Ἐνισχύεις
απούς Αθη-
ναίους. Τεῖ-
χος τῶν Α-
θηναίων στή
Συκιά.

πού τά είχαν λάβει ἀπό τούς Ἐγεσταίους καὶ τούς Καταναίους, ἡ πού τά είχαν ἀγοράσει, κι ὅλο τό ἵππικό εἶχε τώρα μαζέψει κάπου ἔξακόσιους πενήντα ἄντρες. Κι ἀφοῦ ἔβαλαν φρουρά στό Λάβδαλο προχώρησαν οἱ Ἀθηναῖοι πρός τή Συκιά, ὅπου κατασκήνωσαν καὶ τήν περικύκλωσαν μέ τεῖχος, καὶ σάστισαν οἱ Συρακούσιοι πόσο γρήγορα τό ἔχτισαν¹¹⁵. Γι' αὐτό βγῆκαν ἔξω ἐνάντιά τους καὶ σκόπευαν νά δώσουν μάχη καὶ νά μήν ἀψηφήσουν τήν προσέγγιση τῶν Ἀθηναίων. Κι ἐνδε είχαν κιόλας καὶ τά δύο μέρη ἀρχίσει νά σχηματίζουν παράταξη τό ἔνα ἀπέναντι στό ἄλλο, οἱ στρατηγοί τῶν Συρακουσίων, βλέποντας πώς δικός τους στρατός ἦταν χωρισμένος σέ τμήματα καὶ δέν ἔκανε εὔκολα κανονική παράταξη, τόν ὁδήγησαν πάλι πίσω μέσα στήν πολιτεία, ἔξόν ἀπό ἓνα μέρος τοῦ ἵππικοῦ· αὐτοί ἀντιστάθηκαν στήν ἐπίθεση καὶ δέν ἀφηναν τούς Ἀθηναίους νά πηγαίνουν νά μαζεύουν πέτρες καὶ νά ξεμακραίνουν πάρα πολύ. Και μιά φυλή τῶν Ἀθηναίων, οἱ στρατιώτες τους καὶ οἱ ἵππεῖς μαζί τους χτύπησαν τό ἵππικό τῶν Συρακουσίων καὶ τούς ἔτρεψαν σέ φυγή κι ἔστησαν τρόπαιο γιά τή μάχη αὐτή τοῦ ἵππικοῦ.

99. Τήν ἄλλη μέρα ἄλλοι ἀπό τούς Ἀθηναίους ἔχτιζαν τό μέρος τοῦ τείχους πρός τά βόρεια τοῦ κύκλου κι ἄλλοι κουβαλώντας πέτρες καὶ ξύλα τά στοίβαζαν στό μέρος πού λέγεται Τρώγιλος¹¹⁶ βάζοντάς τα ἀδιάκοπα ἐκεῖ ὅπου διποκλεισμός μέ τό τεῖχος γινόταν στήν πιό σύντομη ἀπόσταση ἀπό τό μεγάλο λιμάνι ὡς τήν ἄλλη θάλασσα. Οἱ Συρακούσιοι πάλι, ἴδιως ἀφοῦ τούς τό πρότεινε κι δι Ερμοκράτης, δέν ἔνας ἀπό τούς στρατηγούς, δέν είχαν πιά καμιά δρεξη νά ρίχνουν στόν κίνδυνο τής μάχης μέ τούς Ἀθηναίους διλόκληρη τήν ἔνοπλη δύναμή τους· τούς φάνηκε προτιμότερο νά χτίσουν ἄλλο τεῖχος ἐνάντιά τους ἐκεῖ πού ἐπρόκειτο νά ἐπεκτείνουν ἐκεῖνοι τή γραμμή τοῦ δικοῦ τους, κι ἄν πρόφταιναν, νά τούς κλείσουν τό δρόμο καὶ συγχρόνως στό μεταξύ, ἄν ἔβγαιναν νά τούς ἐμποδίσουν, νά στείλουν ἔνα μέρος μόνο τοῦ στρατοῦ τους νά τούς ἀντικρούσει· καὶ πίστεψαν πώς θά πρόφταιναν ἄν ἔκλειναν τά περάσματα μόνο μέ ξύλα, διότε ἐκεῖνοι θά σταματοῦσαν τή δουλειά δλοι καὶ θά στρέφονταν ἐνάντιά τους. "Ετσι

*Τεῖχος τῶν
Συρακουσίων.*

βγαίνοντας ἀπό τήν πολιτεία τους, ἅρχισαν νά χτίζουν ἔνα τεῖχος κάθετο πρός τή γραμμή τοῦ τείχους τῶν Ἀθηναίων ἀρχιζόντας κάτω ἀπό τὸν κύκλο τὸ δικό τους, κι ἔκοβαν τίς ἐλιές τοῦ ἱεροῦ ἄλσους καὶ ὑψωσαν πύργους ἔχουσιν. Τά καράβια τῶν Ἀθηναίων δέν εἶχαν ἀκόμη ἀρμενίσει ἀπό τή Θάψο γύρω γιά νά μποῦν στὸ μεγάλο λιμάνι, ἀλλά οἱ Συρακούσιοι κυριαρχοῦσαν ἀκόμα τούς δρόμους τῆς θάλασσας, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔφερναν τίς προμήθειές τους ἀπό τή Θάψο πεζῇ.

Oἱ Ἀθηναῖοι γνωρεῖζον τὸ τεῖχος.

100. Ἀφοῦ πιά οἱ Συρακούσιοι θεώρησαν πῶς ἡταν ἀρκετά ὅσα ἔχουν φράγματα εἶχαν στηθεῖ κι ὅσο μέρος τοῦ κάτω τείχους εἶχαν χτίσει καὶ δέν εἶχαν βγεῖ οἱ Ἀθηναῖοι νά τούς ἐμποδίσουν, φοβήθηκαν μήπως τούς καταπολεμήσουν πιό εύκολα ἔτσι πού ἡταν χωρισμένοι, κι ἐπειδή συγχρόνως βιάζονταν νά ἐκτελέσουν τά δικά τους περικυκλώματα τοῦ ἐχθροῦ μέ τείχη, ἀφησαν οἱ Συρακούσιοι μιά φυλή μόνο νά φυλάει τά χτίσματα καὶ γύρισαν στήν πολιτεία. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπό μέρους τους κατέστρεψαν τούς δχετούς πού εἶχαν χτιστεῖ κάτω ἀπό τή γῆ γιά νά φέρνουν πόσιμο νερό μέσα στήν πολιτεία¹¹⁷ καὶ παραφύλαξαν καὶ εἰδαν πῶς ἄλλοι Συρακούσιοι ἔμεναν τό μεσημέρι στίς σκηνές τους καὶ μερικοί μάλιστα εἶχαν γυρίσει στά σπίτια τους μέσα στήν πολιτεία καὶ πῶς ἄλλοι φρουροῦσαν στό δχύρωμα ἀνέμελα· ἔχωρισαν λοιπόν τριακόσιους διαλεχτούς δικούς τους καὶ μερικούς ἔξαρτετους ἐλαφριά ὀπλισμένους πού τούς ἔδωσαν ὅπλα, καὶ τούς ἔστειλαν μπροστά νά ὅρμήσουν τρέχοντας πρός τό κάθετο τεῖχος· τό ἄλλο στράτευμα χωρίστηκε στά δύο, τό ἔνα μέρος, μέ τόν ἔνα στρατηγό προχώρησε πρός τή μεριά τῆς πολιτείας, μήπως κι ἔρθουν ἀπό κεῖ ἐνισχύσεις, ἐνῷ τό ἄλλο μέ τόν ἄλλο στρατηγό πῆγε πρός τό πρόχειρο τεῖχος κοντά στή μικρή πύλη. Καὶ οἱ τριακόσιοι, μέ ὅρμητική ἐπίθεση, κυρίεψαν τό κάθετο τεῖχος· οἱ φρουροί του τό ἐγκατάλειψαν καὶ κατέφυγαν στό τεῖχος πού προφύλαγε τόν Τεμενίτη¹¹⁸, κι αὐτοί πού τούς κυνηγοῦσαν ὅρμησαν μέσα ξοπίσω τους· ἀλλά ὅταν βρέθηκαν μέσα, τούς κτύπησαν βίαια καὶ τούς ἔβγαλαν ἔξω οἱ Συρακούσιοι. Κι ἐκεῖ σκοτώθηκαν μερικοί Ἀργεῖοι· καὶ μερικοί Ἀθηναῖοι, δχι πολλοί. Ὁλόκληρος δ στρατός τότε γύρισε στίς θέσεις τους καὶ γκρέμισαν τό

κάθετο τείχος και ἔστησαν τά παλούκια και τά κουβάλησαν στίς δικές τους θέσεις· ἔστησαν και τρόπαιο.

101. Τὴν ἄλλη μέρα ἔσκινώντας ἀπό τὸν κύκλο ἀρχισαν νά χτίζουν οἱ Ἀθηναῖοι τείχος πρὸς τὸ γκρεμό πού εἶναι ἀπάνω ἀπό τὸ βάλτο, πού ἀπό τὶς Ἐπιπολές στὸ σημεῖο αὐτὸ βλέπει, πρὸς τὸ μεγάλο λιμάνι· ἀπό κεῖ ἡταν ἡ μικρότερῃ ἀπόστασῃ νά κατεβάσουν τὸ τείχος μέσα ἀπό τὸν ἐλαφρὸ κατήφορο και τὸ βάλτο πρὸς τὸ μεγάλο λιμάνι. Οἱ Συρακούσιοι τότε βγαίνοντας ἀπό τὴν πολιτεία ἔχτισαν πάλι ἀντοχύρωμα μέ παλούκια πού περνοῦσε μέσ' ἀπ' τὸ βάλτο· συγχρόνως ἔσκαψαν κοντά στὸ φράγμα κι ἔνα χαντάκι, γιά νά μήν μπορέσουν οἱ Ἀθηναῖοι νά ἐπεκτείνουν τὸ τείχος ὡς τὴ θάλασσα και νά τοὺς ἀποκλείσουν. Αὐτοὶ πάλι, ἀφοῦ τελείωσαν τὸ τείχος πρὸς τὸ γκρεμό κάνουν ἀμέσως ἐπίθεση ἐνάντια στὸ φράξιμο και στὸ χαντάκι τῶν Συρακουσίων, ἀφοῦ ἔστειλαν διαταγὴ στὰ πλοῖα ν' ἀρμενίσουν γύρω ἀπό τὴ Θάψο στὸ μεγάλο λιμάνι τῶν Συρακουσῶν και κατεβαίνοντας αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὰ ξημερώματα ἀπό τὶς Ἐπιπολές στὸ ἵσιωμα, και μέσ' ἀπό τὸ βάλτο, ἐκεῖ ὅπου ἡταν λασπερός και πιό στέρεος, ρίχνοντας θυρόφυλλα και σανίδες πλατιές και περπατώντας ἀπάνω τους, κυρίεψαν ὅταν ξημέρωσε τόσο τὸ φράχτη ὅσο και τὴν τάφρο, ἔξον ἀπό ἔνα μικρό τους μέρος, κι ἀργότερα τὰ κατέλαβαν κι αὐτά· κι ἔγινε μάχη και νίκησαν οἱ Ἀθηναῖοι, κι ὅσοι Συρακούσιοι κρατοῦσαν τὸ δεξιό πλευρό τῆς παράταξης ὑποχώρησαν πρὸς τὴν πολιτεία ἐνδ ὅσοι εἶχαν τὸ ἀριστερό πήγαν πρὸς τὸ ποτάμι, τὸν Ἀναπό. Θέλοντας νά τοὺς κλείσουν τὸ δρόμο γιά νά μήν περάσουν, οἱ τριακόσιοι διαλεχτοί τῶν Ἀθηναίων, ἔτρεχαν βιαστικά πρὸς τὴ γέφυρα. Τό φοβήθηκαν αὐτό οἱ Συρακούσιοι, και καθώς ἡταν ἐκεῖ κοντά και τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἵππικοῦ τους, δροῦν ὅλοι μαζί καταπάνω στοὺς τριακόσιους και τοὺς ἀναγκάζουν νά τὸ βάλουν στὰ πόδια και πέφτουν μέσα στὴ δεξιά πτέρυγα τῶν Ἀθηναίων. Κι ὅταν ἔγινε αὐτό, ἔπεσε πανικός και σύγχυση στὸ πρῶτο τάγμα τῆς πτέρυγας. Βλέποντάς τα ὁ Λάμαχος ἔτρεξε νά τοὺς βοηθήσει ἀπό τὴν ἀριστερὴ πλευρά παίρνοντας μαζί του λίγους τοξότες και τοὺς Ἀργείους· κι ἀφοῦ πέρασε ἔνα χαντάκι βρέθηκε ἀπομονωμένος μέ λίγους

*Τείχος τῶν Ἀθηναίων πούς τὸ μεγάλο λιμάνι.
Ἀντοχήσωμα τῶν Συρακουσίων. Νίκη τῶν Ἀθηναίων και θάρατος τοῦ Λάμαχον.*

ἄντρες πού είχαν διαβεῖ μαζί του και σκοτώθηκε τόσο αὐτός ὅσο και πέντε ή ἔξι ἀπό τούς συντρόφους του. Κι ἀρπάζοντάς τους ἀμέσως οἱ Συρακούσιοι πρόφτασαν νά τούς φέρουν γρήγορα - γρήγορα σέ ἀσφαλισμένο μέρος ἀπό τὴν ἄλλη μεριά τοῦ ποταμοῦ κι αὐτοί οἱ ἴδιοι ὑποχώρησαν ἐπειδή ἐρχόταν τώρα καταπάνω τους τό ἄλλο στράτευμα τῶν Ἀθηναίων.

"Ἀλωσῃ τοῦ πρωτειχίσματος στίς Ἐπιπολές. Ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων στό μεγάλο λιμάνι.

102. Στό μεταξύ βλέποντας αὐτά πού γίνονταν ὅσοι εἶχαν καταφύγει πρωτύτερα μέσα στήν πολιτεία πῆραν καινούργιο θάρρος και βγαίνοντας ἀπό τήν πολιτεία παρατάχηκαν ἀπέναντι στούς Ἀθηναίους, πού ἤταν σέ κείνη, τήν πλευρά, κι ἔστειλαν ἔνα τμῆμα τοῦ στρατοῦ ἐνάντια στό κυκλικό τεῖχος πάνω στίς Ἐπιπολές, νομίζοντας πώς θά τό κυρίευναν βρίσκοντάς το χωρίς ὑπερασπιστές. Καί κυρίεψαν βέβαια τό τεῖχος τῶν δέκα πλέθρων¹¹⁹ και τό κατέστρεψαν, ἀλλά τόν ἴδιο τόν κύκλο τούς ἐμπόδισε νά τόν πάρουν ὁ Νικίας· γιατί ἔτυχε νά ἔχει μείνει μέσα ἐπειδή ἤταν ἄρρωστος· αὐτός λοιπόν πρόσταξε τούς ὑπηρέτες νά βάλουν φωτιά στίς πολεμικές μηχανές και στά ξύλα πού ἤταν πεταμένα μπροστά στό τεῖχος, γιατί κατάλαβε πώς θά ἤταν ἀνίκανοι ν' ἀποκρούσουν τήν ἐπίθεση μέ κανένα ἄλλο τρόπο, ἀφοῦ δέν ὑπῆρχε στρατός ἐκεῖ. Κι ἔτσι κι ἔγινε· γιατί δέν προχώρησαν πιά κοντύτερα οἱ Συρακούσιοι ἔξαιτίας τῆς φωτιᾶς, ἀλλά ὑποχώρησαν πάλι. Γιατί και βοήθεια ἐρχόταν ἥδη πάλι ἀπό κάτω, ἀφοῦ οἱ Ἀθηναῖοι είχαν ἀποδιώξει τούς ἐκεῖ, και συγχρόνως τά καράβια τους, δηπος τούς τό είχαν μηνυμένο, ἀρμένιζαν τώρα ἀπό τή Θάψο μπαίνοντας στό μεγάλο λιμάνι. Τά είδαν αὐτά ἀπό ψηλά ὅσοι είχαν ἀνεβεῖ πρός τίς Ἐπιπολές κι ἔφυγαν πίσω βιαστικά, κι ὀλόκληρος ὁ στρατός τῶν Συρακουσίων ἔτρεξε στήν πολιτεία νομίζοντας πώς δέν μποροῦσαν πιά μέ τίς δυνάμεις πού είχαν νά ἐμποδίσουν τήν ἐπέκταση τοῦ τείχους ὡς τήν παραλία.

'Ἀποκλεισμός τῶν Συρακουσίων μὲ διπλό τεῖχος.'

103. Υστερέ ἀπ' αὐτά οἱ Ἀθηναῖοι ἔστησαν τρόπαιο. Καί γύρισαν πίσω μέ προσωρινή ἀνακωχή τούς νεκρούς τῶν Συρακουσίων κι αὐτοί οἱ ἴδιοι παρέλαβαν πίσω τό Λάμαχο και τούς σκοτωμένους συντρόφους του. Και τώρα πού βρίσκονταν δλες οἱ δυνάμεις τους συγκεντρωμένες, και τό ναυτικό και τό πεζικό, ἀρχίζοντας ἀπό τίς Ἐπιπολές και τήν ἀπόκρυμνη πλευρά

του, ἀπέκλεισαν τούς Συρακουσίους μέ διπλό τεῖχος πού ἔφτανε ὥς τῇ θάλασσα. Οἱ προμήθειες γιά τὸ στρατό ἔρχονταν τότε ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἰταλίας. Κι ἔφτασαν καὶ πολλοὶ Σικελοί νά πολεμήσουν μαζί μέ τούς Ἀθηναίους, ἐνῶ πρίν δίσταζαν καὶ ἤταν ἐπιφυλακτικοί κι ἀπό τήν Τυρρηνία ἔφτασαν τρία καράβια τῶν πενήγυτα κουπιῶν. Καὶ τ' ἄλλα ὅλα πήγαιναν ὅπως τά ἔλπιζαν. Γιατί καὶ οἱ Συρακουσίοι δέν περίμεναν πιά πώς μποροῦσαν νά νικήσουν στόν πόλεμο ἀφοῦ κανενός εἴδους βοήθεια δέν τούς εἶχε ἔρθει ἀπό τήν Πελοπόννησο, κι ἔτσι συζητοῦσαν ἀναμεταξύ τους γιά συνθηκολόγηση κι ἔκαναν δοκιμαστικές προτάσεις πρός τὸ Νικία¹²⁰ γιατί αὐτός εἶχε τώρα μόνος τήν ἀρχηγία τοῦ στρατοῦ ἀφοῦ εἶχε πεθάνει ὁ Λάμαχος. Δέν κλείστηκε δμως καμιά ἐπίσημη συμφωνία, ἄλλα ὅπως εἶναι φυσικό ὅταν οἱ ἄνθρωποι βρίσκονται σέ δύσκολη θέση καὶ εἶναι χειρότερα παρά πολιορκημένοι, πολλές προτάσεις τοῦ διαβιβάζονταν καὶ περισσότερες ἀκόμα συζητοῦνταν μέσα στήν πολιτεία. Γιατί βρίσκονταν καὶ πολλοὶ πού ἀπό τίς συμφορές τους τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀρχισαν νά ύποψιάζονται δ ἔνας τόν ἄλλον, κι ἔπαγαν τούς στρατηγούς τους πού ὅσο ἤταν ἀρχηγοί τους ἔπεσαν αὐτές οἱ συμφορές, μέ τήν ἴδεα πώς τά παθαίνουν εἴτε ἀπό τήν κακή τους τύχη εἴτε γιατί τους πρόδωσαν, κοί διάλεξαν ἀντί γι' αὐτούς ἄλλους τρεῖς, τόν Ἡρακλείδη, τόν Εὐκλῆ καὶ τόν Τελλία.

Ο ΓΥΛΙΠΠΟΣ ΣΤΟΝ ΤΑΡΑΝΤΑ (κεφ. 104)

104. Ἐντωμεταξύ ὁ Γύλιππος ὁ Λακεδαιμόνιος· καὶ τά καράβια ἀπό τήν Κόρινθο εἶχαν κιόλας φτάσει στή Λευκάδα, θέλοντας νά περάσουν στή Σικελία γιά νά βοηθήσουν τήν κατάσταση ὅσο γινόταν πιό γρήγορα. Καὶ καθώς τούς ἔρχονταν ἀπανωτά τά φοιβερά μηνύματα κι ὅλα μέ τό ἴδιο περιεχόμενο, πού δέν ἤταν ἀληθινό, πώς οἱ Συρακουσίοι βρίσκονταν κιόλας ὀλότελα κυκλωμένοι κι ἀπομονωμένοι μέ τεῖχος γιά τή Σικελία δέν εἶχε πιά καμιά ἔλπιδα ὁ Γύλιππος· θέλοντας δμως νά βοηθήσει τήν Ἰταλία νά μείνει ἀνεξάρτητη, πέρασε τό Ίονιο πέλαγος ὅσο πιό γρήγορα μποροῦσε, αὐτός δ ἴδιος μέ δύο λα-

κωνικά καράβια, κι ὁ Πυθήν ὁ Κορίνθιος μέ δυό κορινθιακά
 κι ἔφτασαν στὸν Τάραντα. Οἱ Κορίνθιοι στὴν Κόρινθο, ἔξον
 ἀπό τὰ δέκα ἄλλα δικά τους, σκόπευαν νά στείλουν δυό λευκα-
 δίτικα καὶ τρία ἀμπρακιώτικα ἀργότερα συμπληρώνοντας τὴν
 ἔξαρτυσῃ καὶ τά πληρώματά τους. Ὁ Γύλιππος ἔστειλε πρῶτ-
 ἀπ' ὅλα πρέσβεις ἀπό τὸν Τάραντα στοὺς Θουρίους, στηριγμένος
 στὸ γεγονός πώς ὁ πατέρας του ἦταν πολίτης τῶν Θουρίων¹²¹
 κι ἐπειδὴ δέν μπόρεσε νά τοὺς πείσει νά ῥθουν μέ τὸ μέρος
 του, σήκωσε ἄγκυρα κι ἀρμένισε παράλληλα μέ τὴν ἀκτὴν τῆς
 Ἰταλίας, καὶ τὸν παράσυρε ὁ ἄνεμος ποὺ φυσάει δρμητικά
 στὰ μέρη ἐκεῖνα ἀπό τὸ βοριά, ἔξω στὸ πέλαγος κι ἀπό κεῖ θα-
 λασσοδαρμένος φτάνει κι ἀράξει πάλι στὸν Τάραντα· τρα-
 βώντας στὴ στεριά τὰ καράβια ποὺ είχαν κακοπάθει ἀπό τὴν
 τρικυμία, ἔβαλε νά τά διορθώσουν. Ὁ Νικίας ὅμως, μόλιο πού
 ἔμαθε πώς ἀρμενίζει ὁ Γύλιππος κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα, καταφρό-
 νεσε τὰ λίγα καράβια του, πράμα πού ἔπαθαν κι οἱ Θούριοι καὶ
 τοῦ φάνηκε πώς είναι μᾶλλον ἔξοπλισμένος γιά πειρατεία·
 γι' αὐτό πρόσταξε νά μήν παρακολουθοῦν πιά τίς κινήσεις
 του¹²².

ΒΙΒΛΙΟ Ζ'

ΑΛΛΑΓΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΘΗΝΑΙΟΥΣ (κεφ. 1 - 7)

1. Ἀπό τὸν Τάραντα, ἀφοῦ ἐπισκεύασαν τὰ καράβια τους, ἀρμένισαν ὁ Γύλιππος κι ὁ Πυθήν ὁ Κορίνθιος, πλέοντας παράλληλα μὲ τὴν παραλία, ὡς τοὺς Λοκρούς τούς Ἐπιζεφυρίους. Ἔκει ἔμαθαν μὲ περισσότερη ἀκρίβεια τὰ πράματα, πώς οἱ Συρακούσιοι δέν είχαν ἀκόμα ὀλότελα ἀποκλειστεῖ μὲ τὸ ἐχθρικό τεῖχος, ἀλλά πώς ἡταν ἀκόμα δυνατό νά πάει στρατός στίς Ἐπιπολές καὶ νά μπει ἀπό κεῖ στήν πολιτεία συζητοῦσαν λοιπόν ἄν ἡταν καλύτερα ν' ἀρμενίσουν ἔχοντας τῇ Σικελίᾳ στά δεξιά τους, καὶ νά ριψοκινδυνέψουν νά μποῦνε στό λιμάνι ἥ, ἀντίθετα, ν' ἀρμενίσουν ἀπό τὴν ἄλλη κατεύθυνση πρῶτα, πρός τὴν Ἰμέρα, ἔχοντας τῇ Σικελίᾳ στ' ἀριστερά τους, καὶ νά προχωρήσουν στίς Συρακοῦσες ἀπό τὴν στεριά, καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, καὶ παίρνοντας ἄλλο στρατό, ὅσους θά μποροῦσαν νά πείσουν. Κι ἀποφάσισαν νά πάνε κατά τὴν Ἰμέρα, καὶ γι' ἄλλους λόγους, καὶ γιατί τὰ τέσσερα καράβια πού είχε στείλει ὁ Νικίας ὅταν ἔμαθε πώς βρίσκονται στούς Λοκρούς, παρόλο, πού τούς είχε ἀγνοήσει στήν ἀρχή, δέν είχαν ἀκόμα φθάσει στό Ρήγιο. Πρόφτασαν λοιπόν καὶ ξέφυγαν αὐτῇ τὴν παρακολούθηση, κι ἀφοῦ πέρασαν τὰ στενά, κι ἔπιασαν στό Ρήγιο καὶ στή Μεσσήνη, ἔφτασαν στήν Ἰμέρα. "Οταν παρουσιάστηκαν ἔκει, ἔπεισαν τίς ἀρχές νά πολεμήσουν μαζί τους καὶ νά τους παρακολουθήσουν στήν πορεία τους, μὲ δικό τους στρατό, καθώς καὶ νά προ-

Πορεία τοῦ
Γύλιππον
πρός τὶς Συ-
ρακοῦσας.

μηθέψουν ὅπλα στούς ναῦτες τῶν λακωνικῶν καὶ κορινθιακῶν καράβιῶν πού δέν εἶχαν (τά καράβια τά τραβήξαν στή στεριά στήν Ἰμέρα) ἔστειλαν ἐπίσης μήνυμα στούς Σελινουντίους, προστάζοντάς τους νά τούς ἀνταμώσουν σέ δρισμένο σημεῖο μέ τό στρατό τους. Καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Γέλας ὑποσχέθηκαν ἔνα μικρό σῶμα στρατοῦ, καθώς καὶ μερικοί Σικελοί, πού ἦταν τώρα πιό πρόθυμοι νά πᾶνε μέ τό μέρος τους, τόσο ἐπειδή εἶχε τελευταῖα πεθάνει ὁ Ἀρχωνίδης, ὁ βασιλιάς φίλος τῶν Ἀθηναίων, πού ἔξουσίαζε μερικούς Σικελούς στά μέρη ἐκεῖνα κι εἶχε ἀρκετή δύναμη, ὅσο καὶ γιατί ὁ Γύλιππος εἶχε φτάσει ἀπό τή Σπάρτη τήν ἵδια κι ἔδειχνε μεγάλο ζῆλο. Μάζεψε λοιπόν ὁ Γύλιππος τούς ναῦτες καὶ πεζοναῦτες ἀπό τά καράβια του, πού εἶχαν βρεῖ ὅπλα, κάπου ἐφτακόσιους Ἰμεραίους, βαριά κι ἐλαφρά ἀρματωμένους, χίλιους ὄλους μαζί, κι ἐκατό ἵππεῖς λίγους ἵππεῖς καὶ πεζούς μ' ἀλαφριά ἀρματωσιά ἀπό τό Σελινούντα, λίγους ἄλλους ἀπό τή Γέλα κι ὡς χίλιους Σικελούς, καὶ προχώρησε πρός τίς Συρακοῦσες.

*'Ο Γύλιππος
καὶ οἱ
Συρακοῦσιοι
πρὸς τίς
Ἐπιπολές.*

2. Οἱ Κορίνθιοι πάλι, ξεκίνησαν ἀπό τή Λευκάδα ὅσο πιό γρήγορα μποροῦσαν γιά νά τόν ἐνισχύσουν μέ τ' ἄλλα τους καράβια πού εἶχαν ἐκεῖ κι ὁ Γογγύλος, ἔνας ἄρχοντας τῆς Κορίνθου, ξεκίνησε τελευταῖος μ' ἔνα μόνο καράβι, ἄλλα ἐφασε πρῶτος στίς Συρακοῦσες, λίγο πρίν ἀπό τό Γύλιππο· κι ὅταν τούς βρῆκε πού σκόπειαν νά κάνουν συνέλευση τοῦ λαιοῦ γιάν¹ ἀποφασίσουν νά δώσουν τέλος στόν πόλεμο, τούς ἐμπόδισε νά τό κάνουν καὶ τούς ἔδωσε θάρρος λέγοντας, πώς φτάνουν ἄλλα καράβια καὶ διοικητής τους ὁ Γύλιππος, ὁ γιός τοῦ Κλεανδρίδα πού τόν ἔστειλαν οἱ Σπαρτιάτες¹. Οἱ Συρακοῦσιοι τότε πῆραν ἀμέσως κουράγιο καὶ βγῆκαν μ' ὀλόκληρο τό στρατό τους ἀπό τήν πολιτεία νά προϋπαντήσουν τό Γύλιππο, γιατί εἶχαν ἀντιληφθεῖ πώς πλησίαζε ἐκείνη τήν ὥρα. Αὐτός ἀφοῦ κυρίεψε τίς Ἱετές, ἔνα μικρό δύχυρό τῶν Σικελῶν στό πέρασμά του, κι ἀφοῦ σύνταξε δῆλη τή δύναμή του ὡς νά ἐπρόκειτο νά δώσει μάχη, προχώρησε πρός τίς Ἐπιπολές· κι ἀνεβαίνοντας ἀπό τόν Εὔρυηλο, ἀπ' ὅπου εἶχαν ἀνεβεῖ κι οἱ Ἀθηναῖοι στήν ἄρχη, προχώρησε μαζί μέ τούς Συρακουσίους πρός τό τεῖχος τῶν Ἀθηναίων. Κι ἔτυχε νά φτάσει τήν κρίσιμη στιγμή πού

είχε συμπληρωθεῖ τό διπλό τείχος τῶν Ἀθηναίων, μάκρους ἐφτά ή δχτώ σταδίων στό μεγάλο λιμάνι, ἔξον ἀπό ἕνα μικρό κομμάτι κάτω στή θάλασσα· ἐκεῖ ἔχτιζαν ἀκόμα. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά τοῦ κύκλου πρός τὸν Τρώγιλο, πού βγαίνει στήν ἄλλη θάλασσα, εἶχαν κιολας σωριάσει τίς πέτρες στό περισσότερο μάκρος του καὶ ποῦ καὶ ποῦ εἶχαν μισοχτίσει μερικά του τμήματα, κι ἄλλα τά εἶχαν ἐντελῶς συμπληρώσει κι ἀφῆσει ἔτσι. Τόσο κοντά στόν ἄκρο κίνδυνο εἶχαν φτάσει οἱ Συρακούσιοι.

3. Καθώς παρουσιάστηκαν ξαφνικά ὁ Γύλιππος κι οἱ Συρακούσιοι νά ῥχονται καταπάνω τους, ἀναστατώθηκαν οἱ Ἀθηναῖοι στήν ἄρχη, ἄλλα μπήκανε σέ παράταξη μάχης. Ἀπό τή μεριά του ὁ Γύλιππος, ἀφοῦ ἀπόθεσε ὁ στρατός τά ὅπλα χάμω κοντά τους, στέλνει πρῶτα ἔναν κήρυκα νά τούς πεῖ πώς ἂν θέλουν νά φύγουν ἀπό τή Σικελία σέ πέντε μέρες παίρνοντας δῆλα τους τά πράματα εἶναι πρόθυμος νά συνάψει συμφωνία εἰρήνης. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀψήφησαν τὸν κήρυκα ὀλωσδιόλου καὶ τὸν ἔστειλαν πίσω χωρίς ἀπάντηση. "Υστερ' ἀπ' αὐτό ἄρχισαν κι οἱ δυό νά ἐτοιμάζονται ὁ ἔνας ἐνάντια στόν ἄλλο μέ τό σκοπό νά δώσουν μάχη. Κι ὁ Γύλιππος, βλέποντας πώς οἱ Συρακούσιοι ἦταν ἄνω - κάτω καὶ δέν ἔμπαιναν πρόθυμα σέ παράταξη, δόδηγησε πίσω τό στράτευμα σέ πιό ἀνοιχτό χῶρο. Ο Νικίας δέν ἔκεινησε τό στρατό του ἐνάντιά τους, ἄλλα ἔμεινε ἀπρακτος κοντά στό δικό του τείχος. Κι ὅταν κατάλαβε ὁ Γύλιππος πώς δέ σκόπευαν νά τὸν καταδιώξουν, πῆρε δλόκληρο τό στρατό καὶ τὸν πῆγε στήν ἄλλη ἄκρη τῶν Ἐπιπολῶν πού λέγεται Τεμενίτης καὶ κατασκήνωσε ἐκεῖ. Τήν ἄλλη μέρα, δόδηγώντας τους, παράταξε τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ στρατοῦ του ἀπέναντι στά τείχη τῶν Ἀθηναίων, γιά νά μήν μπορέσουν αὐτοί νά στείλουν ἐνισχύσεις ἄλλοι, στέλνοντας συγχρόνως ἔνα ἀπόσπασμα πρός τό φρούριο πού λέγεται Λάβδαλο, κι ἔτσι τό κυρίεψε, κι δσους ἔπιασε ἐκεῖ - μέσα, τοὺς σκότωσε δλους· ἀπό κεῖ πού βρισκόταν ὁ ἀθηναϊκός στρατός, δέν μποροῦσαν νά ίδοῦν αὐτό τό μέρος. Καὶ τήν ίδια μέρα ἔπιασαν οἱ Συρακούσιοι ἔνα ἀθηναϊκό πολεμικό, πού φρουροῦσε στήν εἰσοδο τοῦ μεγάλου λιμανιοῦ.

4. "Υστερ' ἀπ' αὐτό, ἄρχισαν οἱ Συρακούσιοι κι οἱ σύμ-

*"Ο Γύλιππος
στόν Τεμενί-
τη.*

πιον. Ὄχει
φωση τοῦ
Πλημμύριον
ἀπό τὸ Νικία.

μαχοί τους νά χτίζουν μονό τείχος, πού θά κοβε τίς Ἐπιπο-
λέξα πρός τό τείχος τῶν Ἀθηναίων, ἀρχίζοντας ἀπό κάτω
ἀπό τήν πολιτεία πρός τ' ἀπάνω², ἔτσι ώστε, ἂν δέν κατάφερναν
οἱ Ἀθηναῖοι νά τους ἐμποδίσουν, νά μήν εἰναι πιά σέ θέση
ν' ἀποκλείσουν τήν πολιτεία μέ τό τείχος τους. Οἱ Ἀθηναῖοι
είχαν πιά τότε ὅλοι ἀνεβεῖ στό δροπέδιο, ἔχοντας τελειώσει
τό τείχος πού κατέβαινε ὡς τή θάλασσα³ καί δ Γύλιππος (ἔνα
μέρος τοῦ τείχους τῶν Ἀθηναίων ἡταν ἀδύνατο) παίρνοντας
τό στρατό του νύχτα προχώρησε πρός αὐτό. Οἱ Ἀθηναῖοι πάλι
(γιατί ἡταν κατασκηνωμένοι ἔξω ἀπό τό δχύρωμά τους) τόν
πῆραν εἰδηση καί προχώρησαν ἐνάντια του αὐτός τούς εἰδε
καί πῆρε πίσω τούς δικούς του δσο πιό γρήγορα μποροῦσε.
Ἀφοῦ λοιπόν οἱ Ἀθηναῖοι δυνάμωσαν τό τείχος τους καί τό
καναν πιό ψηλό, τό φρουροῦσαν οἱ ἴδιοι σ' αὐτό τό σημεῖο.
Καί παράτεξαν τούς ἄλλους συμμάχους γύρω στό ὑπόλοιπο
τείχος, στά σημεῖα δπου ἐπρόκειτο νά τό φυλάγει δ καθένας.

Ο Νικίας ἔκρινε τώρα σωστό νά δχυρώσει τό μέρος πού
λέγεται Πλημμύριο: αὐτό είναι ἀκρωτήρι στήν ἀπέναντι μεριά
τῆς πολιτείας πού προεξέχει στή θάλασσα καί στενεύει τήν
εἰσοδο τοῦ μεγάλου λιμανιοῦ, κι ἂν δχυρωνόταν, νόμιζε πώς
θά ἡταν πιό εύκολο νά εἰσάγονται προμήθειες γιά τόν ἀθηναϊκό
στρατό: γιατί ἀπό κεῖ θά μποροῦσαν νά ἐπιβλέπουν τό λιμάνι
τῶν Συρακούσων⁴ ἀπό πιό κοντά, καί δέ θά ἡταν ἀναγκασμένοι
ὅπως ἡταν τώρα, νά ξεκινοῦν ἀπό τό βάθος τοῦ λιμανιοῦ, ἂν
ἔκαναν οἱ ἐχθροί νά κινηθοῦν μέ τό ναυτικό τους. Καί γιά ἔναν
ἄλλο λόγο, γιατί είχε τώρα στρέψει τήν προσοχή του περισσό-
τερο πρός τή χρησιμοποίηση τοῦ στόλου γιά τίς πολεμικές
ἐπιχειρήσεις, γιατί δέν ἐβλεπε πολλές ἐλπίδες ἀπό τόν πόλεμο
στή στεριά ἀπό τότε πού ἔφτασε δ Γύλιππος. ሰφοῦ μετέφερε
λοιπόν τά καράβια καί στρατό, ἔχτισε τρία φρούρια: σ' αὐτά
ἡταν τώρα ἀποθηκευμένα τά περισσότερα σκεύη τοῦ στρατοῦ,
κι ἐκεῖ ἔμεναν ἀραγμένα τά μεγάλα μεταγωγικά καί τά γρήγορα
καταδρομικά. Τό ἀποτέλεσμα ἡταν πώς ἀπό τότε ἄρχισε ή με-
γαλύτερη ταλαιπωρία τῶν πληρωμάτων: γιατί καί τό νερό
ἡταν λιγοστό, κι ἐπρεπε νά πάνε μακριά γιά νά τό φέρουν,
κι δποτε ἐβγαιναν γιά ξερόκλαδα γιά τίς φωτιές τους οἱ ναῦτες

τούς σκότωναν οἱ ἵππεῖς τῶν Συρακουσίων, πού κυριαρχοῦσαν στή γύρω πεδιάδα. Γιατί τό ἔνα τρίτο τοῦ ἴππικοῦ τους τό εἶχαν παρατάξει οἱ Συρακούσιοι στό χωριό κοντά στό Ὀλυμπιεῖο, ἀκριβῶς ἐξαιτίας τῶν Ἀθηναίων πού ἤταν στό Πλημμύριο, γιά νά μή βγαίνουν ἀπό τά φρούρια νά καταστρέφουν τό γύρω τόπο. Στό μεταξύ ἔμαθε ὁ Νικίας πώς πλησιάζουν πιά καὶ τά ύπόλοιπα καράβια τῶν Κορινθίων⁵ κι ἔστειλε εἴκοσι πολεμικά νά τά παραφυλάγουν, μέ τήν ἐντολήν ν' ἀρμενίζουν γύρω στούς Λοκρούς καὶ τό Ρήγιο καὶ τά μέρη ὅπου μποροῦσαν οἱ ἐχθροί νά προσεγγίσουν στή Σικελία.

5. Ὁ Γύλιππος πάλι, ἔκανε δυό δουλειές συγχρόνως : ἐξακολουθοῦσε νά χτίζει τό λοξό τείχος πού διέσχιζε τίς Ἐπιπολές χρησιμοποιώντας τίς πέτρες πού είχαν σωριάσει οἱ Ἀθηναῖοι γιά τούς δικούς τους σκοπούς, κι ἔβγαζε κάθε μέρα τούς Συρακουσίους καὶ τούς συμμάχους τους ἔξω ἀπό τό χτίσμα καὶ τούς ἔβαζε σέ παράταξη μάχης· κι οἱ Ἀθηναῖοι παρατάσσονταν κι αὐτοί ἀπέναντι. Κι ὅταν ἔκρινε ὁ Γύλιππος πώς ἔφτασε ἡ κατάλληλη στιγμή, ἥρχισε τήν ἔφοδο, καὶ πιάστηκαν σῶμα μέ σῶμα καὶ πολεμοῦσαν ἀνάμεσα σέ δυό τειχίσματα, ὅπου ἤταν ἀδύνατο νά χρησιμοποιήσουν οἱ Συρακούσιοι τό ἴππικό τους. Κι ἀφοῦ νικήθηκαν οἱ Συρακούσιοι κι οἱ σύμμαχοί τους καὶ πῆραν πίσω τούς νεκρούς τους μέ προσωρινή ἀνακωχή, κι οἱ Ἀθηναῖοι ἔστησαν τρόπαιο, κάλεσε ὁ Γύλιππος τό στράτευμα καὶ τούς εἰπε πώς δέν ἔφταιγαν αὐτοί, ἀλλ' αὐτός ὁ Ἰδιος· γιατί τούς είχε στερήσει τά πλεονεκτήματα πού θά τούς ἔδιναν τό ἴππικό καὶ οἱ ἀκοντιστές, βάζοντάς τους νά πολεμήσουν σέ τόσο στενό μέρος ἀνάμεσα σέ δύο τείχη· τώρα λοιπόν θά τούς δόδηγοῦσε πάλι στή μάχη. Καί τούς παρακίνησε νά βάλουν καλά στό νοῦ τους τά ἀκόλουθα δυό πράματα: Πώς δσο γιά τήν πολεμική τους ἑτοιμασία δέν ἤταν κατώτεροι ἀπό τούς ἐχθρούς, κι ως πρός τό φρόνημά τους νά τό θεωρήσουν ἀνυπόφορο ἄν δέν ἀπαιτήσουν ἀπό τόν ἔαυτό τους, αὐτοί πού ἤταν Πελοποννήσιοι καὶ Δωριεῖς νά νικήσουν Ἰωνες⁶ καὶ νησιώτες καὶ κάθε λογῆς περιμεζώματα⁷, καὶ νά τούς διώξουν ἀπό τόν τόπο.

6. Κι υστερὸν ἀπ' αὐτά, ὅταν ἔφτασε ἡ στιγμή, τούς δόδη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

⁵Ἐφεδος τοῦ
Γύλιππου.
⁶Ἡττα τῶν
Συρακουσίων.

⁷Ἡττα τῶν
Ἀθηναίων.

*Τεῖχος τῶν
Συρακουσίων.*

γησε πάλι στήν ἐπίθεση. 'Ο Νικίας κι οἱ Ἀθηναῖοι ἔκριναν πώς ἀκόμα κι ἄν δέν ἥθελαν ν' ἀρχίσουν τῇ μάχῃ, ἡταν ἀπόλυτη ἀνάγκη νά μήν ἀψηφήσουν τὸ γεγονός πώς τὸ τεῖχος χτιζόταν πλάι τους (γιατί εἶχε κιόλας σχεδόν ξεπεράσει τήν ἄκρη τοῦ τείχους τῶν Ἀθηναίων τὸ χτίσιμο τῶν ἐχθρῶν, κι ἄν τό ξεπερνοῦσε, σχηματίζοντας γωνία μ' αὐτό, θά καταντοῦσε ἀδιάφορο ἄν νικοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι συνέχεια στὶς μάχες ἢ ἄν δέν πολεμοῦσαν διόλου): γι' αὐτό ἔκαναν ἀντεπίθεση ἐνάντια στούς Συρακουσίους. 'Ο Γύλιππος συγκρούστηκε μαζί τους, ἔχοντας βγάλει τούς βαριά ἀρματωμένους ἔξω, λίγο πιό μακρύά ἀπό τὸ τεῖχος παρά πρωτύτερα, καὶ παρατάξει τούς ἵππεῖς καὶ τούς ἀκοντιστές στόν ἀνοιχτό χῶρο λοξά ἀπό τούς Ἀθηναίους, ἐκεὶ πού τελείωναν τὰ ἔργα καὶ τῶν δύο τειχῶν. Καὶ χτυπώντας οἱ ἵππεῖς τήν ἀριστερή πλευρά τῶν Ἀθηναίων, πού ἦταν κοντύτερά τους, τούς ἀνάγκασαν νά διπισθοχωρήσουν κι ἔξαιτίας αὐτοῦ νικήθηκε κι ὁ ὑπόλοιπος στρατός τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀπωθήθηκαν στά δχυρώματά τους. Καὶ τήν ἀκόλουθη νύχτα ἔχτισαν τὸ τεῖχος μακρύτερα ξεπερνώντας τό οἰκοδόμημα τῶν Ἀθηναίων, ἔτσι ὥστε νά μήν ἐμποδίζονται ποτέ πιά ἀπ' αὐτούς· κι οἱ Ἀθηναῖοι νά χουν χάσει ὀλώσδιόλου τῇ δυνατότητα, ἀκόμα κι ἄν ὑπερτεροῦσαν στή μάχη, νά τούς ἀποκλείσουν μέ τεῖχος.

*Ἐπισχέσεις
πρὸς τοὺς Συρακουσίους.*

7. "Υστερ" ἀπ' αὐτό, ἀρμένισαν καὶ μπήκανε μέσα στό λιμάνι, χωρίς νά τούς πάρουν εἰδῆση οἱ Ἀθηναῖοι, τά ύπόλοιπα δώδεκα καράβια τῶν Κορινθίων καὶ τῶν Λευκαδίων καὶ τῶν Ἀμπρακιωτῶν (μέ διοικητή τὸν Κορίνθιο Ἐρασινίδη) καὶ τά πληρώματά τους βοηθοῦσαν ἀπό δῶ κι ἐμπρός τούς Συρακουσίους νά συμπληρώσουν τό λοξό τους τεῖχος. Καὶ ὁ Γύλιππος ἔφυγε, πηγαίνοντας σέ ἄλλα μέρη τῆς Σικελίας γιά νά μαζέψει ἐνισχύσεις γιά τό ναυτικό καὶ γιά τό πεζικό, καὶ γιά νά κάνει καὶ τίς ἄλλες πολιτεῖες νά προσχωρήσουν, ἄν κομιά εἴτε δέν ἔδειχνε ἀρκετό ζῆλο, εἴτε κρατιόταν ἀκόμα ἐντελῶς μακρύά ἀπό τὸν πόλεμο. "Εστείλαν ἐπίσης κι ἄλλους πρέσβεις στή Λακεδαίμονα καὶ στήν Κόρινθο, τόσο οἱ Συρακουσιοί, ὅσο κι οἱ Κορίνθιοι, γιά νά τούς ἔρθει κι ἄλλος στρατός διασχίζοντας τό πέλαγος μέ φορτηγά ἡ ἐμπορικά πλοῖα ἡ μέ δροιοδήποτε

ἄλλο τρόπο ἦταν δυνατό μέ τό ἐπιχείρημα πώς κι οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν παραγγείλει κι ἄλλες πρόσθετες ἐνισχύσεις. Καὶ οἱ Συρακούσιοι ἔτοιμαζαν στόλο, βρίσκοντας πληρώματα κι ἔξαρτυση κι ἔκαναν γυμνάσια μέ σκοπό νά δοκιμάσουν τή δύναμή τους και στή θάλασσα· και γενικά ἦταν τώρα πιό ἐγκαρδιωμένοι και πολεμόχαροι.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ NIKIA (κεφ. 8 - 15)

8. Ο Νικίας πάλι, πού τ' ἀντιλαμβανόταν ὅλ' αὐτά κι ἔβλεπε κάθε μέρα νά μεγαλώνει ἡ δύναμη τῶν ἐχθρῶν και νά χειροτερεύει ἡ δική του θέση, ἔστελνε κι αὐτός συνέχεια μηνύματα στήν Ἀθήνα, ἔχοντας και πρωτύτερα ἀναφέρει τίς λεπτομέρειες τοῦ τί γινόταν, κι ἀκόμα περισσότερο τώρα γιατί ἔκρινε πώς βρισκόταν σέ πολὺ ἐπικίνδυνη θέση και πώς ἂν οἱ Ἀθηναῖοι δέν τόν ἀνακαλοῦσαν τό γρηγορότερο, ἢ δέν τοῦ ἔστελναν τό ἴδιο γρήγορα κι ἄλλο στρατό, κι ὅχι μικρό, δέν πού ἔστελνε, εἴτε ἀπό ἀνικανότητα νά ἐκθέσουν τήν κατάσταση πειστικά, εἴτε ἐπειδή δέ θά θυμοῦνταν ἀκριβῶς τί ἔπρεπε νά ποῦν, εἴτε τέλος γιά νά φανοῦν εὐχάριστοι στό πλῆθος, δέ μεταδώσουν τήν ἀληθινή κατάσταση τῶν πραγμάτων, ἔγραψε ἔνα γράμμα· νόμιζε πώς μ' αὐτόν τόν τρόπο θά μάθαιναν οἱ Ἀθηναῖοι καλύτερα τίς ἀπόψεις του και θά μποροῦσαν νά συσκεψθοῦν βασισμένοι στήν πραγματικότητα, χωρίς νά διαστρεβλωθεῖ ἡ ἀλήθεια διόλου ἀπό τούς ἀγγελιοφόρους. Ἔφυγαν λοιπόν οἱ ἀποσταλμένοι μέ τή γραμμένη ἀναφορά του και μέ τίς ἐντολές του γιά τό τί ἔπρεπε νά ποῦν· αὐτός στό μεταξύ φρόντιζε γιά τήν κατάσταση τοῦ στρατοῦ, μέ τή γενική πρόθεση νά περιφρουρεῖ μᾶλλον τήν ἀσφάλειά του παρά νά τούς ρίξει σέ μάχη ἀπό δική του πρωτοβουλία.

10. Τόν ἀκόλουθο -χειμώνα ἔφτασαν στήν Ἀθήνα οἱ ἀποσταλμένοι τοῦ Νικία και εἰπαν ὅσα τούς είχε παραγγείλει προφορικά και ἀπάντησαν στά ἐρωτήματα πού τούς ἔκαναν κι ἔδωσαν στά χέρια τῶν ἀρχόντων τή γραφτή του ἀναφορά. Κι ὁ γραμματέας τής πολιτείας⁸ βγῆκε μπροστά και τή διά-

⁸ Αποστολή.

βασε στούς Ἀθηναίους. Κι ὅσα τούς φανέρωνε ἦταν ἀπάνω - κάτω τ' ἀκόλουθα :

*Πληροφορίες
για τὴν κατά-
σταση στή
Σικελία.*

11. «Οσα ἔγιναν πρίν ἀπό τοῦτο, τὰ ξέρετε, Ἀθηναῖοι, ἀπό πολλές ἄλλες ἀναφορές μου. Τώρα ὅμως ἥρθε ἡ στιγμὴ περισσότερο παρά ποτέ ἄλλοτε ν' ἀποφασίσετε, ἀφοῦ μάθετε σέ τί σημεῖο βρισκόμαστε. Ἐνῶ δηλαδή ἔχομε νικῆσει τούς Συρακουσίους πού μᾶς στείλατε νά πολεμήσομε, στίς περασμένες μάχες κι ἀφοῦ εἴχαμε οἰκοδομήσει τά δχυρώματα ὅπου βρισκόμαστε τώρα, ἥρθε ὁ Γύλιππος ὁ Λακεδαιμόνιος ἔχοντας μαζί του στρατό, τόσο ἀπό τὴν Πελοπόννησο, ὅσο κι ἀπό μερικές πολιτείες τῆς Σικελίας. Καί είναι βέβαια ἀλήθεια πώς στήν πρώτη μάχη τὸν νικήσαμε, ἀλλά στὴ δεύτερη μᾶς ἐπιτέθηκαν πολύ ἵππικό καὶ ἀκοντιστές, κι ἀπό τὴν πίεσή τους ἀναγκαστήκαμε νά ύποχωρήσομε πίσω ἀπό τὰ τείχη. Τώρα λοιπόν ἐμεῖς πάψαμε νά χτίζομε τείχη γιά νά τούς ἀποκλείσομε, γιατί οἱ ἐχθροί είναι τώρα πολλοί καὶ μένομε ἀπρακτοί (γιατί δέ θό μπορούσαμε νά χρησιμοποιήσομε ὀλόκληρο τὸ στράτευμα, ἀφοῦ ἡ φρούρηση τῶν δχυρωμάτων ἀπασχολεῖ ἔνα μέρος τοῦ βαριοῦ πεζικοῦ): ἐκεῖνοι ὅμως ἔχουν χτίσει παράπλευρα στὸ δικό μας ἔνα μονό τείχος, ἔτσι ὥστε δέν είναι πιά δυνατό νά τούς περικυλώσομε ἐμεῖς μέ τείχος, ἐξὸν ἄν τούς ἐπιτεθεῖ κανένας μέ μεγάλη δύναμη καὶ κυριέψει αὐτό τὸ πλαινό τείχος. Καὶ κατάντησε, ἐνῶ φαινόταν πώς ἐμεῖς πολιορκούσαμε ἄλλους, νά βρεθοῦμε ἐμεῖς πολιορκημένοι, τουλάχιστο ὅσον ἀφορᾶ τὸν πόλεμο στή στεριά· γιατί δέ βγαίνομε κάν οὕτε στήν ὑπαιθρο σέ μεγάλη ἀπόσταση ἔξαιτίας τοῦ ἵππικοῦ τους.

*Η πρωτο-
βουνλία στὸν
ἐχθρό.*

12. »Ἐξὸν ἀπ' αὐτό, ἔχουν αὐτοί στείλει πρέσβεις καὶ στήν Πελοπόννησο, ζητώντας κι ἄλλες δυνάμεις, κι ὁ Γύλιππος ἔχει φύγει πηγαίνοντας σ' ἄλλες πολιτείες τῆς Σικελίας μέ τὸ σκοπό ἄλλες νά πείσει νά πολεμήσουν μαζί του, ἐκεῖνες πού είναι τώρα οὐδέτερες, κι ἀπό τίς ἄλλες νά πάρει, ἄν μπορέσει, πεζικό καὶ καράβια. Γιατί, καθώς μαθαίνω, ἔχουν στὸ νοῦ τους νά δοκιμάσουν νά ἐπιτεθοῦν συγχρόνως στά τείχη μας μέ τὸ πεζικό καὶ μέ τὰ καράβια τους στή θάλασσα. Κι ἂς μήν τὸ θεωρήσει κανείς φοβερό, πού λέω «καί στή θάλασσα». Γιατί τὸ ναυτικό μας, ὅπως τὸ χουν πληροφορηθεῖ κι ἐκεῖνοι, ἦταν

βέβαια στήν ἀρχή σὲ λαμπρή κατάσταση, ἐπειδή καὶ τὰ σκάφη ἡταν στεγανά καὶ τὰ πληρώματα ἀνέπαφα· τώρα δῆμος καὶ τὰ πλοῖα μπάζουν νερά, ἀφοῦ βρίσκονται τόσο καιρό στή θάλασσα καὶ τὰ πληρώματα ἔχουν ταλαιπωρηθεῖ. Καὶ δέν ἔχομε τή δυνατότητα νά σύρομε τά καράβια στή στεριά καὶ νά τά στεγνώσομε στόν ἀέρα, ἀφοῦ τά ἐχθρικά σκάφη, πού εἶναι ίσαριθμα μέ τά δικά μας κι ἀκόμη περισσότερα, μᾶς κάνουν νά περιμένουμε ὅλη τήν ὥρα πώς μπορεῖ ν' ἀρμενίσουν καταπάνω μας. Καὶ εἶναι φανερό πώς ἔξαστοῦνται ἀδιάκοπα μ' αὐτόν τό σκοπό, γιά νά δοκιμάσουν τή δύναμή τους ἀπάνω μας. Καὶ ἡ πρωτοβουλία τῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι τώρα δική τους, καθώς κι ἡ εὐκολία νά στεγνώσουν τά καράβια τους. Γιατί δέν εἶναι ἀναγκασμένοι νά παραφυλάγουν ἔναν ἐχθρό ἀπό τή θάλασσα.

13. »Ἐμεῖς μετά βίας θά είχαμε αὐτό τό πλεονέκτημα, ἂν ἡταν τά πλοῖα μας πολύ περισσότερα, κι ἄν δέν είμαστε ὑποχρεωμένοι, δημος τώρα, νά τά χομε δλα σ' ἐπιφυλακή. Γιατί ἄν χαλαρώσουμε τήν ἐπιτήρησή μας, ἔστω καὶ στό ἐλάχιστο, δέ θά είμαστε σέ θέση νά προμηθευόμαστε τ' ἀναγκαῖα γιά τή συντήρησή μας, ἀφοῦ καὶ τώρα μέ μεγάλη δυσκολία τά φέρνομε στό στρατόπεδο ἀπό δρόμους κοντά στήν πολιτεία τους. Τά πληρώματα, ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ἄρχισαν νά φθείρονται καὶ καταστρέφονται δλοένα γιά τους ἔξης λόγους: Οἱ ναῦτες πού ξεμακραίνουν ἀπό τό στρατόπεδο σέ κάποια ἀπόσταση γιά νά βροῦν ξύλα καὶ νερό, καὶ ν' ἀρπάξουν τίποτ' ἄλλες προμήθειες, ἔχουν ἀπώλειες ἀπό τους ἵπεις τῶν ἐχθρῶν· οἱ δοῦλοι πάλι, τώρα πού καταντήσαμε σέ τή θέση μέ τόν ἐχθρό, αὐτομολοῦν κι ἀπό τους ξένους, δσόυς μπορέσαμε νά στρατολογήσουμε μέ τή βία, μᾶς φεύγουν πρός τίς διάφορες πολιτεῖες· ἐκεῖνοι πάλι πού παρασύρθηκαν στήν ἀρχή ἀπό τους μεγάλους μισθούς πού προσφέραμε, καὶ ἔρχονταν περισσότερο γιά νά κερδίσουν χρήματα παρά γιά νά πολεμήσουν, τώρα πού βλέπουν, ἀντίθετα μέ τίς προσδοκίες τους, πώς τόσο τό ναυτικό μας δσο κι ἡ ὑπόλοιπη δύναμή μας βρίσκει ἀντίσταση, φεύγουν, ἄλλοι δίνοντας στόν ἐχθρό τή δικαιολογία πώς πᾶνε μέ τό μέρος του, κι οι ἄλλοι ὅπως ἀλλιώς μπορεῖ δικαίενας (γιατί εἶναι μεγάλη ἡ Σικελία)· ἄλλοι τέλος, πού προ-

Προβλήματα
ἐπιστημονῶν.
Ἀπόλειες.

τιμοῦν νά μείνουν κοντά στ' ἀραξοβόλια μας γιά νά κάνουν ἐμπόριο, ἔπεισαν τούς τριηράρχους νά δέχονται δούλους ἀπό τά "Υκκαρα"⁹ γι' ἀντικαταστάτες τους, κι ἔχουν ἔτσι χαλάσει τήν πειθαρχία τοῦ ναυτικοῦ.

"Ἐλλειψη ἐφεδρεῶν."

14. »Καί σεῖς, πού τώρα μέ διαβάζετε, ξέρετε πολύ καλά πώς λίγο καιρό διαρκεῖ ἡ ἀνώτατη κατάσταση ἑτοιμότητας ἐνός πληρώματος, καί λίγοι μόνο ἀπό τούς ναῦτες εἶναι ἄξιοι καί νά βάλουν μπρός ἔνα καράβι καί νά διατηρήσουν τό ρυθμό τῆς κωπηλασίας ἀδιάκοπα. Ἡ χειρότερη ἀπ' ὅλες αὐτές τίς δυσκολίες εἶναι πώς δέν μπορῶ ἐγώ, ὁ στρατηγός τους, νά τά ἐμποδίσω ὅλ' αὐτά (γιατί εἶναι πολύ δύσκολο νά διοικεῖ κανένας ἀνθρώπους μέ τό δικό σας χαρακτήρα)¹⁰ καί πώς δέν ἔχομε ἐφεδρεῖς ἀπ' ὅπου νά συμπληρώνομε τά κενά πού δημιουργοῦνται στά πληρώματα, ἐνῶ ὁ ἐχθρός μπορεῖ νά τό κάνει αὐτό ἀπό πολλές πηγές· ἐμεῖς είμαστε ἀναγκασμένοι νά παίρνομε ἀπό κείνους πού ἥρθαν ἐξαρχῆς μαζί μας, τόσο τούς ἄντρες πού χρειάζονται γιά τήν τρέχουσα ὑπηρεσία, ὅσο καί γιά ν' ἀντικαταστήσομε τίς ἀπώλειες· γιατί οἱ πολιτεῖς πού εἶναι τώρα σύμμαχοί μας, ἡ Νάξος καί ἡ Κατάνη, δέν εἶναι σέ θέση νά κάνουν τίποτα. Ἀν λοιπόν προστεθεῖ στούς ἐχθρούς ἔνα ὄποιο δήποτε πλεονέκτημα ἔτσι ὥστε νά πάνε μέ τό μέρος τους π.χ. οἱ πολιτεῖς τῆς Ἰταλίας, πού τώρα μᾶς προμηθεύουν τρόφιμα, ἀφοῦ βλέπουν σέ τί κατάσταση βρισκόμαστε, καί πώς ἐσεῖς δέ μᾶς στέλνετε ἄλλες ἐνισχύσεις, τότε θά πάρει εὐνοϊκό γι' αὐτούς τέλος δύολεμος πέρα γιά πέρα, χωρίς κάν νά δώσουν μάχη, γιατί θά μᾶς ἀναγκάσουν νά παραδοθοῦμε μέ τήν πολιορκία τους.

»Θά μποροῦσα ἵσως νά σᾶς μηνύσω ἄλλα πράματα, πιό εὐχάριστα, ἀλλά δχι πιό χρήσιμα, ἀφοῦ εἶναι ἀνάγκη ν' ἀποφασίσετε ξέροντας ἀκριβῶς τήν ἐδῶ κατάσταση. Κι ἐπειδή ξέρω τό φυσικό σας, ὅτι θέλετε βέβαια ν' ἀκοῦτε τά πιό εὐχάριστα νέα, ὕστερα ὅμως ρίχνετε σ' ἄλλους τό φταιξίμο, ξεκρινά πιό σωστό νά σᾶς ἀναπτύξω τήν ἀπόλυτη ἀλήθεια.

15. »Καί τώρα σχετικά μέ τούς ἀρχικούς σκοπούς, πού γι' αὐτούς ἥρθαμε· πιστέψτε πώς οὕτε οἱ στρατιῶτες, οὕτε οἱ ἀρχηγοί σᾶς ἔφταιξαν σέ τίποτα· ἀφοῦ ὅμως ὀλόκληρη ἡ Σι-

κελία είναι τώρα συνασπισμένη ἐνάντιά μας, καὶ προσμένουν ἄλλα στρατεύματα ἀπό τὴν Πελοπόννησο, σκεφτεῖτε κὶ ἀποφασίστε μὲ τὴν προϋπόθεση πώς οἱ δυνάμεις μας ἐδῶ δέν εἰναι ἀφῆτες ν' ἀντισταθοῦν οὕτε σ' αὐτές πού ἔχει κιόλας ὁ ἔχθρος· ἄλλα πώς πρέπει εἴτε ν' ἀνακαλέσετε ὅσους εἶναι ἐδῶ, εἴτε νά στείλετε γιά ἐνίσχυση ἄλλο στράτευμα, δχι μικρότερο ἀπό τοῦτο, τόσο πεζό, ὅσο καὶ ναυτικό, κι ἀκόμα καὶ χρήματα, δχι λίγα, ἕνα στρατηγό πού νά μέ διαδεχτεῖ, γιατί ἐγώ δέν μπορῶ νά μείνω ἄλλο, ἐπειδή ὑποφέρω ἀπό τά νεφρά μου, κι ἔχω τή δίκαιη ἀξίωση νά μέ συγχωρέσετε γι' αὐτό· γιατί ὅσο ἡμουν γερός, σᾶς πρόσφερα πολλές ὑπηρεσίες ως στρατηγός σέ διάφορες εκστρατείες. Κι ὅ,τι πρόκειται νά κάνετε, κάντε το ἀμέσως μόλις μπεῖ ἡ ἄνοιξη, κι δχι μέ τή μιά καθυστέρηση μετά τὴν ἄλλη, γιατί οἱ ἔχθροι πολύ σύντομα θά προμηθευτοῦν ὅ,τι εἶναι νά πάρουν ἀπό τή Σικελία κι ὅ,τι περιμένουν ἀπό τὴν Πελοπόννησο λίγο ἀργότερα. Πάντως, ἂν δέν ἔχετε τό νοῦ σας, ἄλλες ἀποστολές θά ξεκινήσουν χωρίς νά τό πάρετε εἰδηση, ὅπως ἐγινε πρωτύτερα, κι ἄλλες θά προλάβουν πρίν ἀπό τίς δικές σας». ¹¹

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (κεφ. 16 - 18)

16. Τόσα λοιπόν ἀνακοίνωνε ἡ ἀναφορά τοῦ Νικία. "Οταν τὴν ἄκουσαν οἱ Ἀθηναῖοι, δέ δέχτηκαν τὴν παραίτησή του, ἄλλα, ὥσπου νά φτάσουν ἄλλοι στρατηγοί πού θά διάλεγαν ώς συστρατήγους του, διάλεξαν δυό ὑποστράτηγους ἀπό τοὺς ἀξιωματικούς πού ἦταν κιόλας στή Σικελία, τό Μένανδρο καὶ τόν Εὐθύδημο, γιά νά μή βασανίζεται μοναχός του, πού ἦταν ἄρρωστος· καὶ ψήφισαν νά στείλουν ἄλλη δύναμη, πεζικό καὶ ναυτικό, τόσο ἀπό Ἀθηναίους, πού ἦταν στό στρατολογικό κατάλογο, ὅσο κι ἀπό τούς συμμάχους. Καὶ συνδιοικητές μαζί του διάλεξαν δυό ἄλλους στρατηγούς, τό Δημοσθένη τό γιό τοῦ Ἀλκισθένη καὶ τόν Εὐρυμέδοντα τό γιό τοῦ Θουκλῆ ¹². τόν Εὐρυμέδοντα τόν ἔστειλαν ἀμέσως στή Σικελία, γύρω στό χειμερινό ἥλιοστάσιο ¹³. Ἐπαιρνε μαζί του δέκα καράβια κι ἑκατόν εἰκοσι ἀσημένια τάλαντα, μέ τὴν ἐντολή νά δια-

¹¹Ἐκλογή
στρατηγῶν.
Ἐνσχυσεις.

βεβαιώσει πώς ἔρχονται κι ἄλλες ἐνισχύσεις καί πώς οἱ Ἀθηναῖοι θά φροντίσουν γιά τό στρατό τους.

*Ἐτοιμασίες
τοῦ Δημοσθέ-
νη καὶ τῶν
Κορινθίων.*

17. Ὁ Δημοσθένης δῆμος ἔμεινε πίσω, προετοιμάζοντας τήν ἐκστρατεία μέ τό σκοπό νά ἔσκινήσει μόλις μπεῖ ἡ ἀνοιξη, στέλνοντας παραγγελίες γιά βοήθειες στούς συμμάχους, κι ἀρματώνοντας καράβια καί βαρύ πεζικό ἀπό τήν Ἀθήνα. Ἔστειλαν ἐπίσης οἱ Ἀθηναῖοι εἴκοσι καράβια γύρω στήν Πελοπόννησο νά τήν φυλάγουν γιά νά μήν μπορέσει κανείς ν' ἀρμενίσει πρός τή Σικελία ἀπό τήν Κόρινθο καί τήν ὑπόδοιπη Πελοπόννησο. Γιατί οἱ Κορίνθιοι δταν ἤρθαν οἱ πρέσβεις ἀπό τή Σικελία καί τους ἀνακοίνωσαν πόσο είχε καλυτερέψει ἡ κατάσταση ἐκεῖ, ἔκριναν πώς δέν ἦταν ἄσκοπη ἡ προηγούμενη ἀποστολή τῶν καραβιῶν· ἔτσι ἦταν τώρα πιό ἀποφασισμένοι κι ἐγκαρδιώμενοι, κι ἔτοιμάζονταν, τόσο αὐτοί, μέ μεταγωγικά πλοῖα νά στείλουν δικούς τους στρατιώτες, δσο κι οἱ Λακεδαιμόνιοι κατά τόν ἴδιο τρόπο νά στείλουν πεζικό, πού στρατολογοῦσαν ἀπό τήν ἄλλη Πελοπόννησο. Ἀρμάτωσαν ἐπίσης κι ἐπάνδρωσαν οἱ Κορίνθιοι εἴκοσι πολεμικά γιά ν' ἀποπειραθοῦν νά ναυμαχήσουν μέ τά ἀθηναϊκά πού φρουροῦσαν ἔξω ἀπό τή Ναύπακτο¹⁴, ἔτσι ὥστε νά είναι λιγότερο σέ θέση οἱ Ἀθηναῖοι νά ἐμποδίσουν τά μεταγωγικά τους νά ἔσκινήσουν γιά τή Σικελία, γιατί θά παραφύλαγαν περισσότερο τήν ἀντιπαράταξη τῶν δικῶν τους πολεμικῶν ἐνάντιά τους.

*Προετοιμα-
σία τῶν
Σπαρτιατῶν
γιά τήν
εἰσβολή
στήριγματος*

18. Στό μεταξύ ἔτοιμάζονταν οἱ Λακεδαιμόνιοι νά εἰσβάλουν στήν Ἀττική, δπως είχαν ἀποφασίσει πρωτύτερα, κι δπως τούς παρακινοῦσαν νά τό κάνουν οἱ Συρακούσιοι κι οἱ Κορίνθιοι, δσο ἄκουγαν γιά τίς ἐνισχύσεις πού σκόπευαν νά στείλουν στή Σικελία οἱ Ἀθηναῖοι, γιά νά ματαιωθοῦν, ἄν γινόταν ἡ εἰσβολή. Κι ὁ Ἀλκιβιάδης όλοένα τούς δασκάλευε ἐκθέτοντας τό σχέδιό του — νά ὀχυρώσουν τή Δεκέλεια καί νά μή χαλαρώσουν τίς πολεμικές τους ἐνέργειες. Καί ιδίως οἱ Λακεδαιμόνιοι ἦταν τώρα κάπως πιό ἀποφασισμένοι, γιατί πίστευαν πώς τώρα πού θά είχαν οἱ Ἀθηναῖοι πόλεμο σέ διό μέτωπα, ἐνάντια σ' αὐτούς καί τούς Συρακουσίους, θά ἦταν πιό εὔκολο νά σπάσουν τή δύναμή τους, κι ἐπειδή θεωροῦσαν πώς πρῶτα οἱ Ἀθηναῖοι είχαν παραβιάσει τή συνθήκη τής εἰρήνης·

γιατί στόν προηγούμενο πόλεμο¹⁵, τό φταιξιμο ἡταν περισσότερο δικό τους, ἀφοῦ οἱ Θηβαῖοι εἶχαν εἰσβάλει στήν Πλάταια σέ καιρό εἰρήνης¹⁶, κι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, ἐνῶ ἡταν γραμμένο στήν παλιότερη συνθήκη¹⁷ νά μήν ἔκανε κανείς ἔνοπλη ἐπίθεση ἂν ἡταν πρόθυμος ὁ ἄλλος νά υποβληθεὶ σέ διαιτησία, δέν εἶχαν τηρήσει αὐτόν τόν ὄρο, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι τούς πρότειναν νά δικαστοῦν. Καὶ γιά ὅλους αὐτούς τούς λόγους, τό θεωροῦσαν λογική συνέπεια πώς εἶχαν κακοπάθει¹⁸, κι ἔφερναν στό νοῦ τους τή συμφορά τῆς Πύλου, κι δσες ἄλλες τούς εἶχαν τυχόν ἔρθει. Τώρα ὅμως, μιά κι οἱ Ἀθηναῖοι, ξεκινώντας μέ τά τριάντα καράβια ἀπό τό Ἀργος, εἶχαν λεηλατήσει ἔνα μέρος στήν ἐπικράτεια τῆς Ἐπιδαύρου, καὶ στίς Πρασιές¹⁹, κι δποτε ἔβγαινε στή μέση κάποια διαφορά σχετικά μέ κανένα σημεῖο τῆς συνθήκης πού ἀμφισβήτησαν, δέν ἐννοοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι νά τό ἀναθέσουν σέ διαιτησία, ἐνῶ τούς τό πρότειναν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔκριναν λοιπόν τώρα οἱ Λακεδαιμόνιοι πώς ἔπεφταν οἱ Ἀθηναῖοι στήν ἴδια ἀκριβῶς παρανομία, πού εἶχαν διαπράξει κι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἄλλοτε, κι ἔδειχναν ἐπομένως μεγαλύτερο ζῆλο γιά τόν πόλεμο. Τό χειμώνα λοιπόν ἐκεῖνο παράγγειλαν σ' ὅλους τούς συμμάχους νά στείλουν σίδερο κι ἑτοίμαζαν ὅσα ἄλλα σύνεργα χρειάζονταν γιά νά ὀχυρώσουν τή Δεκέλεια. Μάζευαν ἐπίσης βαρύ πεζικό, γιά νά στείλουν μέ τά μεταγωγικά, τόσο ἀπό τήν ἴδια τή Σπάρτη, ὅσο κι ἀπό τούς συμμάχους, πιέζοντάς τους νά συμβάλουν. Καὶ τελείωσε τούς συμμάχους, κι ἔκλεισε ὁ δέκατος ὅγδοος χρόνος τοῦ πολέμου τούτου, πού τόν ίστορεῖ ὁ Θουκυδίδης.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (κεφ. 19 - 20)

19. Ἀμέσως μόλις ἥρχισε ἡ ἄνοιξη, ἔκαναν εἰσβολή στήν Ἀττική οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοί τους, νωρίτερα ἀπό κάθε ἄλλη φορά, μέ ἀρχιστράτηγο τόν Ἀγι, τό γιό τοῦ Ἀρχίδαμου²⁰, βασιλιά τῶν Λακεδαιμονίων. Ρήμαξαν πρῶτα τήν ὑπαίθρο στόν κάμπο τῆς Ἀττικῆς, κι ὑστερα ἥρχισαν νά ὀχυρώνουν τή Δεκέλεια, ἀφοῦ μοιράστηκαν τή δουλειά οἱ διάφορες πολιτεῖες. Η Δεκέλεια ἀπέχει ἀπό τήν πολιτεία τῆς

'Οχύρωση τῆς Δεκέλειας, Ἐνισχύσεις στοὺς Συρακουσίους.'

Αθήνας κάπου έκατόν είκοσι στάδια, κι ἄλλο τόσο ἀπάνω - κάτω ἀπό τή Βοιωτία²¹. Τό δχύρωμα πού χτιζόταν δέσποζε σ' ὅλη τήν πεδιάδα, καί ἦταν καί σέ μέρος κατάλληλο γιά νά λεηλατοῦν ἀπό κεῖ τά πιό εὐφορα χτήματα· φαινόταν ὡς κι ἀπό τήν πολιτεία τῆς Ἀθήνας. Οἱ Πελοποννήσιοι λοιπόν κι οἱ σύμμαχοί τους στήν Ἀττική ἔξακολουθούσαν τή δουλειά στό δχύρωμα· καί τήν ἵδια περίπου ἐποχή ὅσοι ἦταν στήν Πελοπόννησο ἄρχισαν νά στέλνουν βαριά ἀρματωμένους στρατιῶτες στή Σικελία· οἱ Σπαρτιάτες ἔστελναν ἔξακόσιους στρατιῶτες, διαλέγονας τούς καλύτερους εἴλωτες καί νεο-πολιτογραφημένους, μέ στρατηγό τό σπαρτιάτη Ἐκκριτο, καί ἀρχηγούς τους τόν Ξένωνα καί τόν Νίκωνα ἀπό τή Θήβα καί τόν Ἀγήσανδρο ἀπό τίς Θεσπιές. Αύτά τά δυό ἀποσπάσματα ἦταν ἀπό τά πρῶτα πού ἔκεινησαν ἀπό τό Ταίναρο τῆς Λακωνικῆς κι ἀνοίχτηκαν στό πέλαγος. Κι ὅχι πολύ ἀργότερα ἔστειλαν οἱ Κορίνθιοι πεντακόσιους στρατιῶτες, πού ἄλλοι ἦταν ἀπό μέσα ἀπό τήν Κόρινθο, κι ἄλλοι είχαν στρατολογηθεῖ μισθοφόροι ἀπό τήν Ἀρκαδία, καί διόρισαν στρατηγό τους τόν κορίνθιο Ἀλέξαρχο. Μαζί μέ τούς Κορινθίους ἔστειλαν οἱ Σικυώνιοι διακόσιους βαριά ἀρματωμένους, μέ διοικητή τους τόν σικυώνιο Σαργέα. Τά είκοσι πέντε πολεμικά, πού είχαν ἀρματώσει οἱ Κορίνθιοι τόν περασμένο χειμώνα παραφύλαγαν ἀπέναντι στά είκοσι ἀττικά στή Ναύπακτο ὡς τή στιγμή πού ἀνοίχτηκαν στό πέλαγο οἱ στρατιῶτες τους μέ τά μεταγωγικά· γι' αὐτό τό σκοπό ἄλλωστε είχαν ἀρματωθεῖ ἀπό μιᾶς ἀρχῆς, γιά νά μή φυλάγουν οἱ Ἀθηναῖοι τό πέρασμα τῶν μεταγωγικῶν ἄλλα μᾶλλον τά πολεμικά ἀπέναντί τους.

²⁰ Αραχώδηση τοῦ Δημοσθένη μέ ενισχύσεις.

20. Ἐντωμεταξύ, μόλις ἄρχισε ἡ δχύρωμαση τῆς Δεκέλειας καί μπῆκε ἡ ἀνοίξη, ἔστειλαν κι οἱ Ἀθηναῖοι τριάντα πολεμικά γύρω στήν Πελοπόννησο μέ διοικητή τό Χαρικλῆ τό γιό τοῦ Ἀπολλόδωρου²², πού τοῦ παράγγειλαν μόλις φτάσει στό Ἀργος νά ἐπικαλεστεῖ τή συμμαχία²³ καί νά ζητήσει στρατιῶτες γιά τά καράβια· κι ἔστειλαν συγχρόνως τό Δημοσθένη στή Σικελία μ' ἔξηντα ἀθηναϊκά καί πέντε χιώτικα καράβια καί μέ χίλιους διακόσιους βαριά ἀρματωμένους Ἀθηναίους ἀπό τό στρατολογικό κατάλογο καί μ' ὅσους περισσότερους

νησιώτες μπόρεσαν νά χρησιμοποιήσουν κι ἀφοῦ προμηθεύ-
τηκαν ἀπό τούς ἄλλους συμμάχους, τούς ὑποτελεῖς²⁴, διτιδή-
ποτε μποροῦσε νά βοηθήσει τήν πολεμική τους προσπάθεια.
Καί τοῦ εἶχαν δώσει ἐντολὴν πρῶτ' ἀπ' ὅλα, ν' ἀρμενίσει γύρω
στή Λακεδαιμόνα μαζί μέ τό Χαρικλῆ ὡς συστράτηγό του.
Κι ἔτσι ὁ Δημοσθένης πῆγε κι ἄραξε πρῶτα στήν Αἴγινα πε-
ριμένοντας ὅσα καράβια ἔλειπαν ἀκόμα ἀπό τό στράτευμα κι
ὅσο νά πάρει ὁ Χαρικλῆς τούς Ἀργείους.

ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΜΜΥΡΙΟΥ (κεφ. 21 - 25)

21. Κατά τήν ἴδια πάνω - κάτω περίοδο τῆς ἄνοιξης ἐκεί-
νης, γύρισε κι ὁ Γύλιππος στίς Συρακούσες φέρνοντας μαζί του
ἀπό τίς πολιτεῖες πού κατόρθωσε νά πείσει ὅσους περισσότε-
ρους στρατιώτες μπόρεσε νά μαζέψει ἀπό τήν καθημειά. Κι ἀφοῦ
κάλεσε τοὺς Συρακουσίους, τοὺς εἶπε πώς πρέπει ν' ἀρματώ-
σουν ὅσα περισσότερα καράβια γινόταν καί νά δοκιμάσουν νά
ναυμαχήσουν μέ τοὺς Ἀθηναίους· γιατί ἔλπιζε πώς ἀπ' αὐτό
θά ὕγαινε κάποιο ἀποτέλεσμα πού θά ἦταν σημαντική συμ-
βολή στήν δῆλη πολεμική ἐπιχείρηση, ἀντάξιο τοῦ κινδύνου πού
ἀναλάβαιναν. Ὁ Ἐρμοκράτης ὑποστήριξε τή γνώμη αὐτή καί
συνέργησε νά τούς ἀλλάξει τήν ἴδεα γιά τόν ἑαυτό τους, καί νά
μήν αἰσθάνονται κατάθλιψη μέ τήν προοπτική νά δοκιμάσουν
τή δύναμή τους ἐνάντια στούς Ἀθηναίους· Τούς εἶπε πώς οὔτε
κι ἐκεῖνοι δέν εἶχαν κληρονομήσει τήν ἐμπειρία τῶν θαλασσι-
νῶν συμπλοκῶν, οὔτε τήν εἶχαν ἐγγυημένη γιά πάντα, ἀλλά τό
ἐναντίο, ἦταν πιό στεριανοί ἀπό τούς Συρακουσίους, καί εἶχαν
ἀναγκαστεῖ ἀπό τούς Μήδους νά γίνουν θαλασσινοί²⁵. Καί σέ
ἄντρες τολμηρούς, δπως ἦταν οἱ Ἀθηναῖοι, δσοι τολμοῦσαν νά
ἀντισταθοῦν θά τούς φαίνονταν πολὺ ἐπίφοβοι γιατί μέ δ,τι κα-
τατρομάζουν πολλές φορές αὐτοί τούς ἀντιπάλους τους, δχι δη-
λαδή μέ τήν ὑπεροχή τῆς δύναμής τους, ἀλλά μέ τήν ἀποκοτιά
πού ρίχνονταν σέ μιά ἐπίθεση, τό ἴδιο ἀκριβῶς μποροῦν νά πά-
θουν κι αὐτοί ἂν ἀντικρύσουν παρόμοιους ἐχθρούς. Καί ξέρουν
καλά οἱ Συρακούσιοι, εἶπε, πώς ἂν τολμήσουν ν' ἀντιπαλέψουν
μέ τό στόλο τῶν Ἀθηναίων χωρίς νά τό περιμένουν ἐκεῖνοι,

²⁴Ο Ἐρμοκράτης ἔμφυγώντες τούς Συρακουσίους.

αὐτό θά τούς προσδώσει πολύ μεγαλύτερα πλεονεκτήματα ἀπό τὴν μεγάλη κατάπληξη πού θά τούς ἐμπνεύσει, παρά ὅσο θά τούς ζημιώσουν οἱ Ἀθηναῖοι μέ τὴν ἀνώτερη τεχνική τους ἀπέναντι στούς ἄμαθους Συρακουσίους· ἃς προχωρήσουν λοιπόν στή ναυτική τους ἀπόπειρα κι ἃς μή διστάσουν. Οἱ Συρακούσιοι λοιπόν, μέ τίς παραινέσεις τοῦ Γύλιππου καὶ τοῦ Ἐρμοκράτη, κι ὅσων ἄλλων τυχόν είχαν τὴν ἴδια γνώμη, ἔνιωθαν τώρα μεγάλη ὥρεξη νά ναυμαχήσουν, κι ἔμπαιναν πιό πρόθυμοι οἱ ἴδιοι στά καράβια ὡς ναύτες²⁶.

*Ναυμαχία
στό μεγάλο
λιμάνι.*

22. Ο Γύλιππος πάλι, ἀφοῦ είχε πιά ἑτοιμαστεῖ ὁ στόλος, ὁδήγησε τὴν νύχτα δλόκληρο τὸ πεζικό κάτω, μέ τὸ σκοπό νά χτυπήσει αὐτός ὁ ἴδιος τὰ δχυρώματα στό Πλημμύριο ἀπό τὴν στεριά· καὶ τά καράβια τῶν Συρακουσίων συγχρόνως, ὅταν τούς ἔδινε τὸ σύνθημα, θά ἀρμένιζαν καταπάνω στούς Ἀθηναίους, τριάντα πέντε ξεκινώντας ἀπό τὸ μυχό τοῦ μεγάλου λιμανιοῦ ἐνῷ ἄλλα σαράντα πέντε θά ξεκινοῦσαν ἀπό τὸ μικρό λιμάνι, ὅπου ἦταν κι ὁ ναύσταθμός τους, καὶ θ' ἀρμένιζαν γύρω στὸ νησί, μέ τὸ σκοπό νά ἐνωθοῦνε μέ τ' ἄλλα, τά μέσα, καὶ νά πᾶνε καταπάνω στό Πλημμύριο, ἔτσι ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι νά πέσουν σέ ταραχὴ ἀπό τὴ διπλὴ ἐπίθεση. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔβαλαν ἀμέσως πληρώματα σ' ἔξήντα καράβια, καὶ μέ τά εἴκοσι πέντε ἀπ' αὐτά συγκρούστηκαν μέ τά τριάντα πέντε τῶν Συρακουσίων μέσα στό μεγάλο λιμάνι, καὶ μέ τά ὑπόλοιπα τριάντα πέντε βγῆκαν νά ἀντικρύσουν τά ἐχθρικά καράβια πού ἀρμένιζαν ἀπό τὸ ναύσταθμο γύρω στό νησί. Κι ἔγινε ναυμαχία μπροστά στὴν εἰσόδο τοῦ μεγάλου λιμανιοῦ, καὶ πολλή ὥρα ἄντεξαν, ὁ ἔνας στά χτυπήματα τοῦ ἄλλου, θέλοντας οἱ Συρακούσιοι νά μποῦνε μέ τὴ βίᾳ στό μεγάλο λιμάνι, κι οἱ Ἀθηναῖοι νά τούς ἐμποδίσουν.

*Πτώση τοῦ
Πλημμύριον.
Νίκη τῶν Ἀ-
θηναίων.*

23. Στό μεταξύ, ἐνῷ οἱ Ἀθηναῖοι στό Πλημμύριο είχαν κατέβει στὴν παραλία κι ὅλη τους ἡ προσοχὴ ἦταν στραμμένη πρός τὴ ναυμαχία, προφταίνει ὁ Γύλιππος, πού είχε ξεκινήσει τά χαράματα, καὶ πέφτει ἀπάνω στά δχυρώματά τους ξαφνικά, καὶ κυριεύει πρῶτα τὸ μεγάλο τεῖχος, κι ὕστερα τά δυό μικρότερα, ὅπου οἱ φρουροί δέ στάθηκαν νά τὸν ἀντιχτυπήσουν, ὅταν εἶδαν πώς είχε πέσει τό μεγάλο τόσο εὔκολα. Κι ἀπό τὸ

πρώτο βέβαια, μέ μεγάλη δυσκολίᾳ, ὅσοι φρουροὶ κατόρθωσαν νά καταφύγουν στά καράβια ἢ σέ κάποιο φορτηγό, πέρασαν ἔξω ἀπό τήν ἐπίθεση καί γύρισαν στό στρατόπεδο· γιατί ἐνόσω οἱ Συρακούσιοι νικούσαν στή ναυμαχία τοῦ μεγάλου λιμανιοῦ, τούς κυνηγούσε ἔνα γοργοτάξιδο πολεμικό· τή στιγμή ὅμως πού ἔπεσαν τά δύο μικρότερα δχυρώματα, ἔτυχε νά ὑποχωροῦν οἱ Συρακούσιοι, κι ὅσοι ἔφευγαν ἀπ' αὐτά ἀρμένισαν εὐκολότερα γύρω στήν ἀκτή. Τά καράβια δηλαδή τῶν Συρακουσίων πού ναυμαχούσαν στήν εἰσοδο τοῦ μεγάλου λιμανιοῦ, ἀφοῦ ἔσπρωξαν τ' ἀθηναϊκά, ὅρμησαν μέσα στό λιμάνι χωρίς τάξη, καί μπερδεύτηκαν συναμετοξύ τους, κι ἔτσι χάρισαν τή νίκη στούς Ἀθηναίους πού ἀνάγκασαν νά ὑποχωρήσουν κι αὐτά καί κεῖνα πού τούς είχαν πρωτύτερα νικήσει μέσα στό λιμάνι· βούλιαζαν ἐπίσης ἔντεκα καράβια τῶν Συρακουσίων καί σκότωσαν τούς περισσότερους ναῦτες μέσα σ' αὐτά, ἔξον ἀπό τά πληρώματα τριῶν καραβιῶν, πού ἔπιασαν ζωντανούς· κι ἀπό τά δικά τους καράβια καταστράφηκαν τρία. Κι ἀφοῦ ἔσυραν στή στεριά τά ναυαγισμένα καράβια τῶν Συρακουσίων, κι ἔστησαν τρόπαιο πάνω στό νησάκι πού βρίσκεται μπροστά στό Πλημμύριο, ἔφυγαν ἀπό κεῖ καί γύρισαν στό στρατόπεδό τους.

24. Οἱ Συρακούσιοι λοιπόν ἔτσι τά ἥγαλαν πέρα στή ναυμαχία, ἀλλά κρατοῦσαν τώρα τά τείχη στό Πλημμύριο, κι ἔστησαν τρία τρόπαια, ἔνα γιά κάθε δχυρώμα. Τό ἔνα ἀπό τά δύο μικρότερα πού είχαν κυριέψει τελευταῖα, τό γκρέμισαν, τ' ἄλλα δυό ὅμως τά διόρθωσαν κι ἄφησαν μέσα φρουρούς. Πολλοὶ στρατιώτες είχαν σκοτωθεῖ ἢ πιαστεῖ αἰχμάλωτοι ὅταν ἔπεσαν τά δχυρώματα κι οἱ νικητές πῆραν πολλά λάφυρα κάθε λογῆς· γιατί, ἐπειδή οἱ Ἀθηναῖοι χρησιμοποιοῦσαν τά δχυρώματα αὐτά σάν ἀποθήκες, βρισκόταν ἐκεῖ· μέσα πολλή πραμάτια τῶν ἐμπόρων, πολύ σιτάρι, καί πολλά ἀγαθά πού ἀνήκαν στούς τριήραρχους· ἐπίσης είχαν παρατήσει στή φυγή τους οἱ Ἀθηναῖοι πανιά γιά σαράντα καράβια καθώς καί τ' ἄλλα τους ξάρτια καί τρία καράβια τραβηγμένα στή στεριά. Ἀλλά τό κυριότερο καί βαρύτερο χτύπημα πού ἐλάττωσε τή μαχητική δύναμη τοῦ ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ ἦταν πώς κυριεύτηκε τό ἴδιο τό Πλημμύριο·

Συνέπειες
ἀπό τήν
κατάληψη
τοῦ Πλημμύ-
ριου.

γιατί δέν μποροῦσαν τώρα πιά νά μπαίνουν στό λιμάνι μέν ασφάλεια γιά νά φέρνουν τίς προμήθειες (οἱ Συρακούσιοι εἶχαν τώρα βάλει καράβια νά φρουροῦν τήν εἰσοδο καὶ τούς ἐμπόδιζαν, κι ἔτσι ἐπρεπε νά πολεμίσουν κάθε φορά πού ἔβαζαν μέσα τρόφιμα). Ἀπό κάθε ἄλλη ἀποψη τούς εἶχε καταπλήξει αὐτό πού ἔγινε καὶ εἶχε προκαλέσει μεγάλη κατάθλιψη στό στρατό.

'Επιχειρήσεις.

25. "Υστερ' ἀπ' αὐτά, ἔστειλαν στά ξένα οἱ Συρακούσιοι δῶδεκα καράβια μέ διοικητή τόν Ἀγάθαρχο τό Συρακούσιο. "Ἐνα ἀπ' αὐτά πῆρε κατεύθυνση γιά τήν Πελοπόννησο μεταφέροντας πρέσβεις πού θά ἔλεγαν τό τί εἶχαν κατορθώσει καὶ πώς ἔχουν τώρα μεγάλες ἐλπίδες, καὶ συγχρόνως θά παρακινοῦσαν νά ἐνταθεῖ δό πόλεμος στήν κυρίως Ἐλλάδα· ἄλλα ἐννέα ἀρμένισαν πρός τήν Ἰταλία, γιατί εἶχαν πληροφορηθεῖ πώς θά ὑπαναν ἐκεῖ πλοῖα γιά τούς Ἀθηναίους γεμάτα χρήματα. Καὶ κατάφεραν ν' ἀνταμώσουν τά πλοῖα αὐτά καὶ νά καταστρέψουν τά περιστότερα, κι ἔβαλαν φωτιά σέ μεγάλη ποσότητα ξυλείας γιά ναυπήγηση στήν Καυλωνίτιδα. Ἐπειτα πῆγαν στούς Λοκρούς, κι ἐνῷ βρίσκονταν στό λιμάνι, ἐκεῖ ἀρμένισε καὶ τούς ἀντάμωσε ἔνα ἀπό τά φορτηγά πού ἔρχονταν ἀπό τήν Πελοπόννησο κι ἔφερνε στρατιῶτες ἀπό τίς Θεσπιές· κι οἱ Συρακούσιοι πῆραν τούς στρατιῶτες πάνω στά πολεμικά τους κι ἀρμένισαν παράλληλα πρός τήν ἀκτή γυρίζοντας στό ἀραιόβολι τους. Οἱ Ἀθηναῖοι τούς παραφύλαγαν μέ εἴκοσι πολεμικά, κι ἔπιασαν ἔνα καράβι μέ ὅλο του τό πλήρωμα, τ' ἄλλα δύμως δέν τά πρόφτασαν ἄλλά τούς ξέφυγαν καὶ γύρισαν στίς Συρακούσες.

"Ἔγινε καὶ κάποια ἀψιμαχία μέσα στό λιμάνι γιά τούς πασάλους πού εἶχαν μπήξει οἱ Συρακούσιοι μπροστά στόν παλιό τους ναύσταθμο, γιά ν' ἀράζουν τά καράβια τους μέσα στό λιμάνι μέ ασφάλεια, καὶ γιά νά μήν τά χαλοῦν οἱ Ἀθηναῖοι δρμώντας μέσα καὶ χτυπώντας τα μέ τά ἐμβολα. Φέρνοντας οἱ Ἀθηναῖοι κοντά στά παλούκια ἔνα πλοϊο βάρους δέκα χιλιάδων μονάδων²⁷ μέ ξύλινους πύργους καὶ ψηλές κουπιστές, κι ὕστερα κατεβαίνοντας στίς βάρκες, ἔσπρωχναν τά παλούκια καὶ τραβώντας τά σκοινιά μέ βίντσι ἀπό τό μεγάλο πλοϊο τά

ξερίζωναν ἢ τά σπαζαν ἢ, βουτώντας, τά πριόνιζαν κάτω ἀπό τήν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας. Οἱ Συρακούσιοι τούς χτυποῦσαν μέσα ἀπό τό ναύσταθμο κι οἱ Ἀθηναῖοι τούς ἀντιχτυποῦσαν ἀπό μέσα ἀπό τό βαρύ φορτηγό· τέλος τράβηξαν κι ἔβγαλαν οἱ Ἀθηναῖοι τά περισσότερα παλούκια· γιατί εἶχαν μπήξει οἱ Συρακούσιοι καὶ μερικά πού δέν ἔξειχαν πάνω ἀπό τό νερό, ἔτσι ὥστε ὑπῆρχε φόβος, ἃν δέν τό πρόβλεπε κανείς νά προσκρούσει τό καράβι του σάν σέ ὄφαλο. Ἄλλα κι αὐτά τά ἔκοβαν μέ πριόνια κολυμπητές πού βουτοῦσαν μέ δίχτυ καὶ πληρώνονταν γι' αὐτό. Παρολαυτά οἱ Συρακούσιοι ξανάμπηξαν ἄλλα παλούκια. Καὶ σοφίζονταν πολλά ἄλλα τεχνάσματα ὁ ἔνας ἐνάντια στόν ἄλλον, ὅπως ἦταν φυσικό, ἀφοῦ οἱ στρατοί ἦταν κοντά ὁ ἔνας στόν ἄλλον καὶ παραταγμένοι ἀντικρυστά καὶ γίνονταν μικροσυμπλοκές κάθε λογῆς καὶ δοκίμαζαν ὁ ἔνας τή δύναμη τοῦ ἄλλου μέ κάθε τρόπο.

"Εστειλαν κι ἄλλους πρέσβεις οἱ Συρακούσιοι στίς πολιτεῖ-
ες τῶν Κορινθίων καὶ τῶν Ἀμπρακιωτῶν, καθώς καὶ στή Σπάρ-
τη γιά νά τούς ἀναγγείλουν πώς πάρθηκε τό Πλημμύριο καὶ
γιά τή ναυμαχία δπου εἶχαν νικηθεῖ δχι τόσο ἀπό τή δύναμη
τῶν ἐχθρῶν, δσο ἀπό τήν ἵδια τους τή σύγχυση, καὶ γιά νά
ἔξηγήσουν πώς εἶχαν πολλές ἐλπίδες γιά δλα τ' ἄλλα ζητή-
ματα· παράγγειλαν ἐπίσης στούς πρέσβεις νά ἐπιμείνουν ἔντο-
να νά τούς σταλοῦν κι ἄλλες ἐνισχύσεις, πεζικό καὶ στόλος,
γιατί κι οἱ Ἀθηναῖοι περίμεναν ἄλλο ἐκστρατευτικό σῶμα·
κι ἃν πρόφταιναν αὐτοί νά ἔξοντώσουν πρῶτα τό στράτευμα
πού ὑπῆρχε ἐκεῖ, θά χει πάρει τέλος δ πόλεμος.

Ο ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΙΚΕΛΙΑ (κεφ. 26)

26. Ὁ Δημοσθένης πάλι, ἀφοῦ συγκεντρώθηκε ὁ στρατός πού ἔπρεπε νά χει μαζί του γιά νά πάει νά ἐνισχύσει τούς Ἀ-
θηναίους στή Σικελία, σήκωσε ἄγκυρα ἀπό τήν Αἴγινα, κι
ἀρμενίζοντας πρός τήν Πελοπόννησο ἀνταμώθηκε μέ τό Χα-
ρικλῆ καὶ τά τριάντα ἀθηναϊκά καράβια πού διοικοῦσε. Ἀφοῦ
μπάρκαραν τούς βαριά ἀρματωμένους Ἀργείους στά καράβια
προχώρησαν πρός τή Λακωνία· καὶ πρῶτα λεηλάτησαν ἔνα
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μέρος τῆς ὑπαίθρου στήν Ἐπίδαυρο, τῇ Λιμηρᾷ, κι ἔπειτα ἀρά-
ζοντας στὶς ἀκτές τῆς Λακωνικῆς, κατάντικρυ στὰ Κύθηρα²⁸,
ὅπου βρίσκεται ἴερό τοῦ Ἀπόλλωνα, χώρισαν μέ τεῖχος ἔνα
μέρος πού ἦταν σάν ισθμός, τόσο γιά νά καταφεύγουν ἐκεῖ
αὐτομολώντας οἱ εἷλωτες τῶν Λακεδαιμονίων, ὅσο καὶ γιά
νά ξεκινοῦν ἀπό κεῖ γιά ληστρικές ἐπιδρομές ὅπως ἔκαναν κι
ἀπό τὴν Πύλο. Ο Δημοσθένης λοιπόν, ἀφοῦ κυρίεψε τὸ μέρος
ἐκεῖνο μαζί μέ τὸ Χαρικλῆ, ἀρμένισε παράλληλα μέ τίς ἀκτές
πρός τὴν Κέρκυρα γιά νά προχωρήσει ὅσο πιό γρήγορα μπο-
ροῦσε πρός τή Σικελία, ἀφοῦ παραλάβαινε κι ἀπό κεῖ συμμα-
χικά ἀποσπάσματα. Ἀπό τὴν ἄλλη μεριά ὁ Χαρικλῆς, ἀφοῦ
ἔμεινε ὥσπου νά τελειώσει τὸ δχύρωμα, κι ἄφησε μέσα φρουρά,
ἀποχώρησε κι αὐτός μέ τά τριάντα καράβια του, γυρίζοντας
στήν Ἀθήνα, κι ἔφυγαν κι οἱ Ἀργεῖοι.

ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΧΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΔΕΚΕΛΕΙΑΣ (κεφ. 27 - 28)

*Καταστοφή
τῆς ὑπαίθρου
καὶ τῶν ζώ-
ων.
Αὐτομό-
ληση δούλων.*

27. Τό ἵδιο αὐτό καλοκαίρι ἔφτασαν στήν Ἀθήνα καὶ χί-
λιοι τριακόσιοι Θράκες, ἀπό τό γένος τῶν Δίων, ὀπλισμένοι
μέ μικρές ἀσπίδες καὶ μαχαίρια, πού ἐπρόκειτο νά μπαρκάρουν
γιά τή Σικελία μέ τό Δημοσθένη. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως, μιά καὶ
εἶχαν φτάσει πολύ ἀργά, σκόπευαν νά τούς στείλουν πίσω ἀπό
κεῖ πού ἤρθαν, στή Θράκη. Γιατί θεώρησαν πώς θά τούς κό-
στιζε πάρα πολύ νά τούς κρατήσουν γιά τόν πόλεμο πού τούς
γινόταν ἀπό τή Δεκέλεια, ἀφοῦ ἔπαιρναν μισθό μιά δραχμή²⁹
τήν ήμέρα ὁ καθένας. Γιατί ἀπό τήν πρώτη στιγμή πού εἶχε
δχυρωθεῖ ἡ Δεκέλεια ἀπ' ὅλο τό στρατό τῶν Πελοποννησίων
τό καλοκαίρι ἐκεῖνο, καὶ ὕστερα ἔμεναν μέσα διαδοχικά φρου-
ρές ἀπό κάθε συμμαχική πολιτεία, ἔτσι πού ἀποτελοῦσε ἀδιά-
κοπη ἀπειλή γιά τήν ὑπαίθρο ὅλο τό χρόνο, ζημίωνε πάρα πολύ
τούς Ἀθηναίους· καὶ τό κυριότερο, χάνονταν τά ὑπάρχοντά
τους καὶ σκοτώνονταν ἄνθρωποι ὅλη τήν ὥρα, ὥστε ἡ κατά-
σταση εἶχε πολὺ χειροτερέψει. Ἐνῶ δηλαδή οἱ προηγούμενες
εἰσβολές κρατοῦσαν λίγο καιρό καὶ δέν ἐμπόδιζαν τούς ἀν-
θρώπους νά νέμονται τά χτήματά τους τό ὑπόλοιπο μέρος τοῦ
χρόνου, τώρα ἔμεναν ἔχθρικές φρουρές ἐκεῖ - μέσα ἀδιάκοπα·

κι ἄλλοτε ἔρχονταν περισσότεροι, κι ἄλλοτε ἡ ταχτική φρουρά ἔχεινόταν στήν ὕπαιθρο ἀπό ἀνάγκη καὶ καταλήστευαν τά πάντα, κι ὁ βασιλιάς τῶν Λακεδαιμονίων ὁ Ἀγις, πού δέ θεωροῦσε τὸν πόλεμο πάρεργο, βρισκόταν πάντα ἐπὶ τόπου ἔτσι βλάπτονταν οἱ Ἀθηναῖοι πάρα πολύ. Γιατί εἶχαν στερηθεῖ ὀλόκληρη τὴν ὕπαιθρο καὶ περισσότερο ἀπό εἴκοσι χιλιάδες δούλοι εἶχαν αὐτομολήσει στὸν ἐχθρό, οἱ περισσότεροι τους εἰδικευμένοι ἐργάτες, κι ὅλα τὰ πρόβατα καθώς καὶ τὰ μεγάλα ζῶα πού ἔσερναν τ' ἀμάξια, εἶχαν ἀφανιστεῖ· τ' ἄλογα πάλι, ἐπειδή οἱ ἵππεῖς ἔβγαιναν κάθε μέρα, εἴτε κάνοντας ἐπιδρομές στή Δεκέλεια, εἴτε γιά νά προστατεύσουν τά κοντινά χτήματα, ἄλλα εἶχαν κουτσαθεῖ σέ κακοτράλοχα μέρη κι ἀπό τήν ἀδιάκοπη κούραση, κι ἄλλα κάθε τόσο πληγώνονταν.

28. Ἐπίσης ἡ μεταφορά τῶν τροφίμων ἀπό τήν Εὔβοια³⁰, πού γινόταν πρωτύτερα πιό γρήγορα ἀπό τή στεριά, ἀπό τὸν Ὄρωπό, περνώντας ἀπό τή Δεκέλεια, τώρα κόστιζε πολὺ περισσότερο, μέ τά καράβια γύρω στό Σούνιο. Καὶ ἡ πολιτεία ἦταν ἀναγκασμένη νά τά φέρνει ὅλα ἀπ' ἔξω, ὅλα ὅσα τῆς χρειάζονταν, καὶ κατάντησε νά μήν είναι μιά πολιτεία, παρά φρούριο. Γιατί ἦταν οἱ Ἀθηναῖοι σ' ἐπιφυλακή κοντά στά τείχη τήν ἡμέρα, ἡ κάθε ὁμάδα μέ τή σειρά ἔξόν ἀπό τους ἵππεῖς, ἄλλοι στά ὄπλοστάσια κι ἄλλοι στίς ἐπάλξεις, καὶ τή νύχτα σχεδόν ὅλοι χειμώνα - καλοκαίρι καὶ τυραννιοῦνταν ὑπερβολικά. Ἔκεινο πού τους βασάνιζε περισσότερο ἀπ' ὅλα ἦταν πώς βρίσκονταν μπλεγμένοι σέ δυό πολέμους συγχρόνως· καὶ τους εἶχε πιάσει τέτοιο πεῖσμα νά νικήσουν, πού θά ἦταν ἀδύνατο νά τό φανταστεῖ κανείς ἄν τό ἀκουγε πρωτύτερα· δηλαδή, ἐνδιῆταν οἱ ἴδιοι σάν πολιορκημένοι ἀπό τό δχύρωμα τῶν Πελοποννησίων στή χώρα τους, οὕτε καὶ μ' ἀντό δέν ἀποφάσιζαν ν' ἀποτραβηγτοῦν ἀπό τή Σικελία, ἄλλα ἔκαναν ἐκεῖ κατά τόν ἴδιο τρόπο ἀντίθετη πολιορκία στίς Συρακοῦσες, πολιτεία πού καὶ μόνη της δέν ἦταν πολύ μικρότερη ἀπό τήν Ἀθήνα· κι ἔκαναν τους "Ελλήνες νά τά χάνουν μέ τήν ἀπροσδόκητη δύναμη καὶ τόλμη τους, ἐνώ στήν ἀρχή τοῦ πολέμου ἄλλοι νόμιζαν πώς θά κρατοῦσαν ἔνα χρόνο, ἄλλοι δύο, καὶ κανείς δέν πίστευε πώς θά βαστοῦσαν περισσότερο ἀπό τρία χρόνια, ἄν ἔκαναν οἱ

*Οἰκογονική
χρονική.*

Πελοποννήσιοι είσβολή στήν Ἀττική· καὶ τώρα, δεκαεφτά χρόνια μετά τήν πρώτη είσβολή, είχαν πάει στή Σικελία, ταλαιπωρημένοι κιούλας ἀπό τόν πόλεμο ἀπό κάθε ἄποψη. κι ἀναλάβει νέο πόλεμο καθόλου μικρότερο ἀπό τοῦτον, πού ἤχαν κιούλας φορτωθεῖ ἀπό τήν Πελοπόννησο. Γιά δόλους αὐτούς τούς λόγους, καὶ μετά τίς μεγάλες ζημιές πού πάθαιναν ἀπό τή Δεκέλεια, κι ἐπειδή ὅλα τ' ἄλλα ἔξοδα πού ἔπεφταν ἀπάνω τους ἦταν τεράστια, ἔφτασαν τά οἰκονομικά τους σέ κρίσιμη κατάσταση. Καὶ κατά τήν περίοδο αὐτή ἐπέβαλαν στούς ὑποταχτικούς τους συμμάχους, ἀντί γιά τόν τακτό φόρο, νά πληρώνουν πέντε τοῖς ἑκατό γιά ὅλες τίς θαλασσινές μεταφορές³¹, νομίζοντας πώς θά εἰσπράξουν ἔτσι περισσότερα χρήματα· γιατί τά ἔξοδα δέν ἦταν τά ίδια δῆμοι καὶ πρωτύτερα, ἀλλά είχαν γίνει ἀσύγκριτα μεγαλύτερα, ἀνάλογα μέ τήν ἔνταση τοῦ πολέμου, τά ἔσοδα δῆμως ὅσο πάει καὶ λιγόστευναν.

ΟΙ ΘΡΑΚΕΣ ΣΤΗ ΜΥΚΑΛΗΣΣΟ (κεφ. 29 - 30)

"Ἀλωση τῆς πόλης καὶ σφάγη τῶν κατοίκων.

29. Γι' αὐτό λοιπόν, τούς Θράκες πού δέν είχαν προφτάσει νά μπαρκάρουν μέ τό Δημοσθένη, ἐπειδή τούς ἔλειπαν τά χρήματα καὶ δέν ἦθελαν νά προσθέσουν κι ἄλλα ἔξοδα, τούς ἔστειλαν ἀμέσως πίσω· καὶ πρόσταξαν τό Διειτρέφη νά τούς μεταφέρει, παραγγέλνοντάς του συγχρόνως, καθώς θ' ἀρμένιζαν κοντά στίς ἀκτές (γιατί θά περνοῦσαν τόν Εὔριπο) νά τούς μεταχειριστεῖ ἄν μπορέσει γιά νά κάνει κακό στούς ἐχθρούς. Αὐτός τούς ἀποβίβασε στό ἔδαφος τῆς Τανάγρας κι ἔκαναν κάποια γρήγορη ληστρική ἐπιδρομή, καὶ τό βράδυ, ἔκεινώντας ἀπό τή Χαλκίδα τῆς Εύβοιας, πέρασε τά στενά καὶ ἀράζοντας στήν ἀκτή τῆς Βοιωτίας, τούς ὁδήγησε στή Μυκαλησσό³². Στρατοπέδεψαν τή νύχτα κοντά στό Ἐρματίο χωρίς νά τούς πάρουν εἰδηση (τό μέρος ἀπέχει ἀπό τή Μυκαλησσό κάπου δεκάξι στάδια) καὶ μόλις ξημέρωσε πῆγε καὶ χτύπησε τήν πολιτεία, πού δέν είναι μεγάλη· καὶ τήν κυριεύει, πέφτοντας ἀπάνω σέ ἀνθρώπους χωρίς φρουρά καὶ πού δέν περίμεναν ποτέ νά τούς ἐπιτεθεῖ κανείς ἀπό τή θάλασσα, προχωρώντας τόσο στά ἐνδότερα· τά τείχη τους ἦταν ἀδύναμα καὶ μέρη - μέρη

γκρεμισμένα, ἀλλά κι ὅσα ἦταν δρθά ἦταν πολύ χαμηλά, κι ἔξόν ἀπ' αὐτό, ἐπειδή δέ φοιβοῦνταν ἐπίθεση ἦταν ἀνοιχτές καὶ οἱ πύλες. Ὁρμώντας μέσα οἱ Θράκες ἔγδυσαν τά σπίτια καὶ τούς ναούς, σκοτώνοντας τούς ἀνθρώπους, χωρίς νά λυπηθοῦν οὕτε τά παιδιά οὕτε τούς γέρους, ἀλλά σκότωναν στή σειρά ὅποιον ἔβρισκαν μπροστά τους, καὶ παιδιά καὶ γυναῖκες, κι ἀκόμα καὶ τά ζῶα, κι ὅ,τι ἄλλο ζωντανό ἔβλεπαν. Γιατί ἡ φυλή αὐτή τῶν Θρακῶν μοιάζει μέ τούς χειρότερους βαρβάρους σέ τοῦτο, πώς ἄμα δέ φοιβοῦνται τίποτα, εἶναι πάρα πολύ αἰμοβόροι· καὶ στήν περίσταση ἐκείνη ἔγινε μεγάλη ἀναστάτωση καὶ κάθε μορφή ἀφανισμοῦ, καὶ πέφτοντας ἀπάνω σ' ἔνα σκολειό ἀγοριδόν, πού ἦταν τό μεγαλύτερο τοῦ τόπου, τήν ὥρα πού τά παιδιά μόλις είχαν μπεῖ μέσα, τά πετσόκοψαν ὅλα. Κι αὐτή ἡ συμφορά, πού ἀπροσδόκητα χτύπησε δλόκληρη τήν πολιτεία, δέν ἦταν μικρότερη ἀπό καμιά ἄλλη, ἀλλά τίς ξεπέρασε ὅλες σέ τρομάρα καὶ χαμό.

30. Οἱ Θηβαῖοι ὅμως τό πῆραν εἰδῆσῃ καὶ ἔτρεξαν νά τούς βοηθήσουν, καὶ βρήκαν τούς Θράκες πού ἔφευγαν, ἀλλά δέν είχαν ξεμακρύνει πολύ· τούς πῆραν πίσω ὅ,τι είχαν ἀρπάξει καὶ τούς τρόμαξαν καταδιώκοντάς τους ὡς τόν Εὔριπο ὅπου βρίσκονταν ἀραγμένα τά καράβια πού τούς είχαν φέρει. Καὶ σκότωσαν τούς περισσότερους καθώς μπαρκάριζαν γιατί δέν ἤξεραν κολύμπι, καὶ γιατί οἱ ναῦτες στά καράβια, βλέποντας τί γινόταν στή στεριά, είχαν ἀποτραβήξει τά καράβια στ' ἀνοιχτά, σέ ἀπόσταση πού νά μή φτάνουν τά βέλη ἀπό τά τόξα· οἱ Θράκες στήν ἀρχή πού ὑποχωροῦσαν δέν ἔτρεχαν πανικό-βλητοι μπροστά στό ἵππικό τῶν Θηβαίων πού τούς πρόφτασε πρῶτο, ἀλλά ἡ δπισθοφυλακή, στρέφοντας πίσω σέ πυκνή παράταξη, δπως τό συνηθίζει ἡ φυλή τους, προφύλαγαν τούς ἄλλους δχι χωρίς δεξιούσνη, ὥστε δέ σκοτώθηκαν πάρα πολλοί σ' αὐτό τό στάδιο τῆς συμπλοκής. Ἀλλους πάλι, πού είχαν ἀπομείνει στήν πολιτεία γιά ἀρπαγή, τούς σκότωσαν οἱ Θηβαῖοι ἐκεῖ. Κι δλοι μαζί ὅσοι πέθαναν μέ τούς διάφορους αὐτούς τρόπους ἀπό τούς χίλιους τριακόσιους Θράκες ἦταν διακόσιοι πενήντα. Καὶ σκότωσαν κι αὐτοί κάπου εἴκοσι Θηβαίους, ἵππεις καὶ πεζούς μαζί, κι ἄλλους ἀπό τά μέρη ἔκειγα *Ψηφιόποιηθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής*

*Καταδίωξη
τῶν Θρακῶν
ἀπό τούς Θη-
βαίους.*

πού είχαν τρέξει νά τούς βοηθήσουν, καθώς κι ἔνα Θηβαϊό Βοιωτάρχη, τό Σκιρφώνδα. "Οσο γιά τούς Μυκαλησίους, ἔξοντώθηκε ἔνα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ. Τέτοια ἦταν τά γεγονότα στή Μυκαλησό, πού ἡ συμφορά της ἦταν ἀξιολύπητη, γιατί σχετικά μέ τό μέγεθός της ἦταν μεγαλύτερη ἀπό κάθε ἄλλη πού συνέβηκε ὅπουδήποτε ὅσο κρατοῦσε αὐτός ὁ πόλεμος.

Ο ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΣΤΗ ΝΑΥΠΑΚΤΟ (κεφ. 31)

31. Τόν ἵδιο καιρό ὁ Δημοσθένης, ἀρμενίζοντας πρός τήν Κέρκυρα ἀφοῦ τελείωσε τό δχύρωμα στή Λακωνική, βρῆκε ἔνα φορτηγό ἀραγμένο στή Φεια τῆς Ἡλείας, πού ἦταν νά μεταφέρει στρατιῶτες ἀπό τήν Κόρινθο στή Σικελία· τό κατάστρεψε, ἄλλα οἱ ἄντρες πού ἦταν μέσα κατόρθωσαν νά ξεφύγουν κι ἀργότερα πῆραν ἄλλο κι ἀρμένισαν πρός τά κεῖ. "Υστερ" ἀπ' αὐτό ἔφτασε ὁ Δημοσθένης στή Ζάκυνθο καί τήν Κεφαλληνία καί παράλιας μερικούς βαριά ἀρματωμένους στρατιῶτες καί μήνυσε νά τούς ἔρθουν ἄλλοι ἀπό τούς Μεσσηνίους στή Ναύπακτο, καί πέρασε στήν ἀπέναντι στεριά τῆς Ἀκαρνανίας στήν Ἀλύζεια καί τό Ἀνακτόριο, πού τό κρατοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι. Κι ἐνῷ ἦταν ἀπισχολημένος μ" αὐτά, ἔρχεται καί τόν ἀνταμώνει ὁ Εὐρυμέδων γυρίζοντας ἀπό τή Σικελία. Αὐτόν τόν είχαν στείλει τόν περασμένο χειμώνα νά πάει τά χρήματα στό στρατό. Τόν πληροφόρησε λοιπόν καί γά δλα τ' ἄλλα, καί πώς είχε μάθει στό ταξίδι ὅτι οἱ Συρακούσιοι είχαν κυριέψει τό Πλημμύριο. "Ηρθε ἐπίσης καί τούς βρῆκε ὁ Κόνων, διοικητής τῆς Ναυπάκτου καί τούς ἀνακοίνωσε πώς τά εἰκοσι πέντε καράβια τῶν Κορινθίων πού τούς παραφύλαγαν ἀπό τήν ἀπέναντι ἀκτή, δέ φαίνονταν ἔτοιμα νά χαλαρώσουν τήν ἐπιφυλακή τους, ἄλλα μᾶλλον νά τήν ἐντείνουν· τούς παρακίνησε λοιπόν ὁ Κόνων νά τοῦ στείλουν καράβια, γιατί κατά τή γνώμη του δέν ἦταν ἄξια τά δεκαοχτώ πού είχε νά τά βγάλουν πέρα σέ ναυμαχία μέ τά εἴκοσι πέντε ἐκείνων. Ὁ Δημοσθένης λοιπόν κι ὁ Εὐρυμέδων διάλεξαν δέκα ἀπό τά πιό καλοτάξιδα καράβια τους καί τά στείλαν στή Ναύπακτο μαζί μέ τόν Κόνωνα νά Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

προστεθοῦν στήν ἐκεῖ δύναμη, ἐνῷ αὐτός κι ὁ Εὐρυμέδων κανόνιζαν ὅλα τὰ ζητήματα γιά τή συγκέντρωση τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος· ὁ Εὐρυμέδων ἀρμένισε στήν Κέρκυρα καὶ πρόσταξε νά τοῦ ἐτοιμάσουν καὶ νά τοῦ ἐπανδρώσουν δεκαπέντε καράβια ἔσδιαλέγοντας ὃ ἴδιος τούς ἄντρες ἀπό τούς στρατιωτικούς καταλόγους, (γιατί ἡταν, τώρα πού γύρισε ἀπό τό ταξίδι του στή Σικελία, συστράτηγος μέ τό Δημοσθένη, ὅπως εἶχε ἐκλεγεῖ στήν Ἀθήνα) ἐνῷ ὁ Δημοσθένης συγκέντρωνε ἀπό τά μέρη τῆς Ἀκαρνανίας σφεντονῆτες καὶ ἀκοντιστές.

Ο ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΚΑΙ Ο ΕΥΡΥΜΕΔΩΝ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ (κεφ. 32 - 33)

32. Τόν ἵδιο καιρό, οἱ πρέσβεις πού εἶχαν φύγει ἀπό τίς Συρακοῦσες, ἀφοῦ κυριεύτηκε τό Πλημμύριο, καὶ εἶχαν πάει στίς διάφορες πολιτεῖς, τίς ἔπεισαν νά συμμαχήσουν μαζί τους, κι ἀφοῦ μάζεψαν στρατό, ἐτοιμάζονταν νά τόν δδηγήσουν στίς Συρακοῦσες· τό μαθε ὁ Νικίας πρίν ξεκινήσουν, καὶ μήνυσε στούς Σικελούς πού κατοικοῦσαν στά περάσματα, καὶ πού ἡταν σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων, τούς Κεντόριπες καὶ τούς Ἀλικαίους καὶ μερικούς ἄλλους, νά μήν ἐπιτρέψουν στούς ἐχθρούς νά περάσουν, ἀλλά νά συγκεντρωθοῦν γιά νά τούς ἐμποδίσουν· γιατί ἀπό ἄλλο δρόμο οὔτε θά δοκίμαζαν νά πᾶνε, ἀφοῦ οἱ Ἀκραγαντίνοι δέν τούς ἔδιναν τήν ἄδεια νά διασχίσουν τό ἔδαφός τους. Ἐνῷ λοιπόν οἱ Σικελιώτες βρίσκονταν κιόλας στό δρόμο, τούς ἔστησαν οἱ Σικελοί ἐνέδρα, ὅπως τούς εἶχαν πυρακαλέσει οἱ Ἀθηναίοι καὶ πέφτοντας ἀπάνω τους ξαφνικά ἐκεῖ πού δέ φυλάγονταν, σκότωσαν κάπου δχτακόσιους, καθώς κι δλους τούς πρέσβεις, ἔξδον ἀπό ἔναν Κορίνθιο· αὐτός κατάφερε νά δδηγήσει δσους γλύτωσαν, πού ἡταν ἀπάνω - κάτω χίλιοι πεντακόσιοι, στίς Συρακοῦσες.

33. Τήν ἵδια σχεδόν ἐβδομάδα ἐφτασαν ἐνισχύσεις ἀπό τήν Καμάρινα, πεντακόσιοι βαριά ἀρματωμένοι στρατιώτες, κι ἀπό τριακόσιοι ἀκοντιστές καὶ σφεντονῆτες· ἔστειλαν βοήθεια καὶ οἱ Γελῶι γιά τό ναυτικό, πέντε καράβια, καὶ τετρακόσιους ἀκοντιστές καὶ διακόσιους ἵππεῖς. Σχεδόν τώρα δλόκληρη ἡ Σικελία (ἐκτός ἀπό τούς Ἀκραγαντίνους πού δέν εἶχαν συμμαψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Βοήθεια Σικελῶν στούς Ἀθηναίους.

‘Η Σικελία ἐγνατίον τόν Ἀθηναίων.

χήσει μέ κανέναν ἀπό τούς δύο) δόλοι οἱ ἄλλοι ὅμως, πού πρωτότερα παρατηροῦσαν μέ ἐπιφύλαξη, συσπειρώθηκαν τώρα μέ τούς Συρακουσίους καὶ τούς βοηθοῦσαν ἐνάντια στούς Ἀθηναίους³³.

Οἱ Συρακούσιοι πάλι, ὅταν ἔπαθαν τή συμφορά στή χώρα τῶν Σικελῶν, συγκρατήθηκαν καὶ δέν πῆγαν κατευθεία νά χτυπήσουν τούς Ἀθηναίους· κι ὁ Δημοσθένης κι ὁ Εὐρυμέδων, πού τούς ἦταν τώρα ἔτοιμος ὁ στρατός, τόσο ἀπό τήν Κέρκυρα δσο κι ἀπό τήν ἀπέναντι στεριά, διέσχισαν τό Ἰόνιο πέλαγος μέ δλόκληρο τό ἐκστρατευτικό σῶμα κι ἔφτασαν στό ἀκρωτήρι τήν Ἰαπυγία· ξεκινώντας ὕστερα ἀπό κεῖ, πῆγαν κι ἄραξαν στά νησιά Χοιράδες³⁴, πού ἀνήκουν στήν Ἰαπυγία· μπάρκαραν κάπου ἑκατόν πενήντα ἱάπυγες ἀκοντιστές τής Μεσσαπίας φυλῆς κι ἀνανέωσαν κάποια παλιά συνθήκη φιλίας μέ τόν Ἀρτα, πού δντας ἀρχηγός τους, τούς προμήθεψε καὶ τούς ἀκοντιστές, κι ὕστερα ἔφυγαν καὶ πῆγαν στό Μεταπόντιο τής Ἰταλίας. Κι ἐπεισαν τούς Μεταποντίους, σύμφωνα μέ τήν παλιά συμμαχία³⁵, νά στείλουν μαζί τους τριακόσιους ἀκοντιστές καὶ δυό πολεμικά· κι ἀφοῦ τά παράλαβαν κι αὐτά, ἀρμένισαν γιαλό γιαλό, ὥσπου ἔφτασαν στούς Θουρίους· ἐκεῖ βρῆκαν πώς είχε τελευταῖα γίνει ἐσωτερική ἐπανάσταση, πού είχε ἀνατρέψει δσους ἐναντιώνονταν στούς Ἀθηναίους³⁶· κι ἐπειδή ἦθελαν, μαζεύοντας δλόκληρο τό στράτευμα ἐπί τόπου, νά ἰδοῦν, κάνοντας ἐπιθεώρηση, ἂν είχε μείνει κανείς πίσω, καθώς καὶ νά πείσουν τούς Θουρίους νά πάρουν μέρος στήν ἐκστρατεία μέ δσο γινόταν περισσότερο ζῆλο, καὶ μιά καὶ τά πράματα είχαν γυρίσει κατά τύχη μέ τό μέρος τους, νά κάνουν τούς Θουρίους νά συνάψουν δλοκληρωτική συμμαχία μέ τούς Ἀθηναίους, νά χουν δηλαδή τούς ἴδιους φίλους καὶ τούς ἴδιους ἐχθρούς³⁷, ἔμεναν ἐκεῖ κι ἔβαλαν μπρός αὐτές τίς ἐνέργειες.

ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΣΤΗ ΝΑΥΠΑΚΤΟ (κεφ. 34)

34. Ἀκριβῶς τήν ἴδια αὐτή ἐποχή, οἱ Πελοποννήσιοι πού βρίσκονταν στά είκοσι πέντε καράβια, πού, γιά νά διευκολύνουν τό πέρασμα τῶν μεταγωγικῶν στή Σικελία, φρουροῦσαν ἀντί-Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κρυ στά καράβια τῶν Ἀθηναίων πού εἶχαν τή βάση τους στή Ναύπακτο, προετοιμάζονταν μέ τό σκοπό νά ναυμαχήσουν, καί ἐπάνδρωσαν κι ἄλλα καράβια, ἔτσι πού νά μήν ἔχουν πολύ λιγότερα ἀπό τά ἀττικά· πῆγαν λοιπόν κι ἄραξαν κοντά στόν Ἐρινεό³⁸ τῆς Ἀχαιας, στή Ρυπική. Κι ἐπειδή τό σχῆμα τοῦ κόλπου δπου ἄραξαν εἰναι σάν μισοφέγγαρο, τό πεζικό πού εἶχε ἔρθει νά τους βοηθήσει, Κορίνθιοι καί σύμμαχοι ἀπό τά γύρω μέρη³⁹, παρατάχθηκαν στίς δυό ἄκρες πού ἔξεχουν πρός τή θάλασσα, ἐνῷ τά καράβια κρατοῦσαν δλο τό μεταξύ διάστημα, κλείνοντας ἔτσι τόν κόλπο· καί διοικητής τοῦ στόλου ἦταν δ Πολυνάθης ἀπό τήν Κόρινθο. Οι Ἀθηναῖοι τότε, ξεκινώντας ἀπό τή Ναύπακτο μέ τριάντα τρία καράβια (καί στρατηγό τό Δίφιλο) ἀρμένισαν καταπάνω τους. Οι Κορίνθιοι στήν ἀρχή δέν κινήθηκαν, ἐπειτα δμως, δταν ύψωθηκε τό σῆμα καί θεώρησαν πώς εἶχε ἔρθει ἡ κατάλληλη στιγμή, δρμησαν ἐνάντια στούς Ἀθηναίους, κι ἔγινε ναυμαχία. Πολλή ὥρα πολεμούσαν μέ πεῖμα χωρίς νά υποχωρεῖ κανένας τους, κι οι Κορίνθιοι ἔχασαν τρία καράβια· ἀπό τ' ἀθηναϊκά δέ βυθίστηκε, εἰν' ἀλήθεια, κανένα δλότελα, κάπου ἐφτά δμως καταστράφηκαν καί δέν μποροῦσαν ν' ἀρμενίσουν γιατί τά κορινθιακά καράβια τά εἶχαν χτυπήσει στήν πλώρη μέ τά ἔμβολά τους κι ἐσπασαν τά καταστρώματα πού ἔξειχαν πέρα ἀπάνω ἀπό τά κουπιά· γι' αὐτό ἀκριβῶς εἶχαν κάνει οι Κορίνθιοι τήν ἐπένδυση στίς πλώρες τῶν καραβιῶν τους πιό χοντρή. Ἀφοῦ λοιπόν ναυμάχησαν πολλή ὥρα σάν ίσόπαλα, ἔτσι ὥστε δέ καθένας νά μπορεῖ ν' ἀξιώνει πώς νίκησε, μπόρεσαν μολοτούτο οι Ἀθηναῖοι νά πάρουν δλα τά ναυάγια, γιατί δ ἀνεμος τά ἔσπρωχνε πρός τό πέλαιγος, κι ἐπειδή οι Κορίνθιοι δέν ἐπανέλαβαν τήν ἔφοδο· ἔτσι χωρίστηκαν δ ἔνας στόλος ἀπό τόν ἄλλο, καί κανείς δέν κυνήγησε τόν ἀντίπαλο, οὔτε πιάστηκαν αἰχμάλωτοι ἀπό καμιά πλευρά· γιατί ἀπό τή μιά οι Κορίνθιοι καί οι Πελοποννήσιοι, πού εἶχαν ναυμαχήσει κοντά στή στεριά, ἦταν εὔκολο νά σωθοῦν, κι ἀπό τήν ἄλλη κανένα καράβι τῶν Ἀθηναίων δέν εἶχε βουλιάξει. Κι ἀφοῦ ξεμάκρυναν οι Ἀθηναῖοι ἀρμενίζοντας πρός τή Ναύπακτο, ἔστησαν τρόπαιο οι Κορίνθιοι μέ τήν ἐντύπωση πώς νίκησαν, μιά καί εἶχαν καταντήσει ἄμαχα περισσό-

τερα ἐχθρικά καράβια παρά οἱ ἄλλοι δικά τους· νόμιζαν πώς καὶ γί' αὐτό καὶ μόνο τὸ λόγο δέν μποροῦσε νά θεωρηθεῖ πώς νικήθηκαν, γιατί δέ νίκησαν οὔτε κι οἱ ἄλλοι ἔστω κι ἂν δέν εἶχαν αὐτοί νικήσει μέ μεγάλη ὑπεροχή. "Οταν ἔφυγαν ὅμως οἱ Πελοποννήσιοι καὶ διαλύθηκε ὁ στρατός τῆς στεριάς, πῆγαν οἱ Ἀθηναῖοι κι ἔστησαν κι αὐτοί τρόπαιο στήν Ἀχαΐα, ὡς νικητές· τό τρόπαιο στήθηκε κάπου εἴκοσι στάδια ἀπό τόν Ἐρινεό, ὅπου εἶχαν κάνει τή βάση τους οἱ Κορίνθιοι. "Ετσι τελείωσε λοιπόν ἡ ναυμαχία τούτη.

*'Ο Δημοσθέ-
νης καὶ ὁ Εὐ-
ρημέδων στό
Ρῆμα.*

35. Στή Σικελία, ὁ Δημοσθένης κι ὁ Εὐρυμέδων, ὅταν ἐτοιμάστηκαν οἱ Θούριοι νά λάβουν μέρος στήν ἐκστρατεία τους μέ έφτακόσιους βαριά ἀρματωμένους στρατιῶτες καὶ τριακόσιους ἄκοντιστές, πρόσταξαν τά καράβια τους ν' ἀρμενίσουν γιαλό - γιαλό πρός τήν ἐπικράτεια τοῦ Κρότωνα· αὐτοί οἱ ἔδιοι, ἀφοῦ ἔκαναν γενική ἐπιθεώρηση τοῦ πεζικοῦ, τούς δόδηγησαν πρῶτα στόν ποταμό Σύβαρη ἀφοῦ διέσχισαν τό ἔδαφος τῶν Θουρίων. "Οταν ὅμως ἔφτασαν στόν ποταμό Ὑλία, καὶ οἱ Κροτωνιάτες, στέλνοντας πρέσβεις νά τούς προειδοποιήσουν, τούς δήλωσαν πώς δέν εἶχαν καμιά ὅρεξη ν' ἀφήσουν τό στρατό τους νά περάσει μέσ' ἀπό τή χώρα τους, κατέβηκαν οἱ Ἀθηναῖοι πρός τήν παραλία καὶ κατασκήνωσαν κοντά στίς ἐκβολές τοῦ Ὑλία. Καὶ τά καράβια τούς ἀντάμωσαν ἐκεῖ ἀκριβῶς. Τήν ἄλλη μέρα λοιπόν μπάρκαραν ὅλο τό στρατό στά καράβια, κι ἀρμένιζαν κοντά στήν παραλία, πιάνοντας στίς διάφορες πολιτεῖες, ἔξον ἀπό τούς Λοκρούς, ὡς πού ἔφτασαν στήν Πέτρα, τής χώρας τῶν Ρηγίνων.

ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΣΤΙΣ ΣΥΡΑΚΟΥΣΕΣ (κεφ. 36 - 41)

*Προσαρμογή
τῶν πλοίων.*

36. Οἱ Συρακούσιοι στό μεταξύ, μαθαίνοντας πώς ἔρχονταν αὐτοί καταπάνω τους μέ τά καράβια, ἥθελαν νά κάνουν καινούργια ἔξοδο νά ναυμαχήσουν καὶ νά τούς χτυπήσουν συγχρόνως καὶ μέ τήν ὑπόλοιπη στρατιωτική τους δύναμη, τό πεζικό, πού εἶχαν συγκροτήσει ἀκριβῶς γι' αὐτό τό σκοπό, θέλοντας νά προφτάσουν νά τό κάνουν πρίν ἔρθουν οἱ ἐνισχύσεις. Καὶ εἶχαν ἐτοιμάσει τόν ὑπόλοιπο στόλο τους κατά τόν τρόπο πού συμπέ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ραναν ἀπό τήν προηγούμενη ναυμαχία πώς θά τούς ἔδινε τήν ὑπεροχή· εἶχαν κοντήνει τίς πλῷρες τῶν καραβιῶν τους, κανοντάς τα πιό γερά καὶ εἶχαν προσθέσει πάνω στίς πλῷρες χοντρές ἐπενδύσεις ἀπό ξύλο κι ἀπό πάνω τίς εἶχαν στερεώσει μέχεκάρσια δοκάρια πού τίς συνέδεναν μέ τά τοιχώματα τῶν καραβιῶν ἔξω καὶ μέσα· τά στηρίγματα εἶχαν μάκρος ὡς ἔξι πῆχες· μέ τόν ἴδιο τρόπο εἶχαν κι οἱ Κορίνθιοι ἐπισκευάσει τίς πλῷρες τους ὅταν ναυμάχησαν μέ τ' ἀθηναϊκά καράβια τά λιμενισμένα στή Ναύπακτο. Γιατί θεώρησαν οἱ Συρακούσιοι πώς πολεμώντας μέ τ' ἀθηναϊκά καράβια, πού δέν ἦταν ναυπηγημένα κατά τόν ἴδιο τρόπο, ἀλλά εἶχαν πλῷρες στενές κι ἀδύναμες γιατί δέν πολεμοῦσαν πλώρη μέ πλώρη, ἀλλά χρησιμοποιοῦσαν τά ἔμβολά τους ἀρμενίζοντας γύρω στά ἐχθρικά καράβια γιά νά τά χτυπήσουν στά πλάγια, θεώρησαν λοιπόν πώς ἔτσι θά ὑπερισχύσουν καὶ πώς ἡ ναυμαχία μέσα στό μεγάλο λιμάνι, πού θά γινόταν σέ χῶρο σχετικά περιορισμένο μέ πολλά καράβια μαζί, θά τούς ἔβγαινε σέ καλό· γιατί ἄν χρησιμοποιοῦσαν τά ἔμβολά τους ἀπέναντι στίς πλῷρες τῶν ἀντιπάλων, θά χτυποῦσαν μέ στέρεα καὶ χοντρά μέρη σκάφη κούφια καὶ ἀδύναμα. Κι οἱ Ἀθηναῖοι δέ θά μποροῦσαν, στό στενό χῶρο, ν' ἀρμενίζουν γύρω στά δικά τους καράβια γιά νά τούς χτυπήσουν ἀπό τά πλάγια, οὕτε νά ὄρμοῦν ἀνάμεσα σέ δυό καράβια σπάζοντας τά κουπιά τους· καὶ σ' αὐτά τά δυό σημεῖα τῆς ναυτικῆς τους τέχνης στηρίζονταν τό περισσότερο οἱ Ἀθηναῖοι· καὶ οἱ Συρακούσιοι θά τούς ἐμπόδιζαν δόσι μποροῦσαν νά τά χρησιμοποιήσουν, ἀπό τή μιά κοιτάζοντας νά μήν ἀφήνουν ἀρκετό χῶρο γιά νά περνοῦν ἀνάμεσα σέ δυό καράβια, κι ἀπό τήν ἄλλη δ στενός χῶρος δέ θά τούς ἄφηνε ν' ἀρμενίζουν γύρω στά καράβια τους· καὶ θά χρησιμοποιοῦσαν αὐτοί οἱ ἴδιοι σέ μεγάλη κλίμακα ἐκεῖνο πού φαινόταν ἄλλοτε ἀδεξιότητα τῶν πλοίαρχων, δηλαδή τή σύγκρουση πλώρη μέ πλώρη· γιατί ἀπ' αὐτή ἀκριβῶς θ' ἀναπλήρωναν περισσότερο τήν ἔλλειψη πείρας, ἀφοῦ δέ θά ἦταν δυνατό στούς Ἀθηναίους νά κάνουν πίσω ὅταν στριμώχνονταν, καὶ νά ὑποχωρήσουν πουθενά ἄλλοι παρά στή στεριά, κι αὐτό ἀκόμα ἀπό μικρή ἀπόσταση καὶ σέ λίγο τόπο, ἀκριβῶς στό δικό τους στρατόπεδο· δόσι γιά τό ὑπόδιοπο λιμάνι, θά τό δρίζαν αὐτοί.

Κι ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι θά ὑποχωροῦσαν ὅλοι μαζί στὸ ἴδιο στενό μέρος, ἃν χτυπιοῦνταν πουθενά πιό βίαια, ἀπό μικρή ἀπόσταση καὶ στριμωγμένοι ὅλοι μαζί στὸν ἴδιο τόπο, θά ἐπεφταν ὁ ἔνας πάνω στὸν ἄλλο καὶ θά γινόταν μεγάλη ἀναταραχὴ (κι αὐτὸς ζημίωσε τοὺς Ἀθηναίους περισσότερο ἀπό καθετὶ ἄλλο, πού δέν εἶχαν τὸ ἐλεύθερο νά ὑποχωροῦν σ' ὅποιαδήποτε μεριά τοῦ μεγάλου λιμανιοῦ, ὅπως μποροῦσαν νά τὸ κάνουν οἱ Συρακούσιοι)· ἀπό τὴν ἄλλη μεριά δέ θά μποροῦσαν ν' ἀμρενίσουν γύρω στὰ ἐχθρικά καράβια γιά νά βγοῦν στ' ἀνοιχτά ἐφόσον οἱ Συρακούσιοι εἶχαν τὴ δυνατότητα νά ἐπιτεθοῦν ἀπό τὴν ἀνοιχτή θάλασσα καὶ νά ὑποχωρήσουν στ' ἀνοιχτά, μιά καὶ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν πιά χάσει τὸ Πλημμύριο, πού τοὺς ἤταν τώρα ἐχθρικό καὶ ή εἰσοδος τοῦ λιμανιοῦ δέν ἤταν μεγάλη.

Ἐπίθεση τῶν
Συρακουσίων.

37. Τέτοια λοιπόν στοχάζονταν οἱ Συρακούσιοι ἀναφορικά μέ τὴν τέχνη καὶ τῇ δύναμῃ τοὺς· κι εἶχαν συγχρόνως πάρει περισσότερο θάρρος ἀπό τὴν προηγούμενη ναυμαχία, καὶ γι' αὐτό ἐπιτέθηκαν στοὺς Ἀθηναίους μέ τὸ στρατό καὶ τὰ καράβια μαζί. Τό πεζικό τό εἶχε βγάλει λίγο πρωτύτερα ὁ Γύλιππος ἔξω ἀπό τὴν πολιτεία καὶ φέρει κοντά στὸ τείχος τῶν Ἀθηναίων, στὴν πλευρά πού ἔβλεπε πρός τὰ ἐκεῖ· κι ἀπό τὸ Ὁλυμπιεῖο ὅλοι ὅσοι ἤταν ἐκεῖ, οἱ βαριά ἀρματωμένοι καὶ οἱ ἵππεῖς καὶ οἱ βοηθητικοί μέ τὴν ἐλαφριά ἀρματωσιά πῆγαν νά χτυπήσουν τὸ τείχος ἀπό τὴν ἄλλη μεριά. Ἀμέσως κατόπιν ἀρμένισαν γιά τὴν ἐπίθεση τὰ καράβια τῶν Συρακουσίων καὶ τῶν συμμάχων τοὺς. Οἱ Ἀθηναῖοι πάλι, ἐνῷ στὴν ἀρχή νόμισαν πώς οἱ ἐχθροί θά καναν δοκιμαστική ἐπίθεση μόνο μέ τὸ πεζικό, ὅταν ἔξαφνα εἶδαν καὶ τὰ καράβια νά ῥχονται καταπάνω τοὺς, ἐπεσαν σέ ταραχή: ἄλλοι ἔτρεχαν πάνω στὰ τείχη, κι ἄλλοι βγῆκαν μπροστά στὰ τείχη καὶ παρατάχτηκαν γιά ν' ἀποκρούσουν τὸν ἐχθρό πού πλησίαζε, κι ἄλλοι τέλος πῆγαν ν' ἀποκρούσουν ἐκείνους πού πλησίαζαν γρήγορα ἀπό τὸ Ὁλυμπιεῖο καὶ πού ἤταν πολλοί ἵππεῖς καὶ στρατιῶτες μέ ἀκόντια· ἄλλοι πάλι ἔτρεχαν πρός τὰ καράβια ἢ ἔτρεχαν νά ὑπερασπίσουν τὴν παραλία. Ὅταν ἐπάνδρωσαν τὰ καράβια, ἀνοιχτηκαν ἐνάντια στὸν ἐχθρό, ἔβδομήντα πέντε καράβια. Οἱ Συρακούσιοι εἶχαν ώς δύδόντα.

38. Κατά τό μεγαλύτερο διάστημα τῆς ἡμέρας, δοκίμαζαν ὁ ἔνας τῇ δύναμῃ τοῦ ἄλλου, ρίχνοντας τά καράβια τους στὴν ἐπίθεση ἥ ύποχωρώντας· κι ἀφοῦ κανείς ἀπό τοὺς δύο δέν κατάφερε νά κερδίσει κανένα πλεονέχτημα πού ν' ἀξίζει νά τό ἀναφέρομε, ἔξον πού βούλιαζαν οἱ Συρακούσιοι ἔνα ἥ δυό ἀθηναϊκά καράβια, χωρίστηκαν διακόπτοντας τή συμπλοκή· καί τήν ἴδια ὥρα ἔξεμάκραινε κι ἀπό τά τείχη ὁ πεζός στρατός τῶν Συρακουσίων.

Τήν ἄλλη μέρα οἱ Συρακούσιοι δέν κινήθηκαν καί δέν ἔδωσαν κανένα σημάδι τί λογῆς ἐπιχείρηση είχαν σκοπό νά κάνουν· ὁ Νικίας ὅμως, βλέποντας πώς είχαν βγεῖ ἵσοπαλοι στή ναυμαχία καί προσδοκώντας πώς θά ἔκαναν οἱ ἐχθροὶ καινούργια ἐπίθεση, ἔβαλε τούς πλοιάρχους νά διατάξουν νά ἐπισκευάσουν ὅσα καράβια τυχόν είχαν πάθει ζημιές· ἐπίσης παρέταξε φορτηγά πλοῖα μπροστά ἀπό τούς πασσάλους πού είχαν μπήξει καί πού τούς χρησίμευαν ἀντί γιά κλειστό λιμάνι. Κι ἔβαλε τά φορτηγά ν' ἀράξουν σέ ἀπόσταση ἔξήντα - ἐβδομήντα μέτρων τό ἔνα ἀπό τ' ἄλλο, ἔτσι ὥστε, ἀν βρισκόταν κανένα καράβι σέ δύσκολη θέση νά ἔχει ἀσφαλισμένο καταφύγιο καί νά μπορεῖ νά ξαναβγεῖ στ' ἀνοιχτά ὅποτε ἥθελε. Καί πέρασαν οἱ Ἀθηναῖοι δῆλη τήν ἡμέρα, ὥσπου νύχτωσε, κάνοντας αὐτές τίς ἔτοιμασίες.

39. Τήν παράλληλη μέρα ἔβαλαν μπρός οἱ Συρακούσιοι τήν ἴδια ἐπίθεση, ὅπως καί τήν περασμένη φορά, μόνο πιό νωρίς τό πρωί, καί συγκρούστηκαν μέ τούς Ἀθηναίους πάλι μέ τό στρατό καί τό ναυτικό. Καί παρατάζοντας τά καράβια ἐνάντια στούς Ἀθηναίους, πέρασαν πάλι μεγάλο μέρος τῆς ἡμέρας δοκιμάζοντας ὁ ἔνας τῇ δύναμῃ τοῦ ἄλλου· ὥσπου ό Ἀρίστων, ό γιός τοῦ Πυρρίχου, ἀπό τήν Κόρινθο, ό καλύτερος πλοιάρχος ἀπ' ὅσους πολεμοῦσαν μέ τούς Συρακουσίους, ἔπεισε τούς συγκυβερνήτες του στό ναυτικό, νά στείλουν μήνυμα στούς ὑπεύθυνους γιά τίς ἐπιχειρήσεις μέσα στήν πολιτεία, νά διατάξουν νά μεταφερθεῖ ὅσο γίνεται γρηγορότερα ἥ ἀγορά δῆλων τῶν εἰδῶν στήν ἄκρη τοῦ γιαλοῦ· κι ὅσα φαγώσιμα ἔχει ὁ καθένας νά τά πάει ὅλα ἐκεῖ καί νά τούς ἀναγκάσουν νά τά πουλήσουν· μ' αὐτόν τόν τρόπο βγάζοντας τούς ναῦτες ἔξω δίπλα στά κα-

Διακοπή τῆς συμπλοκῆς.

Tέχνασμα τοῦ Ἀρίστωνα.

ράβια νά τούς ἀφήσουν νά δειπνήσουν ἀμέσως ἐκεῖ - δά, καὶ σέ λίγη ὥρα μέσα, πάλι τήν ἵδια μέρα, νά ξαναμπαρκάρουν καὶ νά ἐπιτεθοῦν καὶ πάλι στούς Ἀθηναίους, πού δέ θά τό περίμεναν⁴⁰.

*Ἐπίθεση τῶν
Συρακουσίων.
Σύγχρονη.*

40. Πείστηκαν λοιπόν οἱ Συρακούσιοι συμπλοίαρχοι τοῦ Ἀρίστωνα κι ἔστειλαν τό μήνυμα· ἔτσι ἐτοιμάστηκε ἡ ἀγορά, κι οἱ Συρακούσιοι γύρισαν τά μπρός πίσω κι ἀρμένισαν πρός τήν πολιτεία, κι ἀποβιβάστηκαν καὶ γευμάτισαν ἐκεῖ πού ἤταν· οἱ Ἀθηναίοι πάλι, νομίζοντας πώς αὐτοί γύριζαν πίσω μέ τήν ἐντύπωση πώς εἶχαν νικηθεῖ ἀπ' αὐτούς, δηλαδή τούς Ἀθηναίους, βγῆκαν κι αὐτοί μέ τήν ἡσυχία τους ἀπό τά καράβια κι ἄρχισαν νά φροντίζουν τόσο γιά τίς ἄλλες δουλειές τους, δσο καὶ γιά τήν ἐτοιμασία τοῦ φαγητοῦ, μέ τήν ἰδέα πώς τουλάχιστο γιά τήν ἡμέρα ἐκείνη δέν μποροῦσε πιά νά γίνει ναυμαχία. Ξαφνικά δμως, μπαρκάροντας οἱ Συρακούσιοι, ἀρμένισαν καὶ πάλι καταπάνω τους· μπῆκαν κι οἱ Ἀθηναίοι στά καράβια μέ πολλή φασαρία καὶ ἀκατάστατα, καὶ χωρίς νά χουν φάει οἱ περισσότεροι, καὶ μέ μεγάλη δυσκολία ξεκόλλησαν ἀπό τή στεριά καὶ βγῆκαν στό πέλαγο. Καὶ γιά λίγη ὥρα κρατήθηκαν μακρυά ὁ ἔνας ἀπό τόν ἄλλον, καὶ φυλάγονταν νά μήν κινδυνέψουν· ὕστερα δμως θεώρησαν οἱ Ἀθηναίοι πώς εἶναι κρίμα νά ταλαιπωροῦνται ἀπό τήν ἵδια τους ἀναβλητικότητα, καὶ νά ἔχαντληθοῦν ἀπό τήν κούραση καὶ πώς καλύτερο θά ἤταν νά ὀρμήσουν δσο πιό γρήγορα γινόταν στή συμπλοκή⁴¹ καὶ δόθηκε τό πρόσταγμα⁴², κι ἀρμενίζοντας πρός τόν ἔχθρό, συγκρούστηκαν. Οἱ Συρακούσιοι δέ λύγισαν μέ τήν ἐπίθεση, ἀλλά κράτησαν τίς θέσεις τους, καὶ χρησιμοποιώντας τήν ταχική τῆς σύγκρουσης πλώρη μέ πλώρη, δπως τό σκόπευαν ἀπό καιρό δταν μεταρρύθμισαν τήν κατασκευή τῶν καραβιῶν τους, ἄρχισαν νά σπάζουν μέ τά ἔμβολα μεγάλο μέρος τῶν καταστρωμάτων τῶν ἀθηναϊκῶν καραβιῶν, πού ἔξειχαν πέρα ἀπό τίς σειρές τῶν κουπιῶν· καὶ οἱ ἀκοντιστές πού εἶχαν οἱ Συρακούσιοι πάνω στά καταστρώματα ἔριχναν στούς Ἀθηναίους ἀδιάκοπα καὶ τούς προξενοῦσαν μεγάλες ἀπώλειες· ἀκόμα περισσότερο κακό ἔκαναν οἱ βάρκες τῶν Συρακουσίων, πού ἀρμένιζαν γύρω - γύρω στά πολεμικά καὶ χώνονταν κάτω ἀπό Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τά μεγάλα κουπιά τῶν καραβιῶν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ πλέοντας παράλληλα μ' αὐτά, χτυποῦσαν ἀπό κεῖ-κάτω τούς ναῦτες μέ τ' ἀκόντιά τους.

41. Τέλος, πολεμώντας μὲ τοὺς τρόπους αὐτούς καὶ βάζοντας δῆλα τους τά δυνατά νίκησαν οἱ Συρακούσιοι, κι οἱ Ἀθηναῖοι, ὑποχωρώντας κατέφυγαν πίσω ἀπό τήν προφύλαξη τῶν φορτηγῶν τους πλοίων καὶ μπῆκαν στό τεχνητό τους λιμάνι. Τά καράβια τῶν Συρακουσίων τούς κυνήγησαν ὡς τά φορτηγά· ἐκεῖ δῆμως τούς ἐμπόδισαν τά μεγάλα βίντσια πού ὑψώνονταν πάνω ἀπό τά φορτηγά καὶ διασταυρώνονταν πάνω ἀπό τά περάσματα μεταξύ τους καὶ πού είχαν κρεμασμένα στήν ἄκρη τους δελφίνια μολυβένια⁴³. Δυό Συρακούσια καράβια, παρασυρμένα ἀπό τόν ἐνθουσιασμό τῆς νίκης, προσέγγισαν πολύ σ' αὐτά καὶ καταστράφηκαν, τό ἔνα μάλιστα πιάστηκε μαζί μὲ δῆλο του τό πλήρωμα. Οἱ Συρακούσιοι, ἀφοῦ βούλιαζαν ἐφτά καράβια τῶν Ἀθηναίων καὶ χτύπησαν πολλά ἄλλα, πιάνοντας αἰχμάλωτους τούς περισσότερους ἄντρες ἀπό τά πληρώματά τους καὶ σκοτώνοντας ἄλλους, ἔφυγαν ἀπό τόν τόπο τῆς ναυμαχίας· κι ἔστησαν τρόπαια καὶ γιά τίς δυό ναυμαχίες, καὶ είχαν τώρα πιά στέρεη τήν πεποίθηση πώς θά βάλουν στό χέρι καὶ τό ἐχθρικό πεζικό. Ἀρχισαν λοιπόν ἀμέσως νά προετοιμάζονται μέ τό σκοπό νά ἐπιτεθοῦν πάλι καὶ στά δυό.

ΑΦΙΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΥΡΥΜΕΔΟΝΤΑ (κεφ. 42 - 45)

42. Ἐντωμεταξύ φτάνουν ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Εὔρυμέδων φέρνοντας τίς ἐνισχύσεις πού είχαν στείλει οἱ Ἀθηναῖοι, πού συνολικά, μαζί μὲ τά ξένα, ἔκαναν ἐβδομήντα τρία καράβια κι ἀπάνω - κάτω πέντε χιλιάδες βαριά ἀρματωμένους στρατιῶτες τῆς Ἀθήνας καὶ τῶν συμμαχικῶν πόλεων ἐπίσης καὶ πόληιούς ἀκοντιστές καὶ σφεντονῆτες καὶ τοξότες, "Ἐλληνες καὶ ξένους, καὶ ἄρκετά ἄλλα ἐφόδια, πού ἔφταναν γιά δῆλο τό στράτευμα, καθώς καὶ ὀπλισμό. Καί οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοί τους τά ἔχασαν κυριολεχτικά μόλις τά είδαν αὐτά; δέ θά παιρνε λοιπόν ποτέ τέλος ή προσπάθειά τους ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπ' αὐτόν τόν κίνδυνο; Γιατί ἔβλεπαν πώς ή ἐπιχείρηση τῆς

Nίκη τῶν Συρακουσίων.

Ἀπόφαση τοῦ Δημοσθένη γιά ἀμεσή δράση.

Δεκέλειας δέν ἐμπόδισε νά ῥθει ἐνάντιά τους στρατός ισάριθμος καί παρόμοιος στήν κατάρτισή του μέ τό πρῶτο ἐκστρατευτικό σῶμα, καί πώς ή δύναμη τῶν Ἀθηναίων ἐμφανιζόταν πρός δλες τίς κατευθύνσεις μεγάλη. Τό πρῶτο στρατευμα πάλι, πού μόλις είχε συνέρθει κάπως ἀπό τίς συμφορές του, πῆρε τώρα καινούργια δύναμη καί κουράγιο. 'Ο Δημοσθένης λοιπόν, ὅταν ἔφτασε καί είδε πῶς ἦταν ἡ κατάσταση, θεώρησε πώς δέν τοῦ ἐπιτρεπόταν νά χρονοτριβήσει διόλου, οὕτε νά πάθει δ, τι ἔπαθε ὁ Νικίας· (γιατί ὅταν είχε φτάσει στήν ἀρχή ὁ Νικίας, τόν φοβήθηκαν πολύ οἱ ἀντίπαλοι, ἐπειδή δύμως δέν ἔκανε ἐπίθεση στίς Συρακοῦσες, ἀλλά ξεχειμώνιασε στήν Κατάνη, τόν καταφρόνεσαν, καί πρόφθασε νά ῥθει ὁ Γύλιππος μέ στρατό ἀπό τήν Πελοπόννησο, πού δέ θά είχαν κάν στείλει νά ζητήσουν οἱ Συρακούσιοι ἄν τούς είχε χτυπήσει κατευθεία ἐκεῖνος⁴⁴. γιατί ἐνῷ πίστευαν στήν ἀρχή πώς εἶναι ἄξιοι ν' ἀντικρύσουν μόνοι τους τούς Ἀθηναίους, θά είχαν τότε καταλάβει πώς είναι κατώτεροι καί θά βρίσκονταν ἀποκλεισμένοι μέ τό τεῖχος τῶν Ἀθηναίων, ὥστε ἀκόμα κι ἄν ἔστελναν νά ζητήσουν βοήθεια, δέ θά τούς ὠφελοῦσε ὅσο τούς είχε ὠφελήσει τώρα·) καθώς λοιπόν στοχάζονταν αὐτά ὁ Δημοσθένης, καί ἔροντας πώς κι αὐτός ὁ ἴδιος, τήν πρώτη ἐκείνη μέρα ἔσπερνε τό μεγαλύτερο τρόμο στούς ἐχθρούς, ἥθελε νά ἐκμεταλλευτεῖ ὅσο τό δυνατό γρηγορότερα κι ὡς τό ἀκρότατο δριο τή σημερινή ταραχή τοῦ στρατοῦ τους. Καί βλέποντας πώς τό περιτείχισμα τῶν Συρακουσίων, πού μ' αὐτό είχαν ἐμποδίσει τούς Ἀθηναίους νά συμπληρώσουν τήν κύκλωσή τους, ἥταν μονό τεῖχος, καί πώς ἄν γινόταν αὐτός κύριος τῆς ἀνηφοριᾶς πρός τίς Ἐπιπολές, καθώς καί τοῦ στρατόπεδου πού είχαν ἐγκαταστήσει ἐκεῖ - πάνω, θά τό κυρίευε εὔκολα (γιατί δέν μποροῦσε νά κρατηθεῖ ἄν τοῦ γινόταν γερή ἔφοδος) βιαζόταν να ἐπιχειρήσει τήν ἐπίθεση· νόμιζε πώς ὁ τρόπος αὐτός θά 'δινε τέλος στόν πόλεμο κι ἥταν ὁ πιό σύντομος· γιατί εἴτε, ἄν πετύχαινε, θά 'παιρνε τίς Συρακοῦσες, ἡ θά 'φερνε πίσω στήν Ἀθήνα διλόκληρο τό ἐκστρατευτικό σῶμα καί δέ θά φθείρονταν ἄσκοπα οὕτε οἱ Ἀθηναῖοι, πού είχαν πάρει μέρος στήν ἐκστρατεία, οὕτε διλόκληρη ἡ πολιτεία. Πρῶτα λοιπόν, βγαίνη φιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νοντας ἀπό τό στρατόπεδο ἔκαναν ἐπιδρομές οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ρήμαξαν τὴν ὑπαιθρο τῶν Συρακουσῶν γύρω στὸν Ἀναπο ποταμό καὶ μὲ τὸ στρατό καὶ τὰ καράβια τους ἔγιναν κύριοι τοῦ περίγυρου, ὅπως ἦταν στὴν ἀρχῇ (γιατί οὔτε ἀπό τή στεριά οὔτε ἀπό τή θάλασσα δέ βγῆκαν μπροστά νά τούς χτυπήσουν οἱ Συρακούσιοι, ἔξον οἱ ἵππεῖς καὶ οἱ ἀκοντιστές ἀπό τό Ὁλυμπιεῖο).

43. Δεύτερο, ἀποφάσισε ὁ Δημοσθένης νά κάνει μιά δοκιμα- στική ἐπίθεση στό τεῖχος⁴⁵ μέ πολιορκητικές μηχανές. "Οταν δμως τίς πλησίασε στό τεῖχος, ἄρχισαν νά τίς καίνε οἱ ἐχθροί πού ἀμύνονταν ἀπό κεῖ - πάνω, καὶ κάνοντας ἐπίθεση, μέ τόν ὑπόλοιπο στρατό ἀπό πολλές μεριές συγχρόνως, ἀποκρούστη- καν δλοι· τότε πιά σχημάτισε τή γνώμη ὁ Δημοσθένης πώς δέν ἔπρεπε νά χάνουν πιά τόν καιρό τους, ἀλλ' ἀφοῦ ἔπεισε καὶ τό Νικία καὶ τούς ἄλλους ἐπιτελικούς τοῦ στρατοῦ, ἀνέ- λαβαν δλοι τήν ἐπίθεση ἐνάντια στίς ἴδιες τίς Ἐπιπολές. Καί πίστευε βέβαια πώς μέ τό φως τῆς ἡμέρας ἦταν ἀδύνατο νά μήν τούς πάρουν εἰδηση ἐνδ πλησίαζαν κι ἀνέβαιναν· γι' αὐτό παράγγειλε πέντε μερῶν τρόφιμα, καὶ παίρνοντας μαζί του τούς χτίστες καὶ τούς πετροπελεκητές κι δση ἔξαρτυση θά χρειαζόταν νά χουν μαζί τους γιά νά χτίσουν τεῖχος ἀν νική- σουν, αὐτός ὁ ἴδιος, μαζί μέ τόν Εύρυμέδοντα καὶ τόν Μέναν- δρο ἤεκίνησε μέ δλόκληρο τό στρατό⁴⁶ μετά τήν πρώτη νυχτο- φυλακή καὶ προχώρησε πρός τίς Ἐπιπολές· ὁ Νικίας δμως ἀπόμεινε πίσω μέσα στά δχυρωμένα μέρη. Κι δταν βρέθηκαν στίς ὑπώρειες ἀπό τήν πλευρά τοῦ Εύρυηλου, ἀπ' δπου είχε ἀνεβεῖ στήν ἀρχή - ἀρχή καὶ τό προηγούμενο στράτευμα, χωρίς νά τούς πάρουν εἰδηση οἱ Συρακούσιοι, ἀνέβηκαν καὶ κυρίε- ψαν τό δχύρωμα τῶν Συρακουσίων πού ἦταν ἐκεῖ, καὶ σκότω- σαν μερικούς ἀπό τούς φρουρούς· οἱ περισσότεροι τους, δμως, ἔφυγαν κι ἔτρεξαν πρός τά στρατόπεδα· καὶ ὑπῆρχαν τρία στρατόπεδα πάνω στίς Ἐπιπολές, ἔνα τῶν Συρακουσίων, ἔνα τῶν ἄλλων Σικελιωτῶν, κι ἔνα τῶν ἔξω συμμάχων· αὐτοί ἔδω- σαν τήν εἰδηση γιά τήν ἔφοδο, καὶ τό εἶπαν καὶ στούς ἔξακό- σιους Συρακουσίους πού φρουροῦσαν μπροστά - μπροστά στό τμῆμα αὐτό τῶν Ἐπιπολῶν. Αὐτοί ἔτρεξαν εύθυς ν' ἀποκρού-

⁴⁵Ἐπίθεση τῶν
Ἀθηναίων ἐ-
ναντίον τῶν
Ἐπιπολῶν.

σουν τήν ἔφοδο, κι ὁ Δημοσθένης κι οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεσαν ἀπάνω τους, ἐνδικάσανταν παλληκαρίσια, καὶ τοὺς ἀνάγκασαν νά υποχωρήσουν. Κι οἱ Ἀθηναῖοι προχώρησαν ἀμέσως καὶ γρήγορα γιά νά μή χαλαρώσει ἡ δομή τους, νά τελειώσουν τούς σκοπούς πού γι' αὐτούς είχαν ἔρθει· ἄλλοι πάλι ἀπό τήν ἀρχή ὅρμησαν πρός τό ἐγκάρπιο τεῖχος τῶν Συρακουσίων, κι ἐπειδή οἱ φρουροί δέν μπόρεσαν ν' ἀντισταθοῦν στήν ἔφοδό τους, τό κυρίεψαν καὶ γκρέμισαν τούς πύργους. Οἱ Συρακουσίοι τώρα κι οἱ σύμμαχοί τους, κι ὁ Γύλιππος μέ τούς δικούς του, ἔτρεξαν νά ἐνισχύσουν τήν ἄμυνα ἀπό τά μπροστινά ὀχυρώματα· κι ἐπειδή τέτοιο τόλμημα τή νύχτα δέν τό περίμεναν, ρίχτηκαν πάνω στούς Ἀθηναίους κατάπληκτοι καὶ στήν ἀρχή ὑποχωρήσαν μπρός στήν ὅρμή τους· ἄλλα ἐνδικάσαν τώρα πιά οἱ Ἀθηναῖοι προχωροῦσαν μέ σχετική ἀκαταστασία, μέ τήν ίδεα πώς είχαν κιολας νικήσει, καὶ βιάζονταν νά φτάσουν τό γρηγορότερο στά ἐχθρικά τμήματα πού δέν τά είχαν ἀκόμα πολεμήσει, γιά νά μήν μπορέσουν αὐτοί νά στραφοῦν καὶ νά συγκεντρωθοῦν ἐνάντιά τους, ἃν χαλάρωναν τήν ἔφοδό τους, τούς ἀντιστάθηκαν πρῶτοι οἱ Βοιωτοί καὶ κάνοντας ἀντεπίθεση, τούς ἀνάγκασαν νά υποχωρήσουν καὶ νά τραποῦν σέ φυγή.

*Σύγχυση καὶ
ῆπτα τῶν
Ἀθηναίων.*

44. Ἀπό τό σημεῖο αὐτό ἐπεσαν οἱ Ἀθηναῖοι σέ μεγάλη ταραχὴ καὶ ἀμηχανία, τόσο πού δέν ἦταν εὔκολο νά πληροφορηθεῖ κανείς μέ ποιό τρόπο συνέβη τό καθετί ἀπό κανέναν ἀπό τά δύο μέρη. Γιατί μέ τό φῶς τῆς ἡμέρας φαίνονται βέβαια τά πράματα καθαρότερα, ὅμως οὔτε κι ἔτσι δέν τά ἔρεουν ὅλα ὅσοι πήρανε μέρος σέ μιά μάχη, ἐξόν ἐκεῖνοι πού παραβρέθηκαν στό καθένα, κι αὐτοί μόλις καὶ μετά βίας· ἀπό μιά μάχη ὅμως πού ἔγινε τή νύχτα, κι αὐτή ἦταν ἡ μόνη νυχτερινή σύγκρουση μεγάλων στρατοπέδων πού ἔγινε σ' αὐτόν τόν πόλεμο, πῶς θά μποροῦσε κανείς νά τό μάθει καθαρά⁴⁷; Γιατί ἔφεγγε βέβαια τό φεγγάρι μέ λάμψη πολλή, ἔβλεπαν ὅμως ὁ ἔνας τόν ἄλλον, ὅπως είναι φυσικό νά βλέπουν στό φεγγαρόφωτο, νά διακρίνουν δηλαδή τό σχῆμα τοῦ κορμιοῦ ἀπό κάποια ἀπόσταση, ἄλλα νά μήν είναι βέβαιοι πώς ξεχωρίζουν τά χαρακτηριστικά του. Καὶ πολλοί στρατιώτες κι ἀπό τά δύο μέρη στριφογύριζαν

καὶ σπρώχνονταν σ' ἔνα μικρό χῶρο. Κι ἀπό τούς Ἀθηναίους
 ἄλλοι ἦταν πιά νικημένοι, κι ἄλλοι προχωροῦσαν ἀνίκητοι,
 συνεχίζοντας τὴν πρώτη ἐπίθεσή τους. Ἀπό τὴν ἄλλη μεριά
 πολλοί ἀπό τὸν ὑπόλοιπο στρατό μόλις εἶχαν ἀνεβεῖ κι ἄλλοι
 ἀνέβαιναν ἀκόμα νά ἐνωθοῦν μαζί τους, ὥστε δέν ἤξεραν πρός
 ποιό σημεῖο ἔπρεπε νά πᾶνε. Γιατί ἡ μπροστινή παράταξη,
 πού εἶχαν κιόλας στραφεῖ γιά τὰ πίσω, βρίσκονταν σέ μεγάλη
 ἀναταραχή κι ἦταν δύσκολο νά ξεχωρίσει κανείς τὰ παραγγέλ-
 ματα ἀπό τή μεγάλη βοή. Γιατί οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμ-
 μαχοί τους πού νικοῦσαν ἐγκαρδιώνονταν ἀναμεταξύ τους μέ
 δυνατές κραυγές, ἀφοῦ ἦταν ἀδύνατο μέσα στή νύχτα νά δώσουν
 ἄλλα σημάδια, καὶ σύγχρονα συγκρούονταν μέ τούς ἐναντίους
 πού ἔπεφταν ἀπάνω τους. Κι οἱ Ἀθηναῖοι πάλι ἀναζητοῦσαν
 τούς συντρόφους τους κι ἔπαιρναν δλους ὅσοι ἔρχονταν ἀπό
 τὴν ἀντίθετη κατεύθυνση γιά ἐχθρούς, ἔστω κι ἄν ἦταν δικοί
 τους, ἀπό κείνους πού γύριζαν ὑποχωρώντας καὶ ρωτοῦσαν
 δλη τὴν ὥρα τό σύνθημα μιά καὶ δέν δύπηρχε ἄλλος τρόπος
 νά τούς γνωρίσουν· κι ἔτσι δημιουργοῦσαν μεγάλο θόρυβο στίς
 τάξεις τους, ρωτώντας δλοι μαζί τὴν ἴδια στιγμή, κι ἔκαναν τό
 σύνθημα γνωστό στούς ἐχθρούς· ἀλλά τά συνθήματα τῶν ἐχθρῶν
 δέν τά μάθαιναν τόσο πολλοί ἀπ' αὐτούς· γιατί ἐκεῖνοι, ἐπειδή
 νικοῦσαν, ἦταν λιγότερο σκόρπιοι καὶ γνωρίζονταν ἀναμεταξύ
 τους καλύτερα, καὶ γι' αὐτό ἄν ἀντάμωναν τίποτα ἐχθρούς,
 δηνας σέ μειονεκτική θέση, τούς ξέφευγαν δίνοντάς τους τό
 δικό τους σύνθημα, ἄν δμως αὐτοὶ δέν ἔδιναν τό ἐχθρικό σύν-
 θημα, σκοτώνονταν. Τό χειρότερο ἀπ' δλα, καὶ κείνο πού τούς
 κατάστρεψε περισσότερο, ἦταν πώς τραγουδοῦσαν τὸν παιάνα·
 γιατί παρομοίαζαν οἱ παιάνες τῶν δύο πλευρῶν καὶ τούς ἔρι-
 χναν σ' ἀμηχανία. Γιατί οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ Κερκυραῖοι, κι
 δσοι ἄλλοι δηνας Δωριεῖς⁴⁸ πολεμοῦσαν μέ τό μέρος τῶν Ἀθη-
 ναίων, τούς τρόμαζαν δταν τὸν τραγουδοῦσαν, δπως τούς τρό-
 μαζαν κι οἱ ἐχθροί. Μέ τέτοιο τρόπο τέλος, δταν διαλύθηκε
 ἡ τάξη στό μεγαλύτερο μέρος τοῦ στρατοῦ, δ φίλος τρόμαξε
 τό φίλο, κι δ συμπολίτης τό συμπολίτη· κι δχι μόνο αὐτό,
 ἄλλα καὶ πιάνονταν συχνά στά χέρια καὶ μέ δυσκολία χωρί-
 ζονταν τὴν τελευταία στιγμή. Κι ἀπάνω στήν καταδίωξη πολ-

λοί ρίχτηκαν κάτω στούς γκρεμούς καί σκοτώθηκαν, γιατί ἡταν στενό τό μονοπάτι, ἀπ' ὅπου μποροῦσαν νά ξανακατέβουν ἀπό τίς Ἐπιπολές· ἀκόμα κίτραν ὅστις εἶχαν σωθεῖ κατέβηκαν ἀπό ψηλά στόν ἐπίπεδο κάμπο, βρῆκαν, εἶναι ἀλήθεια οἱ περισσότεροι τους καταφύγιο στό στρατόπεδο, ἐκεῖνοι πού ἡταν τῆς πρώτης ἀποστολῆς καί γνώριζαν τόν τόπο καλύτερα, μερικοί ὅμως ἀπ' ὅσους εἶχαν ἔρθει τελευταῖα ἔχασαν τό δρόμο καί τριγύριζαν ἀσκοπα στήν πεδιάδα· αὐτούς ὅταν ξημέρωσε τούς περικύλωναν οἱ ἵππεῖς τῶν Συρακουσίων καί τούς ἐσκότωναν.

Τρόπαια τῶν Συρακουσίων.

45. Τήν ἄλλη μέρα ἔστησαν οἱ Συρακούσιοι δύο τρόπαια, τό ἓνα ἀπάνω στίς Ἐπιπολές, ἐκεῖ ὅπου καταλήγει ὁ ἀνήφορος κι εἶχαν πρωτοφανερωθεῖ οἱ Ἀθηναῖοι, τό ἄλλο στό σημεῖο ὅπου οἱ Βοιωτοί ἔκαναν τήν πρώτη ἀντίσταση, κι οἱ Ἀθηναῖοι πῆραν πίσω τούς νεκρούς τους μέ προσωρινή ἀνακωχή. Εἶχαν σκοτωθεῖ πολλοί, καί ἀπ' αὐτούς τούς ἴδιους κι ἀπό τούς συμμάχους τους. Ἐχασαν, ὅμως, καί ὅπλα ἀκόμα περισσότερα ἀνάλογα μέ τούς σκοτωμένους· γιατί ἐκεῖνοι πού ἀναγκάστηκαν νά πηδήσουν κάτω στό γκρεμό, πηδοῦσαν χωρίς τ' ἄρματα τους, κι ἄλλοι χάθηκαν κι ἄλλοι σώθηκαν.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑ ΤΗ ΜΑΧΗ (κεφ. 46 - 50)

**Αναπτέρωση τοῦ ἥμεροῦ τῶν Συρακουσίων.*

46. "Υστερ' ἀπ' αὐτό, οἱ Συρακούσιοι, βέβαια, ξαναπῆραν καινούργια δύναμη, ὅπως καί τήν περασμένη φορά, καθώς ἡταν φυσικό ἀπό τήν καλοτυχιά πού δέν τήν περίμεναν, κι ἔστειλαν στόν Ἀκράγαντα, πού βρισκόταν σ' ἐμφύλιο πόλεμο, τό Σικανό⁴⁹ γιά νά φέρει τήν πολιτεία μέ τό μέρος τους, ἃν μπορέσει· ὁ Γύλιππος ἀπό τήν ἄλλη μεριά ἔφυγε πάλι γιά τό ἐσωτερικό τῆς Σικελίας γιά νά φέρει κι ἄλλο στρατό, ἐλπίζοντας πώς θά μποροῦσε νά κυριέψει καί τά τείχη τῶν Ἀθηναίων μέ τή δύναμή του, μιά καί εἶχε ἔξελιχτεῖ ἡ μάχη στίς Ἐπιπολές ὅπως τήν περιγράψαμε.

Πρόταση τοῦ Δημοσθένη γιά ἄμεση ἀποχώρηση.

47. Στό μεταξύ οἱ στρατηγοί τῶν Ἀθηναίων ἔκαναν ἀπανωτές συσκέψεις συζητώντας τή συμφορά πού τούς εἶχε βρεῖ καί τή γενική κατάθλιψη πού εἶχε πιάσει τό στρατό. Γιατί ἔβλεπαν Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀπό τή μιά πώς δέν πετύχαιναν οί στρατιωτικές τους ἐπιχειρήσεις καὶ πώς οί στρατιώτες στενοχωριοῦνταν πού ἔξακολουθούσαν νά μένουν ἐκεῖ· γιατί βασανίζονταν κι ἀπό τίς ἀρρώστιες, γιά δυό αἰτίες, γιατί ἡταν ἡ ἐποχή τοῦ χρόνου⁵⁰ πού ἀρρωσταίνουν περισσότερο οί ἄνθρωποι, κι ἔξον ἀπ' αὐτό, ὁ τόπος ὅπου είχαν στρατοπεδεύσει ἡταν γεμάτος βάλτους καὶ ἀνθυγιεινός. Γιά ὅλ' αὐτά ὁ Δημοσθένης θεωροῦσε πώς δέν ἔπρεπε νά μείνουν ἄλλο, ἄλλα σύμφωνα μέ τή γνώμη πού είχε σχηματίσει ὅταν νικήθηκαν στίς Ἐπιπολές, ἐπέμενε πώς ἔπρεπε νά φύγουν καὶ νά μή χάνουν πιά καιρό, ὅσο ἡταν ἀκόμα δυνατό νά διασχίσουν τό πέλαγος καὶ βρισκόταν ὁ στρατός σέ πλεονεχτική θέση, τουλάχιστο ὅσον ἀφορᾶ τά καράβια πού είχαν φτάσει τελευταῖα⁵¹ κι ἔλεγε πώς καὶ γιά τήν πολιτεία θά ἡταν πιό χρήσιμο νά πολεμήσουν τώρα ἐκείνους πού είχαν στήσει δχυρώματα στόν τόπο τους⁵² παρά τούς Συρακουσίους, πού δέν ἡταν πιά εύκολο νά ύποτάξουν· καὶ πώς ἡταν παράλογο, ἔξακολουθώντας τήν πολιορκία, νά ξοδεύουν μεγάλα χρηματικά ποσά ἄσκοπα.

48. Ὁ Δημοσθένης λοιπόν αὐτά ἔκρινε καὶ εἶπε· ὁ Νικίας νόμιζε βέβαια κι αὐτός ὁ ἴδιος πώς ἡ κατάστασή τους ἡταν ἄθλια, δέν ἥθελε, ὅμως, ρητά νά δείξει μέ τά λόγια του τήν ἀδυναμία τους, οὕτε ψηφίζοντας φανερά στή συνέλευση τῶν ἀξιωματικῶν πώς ἔπρεπε νά ύποχωρήσουν, νά τό κάταστήσει δυνατό νά μηνυθεῖ τοῦτο στούς ἐχθρούς· γιατί ἂν τό 'καναν αὐτό, θά ἡταν πολύ πιό δύσκολο νά ξεφύγουν τήν προσοχή τους ὅποτε ἥθελαν ν'⁵³ ἀποπλεύσουν. Ἀκόμα, ἡ γενική κατάσταση τῶν ἐχθρῶν, κρίνοντας ἀπ' ὅσο μάθαινε ἀπό τή μεριά τους περισσότερο παρά οί ἄλλοι, ἔδινε κάποιες ἐλπίδες πώς θά χειροτέρευε περισσότερο ἀπό τή δική τους, ἂν ύπομεναν οί Ἀθηναίοι κι ἔξακολουθοῦσαν νά μένουν στρατοπεδεύμενοι κοντά στήν πολιτεία τους· γιατί θά τούς ταλαιπωροῦσαν ὥσπου νά ἔξαντλησούν ἀπό τήν ἔλλειψη ἐφοδίων, καὶ γι' ἄλλους λόγους, καὶ γιατί ἔξουσίαζαν ἀκόμα τή θάλασσα περισσότερο παρά πρωτύτερα μέ τά καράβια πού είχαν. Γιατί ἐπίσης ύπῆρχε καὶ μέσα στίς Συρακούσες μιά μερίδα πού ἥθελε νά παραδώσει τόν πολιτικό ἔλεγχο στούς Ἀθηναίους καὶ πού τοῦ

⁵³ Αντιρρήσεις
τοῦ Νικία.

έστελναν κάθε τόσο μηνύματα λέγοντάς του νά μήν ξεσηκωθοῦν νά φύγουν. Ξέροντάς τα αὐτά, και μόλι πού ταλαντευόταν ἀκόμα ἀνάμεσα στίς δυό πιθανότητες και τά ζύγιαζε στό νοῦ του χωρίς ν' ἀποφασίζει, στό λόγο του δημοσίου τότε εἰπε πώς δέ σκοπεύει νά ὁδηγήσει τό στράτευμα πίσω στήν Ἀθήνα. Γιατί ηξερε καλά πώς οἱ Ἀθηναῖοι δέ θά τό δέχονταν αὐτό ἀπό μέρους τῶν στρατηγῶν, νά σηκωθοῦν νά φύγουν χωρίς νά τό ψηφίσει δι λαός τῆς Ἀθήνας. Δέν επέροκειτο δηλαδή νά ψηφίσουν οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι γιά τήν τύχη τους, ἄνθρωποι πού θά βλεπαν τήν πραγματική κατάσταση δπως αὐτοί, και πού δέ θ' ἀποφάσιζαν κάν ἀκούγοντάς την ἀπό κριτικές ἄλλων ἄλλα θά πείθονταν ἀπό δποιεσδήποτε συκοφαντίες πού θά πρόβαλλε κάποιος ἐπιδέξιος δημιλητής. Κι ἀπό τούς στρατιώτες πού ήταν στήν ἐκστρατεία, εἰπε, πολλοί, και ἵσως οἱ περισσότεροι, ἐνῷ τώρα φώναζαν και παραπονιοῦνταν πώς βρίσκονταν σέ φοβερή θέση, ἄμα ἔφταναν στήν Ἀθήνα, θά διαμαρτύρονταν, λέγοντας, πώς οἱ στρατηγοί ἔφυγαν ἀπό τή Σικελία προδοτικά, γιατί δωροδοκήθηκαν. Αὐτός τουλάχιστο δέν είχε καμιά δρεξη, ξέροντας τό φυσικό τῶν Ἀθηναίων, νά χάσει τή ζωή του καταδικασμένος ἀπ' αὐτούς μέ ἀτιμωτική κατηγορία, και ἄδικα⁵³ προτιμοῦσε χίλιες φορές, ἀν ήταν νά χαθεῖ, νά τό πάθει ἀπό τούς ἐχθρούς, πολεμώντας ώς στρατιώτης. Πρόσθετε δημοσί πάλι πώς ή κατάσταση τῶν Συρακουσίων ήταν χειρότερη ἀπό τή δική τους· γιατί και χρήματα πολλά ἔσοδεύανε συντηρώντας ξένους μισθοφόρους και ἵσχυρά δχυρώματα σέ διάφορα μέρη τῆς χώρας· ἔξον ἀπ' αὐτό, τρέφοντας πληρώματα μεγάλου στόλου ἔνα χρόνο τώρα κι ἔξακολουθώντας νά τόν κρατοῦντε σ' ἐτοιμότητα μάχης, είχαν ἐλλείψεις σέ πολλά, και σ' ἄλλα θά στενοχωρεθοῦν ἀκόμα περισσότερο· είχαν δηλαδή κιόλας ἔσοδέψει δυό χιλιάδες τάλαντα και χρωστοῦσαν ἀκόμα κι ἄλλα· κι ἀν πέσουν σ' διτιδήποτε κάτω ἀπό τή σημερινή τους κατάρτιση, ἐπειδή δέ θά μποροῦν νά ἔξακολουθοῦν νά πληρώνουν τό σιτηρέσιο, θά φθαροῦν οἱ δυνάμεις τους, πού ἀποτελοῦνται ἀπό μισθοφόρους, και δέν πολεμοῦν ἀπό ἀνάγκη, δπως οἱ δικοί τους. Πρέπει λοιπόν, εἰπε, νά τόν ἔξαντλήσομε ἔξακολουθώντας τήν πολιορκία,

καί νά μή φύγομε νικημένοι ἀπό τήν ἔλλειψη χρημάτων, γιατί εῖμαστε δυνατότεροι τους σ' αὐτό.

49. Μέ τέτοια ἐπιχειρήματα στήριξε ὁ Νικίας τὸν ἴσχυρισμό του γιατί γνώριζε τὰ οἰκονομικά τους, πού ἦταν σέ δύσκολη θέση, καὶ ἡξερε πώς ὑπῆρχε ἐκεῖ μιά μερίδα πού ἥθελε νά παραδώσει τὸν πολιτικό ἔλεγχο στοὺς Ἀθηναίους, καὶ τοῦ ἔστελναν μηνύματα νά μή σηκωθοῦν νά φύγουν. Ἐπίσης στήριξε τὸν ἴσχυρισμό του, δπως καὶ πρωτύτερα τουλάχιστο στά καράβια, ἐστω κι ἄν εἶχαν νικηθεῖ στή στεριά. Ὁ Δημοσθένης ὅμως δέν παραδεχόταν μέ κανέναν τρόπο νά συνεχίσουν τήν πολιορκία· ἄν ἦταν λοιπόν ἀνάγκη νά μήν ἀποτραβήξουν τό στρατό γιά πίσω, ἀλλά νά τὸν ταλαιπωροῦν μένοντας αὐτοῦ, τότε, εἶπε, πρέπει νά τὸ κάνουν μεταφέροντάς τους εἴτε στή Θάψο, εἴτε στήν Κατάνη· ἀπό κεῖ, κάνοντας ἐπιθέσεις σέ πολλές περιοχές τοῦ τόπου, θά συντηροῦνται ἀρπάζοντας προμήθειες ἀπό τοὺς ἐχθρούς καὶ ζημιώνοντάς τους συγχρόνως καὶ θά ναυμαχοῦνταν μέ τὰ καράβια στήν ἀνοιχτή θάλασσα κι δχι σέ στενό χῶρο· πράμα πού ἦταν εύνοϊκό γιά τοὺς ἀντιπάλους ἀλλά δπου θά εἶχαν εὑρυχωρία κι ἡ πείρα τους θά τοὺς σταθεῖ χρήσιμη, κι δπου καὶ νά ὑποχωρήσουν μποροῦν καὶ ν' ἀρμενίσουν γύρω στά ἐχθρικά καράβια ὅχι ξεκινώντας ἀπό μικρή καὶ αὐστηρά περιορισμένη ἀπόσταση, κι ἐπιστρέφοντας σέ τέτοιας λογῆς βάση. Καὶ μ' ἔνα λόγο, ὑποστήριξε πώς δέν τό ἐγκρίνει μέ κανέναν τρόπο νά μένουν πιά στό ἰδιο ἐκεῖνο μέρος, ἀλλά πώς πρέπει νά σηκωθοῦν νά φύγουν ἀπό κεῖ δσο γίνεται γρηγορότερα καὶ νά μήν ἀργοποροῦν πιά. Κι δ Ἔρυμέδων συμφώνησε μαζί του γιά δλ' αὐτά· ἐπειδή ὅμως ἔξακολουθοῦσε νά 'χει ἀντιρρήσεις ὁ Νικίας, ἔπιασε τοὺς ἀξιωματικούς τέτοιος δισταγμός καὶ διάθεση ν' ἀναβάλουν τήν ἀπόφαση, καὶ συγχρόνως μιά ὑποψία μήπως δ ὁ Νικίας ἐπιμένει μέ τόση πεποίθηση ἐπειδή ξέρει κάτι περισσότερο ἀπ' ὅσα εἶπε. "Ετσι λοιπόν ἀργοπόρησαν οἱ Ἀθηναῖοι, κι ἔχασαν καιρό, κι ἔξακολούθησαν νά μένουν ἐκεῖ πού ἦταν⁵⁴.

50. Στό μεταξύ ξαναγύρισαν στίς Συρακοῦσες ὁ Γύλιππος κι ὁ Σικανός· δ Σικανός εἶχε χάσει τὸν Ἀκράγαντα (γιατί ἐνδιβρισκόταν ἀκόμα στή Γέλα, τό ἐπαναστατικό κόμμα πού ἔκλινε

Πρόταση τοῦ
Δημοσθένη νά
μετακυρήσει
ό στρατός.

⁵⁴ Εκλειψη τῆς σελήνης.

μέ τό μέρος τῶν Συρακουσίων εἶχε πέσει ἀπό τήν ἔξουσία· δό Γύλιππος ὅμως ἤρθε φέρνοντας μαζί του ἄλλο μεγάλο στρατό, τόσο ἀπό τή Σικελία, δσο καὶ Πελοποννήσιους στρατιώτες πού εἶχαν ξεκινήσει τήν ἄνοιξη μέ τά μεταγωγικά, καὶ πού εἶχαν τώρα φτάσει ἀπό τή Λιβύη κι ἀράξει στό Σελινούντα. Γιατί τούς εἶχε παρασύρει ἡ θαλασσοταραχή ὡς τή Λιβύη, κι ἀπό κεῖ, ἀφοῦ τούς ἔδωσαν οἱ Κυρηναῖοι δυό δικά τους πολεμικά καὶ πιλότους γιά τό ταξίδι, καὶ καθώς περνοῦσαν ἀρμενίζοντας κοντά στήν ἀκτή ἀπό τούς Εὐεσπερίτες⁵⁵, πού τούς πολιορκοῦσαν οἱ Λίβυες, συμμάχησαν μαζί τους καὶ νίκησαν τούς Λίβυες· ἀπό κεῖ ἔξακολούθησαν ν' ἀρμενίζουν παράλληλα μέ τήν ἀκτή, ὡσπου ἔφτασαν στή Νέα Πόλη, ἐμπορικό λιμάνι τῶν Καρχηδονίων, ἀπ' ὅπου ἡ Σικελία ἀπέχει τό λιγότερο, ταξίδι δηλαδή δυό μερῶν καὶ μιᾶς νύχτας, καὶ πέρασαν τό πέλαγο ξεκινώντας ἀπό κεῖ, κι ἔτσι εἶχαν φτάσει στό Σελινούντα. Μόλις ἤρθαν αὐτοί, ἥρχισαν οἱ Συρακούσιοι ἀμέσως νά ἐτοιμάζονται μέ τό σκοπό νά χτυπήσουν τούς Ἀθηναίους καὶ μέ τά καράβια καὶ μέ τό πεζικό. Οἱ στρατηγοί τῶν Ἀθηναίων πάλι, βλέποντας ὀλόκληρο στρατό πού εἶχε ἔρθει νά προστεθεῖ στούς ἐχθρούς τους, καὶ τή δική τους κατάσταση νά μήν πηγαίνει στό καλύτερο, ἀλλά κάθε μέρα νά γίνεται πιό δύσκολη ἀπ' ὅλες τίς ἀπόψεις, καὶ τό χειρότερο, βασανισμένοι ἀπό τήν ἀρρώστια πού εἶχε πέσει στούς ἀνθρώπους, μετάνιων πού δέν εἶχαν σηκωθεῖ νά φύγουν νωρίτερα· κι ἐπειδόντε οὔτε ὁ Νικίας δέν ἐναντιωνόταν πιά μέ τό ἴδιο πεῖσμα, μόνο πού ἀπαιτοῦσε νά μήν ψηφίσουν φανερά γιά τήν ὑποχώρηση, προειδοποίησαν δλους δσους μποροῦσαν πώς θά φύγουν ἀπ' αὐτό τό στρατόπεδο καὶ νά είναι ἐτοιμοι νά ξεκινήσουν ἄμα δοθεῖ τό σύνθημα. Κι ἐνδήλιαν δλα ἐτοιμαστεῖ καὶ βρίσκονταν στό πόδι γιά νά ξεκινήσουν, γίνεται ἔκλειψη τῆς σελήνης⁵⁶ κι ἡταν ἀκριβῶς πανσέληνος. Οἱ Ἀθηναῖοι, τόσο ὁ πολύς στρατός παρακινοῦσε τούς στρατηγούς νά μείνουν, παίρνοντάς το γιά κακοσημαδιά, δσο κι ὁ Νικίας (πού ἔκλινε πολύ πρός τίς μαντεῖες καὶ δλα τά παρόμοια) εἰπε πώς οὔτε συζήτηση δέ δέχεται πιά νά κάνει γι' ἀναχώρηση πρίν περάσουν, ὡς ἔξηγοῦσαν οἱ μαντολόγοι του, τρεῖς φορές ἐννέα μέρες, καὶ

δέν ύπάρχει τρόπος νά κινηθεῖ ἀπό κεῖ⁵⁷. Ἐτσι λοιπόν καθυστέρησαν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπ' αὐτή τὴν αἰτίᾳ, κι ἔμειναν ἐκεῖ πού βρίσκονταν.

HTTA ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΣΕ ΝΑΥΜΑΧΙΑ (κεφ. 51 - 54)

51. Οἱ Συρακούσιοι πάλι, πού τά ἔμαθαν ὅλ' αὐτά, πῆραν θύρρος τώρα πολύ περισσότερο καὶ δέ χαλάρωναν διόλου τίς ἐνέργειές τους ἐνάντια στούς Ἀθηναίους, ἀφοῦ κι οἱ Ἀθηναῖοι οἱ ἴδιοι, καθώς φαινόταν, εἶχαν καταλήξει στό συμπέρασμα πώς δέν ἦταν πιά δυνατότεροι ἀπ' αὐτούς, οὕτε στό ναυτικό οὔτε στή στεριά (γιατί ἄλλιῶς δέ θά εἶχαν συλλάβει τό σχέδιο νά σηκώσουν ἄγκυρα) καὶ συγχρόνως δέν ἥθελαν οἱ Συρακούσιοι ν' ἀφήσουν τούς Ἀθηναίους νά ἐγκατασταθοῦν σέ ἄλλο μέρος τῆς Σικελίας, δησού δέ θά ἦταν πιά δυνατό νά συγκρουστοῦν μαζί τους, ἀλλά νά τους ἀναγκάσουν νά ναυμαχήσουν ἀκριβῶς ἐκεῖ πού ἦταν δοσο γινόταν πιό σύντομα καὶ μέ συνθῆκες πού θά σύμφεραν σ' αὐτούς τούς ἴδιους. Γι' αὐτό ἐπάνδρωσαν τά καράβια κι ἔκαναν ἀσκήσεις δσες μέρες νόμιζαν πώς χρειάζονται. Κι ὅταν θεώρησαν πώς ἡρθε ἡ κατάλληλη στιγμή, ἄρχισαν τήν πρώτη μέρα τήν ἐπίθεση στά δχυρώματα τῶν Ἀθηναίων, κι ὅταν βγῆκαν ἀπό κάτι πύλες νά τους ἀντιπαλέψουν μερικοί στρατιῶτες καὶ ἵπεις, ὅχι πολλοί, ἀπομόνωσαν ἀπό τους ἄλλους οἱ Συρακούσιοι μερικούς βαριά ἀρματωμένους καὶ τους ἀνάγκασαν νά ύποχωρήσουν, καὶ τούς πῆραν τό κατόπι κι ἐπειδή ἦταν στενή ἡ εἰσοδος κίσω στά δχυρά ἔχασαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐβδομήντα ἄλογα καὶ κάμποσους στρατιῶτες.

52. Τήν ἡμέρα λοιπόν ἐκείνη ἀποσύρθηκαν μετά τή συμπλοκή οἱ δυνάμεις τῶν Συρακουσίων τήν ἄλλη μέρα ὅμως ἀρμένισαν μέ τά καράβια τους, πού ἦταν ἐβδομήντα ἔξι, καὶ συγχρόνως προχώρησε τό πεζικό νά χτυπήσει τά δχυρώματα. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνοίχτηκαν κι αὐτοί στή θάλασσα μέ δύδοντα ἔξι καράβια, κι ὅταν ἀνταμώθηκαν οἱ δυό στόλοι, ἄρχισαν νά χτυπιοῦνται. Ὁ Εύρυμέδων, πού εἶχε τή δεξιά πτέρυγα τῆς ναυτικῆς παράταξης, θέλησε νά ύπερφαλαγγίσει τή γραμμή

Πρωτοβούλια
τῶν Συρακουσίων. Ἔπιθεση.

Ναυμαχία.
Θάνατος τοῦ
Ἐνδυμέδοντα

τῶν ἐχθρικῶν πολεμικῶν, κι ἄπλωσε τή δική του μᾶλλον κοντά στή στεριά· νίκησαν οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοί τους πρῶτα τό κέντρο τῆς ἀθηναϊκῆς παράταξης κι ἀπομονώνοντάς τον κι ἐκεῖνον στό μυχό τοῦ λιμανιοῦ, τόν σκότωσαν καὶ καταστρεψαν τά καράβια πού τόν ἀκολουθοῦσαν· ὕστερα ἄρχισαν νά κυνηγοῦν καὶ ὅλα τ' ἄλλα ἀθηναϊκά καράβια καὶ νά τά σπρώχνουν πρός τή στεριά.

**Απώλειες τῶν
Συρακουσίων
καὶ τῶν
Ἀθηναίων.*

53. Βλέποντας ὁ Γύλιππος πώς τά καράβια τῶν ἐχθρῶν εἶχαν νικηθεῖ καὶ σπρώχνονταν ἔξω ἀπό τό τεχνητό λιμάνι πού εἶχαν φτιάξει μέ πασσάλους καὶ μακρύά ἀπό τό στρατόπεδό τους, καὶ θέλοντας νά καταστρέψει τούς Ἀθηναίους πού ἔβγαιναν ἀπό τά καράβια καὶ νά διευκολύνει τούς Συρακουσίους νά τραβήξουν τά ἐχθρικά καράβια μακρύά ἀπό τό μέρος τῆς στεριάς πού τούς ἦταν φιλικό, ἔτρεξε νά βοηθήσει μ' ἔνα μέρος τοῦ στρατοῦ πρός τό στρεφό δρόμο μεταξύ ἀκτῆς καὶ βάλτου· ὅταν τόν εἰδαν οἱ Τυρρηνοί⁵⁸ πού φρουροῦσαν τό μέρος γιά τούς Ἀθηναίους πού προχωροῦσε μέ δρμητική ἀταξία, ἔτρεξαν νά ὑπερασπίσουν τό στρατόπεδο. Ἐπεσαν ἀπάνω στούς πρώτους καὶ κυνηγώντας τους τούς ἔσπρωξαν ὡς μές στή λίμνη πού λέγεται Λυσιμέλεια. Ἀργότερα, ὅταν εἶχε προστρέξει νά ἐνισχύσει τό Γύλιππο τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ στρατοῦ τῶν Συρακουσίων καὶ τῶν συμμάχων τους, βγῆκαν κι οἱ Ἀθηναῖοι νά τούς ἀποκρούσουν, κι ἐπειδή φοβοῦνταν γιά τά καράβια τους, ἔκαναν σκληρή μάχη ἐνάντιά τους· ἀφοῦ τούς νίκησαν ἐκεῖ καὶ σκότωσαν μερικούς στρατιώτες, ἔσωσαν τά περισσότερα καράβια τους καὶ τά συγκέντρωσαν κοντά στό στρατόπεδο· ἀλλά οἱ Συρακούσιοι ἔπιασαν δεκαοχτώ ἀθηναϊκά καράβια καὶ σκότωσαν ὅλα τους τά πληρώματα. Καὶ θέλοντας νά βάλουν φωτιά στά ὑπόλοιπα, γέμισαν ἔνα παλιό φορτηγό μέ κληματόβεργες καὶ δαδί (κι ὁ ἄνεμος τό 'σπρωχνε ἀπό πίσω πρός τούς Ἀθηναίους), τό 'ριξαν καταπάνω τους ἀφοῦ ἄναψαν τό φορτίο του. Κι οἱ Ἀθηναῖοι, τρομάζοντας μή χαθοῦν τά καράβια τους⁵⁹, βρῆκαν κάποιο ἄλλο τέχνασμα γιά νά τό ἀντιμετωπίσουν, ἐμπόδια πού ἔσβησαν τή φλόγα, κι ἔτσι, μιά καὶ δέν μπόρεσε τό φορτηγό νά πλησιάσει ἀναμμένο, γλύτωσαν ἀπ' αὐτόν τόν κίνδυνο.

54. "Υστερ' ἀπ' αὐτό, ἔστησαν οἱ Συρακούσιοι τρόπαια, τόσο γιά τή ναυμαχία, δσο καὶ γιά τήν προηγούμενη ἀπομόνωση τῶν στρατιωτῶν κοντά στά τείχη, δπου χάθηκαν καὶ τά ἄλογα· καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔστησαν τρόπαια γιά τήν ἀπόκρουστη τοῦ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ ἀπό τούς Τυρρηνούς, πού τούς είχαν σπρώξει μέσα στό βάλτο, καὶ γιά τή δική τους ἀπόκρουστη μέτον ὑπόλοιπο στρατό.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΩΝ ΣΥΡΑΚΟΥΣΙΩΝ (κεφ. 55 - 56)

55. Τώρα πού είχε πραγματοποιηθεῖ ἡ ἀποφασιστική καὶ περίλαμπρη τούτη νίκη τῶν Συρακουσίων, ιδίως ἡ νίκη τοῦ ναυτικοῦ τους (γιατί φοβοῦνταν πρωτύτερα τά πρόσθετα καράβια πού είχαν ἔρθει μέ τό Δημοσθένη) ἔπεσαν οἱ Ἀθηναῖοι σέ μεγάλη ἀπελπισία ἀπό κάθε ἀποψη καὶ συνειδητοποίησαν βαθιά τόν παραλογισμό τῆς ἐκστρατείας αὐτῆς κι ἀκόμα περισσότερο μετάνιωσαν πού τήν είχαν ἀναλάβει. Γιατί ἀπ' ὅλες τίς πολιτείες πού είχαν πολεμήσει, μόνο τοντες παρόμοιαζαν στόν τρόπο τῆς ζωῆς πολύ μαζί τους καὶ είχαν δημοκρατικά καθεστώτα δᾶπως κι αὐτοὶ οἱ ίδιοι, καὶ ἦταν ισχυρές μέ καράβια καὶ ἵππικό, καὶ μεγάλες· ὥστε δέν μποροῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι νά τούς προσφέρουν κάτι δημοκρατικό καὶ συμφέρον, ἀλλάζοντας τό πολίτευμά τους, πράγμα πού θά μποροῦσε νά τίς φέρει μέ τό μέρος τους, οὔτε νά τούς ἐπιτεθοῦν μέ ἀσύγκριτα δυνατότερο στρατιωτικό καταρτισμό· κι ἀφοῦ είχαν χάσει στίς περισσότερες ἐπιχειρήσεις τους, βρίσκονταν βέβαια ἀκόμα καὶ πρίν ἀπό τά τελευταῖα γεγονότα σέ μεγάλη ἀμηχανία, ἐπειδή τώρα είχαν νικηθεῖ σέ ναυμαχία, πράμα πού δέν περίμεναν νά τό πάθουν, σέ ἀκόμα χειρότερη⁶⁰.

56. Οἱ Συρακούσιοι ἀπεναντίας ἄρχισαν ἀμέσως ν' ἀρμενίζουν σ' ὅλο τό λιμάνι, χωρίς νά φοβοῦνται πιά τίποτα, κι είχαν στό νοῦ τους νά κλείσουν καὶ τήν εἰσοδό του, γιά νά μήν μπορέσουν πιά, ἔστω κι ἂν τό ἥθελαν, νά φύγουν οἱ Ἀθηναῖοι χωρίς νά τούς πάρουν αὐτοὶ εἰδηση. Γιατί δέ νοιάζονταν πιά ἀποκλειστικά πᾶς νά σωθοῦν οἱ ίδιοι, ἀλλά πᾶς νά ἐμποδίσουν τή σωτηρία τῶν ἀντιπάλων τους νομίζοντας, δᾶπως κι ἦταν

Κατάθλιψη
καὶ μεταμέ-
λεια τῶν Ἀ-
θηναίων.

Σχέδιο γιά ἀ-
ποκλεισμό
τῶν Ἀθηναί-
ων.

ἀλήθεια, πώς ἀπό τήν τότε κατάσταση ἔβγαινε τό συμπέρασμα διτί βρίσκονταν σέ πολύ ισχυρότερη θέση· ἐπίσης, ἂν κατορθώσουν νά κατανικήσουν τούς Ἀθηναίους καί τούς συμμάχους τους καί στή στεριά καί στή θάλασσα, θά φανεῖ ὅραιος ὁ ἀγώνας τους στά μάτια τῶν ἄλλων Ἐλλήνων γιατί τούτο οἱ ἄλλοι "Ἐλλήνες θά λευτερώνονταν, οἱ μισοί ἀπό τή δουλεία, κι οἱ ἄλλοι μισοί ἀπό τό φόβο της (γιατί δέν θά ἤταν πιά ἀρκετή ἡ δύναμη πού θ' ἀπόμενε στούς Ἀθηναίους γιά ν' ἀντέξουν στόν πόλεμο πού θά τούς ἔκαναν ἀργότερα)" κι αὐτούς τούς ἴδιους, πού θά φαίνονταν σάν ἡ κυριότερη αἰτία γιά ὃλ' αὐτά, θά τούς ἐθαύμαζαν μ' ἐνθουσιασμό ὃλοι οἱ σύγχρονοι, κι ὃλοι οἱ μεταγενέστεροι. Καὶ ἤταν χωρίς ἀμφιβολία μεγάλης ἀξίας τούτη ἡ πάλη, τόσο ἀπό τίς ἀπόψεις πού ἀναφέραμε, ὅσο καί γιατί δέ νικούσανε μονάχα τούς Ἀθηναίους, ἄλλα καί τούς συμμάχους τους, πού ἤταν πολλοί· κι αὐτοί οἱ ἴδιοι δέν πολεμοῦσαν μόνοι τους, ἄλλα μαζί μέ σους είχαν ἔρθει νά τούς ἐνισχύσουν, καί είχαν γίνει μιά ἀπ' τίς μεγάλες δυνάμεις πού διεύθυναν τόν πόλεμο, μαζί μέ τούς Κορινθίους καί τούς Λακεδαιμονίους, καί είχαν προσφέρει τή δική τους πολιτεία ὅπου νά γίνει ὁ πόλεμος καί νά ὑπομείνει τό μεγαλύτερο κίνδυνο· καί ὡς ναυτική δύναμη είχαν ἀνεβεῖ σέ μεγάλη θέση. Γιατί πολλές ἄλλες πολιτείες είχαν στείλει δυνάμεις γιά νά χτυπήσουν αὐτή τή μιά πολιτεία, τή δική τους, μόνο λίγο κατώτερες ἀπό τίς δυνάμεις πού ξεσηκώθηκαν σέ τοῦτο τόν πόλεμο στό πλευρό τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηναίων ἀπό τή μιά καί τῶν Λακεδαιμονίων ἀπό τήν ἄλλη.

ΕΧΘΡΟΙ ΚΑΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΤΩΝ ΣΥΡΑΚΟΥΣΙΩΝ (κεφ. 57 - 58)

Ἐχθροί.

57. Θά πᾶ τώρα πόσοι ἀπό τό κάθε μέρος ἥρθαν ἐνάντια στή Σικελία, καί πόσοι ἄλλοι πολέμησαν γιά τή Σικελία στό πλευρό τῶν Συρακουσίων, οἱ πρῶτοι γιά νά γίνουν συγκυρταρχοί της μέ τούς Ἀθηναίους, οἱ δεύτεροι γιά νά τή διοικήσουν μαζί μέ τούς Συρακουσίους· καί δέ συντάχτηκαν μέ κανένα ἀπό τά δυό μέρη ἀπό τό αἴσθημα τῆς δικαιοσύνης, οὕτε γιά νά βοηθήσουν τίς συγγενικές τους φυλές, ἄλλα ὅπως τό φερε γιά τόν

καθένα ή συντυχία τῶν περιστάσεων, ἢ τό συμφέρον πού νόμιζαν πώς είχαν, ἢ ή ἀνάγκη. Οἱ Ἀθηναῖοι βέβαια, ὅντας Ἰωνες, πῆγαν ἀπό δική τους θέληση νά χτυπήσουν τούς Δωριεῖς Συρακουσίους, καὶ μαζί τους ἐξεστράτευσαν οἱ Λήμνιοι, πού ἔχουν τήν ἦδια γλώσσα κι ἀκόμα καὶ τούς ἴδιους θεσμούς καὶ ἔθιμα μέ τούς Ἀθηναίους, καθώς κι οἱ Ἰμβριοι καὶ οἱ Αἰγινῆτες, αὐτοί πού κρατοῦσαν τότε τήν Αἴγινα, κι ἐπίσης οἱ Ἐστιαῖοι τῆς Εὔβοιας, πού ἤταν ἄποικοι τους· ἀπό τούς ὑπόλοιπους ἄλλοι ἤταν ὑποταχτικοί τους, κι ἄλλοι, αὐτόνομοι, πῆγαν γιατί είχαν συμμαχία μαζί τους, καὶ μερικοί πήρανε μέρος στήν ἐκστρατεία ώς μισθοφόροι. Κι ἀπό τούς ὑποταχτικούς πάλι, πού πλήρωναν φόρο, οἱ Ἐρετριεῖς κι οἱ Χαλκιδεῖς κι οἱ Στυριῶτες κι οἱ Καρυστινοί ἤταν ἀπό τήν Εὔβοια· ἀπό τά νησιά ἤταν οἱ Κεῖοι κι οἱ Ἄνδριῶτες κι οἱ Τηνιακοί, ἀπό τήν Ἰωνία πάλι οἱ Μιλήσιοι κι οἱ Σαμιῶτες κι οἱ Χιδτες. Ἀπ' αὐτούς οἱ Χιδτες, πού δέν ἤταν ὑποταχτικοί καὶ δέν ἐπλήρωναν φόρο, ἀκολουθοῦσαν συνεισφέροντας καράβια. Ἀπ' αὐτούς οἱ περισσότεροι ἤταν Ἰωνες, κι δλοι κατάγονταν ἀπό τήν Ἀθήνα, ἐξόν ἀπό τούς Καρυστινούς (αὐτοί ἤταν Δρύοπες) κι ἀκολουθοῦσαν τήν ἐκστρατεία ἀναγκαστικά, γιατί ἤταν ὑποταχτικοί· ὅμως ἤταν Ἰωνες καὶ πήγαιναν νά χτυπήσουν Δωριεῖς. Πρόσθετα ἀκολουθοῦσαν μερικοί Αἰολεῖς, οἱ Μηθυμναῖοι, μέ καράβια δικά τους κι αὐτόνομοι, οἱ Τενέδιοι καὶ οἱ Αἴνιοι ώς ὑποταχτικοί πού πλήρωναν φόρο. Αὐτοί, ὅντας Αἰολεῖς, πολεμοῦσαν ἀναγκαστικά ἄλλους Αἰολεῖς, τούς Βοιωτούς πού είχαν ἰδρύσει τίς πολιτείες τους καὶ συμπολεμοῦσαν μέ τούς Συρακουσίους, καὶ μόνον οἱ Πλαταιεῖς, πού ἤταν καθαυτό Βοιωτοί, πολεμοῦσαν τούς Βοιωτούς, ὅπως ἤταν ἐπόμενο, ἀπό τήν ἔχθρα πού τούς είχαν. Οἱ στρατιῶτες ἀπό τή Ρόδο καὶ τά Κύθηρα ἤταν Δωριεῖς, οἱ δεύτεροι μάλιστα ἄποικοι τῶν Λακεδαιμονίων, ἔκαναν ἔνοπλο ἀγώνα πρός τούς Σπαρτιάτες πού είχαν ἔρθει μέ τό Γύλιππο, ἐνῷ-οἱ Ρόδιοι, πού κατάγονταν ἀπό τό Ἀργος, πολεμοῦσαν ἔξαναγκασμένοι ἐνάντια στούς Δωριεῖς Συρακουσίους, κι ἀκόμα χειρότερα ἐνάντια στούς Γελώνους, πού ἤταν ἄποικοι δικοί τους καὶ συμπολεμοῦσαν μέ τούς Συρακουσίους. Ἀπό τά νησιά πάλι, πού ἤταν γύρω στήν Πελοπόννησο, οἱ

Κεφαλλήνες καί οἱ Ζακυνθινοὶ ἡταν βέβαια αὐτόνομοι, ἀλλά μολοτοῦτο ἔξεστράτευαν μᾶλλον ἀναγκαστικά, σάν νησιῶτες πού ἡταν, ἀφοῦ οἱ Ἀθηναῖοι ἡταν παντοδύναμοι στῇ θάλασσᾳ· οἱ Κερκυραῖοι δῆμος, πού δέν ἡταν μόνο Δωριεῖς, ἀλλά καὶ καθαροὶ Κορίνθιοι, συστράτευαν μέ τούς Ἀθηναίους ἐνάντια στούς Κορινθίους καὶ τούς Συρακουσίους, ὅντας ἄποικοι τῶν πρώτων καὶ φυλετικά συγγενεῖς μέ τούς δεύτερους, μέ τὴν εὐσχημη δικαιολογία πώς τὸ ἔκαναν ἀναγκαστικά, ἀλλά στ' ἀλήθεια ἐθελοντικά, ἀπό τὴν ἔχθρα τους γιά τούς Κορινθίους. Κι αὐτοὶ πού λέγονταν τώρα Μεσσήνιοι στῇ Ναύπακτο, στρατολογήθηκαν γιά τὸν πόλεμο ἀπό τὴν Ναύπακτο καὶ τὴν Πύλο πού τὴν κρατοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἀκόμα λίγοι Μεγαρίτες, πολιτικοὶ ἔξοριστοι⁶¹, μάχονταν τούς Σελινουντίους, πού ἡταν Μεγαρίτες, ώς συνέπεια τῆς συμφορᾶς τους. Ἡ συμμετοχὴ τῶν ὑπόλοιπων στὴν ἐκστρατεία γινόταν μᾶλλον ἀπό δικὴ τους θέλησῃ· οἱ Ἀργεῖοι εἶχαν πάει, ὅχι τόσο ἔξαιτίας τῆς συμμαχίας τους μέ τούς Ἀθηναίους, ὅσο γιατί μισοῦσαν τούς Λακεδαιμονίους, καὶ γιατί κοίταζε ὁ καθένας νά βγάλει κάποιο ὅφελος ἀπ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεσῃ· καὶ μόλι πού ἡταν Δωριεῖς, ἀκολουθοῦσαν τούς Ἰωνεῖς Ἀθηναίους ἐνάντια στ' ἄλλους Δωριεῖς· ἀπό τὴν ἄλλη μεριά, οἱ Μαντινεῖς καὶ οἱ ἄλλοι ἀπό τὴν Ἀρκαδία, πού εἶχαν ἔρθει γιά τὸ μισθό, συνηθισμένοι νά μάχονται ἐνάντια στὸ σῶμας τούς ὑπόδειχναν γιά ἔχθρούς κάθε φορά, δέ θεωροῦσαν τώρα λιγότερο σάν ἔχθρούς τούς ἄλλους Ἀρκάδες πρύ εἶχαν ἔρθει μέ τούς Κορινθίους — κι αὐτὸ ἔξαιτίας τοῦ μισθοῦ. Οἱ Κρητικοὶ κι οἱ Αἰτωλοί εἶχαν κι αὐτοὶ πειστεῖ νά πολεμήσουν ως μισθοφόροι. Καὶ τὸ ὑφερέ ἡ περίσταση, οἱ Κρητικοὶ πού εἶχαν ίδρυσει τὴ Γέλα μαζί μέ τοὺς Ροδίους, νά μήν μποῦνε στὸν πόλεμο μαζί μέ τούς ἀποίκους τους, ἀλλά μέ τὴ θέλησῃ τους νά πάνε νά τούς χτυπήσουν, πληρωμένοι. Καὶ μερικοὶ Ἀκαρνάνες ως μισθοφόροι, καὶ γιά τὸ κέρδος, ἀλλά περισσότερο ἀπό ἀφοσίωση στὸ Δημοσθένη, κι ἀπό καλή προαιρεση πρός τούς Ἀθηναίους, πού τούς ἡταν σύμμαχοι. Αὗτοὶ λοιπόν ἡταν ἀπό τὰ μέρη ἐκεῖθε τοῦ Ἰονίου πελάγους. Κι ἀπό τοὺς Ἰταλιώτες οἱ Θουριοί καὶ οἱ Μεταπόντιοι, πιεσμένοι τότε ἀπό τέτοιες ἀνάγκες τῆς ἐπαναστατικῆς

περίστασης⁶², μπῆκαν στόν πόλεμο μέ τό μέρος τῶν Ἀθηναίων· κι ἀπό τούς Σικελιῶτες οἱ Νάξιοι κι οἱ Καταναῖοι. Ἀπό τούς βαρβάρους πάλι οἱ Ἐγεσταῖοι, πού πρῶτοι τούς κάλεσαν, κι οἱ περισσότεροι Σικελοί, κι ἀπό τούς λαοὺς ἔξω ἀπό τή Σικελία, μερικοί Τυρρηνοί, πού είχαν διαφορές μέ τούς Συρακουσίους, καὶ μερικοί Ἰάπυγες μισθοφόροι. Τόσοι ἦταν λοιπόν οἱ λαοί πού πολεμοῦσαν μέ τό μέρος τῶν Ἀθηναίων.

58. Τούς Συρακουσίους ἀπό τήν ἄλλη μεριά τούς είχαν ἐνισχύσει οἱ Καμαριναῖοι, πού συνορεύουν μαζί τους καὶ ἀργότερα οἱ Γελῶντες, πού κατοικοῦν ἀπό τήν ἄλλη μεριά τῆς Καμάρινας κι ἐνῷ οἱ Ἀκραγαντίνοι ἔμειναν οὐδέτεροι, συμπολέμησαν μέ τίς Συρακοῦσες οἱ Σελινούντιοι, πού κατοικοῦν πιό πέρ⁶³ ἀπ' αὐτούς. Αὐτοί ἦταν οἱ σύμμαχοί τους ἀπό τήν ἀκτή τῆς Σικελίας, πού βλέπει πρός τή Λιβύη· κι ἀπό τό μέρος πού βλέπει πρός τήν Τυρρηνική θάλασσα οἱ Ίμεραιοι, οἱ μόνοι Ἑλληνες ἐκεῖ, ἥρθαν ἐπίσης νά τούς ἐνισχύσουν, οἱ μόνοι ἀπό κείνη τήν πλευρά. Τόσες, λοιπόν, ἦταν οἱ Ἑλληνικές φυλές πού τούς βοήθησαν, Δωριεῖς δῆλοι καὶ αὐτόνομοι, κι ἀπό τούς βαρβάρους μόνον οἱ Σικελοί πού δέν είχαν ἀποστατήσει πηγαίνοντας μέ τούς Ἀθηναίους. Ἀπό τούς Ἑλληνες ἔξω ἀπό τή Σικελία, οἱ Λακεδαιμόνιοι είχαν προσφέρει ἕνα στρατηγό, τό Γύλιππο τό Σπαρτιάτη, καὶ οἱ ἄλλοι πού ἔστειλαν ἦταν νεοπολιτογραφημένοι καὶ εἴλωτες· μόνον οἱ Κορίνθιοι τούς παραστέκονταν μέ ναυτικό καὶ πεζό στρατό· είχαν ἔρθει ἐπίσης καὶ Λευκαδίτες καὶ Ἀμπρακιώτες, ἀπό φυλετική συγγένεια. Ἀπό τήν Ἀρκαδία είχαν στείλει οἱ Κορίνθιοι μισθοφόρους καθώς καὶ Σικουωνίους πού στρατολόγησαν μέ τή βία. Ἐξω ἀπό τήν Πελοπόννησο είχαν συστρατεύσει μόνο οἱ Βοιωτοί· ἐκτός ἀπ' αὐτούς πού ἀνέφερα καὶ πού ἥρθαν ἀπ' ἔξω, οἱ Σικελιῶτες οἱ ἴδιοι συνεισέφεραν πολύ μεγαλύτερες δυνάμεις ἀπό κάθε ἀποψη ἀφοῦ κατοικοῦσαν τόσο μεγάλες πολιτεῖες· συγκεντρώθηκαν δηλαδή πολλοί βαριά ἀρματωμένοι στρατιώτες καὶ πολλά καράβια καὶ ἄλογα κι ἄλλο πλήθος πολύ βοηθητικῶν στρατευμάτων. Κι ἂν τούς συγκρίνομε μέ δῆλες τίς ἄλλες πολιτεῖες μαζί, μπορεῖ κανείς μ' ἔνα λόγο νά πεῖ πώς οἱ Συρακούσιοι οἱ ἴδιοι πρόσφεραν περισσότερα, τόσο ἐπειδή ἡ πολι-

Σύμμαχοι.

τεία τους είναι πολύ μεγάλη, ὅσο καὶ γιατί βρίσκονταν σέ φοβερότερο κίνδυνο.

ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΛΙΜΑΝΙΟΥ (κεφ. 59 - 60)

59. Τόσες ἦταν λοιπόν οἱ δυνάμεις πού μαζεύτηκαν ἀπό τὸ ἔνα κι ἀπό τὸ ἄλλο μέρος, καὶ τῇ στιγμῇ τούτῃ ἦταν ὅλες ἐκεῖ καὶ δέν ἦρθε ἀπό τώρα κι ἐμπρός καμιά καινούργια ἐνίσχυση σέ κανένα τους.

Οἱ Συρακούσιοι λοιπόν θεώρησαν, καὶ πολύ φυσικά, πώς θά ἦταν λαμπρό κατόρθωμα γι' αὐτούς, μετά τῇ νίκῃ πού είχαν κερδίσει στή ναυμαχία, νά κυριέψουν κι ὀλόκληρο τὸ μεγάλο στρατόπεδο τῶν Ἀθηναίων, καὶ νά μήν τους ἀφήσουν νά ξεφύγουν ἀπό κανένα δρόμο, οὕτε ἀπό τῇ θάλασσα, οὕτε ἀπό τῇ στεριά μέ τό πεζικό τους. Ἀρχισαν, λοιπόν, ἀμέσως νά κλείνουν τό μεγάλο λιμάνι, πού τό ἄνοιγμά του είχε πλάτος σχεδόν δχτώ στάδια, μέ πολεμικά τοποθετημένα στό μάκρος τους καὶ μέ φορτηγά καὶ μέ βάρκες πού τίς ἀκινητοποιοῦσαν ρίχνοντας ἄγκυρα, κι ἐτοιμάζονταν ἐπίσης σ' ὅλα τ' ἄλλα, ἄν τυχόν τολμοῦσαν καὶ τώρα ἀκόμα, νά ναυμαχήσουν οἱ Ἀθηναῖοι. Καὶ κανένα ἀπό τά σχέδιά τους δέν ἦταν, ἀπό καμιά ἀποψη, μικρόννοο.

⁵⁹ Ἀπόφαση
τῶν Ἀθηναίων γιά ἀναχώρηση.

60. Οἱ Ἀθηναῖοι πάλι, βλέποντας νά προχωρεῖ τό κλείσιμο τοῦ λιμανιοῦ καὶ νιώθοντας τί ἄλλο είχαν στό νοῦ τους οἱ ἐχθροί, θεώρησαν σωστό νά κάνουν συμβούλιο. Κι ἀφοῦ συνάχτηκαν οἱ στρατηγοί καὶ οἱ ταξίαρχοι, συζήτησαν γιά τήν ἔξαιρετικά δύσκολη θέση τῆς ὥρας ἐκείνης, γιά ὅλα τ' ἄλλα, καὶ γιατί δέν είχαν πιά οὕτε τίς προμήθειες τῆς ἀμεσῆς ἀνάγκης (γιατί μέ τήν πρόβλεψη πώς θά φευγαν είχαν μηνύσει στήν Κατάνη νά μήν τους στέλνουν πιά τίποτα)· κι οὔτε ἐπρόκειτο νά λάβουν ἄλλες ἀπό δῶ κι ἐμπρός ἄν δέν ἔαναπαιρναν τήν κυριαρχία τῆς θάλασσας μέ τά καράβια τους· ἀποφάσισαν λοιπόν νά ἐγκαταλείψουν τ' ἀπάνω τείχη καὶ μενοντας κοντά στά καράβια, νά ξεχωρίσουν καὶ νά περιφράξουν μέ τεῖχος ὅσο γινόταν πιό μικρό χῶρο, ἵσα - ἵσα ἀρκετό γιά τά σκεύη καὶ τούς ἀρρώστους, κι αὐτό βέβαια νά τό φρου-

ροῦν· μέ τόν ύπόλοιπο ὅμως πεζικό στρατό νά ἐπανδρώσουν τά καράβια, καί τά ἐντελῶς γερά καί τά χτυπημένα μπαρκάροντας δῆλους χωρίς ἔξαιρεση, κι ἀφοῦ ριψοκινδυνεύσουν μιά ναυμαχία μέ τά δῆλα τους, ἄν νικήσουν, νά μεταφερθοῦν στήν Κατάνη, κι ἄν δχι, νά κάψουν τά καράβια, καί παίρνοντας δῆλο τό στράτευμα μαζί τους, νά προχωρήσουν δσο γινόταν πιό γρήγορα δπου θά βρισκαν μέρος φιλικό πρός αὐτούς, εἴτε ἐλληνικό, εἴτε ξένο. "Ετσι λοιπόν οἱ Ἀθηναῖοι, μιά καί τ' ἀποφάσισαν αὐτό, ἄρχισαν ἀμέσως νά τό ἐφαρμόζουν. Κατέβηκαν κρυφά, πίσω στό στρατόπεδο, ἀπό τ' ἀπάνω τείχη, καί γέμισαν τά καράβια, ἀναγκάζοντας δσους τούς φαίνονταν ἄξιοι, ἔστω καί λίγο, καί είχαν τήν κατάλληλη ἡλικία νά μπαρκάρουν. Κι ἐπανδρώθηκαν ἔτσι δῆλα τά καράβια, πού ἔφταναν σχεδόν τά ἑκατό δέκα, κι ἔβαλαν μέσα καί πολλούς τοξότες καί ἀκοντιστές, καί πολλούς ἀπό τούς Ἀκαρνάτες καί τούς ἄλλους ξένους, καί προμηθεύτηκαν κι δ,τι ἄλλο ἦταν δυνατό στήν τόση τους ἀνάγκη καί σύμφωνα μέ τό σκοπό πού είχαν. Τότε δ Νικίας, ἀφοῦ είχαν πιά ἐτοιμαστεῖ τά περισσότερα, βλέποντας πώς οἱ στρατιῶτες είχαν χάσει τό ἥθικό τους ἀπό τήν ἥττα τους στή ναυμαχία, ἀντίθετα μέ δ,τι συνέβαινε συνήθως καί πώς ἥθελαν νά ριχτοῦν στόν κίνδυνο μιάν ὥρα ἀρχύτερα, ἐπειδή τους ἔλειπαν καί τά τρόφιμα, τούς κάλεσε δῆλους μαζί γιά νά τους ἐμψυχώσει πρίν ἀπό τή μάχη, καί τούς εἶπε πάνω - κάτω τ' ἀκόλουθα :

ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ NIKIA (κεφ. 61 - 64)

61. «Ἄντρες τῆς Ἀθήνας, στρατιῶτες, καί σεῖς οἱ ἄλλοι σύμμαχοι, δ ἀγώνας πού μᾶς περιμένει είναι δ ἴδιος, κι ἔχει τόν ἴδιο σκοπό γιά δῆλους, γιά νά σωθεῖ δ καθένας καί νά ξαναϊδεῖ τήν πατρίδα του· γιατί ἄν νικήσομε τώρα μέ τά καράβια μας, είναι πιθανό νά ξαναντικρύσει δ καθένας τήν πολιτεία πού ἔχει γιά δική του κάπου στόν κόσμο· καί μήν πέφτετε σέ ἀπελπισία, κι οὔτε σᾶς πρέπει νά πάθετε δ,τι παθαίνουν οἱ πιό ἀδοκίμαστοι ἄνθρωποι, πού ἄμα ἀποτύχουν στίς πρῶτες μάχες, γιά πάντα ὕστερα περιμένουν πώς θά νικηθοῦν κάθε

Σκοπός τοῦ ἀγώνα ἡ σωτηρία.

φορά, καὶ θά βροῦν τά πράματα τόσο φοβερά ὅσο ἡταν οἱ πρότερες συμφορές τους. Ἀλλά ὅσοι ἀπό σᾶς ἐδῶ εἰστε Ἀθηναῖοι, κι ἔχετε δοκιμάσει πολλούς πολέμους, κι ὅσοι ἀπό τοὺς συμμάχους ἐκστρατεύετε κάθε φορά μαζί μας, θυμηθεῖτε πόσα τυχαίνουν στόν πόλεμο ἀντίθετα μέ τή λογική προσδοκία· κι ἐλπίζοντας πώς ἡ τύχη⁶³ μπορεῖ ἀκόμα νά γυρίσει μέ τό μέρος μας, ἑτοιμαστεῖτε νά πολεμήσετε κατά τρόπο ἀντάξιο τοῦ μεγάλου τούτου στρατοῦ, πού τόν συναποτελεῖτε, καὶ τόν βλέπετε τώρα μπροστά στά μάτια σας.

Μέτρα γιά τήν ἀντιμετώπιση τοῦ στόλου τῶν Συρακουσίων.

62. »Κι ὅ,τι βρήκαμε πώς μπορεῖ νά μᾶς βοηθήσει σχετικά μέ τό στενό χῶρο τοῦ λιμανιοῦ καὶ μέ τό μεγάλο ἀριθμό τῶν καραβιῶν πού πρόκειται νά βρεθοῦν αὐτοῦ - μέσα καὶ μέ τόν καταρτισμό τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων πάνω στά καταστρώματα — ὅλα πράματα πού μᾶς ἔκαναν μεγάλο κακό στήν προηγούμενη μάχη — ὅλ’ αὐτά τά ἔξετάσαμε μαζί μέ τούς πλοίαρχους κι ἑτοιμάσαμε τ’ ἀντίμετρα ὅσο μᾶς τό ἐπιτρέπουν οἱ τωρινές συνθῆκες. Θά μπαρκάρουμε δηλαδή πολλούς τοξότες καὶ ἀκοντιστές, κι ἄλλο πλῆθος πού δέ θά μεταχειρίζόμαστε ἄν ἡταν νά ναυμαχήσομε στό ἀνοιχτό πέλαγος, γιατί θά ζημιώναν τό ταχτικό ἀρμένισμα ἄν βάραιναν πολύ τά πλοῖα, ἀλλά στήν πεζομαχία ἀπό τά πλοῖα πού μᾶς ἐπιβάλλει ἐδῶ ἡ ἀνάγκη, θά είναι χρήσιμοι. Βρήκαμε ἐπίσης τί ἔπρεπε νά προσθέσομε στήν κατασκευή τῶν καραβιῶν μας, γιά ν’ ἀντικρούσομε τίς χοντρές τους πλῶρες, πού μᾶς ἔβλαψαν περισσότερο ἀπό καθετί ἄλλο, σιδερένιες ἀρπάγες πού θά ἐμποδίζουν τό καράβι πού μᾶς ρίχνεται νά κάνει πίσω, ἄν οἱ ἀρματωμένοι πάνω στά καταστρώματα κάνουν ὅ,τι τούς ἐπιβάλλεται. Γιατί στή θέση πού βρισκόμαστε μᾶς πίεσε ή ἀνάγκη νά δώσομε πεζομαχία ἀπό τά καράβια, κι ἔτσι δέ φαίνεται τώρα χρήσιμο οὕτε ἐμεῖς νά κάνομε πίσω, οὕτε ν’ ἀφήνομε τούς ἐχθρούς νά ὑποχωροῦν, γιά πολλούς ἄλλους λόγους, ἀλλά ιδίως ἐπειδή η στεριά πίσω μας δέν είναι δική μας, ἐξόν ἀπό τό μικρό μέρος πού κατέχει δικός μας στρατός.

63. »Αὐτά πρέπει νά θυμᾶστε καὶ νά πολεμήσετε μέ πεῖσμα ὡς τό τελευταῖο δριο τῆς δύναμής σας, καὶ νά μήν ἀφήσετε νά σᾶς σπρώξουν ἔξω στή στεριά, ἀλλά μιά καὶ πιαστεῖ καράβι μέ

Ύποχρέωση τῶν ναυτῶν τὰ πολεμήσονταν γιά τήν

καράβι, νά μή χαλαρώσετε τό ἄρπαγμα καί νά μήν ξεκολλήσετε δσο νά ρίξετε στή θάλασσα τούς στρατιῶτες τοῦ ἔχθροῦ ἀπό τά καταστρώματα· καί συμβουλεύω αὐτά στούς στρατιῶτες περισσότερο παρά στούς ναῦτες, γιατί αὐτοί θά είναι τό περισσότερο πάνω στή δουλειά· κι ἔχομε ἀκόμα καί τώρα μεγαλύτερη πιθανότητα ἀπό τούς ἔχθρούς νά νικήσομε μέ τό πεζικό. Τούς ναῦτες πάλι τούς παρακινῶ καί μαζί τούς παρακαλῶ ν' ἀποτινάξουν τή σύγχυση πού ἔπαθαν ἀπό τίς προηγούμενες συμφορές μιά καί ἔχομε τώρα καλύτερες δυνάμεις στά καταστρώματα καί καράβια περισσότερα ἔχουμε· καί νά βάλουν καλά στό νοῦ τους ἐκείνη τή μεγάλη χαρά, πού ἀξίζει ν' ἀγωνιστεῖτε γιά νά τήν περισσότερε, ἐσεῖς πού ἄλλοτε σᾶς θεωροῦσε δό κόσμος Ἀθηναίους ἐνδό δέν εἰσαστε, ἄλλα ἐπειδή μάθατε τή γλώσσα μας καί μιμηθήκατε τὸν τρόπο τῆς ζωῆς μας σᾶς ἐθαύμαζαν σ' ὀλόκληρη τήν Ἐλλάδα⁶⁴ καί μοιραζόσαστε μαζί μας ὅσο κι οἱ Ἀθηναῖοι πολίτες τά πλεονεκτήματα τῆς ήγεμονίας μας, γιατί ἐμπνέατε τόν ἵδιο φόβο στούς ὑποταχτικούς κι ἀκόμα περισσότερο γιατί δέν τολμοῦσε κανεῖς νά σᾶς πειράξει⁶⁵. Γι' αὐτό, μιά καί χαιρόσαστε μόνοι ἐσεῖς τ' ἀγαθά τῆς ήγεμονίας μας, σωστό είναι τώρα νά μήν τήν καταπροδώσετε· καί καταφρονώντας τούς Κορινθίους, πού πολλές φορές ὡς τώρα ἔχετε νικήσει, καί τούς Σικελιῶτες, πού κανένας τους δέν τόλμησε νά προβάλει κάν τήν ἀξίωση πώς μποροῦσε ν' ἀντισταθεῖ στό ναυτικό μας ὅσο βρισκόταν στήν ἀκμή του, ἀντιχτυπήστε τους καί δεῖξτε πώς καί ἄρρωστοι ἀκόμα καί χτυπημένοι ἀπό συμφορές είστε μέ τήν τέχνη σας δυνατότεροι ἀπό ἄλλους γερούς καί καλότυχους.

64. »Καὶ σ' ὅσους ἀπό σᾶς είστε Ἀθηναῖοι, θέλω νά σᾶς θυμίσω καί τό ἔξῆς: πώς δέν ἀφήσατε φεύγοντας οὔτε ἄλλα καράβια στούς ναύσταθμους δμοια μ' αὐτά, οὔτε ἄλλους ἄντρες στρατεύσιμους· κι ἄν σᾶς τύχει δ, τι ἄλλο παρά ή νίκη, κι οἱ ἐδῶ ἔχθροί μας θ' ἀρμενίσουν ἀμέσως κατά κεῖ, κι ὅσοι δικοί μας ἔχουν ἀπομείνει στήν πατρίδα δέ θά είναι σέ θέση ν' ἀποκρούσουν συγχρόνως τούς ἐκεῖ ἔχθρούς, κι ὅσους θά πᾶν ἀπό δῶ νά τούς χτυπήσουν. Κι ἄν χάνομε, ἐσεῖς οἱ ἵδιοι θά γινόσαστε ἀμέσως δοῦλοι τῶν Συρακουσίων πού ξέρετε καί μόνοι

ἀθηναϊκή ἥγε-
μονία.

Νίκη ἡ ὑπο-
δούλωση τῶν
Ἀθηναίων.

σας μέ τί σκοπούς ἥρθαμε ἐνάντιά τους⁶⁶, κι οἱ ἄλλοι, κάτω, θά ύποδουλώνονταν στούς Λακεδαιμονίους. Ἐτσι λοιπόν μπαίνετε τώρα στή μιά τούτη μάχη καὶ γιά τά δύο : πάρτε, λοιπόν, θάρρος περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλη φορά, καὶ βάλτε το καλά στό νοῦ σας, κι ὁ καθένας χωριστά καὶ ὅλοι μαζί, πώς ὅσοι θά μπεῖτε τώρα στά καράβια εἰναι γιά τήν Ἀθήνα καὶ ὁ στρατός καὶ ὁ στόλος τῆς κι ὁλόκληρη ἡ ἄλλη πολιτεία, καὶ ἡ μεγάλη δόξα της· γιά ὅλ· αὐτά ὁποιοσδήποτε ύπερέχει ἀπό τό διπλανό του, εἴτε στή γνώση εἴτε στήν παλληκαριά, δέ θά μποροῦσε νά βρει καλύτερη εὐκαιρία νά τό ἀποδείξει, κι ἔτσι καί τόν ἑαυτό του θά ώφελήσει, καὶ γιά ὅλους τούς ἄλλους θά εἰναι σωτήρας».

ΔΗΜΗΓΟΡΙΕΣ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΩΝ ΣΤΟΥΣ ΣΥΡΑΚΟΥΣΙΟΥΣ (κεφ. 65 - 68)

*'Ετοιμασίες
γιά τή ναυμα-
χία.*

65. Ἄφοῦ λοιπόν είπε ὁ Νικίας τόσα μόνο γιά νά τούς ἐνθαρρύνει, ἔδωσε ἀμέσως τό πρόσταγμα νά μποῦνε στά καράβια. Ὁ Γύλιππος κι οἱ Συρακούσιοι μπόρεσαν τότε νά καταλάβουν, βλέποντας τήν προετοιμασία μέ τά μάτια τους, πώς σκόπευαν οἱ Ἀθηναῖοι νά ναυμαχήσουν· κι είχαν κιόλας πληροφορηθεῖ πώς είχαν ἀρμοστεῖ οἱ σιδερένιες ἀρπάγες στά καράβια τους· ἐτοιμάζονταν λοιπόν γιά ὅλα τ' ἄλλα καὶ γιά τοῦτο τό τελευταῖο ἔντυσαν τίς πλῶρες τῶν καραβιῶν καὶ τό μπροστινό μέρος ὃς ἀπάνω μέ δέρματα, γιά νά γλυστράει ἡ ἀρπάγη καὶ νά μήν ἔχει ποῦ νά γαντζωθεῖ ἄν ριχτεῖ σ' ἔνα καράβι. Κι ἄφοῦ είχαν πιά ὅλα ἐτοιμαστεῖ, ἔβγαλαν λόγους στό στρατό γιά νά τούς ἐνθαρρύνουν τόσο οἱ ἄλλοι στρατηγοί, ὅσο κι ὁ Γύλιππος καὶ είπαν πάνω - κάτω τέτοια λόγια :

*Tό ἡθικό τῶν
'Αθηναίων
πεπεμένο.*

66. «Οτι περίδοξη ἦταν ἡ τελευταία μας νίκη, κι δτι τούτη ἡ μάχη θά γίνει γιά τή μεγάλη δόξα πού μᾶς μέλλεται, νομίζομε πώς ὅλοι σας τό ξέρετε, Συρακούσιοι καὶ σύμμαχοι (γιατί ἀλλιῶς δέ θά ριχνόσαστε στή δουλειά μέ τόσο ζῆλο), ἀλλά θά τό ξανατονίσομε, ἄν βρίσκεται τυχόν κανείς πού δέν τό χει καταλάβει καθώς πρέπει. Τούς Ἀθηναίους, δηλαδή, πού ἥρθαν ἐνάντια στόν τόπο τοῦτο πρῶτ' ἀπ' ὅλα γιά νά ύποτάξουν τή Σικελία, κι սτερα, ἄν πετύχαιναν, καὶ τήν Πελοπόννησο καὶ τήν ἄλλη Ἐλλάδα· τούς Ἀθηναίους πού ἀπόχτησαν τή μεγα-

λύτερη ήγεμονία ἀπ' ὅλους τούς "Ελληνες, καὶ τοὺς περασμένους καὶ τοὺς τωρινούς, ἐσεῖς πρῶτοι ἀπ' ὅλους ἀντισταθῆκατε στό ναυτικό τους, πού μ' αὐτό τά κυρίεψαν δλα, καὶ τοὺς νικήσατε στίς προηγούμενες ναυμαχίες, καὶ θά τούς νικήσετε καὶ σέ τούτη, ὅπως εἶναι ἐπόμενο. Γιατί οἱ ἀνθρωποι, ὅταν χτυπηθοῦν στό σημεῖο ἑκεῖνο, ὃπου ἀξίωναν πώς εἶναι ἀνώτεροι, πέφτουν πιό χαμηλά στήν ἔκτιμηση τοῦ ἑαυτοῦ τους, παρά ἂν δέν εἴχαν τή μεγάλη ἑκείνη ἰδέα ἀπό μιᾶς ἀρχῆς· κι ἐπειδὴ κακοτύχησαν ἐκεῖ πού δέν τό περίμεναν, ὑποχωροῦν περισσότερο ἀπ' ὅ, τι δικαιολογεῖται ἀπό τήν ἔκταση τῆς τωρινῆς τους δύναμης: αὐτό ἀκριβῶς εἶναι φυσικό νά 'χουν τώρα πάθει οἱ Ἀθηναῖοι⁶⁷.

67. »Ἀντίθετα, ἡ δική μας αὐτοπεποίθηση, πού αὐτή μᾶς ἐστήριξε, μόλι πού μᾶς ἔλειπε ἡ πείρα, καὶ μ' αὐτή τολμήσαμε, καὶ τώρα πού μᾶς προστέθηκε καὶ ἡ ἰδέα πώς είμαστε οἱ δυνατότεροι, ἀφοῦ νικήσαμε τούς πιό δυνατούς τοῦ κόσμου, διπλασιάζει στό στήθος καθενός τήν προσδοκία τῆς νίκης. Γιατί συνήθως ἡ ἐλπίδα γιά μεγάλα πράματα στούς πολέμους διπλασιάζει καὶ τό ζῆλο τῶν ἀνθρώπων. "Οσο γιά τήν ἀπομίμηση ἑτοιμασίας μας ἀπό μέρους τους, γιά μᾶς βέβαια εἶναι πολύ γνωστά τά πολεμικά αὐτά μέσα καὶ δέ θά δειχτοῦμε ἀδέξιοι στόν κάθε τεχνικό χειρισμό τους· αὐτοί, ὅμως, ὅταν βρεθοῦν πολλοί ἀρματωμένοι πάνω στά καταστρώματα, ἀντίθετα μέ τή συνήθειά τους, κι ἀκόμα χειρότερα πολλοί ἀκοντιστές, βουνήσιοι παραδείγματος χάρη Ἀκαρνάνες καὶ ἄλλοι, πού ἀνεβασμένοι στά καράβια δέ θά βρίσκουν οὕτε τόν τρόπο νά βολευτοῦν γιά νά ρίξουν τίς σαΐτες τους, πῶς γίνεται νά μή χαλάσουν τήν ισορροπία τῶν πλοίων καὶ νά μήν πέσουν σέ σύγχυση ἀναμεταξύ τους, ἀφοῦ θά κινοῦνται μέ ἀσυνήθιστο γι' αὐτούς τρόπο; Ἀλλά οὕτε κι ὁ μεγάλος ἀριθμός τῶν καραβιῶν τους δέν πρόκειται νά τούς βγεῖ σέ καλό· καὶ τό λέω αὐτό, μήπως τυχόν κανείς σας βλέποντάς τα, φοβηθεῖ πώς δέ θά ναυμαχήσει πρός ισόπαλη δύναμη· γιατί τά πολλά καράβια στό μικρό χῶρο θά εἶναι πιό ἀργοκίνητα γιά τίς μανοῦβρες πού θέλουν, καὶ πιό εὔκολο νά καταστραφοῦν μέ τά ἐπιθετικά μέσα πού ἔχομε ἑτοιμάσει. Ἀκοῦστε, ὅμως, τήν πιό σπουδαία

*'Απόγνωση
τῶν Αθηναίων.*

ἀλήθεια ἀπό τίς πληροφορίες πού λάβαμε καὶ πού βεβαιωθήκαμε πώς εἶναι ἀκριβεῖς, τό ἔξῆς: ἀπό τίς πολλές συμφορές πού ἔχουν πάθει, καὶ πιεσμένοι ἀπό τὴν φοβερή τωρινή τους θέση, ἔχουν πέσει σέ ἀπόγνωση, καὶ στηρίζοντας τὰ θάρρη τους ὅχι στὸν καταρτισμό τους, ἀλλὰ μᾶλλον στὴν τύχη, ἀποφάσισαν νά ριχτούν στὸν ὕστατο κίνδυνο μέ δόποιοδήποτε τρόπο μπορέσουν, κι ἂν ἀνοίξουν δρόμο, νά φύγουν, εἰδεμή, ὕστερ ἀπ' αὐτό, νά ύποχωρήσουν ἀπό τὴν στεριά μέ τὴν ἰδέα πώς χειρότερα ἀπό τὴ σημερινή τους θέση δὲν μποροῦν νά πάθουν.

Ωραῖος ὁ ἀγνῶνας τῶν Συρακουσίων.

68. »Πρός τέτοια λοιπόν ἀκαταστασία καὶ πρός τέτοια τύχη πού μᾶς παραδίνει στὰ χέρια μας τοὺς πιό μισητούς μας ἐχθρούς, ἃς ὀρμήσομε· ἃς πιστέψομε πώς θά πράξουν ἀπόλυτα νόμιμα ὅσοι, γιά νά ἑκδικηθοῦν τοὺς ἐπιδρομεῖς, τὸ θεωρήσουν δικαίωμά τους νά χορτάσουν τὴν δργισμένη τους διάθεση, καὶ πώς συγχρόνως θά μᾶς δοθεῖ ἡ δυνατότητα νά συντρίψομε τοὺς πιό μισητούς ἐχθρούς, πράμα, πού καθώς λέει ἡ παροιμία, εἶναι ἡ πιό ἀνείπωτη χαρά⁶⁸. Πώς εἶναι ἐχθροί μᾶς καὶ μᾶς μισοῦν θανάσιμα τὸ ξέρομε ὅλοι: ἄνθρωποι πού ἤρθαν στὸν τόπο μας γιά νά μᾶς ὑποδουλώσουν, καὶ πού ἂν πετύχαιναν θά ἐπέβαλλαν στοὺς ἄντρες τὴν πιό μεγάλη δυστυχία, στὰ παιδιά καὶ στὶς γυναικές τὴν πιό αἰσχρή μεταχείριση καὶ σ' ὅλοκληρή τὴν πολιτεία μας τὴ πιό ἔξευτελιστική δονομασία⁶⁹. Ἀντίκρυ σ' ὅλ' αὐτά, κανείς δὲν ταιριάζει νά δειξει ἀδυναμία καὶ κανείς νά μήν τὸ θεωρήσει κέρδος ἀν φύγουν αὐτοί χωρίς μεγάλες ἀπώλειες. Γιατί αὐτό ἀκριβῶς θά κάνουν κι ἂν νικήσουν. Ἄν μᾶς βγοῦν, ὅμως, τὰ πράματα ὅπως τὰ θέλομε, καθώς εἶναι λογικό νά τὸ περιμένομε, αὐτούς, ἀπό τὴ μιά μεριά, νά τοὺς τιμωρήσομε, καὶ σ' ὅλη τὴ Σικελία, πού καὶ πρίν ἡταν ἐλεύθερη, νά ἀποδώσομε τὴ λευτεριά της πιό ἀσφαλισμένη, τότε ὥραιος θά σταθεῖ ὁ ἀγώνας μας. Κι ἀπ' ὅλα τὰ τολμήματα τὸ πιό σπάνιο εἶναι ἐκεῖνο πού λιγότερο ζημιώνει ἂν ἀποτύχει καὶ περισσότερα διφέλη δίνει, ἂν βγεῖ σέ καλό.»

HTTA ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΣΤΗ ΝΑΥΜΑΧΙΑ (κεφ. 69 - 71)

69. Ἀφοῦ εἶπαν τόσα μόνο οἱ στρατηγοί τῶν Συρακουσίων

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κι ό Γύλιππος γιά νά ένθαρρύνουν τούς δικούς τους στρατιώτες, ἄρχισαν ἀμέσως νά ἐπανδρώνουν τά καράβια ἀντίκρυ στούς ἔχθρούς, μιά καί ἀντιλήφθηκαν πώς αὐτό ἔκαναν κι οί Ἀθηναῖοι. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά ό Νικίας, πού τά είχε χάσει βλέποντας πόσο τεράστιος ἦταν ὁ κίνδυνος, καί πόσο κοντά τώρα πιά, ἀφοῦ ἀπό στιγμή σέ στιγμή ἐπρόκειτο νά βγοῦνε στή θάλασσα, είχε τήν ἐντύπωση, πράμα πού παθαίνουν οἱ ἄνθρωποι στίς κρίσιμες μάχες, πώς ὅλες οἱ προετοιμασίες γιά τόν ἀγώνα ἦταν ἀτελεῖς, καί πώς οὕτε τά λόγια πού είχαν εἰπωθεῖ στούς στρατιώτες ἦταν ἀρκετά, ἄρχισε λοιπόν πάλι νά καλεῖ ἔναν-ένα χωριστά τούς πλοίαρχους προσφωνώντας τους μέ τ' ὄνομα τό δικό τους καί τοῦ πατέρα τους καί τῆς φυλῆς τους, προτρέποντάς τους νά μήν προδώσουν, δσο ἦταν στό χέρι τους, τή δόξα πού τυχόν είχε κανείς ἀπό κάποιο λαμπρό περασμένο κατόρθωμα· καί ἔλεγε σ' ὅσους είχαν δοξασμένους προγόνους νά μή σβήσουν τίς ἀρετές τῶν πατέρων τους, θυμίζοντάς τους πώς είχαν τήν πιό λευτερή πατρίδα ἀπ' ὅλες, καί τόν τρόπο τῆς ζωῆς πού μποροῦσαν ὅλοι νά κάνουν χωρίς διαταγές ἀπό κανέναν⁷⁰ καί ἔλεγε κι ἄλλα, δσα είναι φυσικό νά ποῦνε οἱ ἄνθρωποι ἄμα φτάσουν στήν πιό κρίσιμη στιγμή, καί δέ φυλάγονται πιά μήπως φανοῦν πώς ξαναλένε τίς παλιές κοινοτοπίες, πού είναι περίπου οἱ ἴδιες καί ἐπαναλαμβάνονται σέ κάθε μεγάλη περίσταση, γιά τίς γυναικες καί τά παιδιά τους καί τούς θεούς τῶν πατέρων τους, ἄλλα πού στό κλονισμένο τότε ήθικό τους θεωροῦν χρήσιμο νά τίς ἐπικαλεστοῦν. Ἔτσι κι ό Νικίας τότε, κρίνοντας πώς τούς είχε παράκινήσει, δχι βέβαια ἀρκετά ἄλλα τό ἐντελῶς ἀπαραίτητο, ἀπομακρύνθηκε καί δδήγησε τό συνταγμένο στρατό πρός τή θάλασσα· ἄπλωσε τήν παράταξή του δσο μποροῦσε περισσότερο, γιά νά φανεῖ δσο γινόταν μεγαλύτερη σ' ἐκείνους πού βρίσκονταν στά καράβια καί νά τούς βοηθήσει νά πάρουν θάρρος. Ὁ Δημοσθένης πάλι κι ό Μένανδρος κι ό Εὐθύδημος (γιατί αὐτοί οἱ τρεῖς είχαν ἀνεβεῖ στά καράβια τῶν Ἀθηναίων) σηκώνοντας ἄγκυρα ἀπό τό στρατόπεδό τους ἀρμένισαν ἀμέσως καταπάνω στό φράγμα τοῦ λιμανιοῦ καί τό στενό πέρασμα πού είχε ἀπομείνει, θέλοντας νά τό σπάσουν μέ τή βία καί νά βγοῦν ἔξω στ' ἀνοιχτά.

Παράταξη
τοῦ πεζικοῦ
πρὸς τή θάλασσα.

Naufragia.

70. Οἱ Συρακούσιοι, ὅμως, κι οἱ σύμμαχοί τους εἶχαν ἀνοιχτεῖ πρωτύτερα μέ καράβια σχεδόν ἴσαριθμα, καὶ μὲν ἔνα μέρος τους φύλαγαν τὸ πέρασμα πρός τά ἔξω, καὶ μὲ τ' ἄλλα ἔνα γύρω σ' ὅλο τὸ λιμάνι, γιά νά πέσουν καταπάνω στούς Ἀθηναίους συγχρόνως ἀπό παντοῦ· συνάμα παρατασσόταν ὁ πεζικός τους στρατός ὅπου τυχόν θά πεφταν ἔξω στή στεριά τά καράβια τοῦ ἐχθροῦ. Ἀρχηγοί τοῦ ναυτικοῦ τῶν Συρακουσίων ἦταν ὁ Σικανός κι ὁ Ἀγάθαρχος, ἔχοντας ὁ καθένας ἀπό μιά πτέρυγα τῆς συνολικῆς ναυτικῆς παράταξης, ἐνῶ τή μέση τήν κρατοῦσαν ὁ Πυθήν κι οἱ Κορίνθιοι. Ὄταν λοιπόν πλησίασαν τό φράγμα οἱ Ἀθηναῖοι, νίκησαν μέ τήν πρώτη δρμή τους τά καράβια πού ἦταν παραταγμένα κοντά σ' αὐτό, κι ἄρχισαν νά προσπαθοῦν νά λύσουν τίς ἀλυσίδες πού ἦταν δεμένα τά πλεούμενα κοντά στό φράγμα. "Υστερ" ἀπ' αὐτό ὅμως τούς ἔπεσαν ἀπάνω οἱ Συρακούσιοι κι οἱ σύμμαχοί τους ἀπ' ὅλες τίς μεριές, καὶ δέ γινόταν πιά ἡ ναυμαχία μόνο κοντά στό φράγμα, μά καὶ σ' ὅλο τό ἀπλωμα τοῦ λιμανιοῦ, κι ἦταν πιό σφοδρή ἀπ' ὅλες τίς προηγούμενες. Γιατί καί μεγάλο ζῆλο ἔδειχναν τά πληρώματα κι ἀπό τίς δυό μεριές, ὀρμώντας καταπάνω στόν ἐχθρό μόλις τούς δινόταν τό πρόσταγμα, καὶ πολλούς τεχνικούς ἐλιγμούς ἔκαναν οἱ πηδαλιοῦχοι ἐνάντια στούς ἐλιγμούς τῶν ἀντιπάλων, καὶ συναγωνίζονταν σ' αὐτά ἀναμεταξύ τους· κι οἱ ἀρματωμένοι στρατιῶτες ἔβαζαν τά δυνατά τους, ὅποτε συγκρούονταν καράβι μέ καράβι, νά μήν ὑστερήσουν στήν τέχνη ἀπό τούς ναῦτες ὅσοι πολεμοῦσαν στά καταστρώματα· κι ὁ καθένας, ὅπου εἶχε ταχθεῖ, προσπαθοῦσε νά φανεῖ ὁ καλύτερος. Κι ἐπειδή πλῆθος καράβια συγκρούονταν μέσα σέ στενό χῶρο (ἦταν τά περισσότερα πού ναυμάχησαν ποτέ στή σχετικά μικρότερη ἔκταση· κάτι λιγότερα ἀπό διακόσια ἦταν ὅλα μαζί) λίγες συγκρούσεις μέ τά ἔμβολα ἔγιναν, γιατί δέν ὑπῆρχε τρόπος ν' ἀπαγκιστρωθοῦν κάνοντας πίσω, η νά περάσει ἔνα καράβι ἀνάμεσα σέ δυό ἄλλα, ἄλλα πολύ συχνότερα χτυπιοῦνταν ὅπως τύχαινε νά πέσει καράβι πάνω σέ καράβι, εἴτε γιατί κοίταζαν πῶς νά ξεφύγουν, εἴτε γιατί δρμοῦσαν ἐνάντια στόν ἀντίπαλο μέ κάποιο ἄλλο τρόπο. Κι ὅση ὥρα βέβαια ἔδινε στόχο τό ἐχθρικό καράβι, χρησιμοποιοῦσαν αὐτοί πού ἤσαν στά

καταστρώματα κοντάρια καί σαιτες καί πολλές πέτρες ἀπό σφεντόνες ἐνάντιά του· κι ὅταν πιά ἀντάμωσαν κολλητά, προσπάθουσαν οἱ στρατιῶτες νά ᾧθουν στά χέρια μέ τούς ἀντίθετους καί νά πατήσουν τό καράβι ὁ ἔνας τοῦ ἄλλου· καί τύχαινε, ἀπό τό στενό χῶρο σέ πολλές περιπτώσεις, ἐνῶ ἔνα καράβι ἔμπηγε τό ἔμβολό του σέ ἄλλο, νά ἔχει αὐτό ἀγκιστρωθεῖ ἀπό ἔχθρικό ἔμβολο, καί κάποτε δύο ἥ καί τρία καράβια νά εἰναι ἀγκιστρωμένα μαζί, καί οἱ πηδαλιοῦχοι πρόσεχαν ἀπό τή μιά μεριά πῶς νά φυλαχτοῦν, ἀπό τήν ἄλλη πῶς νά στραφοῦν γιά νά χτυπήσουν, ὅχι ἔνα καράβι χωριστά, ἄλλα πολλά συγχρόνως κι ἀπό παντοῦ· κι ὁ βρόντος ἀπό τίς πολλές συγκρούσεις καραβιῶν ἦταν φοβερός καί σάστιξε τά πληρώματα καί δέν τούς ἄφηνε ν' ἀκούσουν τά προστάγματα πού φώναζαν οἱ ναύκληροι. Γιατί γινόταν καί μεγάλο βουητό ἀπό τίς ἐνθαρρυντικές παρορμήσεις τῶν ὑπαξιωματικῶν στά πληρώματα, τόσο γιά τόν τεχνικό χειρισμό, ὅσο καί γιά τήν ἅμεση ὁρμή πρός τήν νίκη κι ἀπό τά δυό μέρη· καί στούς Ἀθηναίους φώναζαν νά σπάσουν τό φράγμα μέ τή βία καί νά σωθοῦν βγαίνοντας στό ἀνοιχτό πέλαγο γιά νά γυρίσουν στήν πατρίδα, προστάζοντάς τους τώρα, περισσότερο παρά κάθε ἄλλη φορά, νά βάλουν ὅλα τους τά δυνατά μέ τήν καρδιά τους. Στούς Συρακουσίους πάλι καί τούς συμμάχους τους προέτρεπαν ἐνθαρρυντικά πώς θά ἦταν μεγάλο κατόρθωμα νά τούς ἐμποδίσουν νά ξεφύγουν, καί νά μεγαλώσουν μέ τή νίκη τους τή δύναμη τῆς πατρίδας τους, ὅποια εἶχε ὁ καθένας. Κι οἱ στρατηγοὶ τῆς κάθε παράταξης, ἃν ἔβλεπαν κάποιο καράβι νά κάνει πίσω ἐκεῖ πού δέν ἦταν ἀπαραίτητο, φωνάζοντας τόν τριήραρχο μέ τ' ὅνομά του τόν ρωτοῦσαν, οἱ Ἀθηναῖοι, ἃν θεωροῦσε τώρα τήν πιό ἔχθρική στεριά πιό δική του ἀπό τή θάλασσα πού εἶχαν καταχτήσει μέ τόσο μόχθο, καί γι' αὐτό ὑποχωρεῖ, οἱ Συρακούσιοι, ἀπό τήν ἄλλη, ἃν ἀπό τούς ἀνθρώπους πού ξέρουν καθαρά πώς προσπαθοῦν μέ κάθε τρόπο νά ξεφύγουν, μπροστά σ' αὐτούς, τώρα πού φεύγουν, φεύγουν αὐτοί.

71. Τό πεζικό καί τῶν δύο, στή στεριά, ὅσο ξετυλιγόταν ἡ ναυμαχία ισόπαλη, δοκίμαζε μεγάλη ἀγωνία καί ψυχική ἔνταση, οἱ ντόπιοι φιλοδοξώντας νά κάμουν μεγαλύτερη τή νίκη τους

"Ἔττα. Πανικός καί ἀγωνία τῶν Ἀθηναίων.

οἱ εἰσβολεῖς τρέμοντας μήν πέσουν σ' ἀκόμα χειρότερη κατάσταση ἀπό τήν τωρινή. Γιατί μιά καὶ τά πάντα, γιά τούς Ἀθηναίους, κρέμονταν ἀπό τό ναυτικό, ὁ φόβος τους γιά τό μέλλον ἦταν τόσος, πού δέν ἔμοιαζε μέ κανένα ἄλλο φόβο πού εἶχαν ποτέ δοκιμάσει, κι ἐπειδή ἦταν ἀνώμαλη ἡ παράταξή τους, ἀνώμαλα ἀναγκαστικά μποροῦσαν καὶ νά παρακολουθοῦν μέ τά μάτια τους τή ναυμαχία ἀπό τή στεριά.⁷¹ Ἐπειδή ἔβλεπαν δηλαδή ἔνα κομμάτι μόνο τῆς μάχης, κι ἀπό μικρή ἀπόσταση, καὶ δέν κοίταζαν ὅλοι συγχρόνως τό ἴδιο σημεῖο, ἃν μερικοί ἔβλεπαν κάπου τούς δικούς τους νά νικοῦν, ἔπαιρναν καινούργιο θάρρος καὶ τρέπονταν σέ ἐπικλήσεις στούς θεούς νά μήν τούς στερήσουν τή σωτηρία· ὅσοι πάλι κοίταζαν πρός ἔνα τμῆμα τοῦ στόλου πού ἔχανε, ἔπαιρναν τό θρῆνο δυνατά, κι ἀπό τή θέα τῆς συμπλοκῆς λύγιζε περισσότερο τό ἡθικό τους, κι ἀπό κείνους ἀκόμα πού ἔπαιρναν μέρος στή μάχη ἄλλοι τέλος, μέ τά μάτια καρφωμένα, σ' ἔνα μέρος τῆς ναυμαχίας ὅπου οἱ δυνάμεις ἤταν ἰσόπαλες, κι ὅσο ὁ ἀγώνας συνεχιζόταν χωρίς νά κλίνει οὕτε ἀπό δῶ, οὕτε ἀπό κεῖ, καὶ μέ τά σώματά τους ἀκόμα πού ταλαντεύονταν ἀπό τό φόβο καὶ τήν ἐλπίδα ἀντίστοιχα μέ τήν ἐντύπωση πού σχημάτιζαν, βρίσκονταν στή χειρότερη ψυχική κατάσταση ἀπ' ὅλους· γιατί κάθε στιγμή λίγο ἔλειπε νά ξεφύγουν ἢ νά χαθοῦν⁷¹. Καὶ μέσα στό ἴδιο τό στρατόπεδο τῶν Ἀθηναίων, ὅσο ἤταν ἀκόμα ἀμφίβολη ἡ ἐκβαση τῆς ναυμαχίας, ἄκουγες συγχρόνως ὅλα μαζί, θρῆνο, βουή, νικητήρια ἡ νικημένη, κι ὅσα ἄλλα κάθε λογῆς βγαίνουν ἀπό τά σπλάχνα τῶν ἀνθρώπων σέ μεγάλο στρατόπεδο πού κινδυνεύει θανάσιμα. Παρόμοια βάσανα μ' αὐτά ἔνιωθαν κι ὅσοι βρίσκονταν ἀπάνω στά καράβια· ὡς τή στιγμή πού οἱ Συρακούσιοι, ἀφοῦ κράτησε ἡ ναυμαχία ὥρα πολλή, ἀνάγκασαν τούς Ἀθηναίους νά ὑποχωρήσουν, καὶ παίρνοντάς τους τό κατόπι, μέ περιδοξη νίκη, καὶ ἀναφωνώντας δυνατά μέ προτρεπτικές κραυγές, τούς κυνήγησαν ὥς τή στεριά. Τότε πιά δ στρατός τῶν καραβιῶν, ὅσοι δέν πιάστηκαν αἰχμάλωτοι ἔξω στή θάλασσα, ἄραζαν ὅπου τύχαινε, ἄλλοι δὲ καθένας κι ὁρμητικά ἔπεφταν μέσα στό στρατόπεδο· τό πεζικό πάλι, δχι πιά σέ ἀντιφατική καὶ ταλαντευόμενη διάθεση, μέ μιά μόνο παρόρ-

μηση, κλαίγοντας κι ἀγκομαχώντας ὅλοι, μή μπορώντας νά βαστάξουν αὐτό πού είχε γίνει, ἄλλοι ἔτρεξαν νά βοηθήσουν τά καράβια, ἄλλοι στράφηκαν νά φρουρήσουν ὅσο ἔμενε ἀπό τό τεῖχος, κι ἄλλοι τέλος, πού ἤταν και οἱ περισσότεροι, ἀρχισαν ν' ἀναλογιζόνται γιά τόν ἑαυτό τους, μέ ποιό τρόπο και ποῦ νά σώσουν τή ζωή τους. Και τήν πρώτη ἐκείνη στιγμή τά είχαν ὅλοι χαμένα, περισσότερο παρά σέ όποιαδήποτε ἄλλη περίσταση. Είχαν πάθει παρόμοια μέ ὅ, τι είχαν κάνει οἱ ἴδιοι στήν Πύλῳ ἀφοῦ δηλαδή καταστράφηκαν τά καράβια τους, είχαν χαθεῖ μαζί τους, γιά τούς Λακεδαιμονίους, και οἱ ἄντρες πού είχαν περάσει στό νησί⁷², δπως και τώρα δέν είχαν οἱ Ἀθηναῖοι καμιά ἐλπίδα νά σωθοῦν ἀπό τή στεριά, ἔξον ἄν τύχαινε κάτι ἀπίθανο.

ΑΝΑΧΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ (κεφ. 72 - 75)

72. Ἐπειδή ἤταν πολύ βίαιη ἡ ναυμαχία κι είχαν χαθεῖ κι ἀπό τά δυό μέρη πολλά καράβια και πολλοί ἄνθρωποι, σήκωσαν οἱ Συρακούσιοι κι οἱ σύμμαχοί τους, πού ἤταν οἱ νικητές τά ναυαγισμένα πλοῖα και τούς νεκρούς τους κι ἀρμένισαν πίσω στήν πολιτεία τους. Οἱ Ἀθηναῖοι πάλι καταχτυπημένοι ἀπό τό μέγεθος τῆς τωρινῆς συμφορᾶς τους οὔτε κάν σκέφτηκαν νά ζητήσουν τήν ἄδεια νά σηκώσουν τούς νεκρούς τους ἢ τά ναυαγιά τους, ἄλλα στοχάζονταν μόνο πᾶς νά φύγουν ἀμέσως μέ τό σκοτάδι τῆς νύχτας. Πῆγε τότε ὁ Δημοσθένης νά ιδεῖ τό Νικία και τοῦ ὑπέβαλε τήν πρόταση νά ἐπανδρώσουν ὅσα καράβια τούς ἔμεναν, κι ἄν μπορέσουν, μέ τήν αὐγή νά περάσουν μέ τή βία τό φράγμα και νά βγοῦνε στό πέλαγο, λέγοντας πώς μόλο τό κακό είχαν ἀκόμα περισσότερα καράβια παρά οἱ ἔχθροι· ἔμεναν στούς Ἀθηναίους ἀκόμα κάπου ἔξήντα και στούς ἔχθρους λιγότερα ἀπό πενήντα. Κι ἀφοῦ παραδέχτηκε τή γνώμη αὐτή ὁ Νικία⁷³ και θέλησαν οἱ στρατηγοί νά τά ἐπανδρώσουν, ἀρνήθηκαν οἱ ναῦτες νά μποῦνε στά πλοῖα ἀπό τόν πανικό πού τούς είχε πιάσει μετά τήν ἥττα, κι ἐπειδή δέν πίστευαν πιά πώς μποροῦσαν νά νικήσουν. "Ετσι ἔκλιναν τώρα ὅλοι μέ τήν ίδέα πώς ἔπρεπε νά φύγουν ἀπό τή στεριά. Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σχέδιο φυγῆς
ἀπό τήν ξηρά.

*Téχνασμα
τοῦ Ἐρμοκράτη.*

73. Ἀλλά ὁ Ἐρμοκράτης ὁ Συρακούσιος ὑποπτεύτηκε τό σκοπό τους καὶ νομίζε πώς θά ἦταν ἐπικίνδυνο τόσος μεγάλος στρατός νά ὑποχωρεῖ ἀπό τή στεριά, πού στρατοπεδεύοντας σέ κάποιο μέρος τῆς Σικελίας σκόπευε νά ξαναρχίσει τόν πόλεμο ἐνάντιά τους· πῆγε λοιπόν στούς ἄρχοντες καὶ τούς εἰσηγήθηκε νά μήν ἀψηφήσουν τήν πιθανότητα νά φύγουν οἱ Ἀθηναῖοι τή νύχτα, ἀναπτύσσοντας τούς λόγους πού τόν δόδηγησαν σ' αὐτή τή σκέψη ἀλλά νά βγοῦν ἀμέσως ὅλοι οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοί τους καὶ ν' ἀποκλείσουν τούς δρόμους μέ δόδοιφράγματα, καὶ φτάνοντας πρίν ἀπό τούς Ἀθηναίους στά στενά περάσματα νά βάλουν φρουρές. Οἱ ἄρχοντες παραδέχτηκαν ὅσο καὶ κεῖνος πώς ἦταν αὐτά σωστά καὶ πίστεψαν πώς ἔπειρε πά γίνουν· ἀλλά οἱ στρατιῶτες πού μόλις εἶχαν τελειώσει τόσο μεγάλο ἀγώνα στή φοβερή ἐκείνη ναυμαχία, κι ἔχοντας συγχρόνως γιορτή (ἔτυχε τήν ήμέρα ἐκείνη νά τελοῦν θυσίες στόν Ἡρακλῆ) δέ θά τούς ὑπάκουουν εὔκολα, νόμιζαν οἱ ἄρχοντες· γιατί ἀπό τή μεγάλη τους χαρά γιά τή νίκη τό εἶχαν οἱ περισσότεροι ρίζει στό πιοτό πάνω στή γιορτή, κι ὅτιδήποτε ἄλλο μποροῦσε νά περιμένει κανείς ἀπό μέρους τους παρά νά ζωστοῦν τ' ἄρματα τήν ὥρα ἐκείνη καὶ νά βγοῦντες σ' ἐκστρατεία. "Οσο τά συλλογίζονταν αὐτά οἱ ἄρχοντες, τόσο

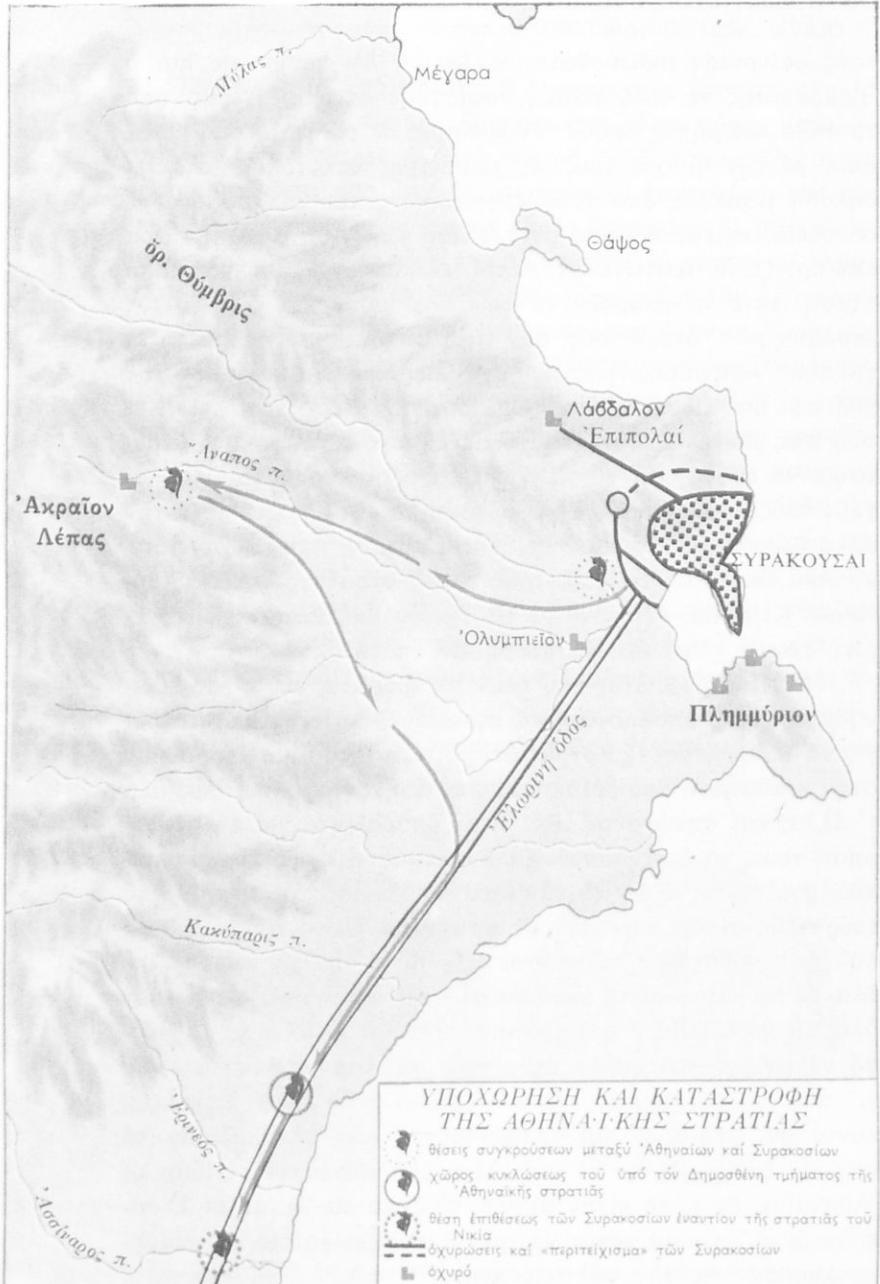
λεκάνθραξ μέ τήν κεφαλή τῆς νέμφης Ἀρέθουσας, πού ἐξέδωσαν οἱ Συρακούσιοι μετά τή νίκη (Νομισματική Συλλογή Ἐθνικοῦ Αρχαιολογικοῦ Μουσείου, Ἀθῆνα).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τούς φαίνονταν ἀκατόρθωτα, κι ἐπειδή δέν μποροῦσε πιά ὁ Ἐρμοκράτης νά τούς πείσει, σοφίστηκε κατόπι τό ἔξῆς, ἀπό τό φόβο του μήπως βροῦν τήν εὐκαιρία οἱ Ἀθηναῖοι καὶ περάσουν μέ τήν ἡσυχία τους τίς χειρότερες κακοτοπίες· στέλνει δηλαδή μερικούς ἀπό τούς προσωπικούς του συντρόφους μέ συνοδεία ἵππικοῦ πρός τό στρατόπεδο τῶν Ἀθηναίων τήν ὥρα πού ἄρχιζε νά σκοτεινιάζει. Αύτοί, πλησιάζοντας σέ τόση ἀπόσταση ὥστε νά μποροῦν νά τούς ἀκούσουν καὶ φωνάζοντας μερικούς μέ τ' ὄνομά τους, σάν νά ἥταν φίλοι καὶ καλοθελητές γιά τούς Ἀθηναίους (γιατί ὑπῆρχαν μερικοί ἀπό μέσα ἀπό τήν πολιτεία πού είδοποιοῦσαν κάθε τόσο τό Νικία γιά τό τί γίνεται) τούς εἶπαν νά ποῦνε στό Νικία νά μήν ξεσηκώσει τό στράτευμα νά φύγουν τή νύχτα, γιατί τάχα οἱ Συρακούσιοι φυλάγουν τούς δρόμους, ἀλλά νά φύγουν μέ τήν ἡσυχία τους τήν ἄλλη μέρα ἀφοῦ ἔτοιμαστοῦν. Αύτοί πού τά παν ἔφυγαν τότε, κι ὅσοι ἄκουσαν, τά μετέφεραν στούς στρατηγούς τῶν Ἀθηναίων. Κι αὐτοί, σύμφωνα μέ τό μήνυμα, ματάίωσαν τή νυχτερινή πορεία γιατί δέν τό θεώρησαν ἀπάτη⁷⁴.

74. Καὶ ἀφοῦ, ἔτσι πού ἥταν τά πράματα, δέν είχαν ξεκινήσει ἀμέσως, ἀποφάσισαν νά περιμένουν καὶ τήν ἄλλη μέρα, γιά νά περιμαζέψουν οἱ στρατιῶτες ὅτι πιό χρήσιμο μποροῦσαν στήν κατάσταση πού βρίσκονταν, κι ἀφήνοντας πίσω τους ὅλα τ' ἄλλα, καὶ σηκώνοντας ὅτι ἥταν ἀπαραίτητο γιά τή συντήρησή τους, νά ξεκινήσουν. Οἱ Συρακούσιοι ὅμως κι ὁ Γύλιππος, βγαίνοντας ἔξω ἀπό τήν πολιτεία μέ τό στρατό πρίν ἀπό τούς Ἀθηναίους, ἔκλεισαν μέ φράγματα ὅλους τούς δρόμους πού ἥταν πιθανό νά πάρουν οἱ ἐχθροί, κι ἔβαλαν φρουρές σ' ὅλα τά ρεύματα καὶ τά ποτάμια στό πέρασμά τους, κι ἔπιασαν ὅλες τίς θέσεις γιά ν' ἀνταμώσουν τό στρατό ἐκεῖνο μέ τό σκοπό νά τούς σταματήσουν ὅπου τούς φαινόταν πιό κατάλληλο γι' αὐτούς τούς ἰδιους· μέ τά καράβια τους πάλι ὄρμένιζαν κοντά στ' ἀθηναϊκά καὶ τραβώντας τα ἀπό τήν παραλία τά σερναν ξοπίσω τους· σέ κάτι λίγα ἔβαλαν φωτιά οἱ ἴδιοι οἱ Ἀθηναῖοι, ὅπως τό είχαν σκοπό, τ' ἄλλα τά δεναν οἱ Συρακούσιοι μέ σχοινιά χωρίς νά τούς ἐμποδίζει κανείς καὶ τά ρυμουλκοῦσαν ὡς τήν πολιτεία τους.

Ἀποκλεισμός τῶν περασμάτων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

75. "Υστερ' ἀπ' αὐτά, ὅταν θεώρησαν ὁ Νικίας κι ὁ Δημοσθένης πώς εἶχαν ἐτοιμαστεῖ δόσο γινόταν καλύτερα, ἔστηκώθηκε πιά κι ὁ στρατός νά φύγει τήν τρίτη μέρα μετά τήν ναυμαχία. Καὶ ἡταν φοβερό, ὅχι ἀπό μιά μόνο ἄποψη ἥ ἔνα περιστατικό, ἀλλ' ἀπ' ὅλες τίς ἀπόψεις δτι ἔφευγαν ἔχοντας χάσει ὅλα τά καράβια κι ὅτι ἀντί γιά τίς μεγάλες τους ἐλπίδες κινδύνευε τώρα ἡ ἴδια τους ἡ ζωή και ἡ ὑπαρξη τῆς πολιτείας, ἀλλά και τήν ὥρα πού ἐγκατέλειπαν τό στρατόπεδο τύχαινε στόν καθένα νά νιώσει βαθύ πόνο γι' αὐτά πού ἐβλεπε κι αὐτά πού συλλογίσταν. Ἐπειδή δηλαδή εἶχαν μείνει ἄθαφτοι κι οἱ σκοτωμένοι, ὅποτε ἐβλεπε κανείς συγγενή ἥ φίλο νά κοίτεται στό χῶμα σπάραζε ἀπό λύπηση και φόβο⁷⁵. Κι οἱ ζωντανοί πού παρατούσαν, οἱ πληγωμένοι κι οἱ ἄρρωστοι προξενοῦσαν σ' ὅσους τους ἐβλεπαν ἀκόμα πιό βαθιά θλίψη κι ἀπό τούς νεκρούς ἀκόμα, κι ἡ ὅψη τους ἡταν πιό ἀξιοθήητη παρά τῶν πεθαμένων. Γιατί ἄπλωναν τά χέρια ἰκετευτικά και θρηνοῦσαν, κι ἔφερναν σέ μεγάλη στενοχώρια ὅσους ἔφευγαν, γιατί ζητοῦσαν νά τους πάρουν μαζί τους και φώναζαν τόν καθένα δυνατά ἄν ἐβλεπαν πουθενά δικό ἥ φίλο κι ἀρπάζονταν ἀπό τούς συντρόφους τῆς σκηνῆς τους σερνάμενοι πίσω τους δσο ἄντεχαν· κι ὅταν ἀπόκανε κανενός ἥ δύναμη και τό κορμί, ἐπεφτε πίσω θρηνώντας μ' ἐπικλήσεις πρός τούς θεούς και μ' ἀναφυλλητά, ἔτσι πού γέμισε κλάμα ὅλος ὁ στρατός· και ἡταν ἀπρόθυμοι νά ξεκινήσουν μέ τή διάθεση πού εἶχαν, μόλι πού ἔφευγαν ἀπό ἐχθρικά χώματα κι εἶχαν πάθει κιόλας συμφορές πέρ' ἀπ' ὅσες ξεθυμαίνουν μέ τά δάκρυα, και φοβοῦνταν γιά τά κρυμμένα μελλούμενα μήν πάθουν κι ἄλλα και χειρότερα. Καὶ τούς εἶχε πιάσει μελαγχολία και συγχρόνως κατηγοροῦσαν τόν ἑαυτό τους. Γιατί δέν ἔμοιαζαν μέ τίποτ' ἄλλο τόσο πολύ, δσο μέ ὀλόκληρη πολιτεία πού πάρθηκε μέ πολιορκία και πάει νά ξεφύγει κρυφά· και πολιτεία μάλιστα μεγάλη. Γιατί δσοι βάδιζαν μαζί στήν πορεία δέν ἡταν λιγότεροι ἀπό σαράντα χιλιάδες ἄντρες· κι ἀπ' αὐτούς, τόσο οἱ ἄλλοι κουβαλοῦσαν δτι χρειαζούμενο μποροῦσαν, δσο κι οἱ βαριά ἀρματωμένοι κι οἱ ἵππεις σήκωναν τίς προμήθειές τους μόνοι τους, ἀντίθετα πρός τή συνήθεια, ἄλλοι γιατί δέν εἶχαν ἀκολούθους, κι ἄλλοι γιατί

⁷⁵ Εκκίνηση τῶν Ἀθηναλων.

δέν ἐμπιστεύονταν αὐτούς πού είχαν· γιατί πολλοί είχαν ἀπό καιρό αὐτομολήσει πρός τὸν ἐχθρό, κι οἱ περισσότεροι τώρα τελευταῖ· ἀλλά κι ὅσα κουβαλοῦσαν δέν ἦταν ἀρκετά, γιατί τρόφιμα δέν ὑπῆρχαν κάν στὸ στρατόπεδο. Κι ὅλη ἡ ἄλλη τους δυστυχία, καὶ τὸ πώς δὲλων ἡ μερίδα στίς συμφορές ἦταν τὸ ἴδιο, πράμα πού ἔφερνε κάποια ἀνακούφιση ὅμως καὶ μέ τοῦτο λογαριαζόταν πολὺ βαριά, καὶ τὸ περισσότερο καθὼς στοχάζονταν ἀπό τὶ μεγαλοπρέπεια καὶ περηφάνεια τῆς ἀρχῆς είχαν φτάσει σὲ τέτοιο τέλος κι ἔχευτελισμό. Γιατί τούτη ἦταν ἡ μεγαλύτερη μετατροπή στὴν κατάστασή τους, πού ἔτυχε ποτέ σ' ἐλληνικό στρατό : ἀντί νά γυρίζουν ἔχοντας ὑποτάξει ἄλλους, κατάντησε τώρα νά φοβοῦνται μήν τό πάθουν οἱ ἴδιοι, ἀκριβῶς αὐτό, κι ἀντί γιά τίς εὐχές καὶ τά πολεμικά τραγούδια πού συνόδευαν τότε τὸ ξεκίνημά τους, ἔανάφευγαν μέ τελείως ἀντίθετες παρακλήσεις. Στοχάζονταν συγχρόνως πώς πορεύονταν τώρα πεζῇ ἀντί ἀνεβασμένοι στά καράβια καὶ πώς στήριζαν τὰ θάρρη τους στὸ βαρύ πεζικό ἀντί γιά τό ναυτικό⁷⁶. Μολαυτά σχετικά μέ τό βάρος τοῦ κινδύνου πού κρεμόταν ἀκόμα πάνω τους, καὶ τοῦτα ἀκόμα τούς φαίνονταν ὑποφερτά⁷⁷.

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ NIKIA (κεφ. 76 - 77)

76. Βλέποντας ὁ Νικίας τό στρατό κυριευμένο ἀπό τέτοια κατάθλιψη νά παρουσιάζει τόσο διαφορετική ἐντύπωση ἀπ' ὅ, τι ἦταν ἄλλοτε, πήγαινε ἀπό τό ἔνα τάγμα στό ἄλλο καὶ τούς ἐνθάρρυνε καὶ τούς παρηγοροῦσε ὅσο γινόταν, ἀνάλογα μέ τίς συνθῆκες πού ἐπικρατοῦσαν· καὶ ὑψωνε τή φωνή ἀκόμα περισσότερο σέ κάθε τμῆμα τοῦ στρατοῦ πού ἔφτανε, ἀπό τόν πολὺ του ζῆλο καὶ τόν πόθο του νά τούς κάνει ὅσο πιό καλό μποροῦσε μέ τή δυνατή του ὁμιλία, καὶ τούς μιλοῦσε πάνω - κάτω ἔτσι :

77. «Ἀκόμα κι ἀπό τήν τωρινή κατάσταση, Ἀθηναῖοι καὶ σύμμαχοι, πρέπει ν' ἀντλεῖτε ἐλπίδες⁷⁸, (κι ἄλλοι ἔχουν σωθεῖ ἀπό χειρότερα) καὶ νά μή λέτε μέσα σας πώς φταίτε σεῖς οὔτε γιά τίς συμφορές, οὔτε γιά τήν κακοπάθηση πού ὑποφέρετε τώρα, πού δέ σᾶς ἀξιζαν. Κι ἐγώ ὁ ἴδιος δέν είμαι πιό δυνατός

οὕτε ἀπό τὸν πιὸ ἀδύναμο ἀπό σᾶς (γιατὶ βλέπετε πῶς ἔχω κατανῆσει ἀπό τὴν ἄρρωστια), κι ἐνῷ στήν καλοτυχιά μου ὡς τώρα δὲν ἔπεφτα νομίζω πίσω ἀπό κανέναν, τόσο στήν ἴδιωτική μου ζωή, ὅσο καὶ στή σταδιοδρομία μου γενικά, βρίσκομαι τώρα στόν ἴδιο κίνδυνο ὅσο κι οἱ πιὸ ταπεινοὶ στρατιῶτες· μόλιο πού πέρισσα τῇ ζωῇ μου τιμώντας τοὺς θεούς μ' ὅλες τίς συνηθισμένες τελετές καὶ κάνοντας ἀπέναντι στοὺς ἀνθρώπους πολλές δίκαιες πράξεις, πού νά μή δίνουν καμιά ἀφορμή στοὺς φθονερούς⁷⁹. Καὶ γιά ὅλ' αὐτά εἶναι οἱ ἐλπίδες μου γιά τὸ μέλλον τολμηρά ὑψηλές, κι ἂν οἱ συμφορές μὲ φοβίζουν, εἶναι γιατὶ δέν τίς ἀξίζατε. Καὶ μπορεῖ σύντομα νά λουφάξουν· γιατὶ ἀρκετές καλοτυχίες εἰδαν ὡς τώρα οἱ ἔχθροί μας, κι ἂν ὅταν ἔσκινήσαμε γιά τὴν ἐκστρατεία προκαλέσαμε μέ τὴν ὑπεροψία μας τὸ φθόνο κανενός θεοῦ, ἔχομε κιόλας τιμωρηθεῖ μὲ τὸ παραπάνω⁸⁰. Κι ἄλλοι δηλαδή πρίν ἀπό μᾶς πῆγαν νά χτυπήσουν ἔνοντας τόπους, κι ἀφοῦ ἔκαναν τίς ἀμαρτίες πού εἶναι στή φύση τοῦ ἀνθρώπου, ἔπαθαν συμφορές, ἀλλά ὑποφερτές. Εἶναι λοιπόν φυσικό κι ἐμεῖς τώρα νά ἐλπίζομε πώς θά μᾶς δειχτοῦν πιὸ σπλαχνικοί οἱ θεοί (γιατὶ ἀξίζομε ἀπό μέρους τους τώρα περισσότερο τὴν λύπηση παρά τὸ φθόνο)· καὶ βλέποντας τώρα τὸ δικό σας στρατό, τί γενναῖοι ἀρματωμένοι πού εἶστε καὶ πόσοι πορεύεστε μαζί σὲ παράταξη μάχης, δέν πρέπει νά νιώθετε τόσο μεγάλη ἀπελπισία, παρά νά συλλογίζεστε πώς ἐσεῖς οἱ ἴδιοι θ' ἀποτελέσετε ἀπό τὴν πρώτη στιγμή πολιτεία δόλοκληρη ὅπου κι ἂν ἐγκατασταθεῖτε· κι ἄλλη καμιά ἀπό τίς πολιτεῖς στή Σικελίᾳ δέν εἶναι ἄξια νά σᾶς ἀντιμετωπίσει εὔκολα ἢν τῆς ἐπιτεθεῖτε, οὔτε ἂν ἔχετε κιόλας ἐγκατασταθεῖ, μπορεῖ νά σᾶς διώξει⁸¹. Καὶ γιά νά πραγματοποιηθεῖ ἡ πορεία σας μὲ ἀσφάλεια καὶ τάξη, ἔχετε τὸ νοῦ σας καὶ σεῖς οἱ ἴδιοι, κι ὁ καθένας ἃς μή στοχάζεις αἱ ἄλλοι τίποτα παρά πώς σ' ὅποιο μέρος ἀναγκαστεῖ νά πολεμήσει, αὐτό, ἢν νικήσει, θά τὸ χει καὶ γιά πατρίδα καὶ γιά φρούριο. Καὶ θά πορευόμαστε μέ τὴν ἴδια βιάση καὶ μέρα καὶ νύχτα· γιατὶ οἱ προμήθειές μας εἶναι λιγοστές, κι ἂν πιάσομε σέ κανένα μέρος τῶν Σικελῶν φιλικό μας (γιατὶ αὐτοί μᾶς ἔχουν μείνει ἀκόμα σταθεροί φίλοι ἐπειδή φιοβοῦνται τοὺς Συρακουσίους)

μόνο τότε νά πιστέψετε πώς είμαστε κιόλας σέ άσφαλισμένο τόπο. Τούς ἔχομε κιόλας μηνύσει, μερικοί ἀπό τό στρατό, νά μᾶς ἀνταμώσουν στό δρόμο και νά φέρουν τρόφιμα. Καί μ' ἔνα λόγο, καταλάβετε το καλά, στρατιώτες μου, πώς είναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νά φανεῖτε παλληκάρια, γιατί δέν ὑπάρχει κοντά τόπος ὅπου, ἄν δειλιάστε, μπορεῖ νά καταφύγετε και νά σωθεῖτε· κι ἄν ξεφύγετε τώρα ἀπό τοὺς ἐχθρούς, τόσο οἱ ἄλλοι θά κατορθώστε ὅτι ποθεῖ ἡ καρδιά σας, νά ξαναϊδεῖτε· κι ὅσοι εἰστε Ἀθηναῖοι, θά ξαναστεριώστε τή μεγάλη δύναμη τῆς πολιτείας μας, μόλιο πού είναι τώρα πεσμένη τόσο χαμηλά. Γιατί τό κράτος είναι οἱ ἄνθρωποι, κι δχι τά τείχη ἡ τά καράβια».

ΥΠΟΧΩΡΗΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ (κεφ. 78 - 85)

Oἱ τρεῖς πρῶτες μέρες τῆς ὑποχώρησης.

78. Μέ τέοια λόγια ἐνθαρρύνοντάς τους ὁ Νικίας ὁδηγοῦσε συγχρόνως τό στράτευμα, κι ἄν ἔβλεπε πουθενά ἔνα τμῆμα σκορπισμένο νά μήν προχωρεῖ μέ τή σωστή παράταξη, τό μάζευε και τό ἥβαζε στή γραμμή· κι ὁ Δημοσθένης ἔκανε τό ἴδιο στούς δικούς του, λέγοντάς τους παρόδους ἡ σχεδόν τά ἴδια. Και ὁ στρατός προχωροῦσε σέ σχηματισμό τετράγωνου, μπροστά πηγαίνοντας τό τμῆμα τοῦ Νικία, και πίσω ἀκολουθώντας τοῦ Δημοσθένη· τά σκευοφόρα και τό μεγαλύτερο μέρος τῶν ἀπόπλων και βοηθητικῶν προχωροῦσε στή μέση πλαισιωμένοι ἀπό τούς βαριά ἀρματωμένους. Κι ὅταν ἔφτασαν στόν Ἀναπο ποταμό, βρίσκουν τούς Συρακουσίους και τούς συμμάχους τους παραταγμένους στήν ἐδῶθε ὅχθη του· κι ἀφοῦ τούς ἐσπρωξαν πίσω και τούς ἀνάγκασαν νά ὑποχωρήσουν, ἔγιναν κύριοι τοῦ ρηχοῦ περάσματος κι ἔξακολούθησαν τήν πορεία τους πρός τά ἐμπρός· οἱ Συρακούσιοι τούς περίτρεχαν ἀπό τά πλάγια μέ τό ἵππικό τους και τούς ἔριχναν ὅλη τήν ὥρα και οἱ ἐλαφριά ὄπλισμένοι τούς ἔριχναν μέ μικρά ἀκόντια. Κι αὐτή τήν ήμέρα ἀφοῦ προχώρησαν οἱ Ἀθηναῖοι ὡς σαράντα στάδια, κατασκήνωσαν γιά τή νύχτα κοντά σ' ἔνα λόφο· και τήν ἄλλη μέρα ἔκεινησαν μέ τήν αὐγή και προχώρησαν ὡς εἴκοσι στάδια και κατέβηκαν σ' ἔνα ἵσιωμα κι ἔστησαν ἐκεῖ στρατόπεδο, θέλοντας κι ἀπό τά σπίτια ν' ἀρπάξουν λίγα φαγώσιμα (γιατί Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τό μέρος ἡταν κατοικημένο) καὶ νά πάρουν ἀπό κεῖ νερό νά τό ἔχουν μαζί τους· γιατί μπροστά τους, στό δρόμο πού ἔμελλαν νά πάρουν, δέν ὑπῆρχε ἄφθονο νερό γιά πολλά στάδια. Οἱ Συρακούσιοι ὅμως στό μεταξύ προχώρησαν μπροστά μακρύτερα κι ἐκλεισαν μέ τεῖχος τό πέρασμα· αὐτό ἡταν ἔνας ἀπότομος λόφος μέ βαθειές χαράδρες καὶ γκρεμούς ἀπό δῶ κι ἀπό κεῖ καὶ λεγόταν «ἄκραιον λέπας»· τήν ἄλλη μέρα ἔεκινησαν πάλι οἱ Ἀθηναῖοι τό πρωί, ἀλλά οἱ Συρακούσιοι ἵππεῖς καὶ οἱ σύμμαχοί τους καὶ ἀκοντιστές πολλοί ἀπό τίς δυό πλευρές τούς ἔμποδιζαν νά προχωρήσουν καί τούς ἔριχναν ἀκόντια καὶ τούς περίτρεχαν μέ τ' ἄλογα. Καὶ πολέμησαν οἱ Ἀθηναῖοι πολλή ὥρα, ἐπειτα ὅμως γύρισαν πίσω στό ἴδιο στρατόπεδο. Καὶ δέν εἶχαν πιά οὕτε ἀρκετά τρόφιμα ὅπως πρωτύτερα· γιατί δέν μποροῦσαν νά ἔεμακρύνουν ἀπό τό στρατόπεδο, κυνηγημένοι ἀπό τό ἐχθρικό ἵππικό.

79. Τήν ἄλλη μέρα τό πρωί ἔεστηκάν καὶ πῆραν πάλι τό δρόμο κι ἄνοιξαν μέ τή βία πέρασμα γιά νά φτάσουν στό λόφο πού ἡταν κλεισμένος μέ τό τεῖχος· καὶ βρήκανε μπροστά τους, ἀπάνω ἀπό τό τεῖχος πού τούς ἐκλεινε τό δρόμο, τό πεζικό τῶν Συρακουσίων παραταγμένο σέ βάθος πολλῶν ἀσπίδων· γιατί τό μέρος ἡταν στενό. Κι ἔκαναν ἐπίθεση οἱ Ἀθηναῖοι καταπάνω στό τεῖχος, καὶ τούς χτυποῦσαν πολλοί ἀπό τό λόφο πού ἡταν πολὺ ἀνηφορικός (καὶ φυσικά σημάδευαν κι ἔβρισκαν τό στόχο τούς πολὺ πιό εὔκολα ἀπό ψηλά), κι ἐπειδή δέν μπόρεσαν νά κυριέψουν τό φράγμα μέ τή βία, ὑποχώρησαν πάλι καὶ γύρισαν νά ἔεκουραστοῦν· κι ἔτυχε νά ρίξει βροντές καὶ νά πέσει βροχή, πράμα συνηθισμένο γιά τήν ἐποχή ἐκείνη τοῦ χρόνου, πού τό γύριζε στό φθινόπωρο· μέ τοῦτα ὅμως ἐπεσε ἀκόμα πιό χαμηλά τό ἡθικό τῶν Ἀθηναίων καὶ νόμισαν πώς δῆλα αὐτά γίνονται γιά νά τούς ἀφανίσουν. Κι ἐνῶ αὐτοί ἔεκουράζονταν, ἔστειλε ὁ Γύλιππος καὶ οἱ Συρακούσιοι ἔνα μέρος τοῦ στρατοῦ νά κλείσουν μέ τεῖχος τό δρόμο καὶ πρός τά πίσω, ἀπό κεῖ πού εἶχαν ἔρθει· ἔστειλαν ὅμως κι αὐτοί ἔνα μέρος τῶν δικῶν τους καὶ τούς ἔμποδισαν. «Υστερ' ἀπ' αὐτά ἔφυγαν ἀπό κεῖ οἱ Ἀθηναῖοι μ' ὀλόκληρο τό στρατό τους καὶ κατασκήνωσαν σ' ἔνα ἰσιωμα· τήν ἄλλη μέρα⁸² ἄρχισαν πάλι νά προχωροῦν

Συγχρούσεις.

καὶ οἱ Συρακούσιοι τοὺς χτυποῦσαν γύρω - γύρω ἀπ' ὅλες τίς μεριές καὶ πλήγωναν πολλούς· κι ἂν ἔκαναν νά τοὺς ἐπιτεθοῦν οἱ Ἀθηναῖοι, ὑποχωροῦσαν, κι ὅταν γύριζαν αὐτοὶ νά φύγουν, τοὺς ἔπεφταν πάλι ἀπάνω, χτυπώντας ἵδιως τοὺς τελευταίους, μέ τήν ἐλπίδα πώς ἂν τοὺς ἀναγκάσουν νά τραποῦν σέ φυγή, ἔστω καὶ γιὰ μικρό διάστημα, θά πιάσει πανικός ὅλο τό στρατό. Καὶ γιά πολλή ὥρα ἄντεχαν οἱ Ἀθηναῖοι στὸν τρόπο αὐτό τῆς ἐπιθεσῆς, ὅπερα δμως, ἀφοῦ προχώρησαν πέντε ἡ ἔξι στάδια, στάθηκαν ν' ἀνασάνουν σ' ἕνα ἐπίπεδο μέρος· ἔμεράκρυναν τότε κι οἱ Συρακούσιοι ἀπ' αὐτοὺς, γυρίζοντας στό δικό τους στρατόπεδο.

*Ἀλλαγὴ πο-
ρείας. Διαίρε-
ση τῆς στρα-
τιᾶς.*

80. Τή νύχτα ἐκείνη, ὁ Νικίας κι ὁ Δημοσθένης, ἐπειδή ὁ στρατός βρισκόταν σέ κακή κατάσταση, τόσο γιατί τοὺς είχαν ὀλότελα σωθεῖ οἱ προμήθειες, ὅσο καὶ γιατί πολλοὶ στρατιώτες ἦταν καταπληγωμένοι ἀπό τίς πολλές ἐπιθέσεις πού τοὺς είχαν κάνει οἱ ἐχθροί, ἀποφάσισαν ν' ἀνάψουν ὅσο περισσότερες φωτιές μποροῦσαν, καὶ νά πάρουν τό στρατό ἀπό κεῖ, ὅχι πιά πρός τήν ἴδια κατεύθυνση πού είχαν σχεδιάσει, ἀλλά πρός τήν ἀντίθετη ἀπό κείνη ὅπου παραφύλαγαν οἱ Συρακούσιοι, δηλαδή πρός τή θάλασσα· ὅλος αὐτός ὁ δρόμος θά ἕφερνε τό στρατό, ὅχι στήν Κατάνη, ἀλλά στήν ἀντίθετη μεριά τῆς Σικελίας, πρός τήν Καμάρινα καὶ τή Γέλα καὶ τίς ἄλλες πολιτείες σ' ἐκεῖνα τά μέρη, ἐλληνικές καὶ ἔνενες. Ἀφοῦ λοιπόν ἄναψαν πολλές φωτιές κίνησαν μέσα στή νύχτα. Κι ὅπως συμβαίνει συχνά σ' ὅλες τίς στρατιές, καὶ περισσότερο στίς μεγάλες, καὶ σ' αὐτοὺς κι ἀπό ἄλλους λόγους, καὶ ἵδιως γιατί βάδιζαν νύχτα μέσ' ἀπό τόπο ἐχθρικό κι ἔφευγαν μπροστά σ' ἐχθρούς πού δέν ἦταν μακρυά, τούς ἔπιασε πανικός· κι ὁ στρατός τοῦ Νικία, καθώς τοὺς ὁδηγοῦσε αὐτός ὁ ἴδιος ἔμεινε ὅλος μαζί, καὶ προχώρησε πολὺ μπροστά, ὁ στρατός δμως τοῦ Δημοσθένη, πού ἦταν ὁ μισός καὶ παραπάνω ἀπό τό σύνολο, χωρίστηκε ἀπό τοὺς μπροστινούς καὶ προχωροῦσε μέ μεγαλύτερη ἀταξία. Μολαυτά ἔφτασαν κατά τήν αὐγή στή θάλασσα, καὶ παίρνοντας τό δρόμο πού λέγεται Ἐλαωρίνη ὁδός, προχωροῦσαν ἔχοντας τή θάλασσα ἀριστερά τους μέ τό σκοπό, μόλις φτάσουν στίς ὅχθες τοῦ ποταμοῦ Κακυπάρη, νά στρι-

ψουν βαδίζοντας παράλληλα μέ τήν κοίτη του πρός τ' ἀπάνω, πρός τά μεσόγεια· γιατί περίμεναν πώς ἐκεῖ θά τούς ἀντάμωναν οἱ Σικελοί, ὅπως τούς εἶχαν μηγύσει. "Οταν δῆμος ἔφτασαν στὸν ποταμό, βρῆκαν κι ἐκεῖ ἔνα ἀπόσπασμα τῶν Συρακουσίων πού ἔχτιζαν φράγμα κι ἔμπηγαν παλούκια στὸ ρηχό πέρασμα. Τούς νίκησαν μέ τή βία καὶ πέρασαν τὸ ποτάμι, κι ἄρχισαν νά προχωροῦν πρός ἔναν ἄλλο ποταμό, τὸν Ἐρινεό⁸³ γιατί αὐτόν τὸ δρόμο τούς εἶχαν συμβουλεύσει οἱ ὁδηγοί τους νά πάρουν.

81. Στό μεταξύ, οἱ Συρακουσίοι κι οἱ σύμμαχοί τους, μόλις ἔημέρωσε καὶ κατάλαβαν πώς εἶχαν φύγει οἱ Ἀθηναῖοι, ἄρχισαν οἱ περισσότεροι νά κατηγοροῦν τὸ Γύλιππο πώς τούς ἄφησε ἀπό σκοποῦ νά ξεφύγουν, καὶ καταδιώκοντάς τους γρήγορα γιατί δέν ἦταν δύσκολο νά βροῦν ἀπό τά ἵχνη τους πρός τά ποῦ πήγαιναν, τούς ἔφτασαν κατά τήν ὥρα τοῦ δείπνου· μόλις ἀντάμωσαν τὸ στρατό τοῦ Δημοσθένη πού βρισκόταν πιό πίσω καὶ προχωροῦσε πιό ἀργά καὶ ἀκατάστατα ἀπό τή σύγχυση πού εἶχαν πάθει τήν προηγούμενη νύχτα, ἔπεσαν πάνω τους κι ἄρχισαν νά τούς πολεμοῦν. Κι οἱ Συρακουσίοι ἴππεῖς τούς περικύκλωσαν τώρα πιό εὔκολα γιατί ἦταν χωρισμένοι ἀπό τό ὑπόλοιπο στράτευμα, καὶ περιτρέχοντάς τους τούς στρίμωχναν σέ δόλο καὶ μικρότερο χῶρο. Ὁ στρατός δῆμος τοῦ Νικία βρισκόταν τώρα ὡς πενήντα στάδια πιό μακριά· γιατί ὁ Νικίας τούς ὀδηγοῦσε πιό γρήγορα, νομίζοντας πώς στή θέση πού βρίσκονταν δέν μποροῦσαν νά σταθοῦν μένοντας θεληματικά καὶ πολεμώντας τούς ἐχθρούς, ἀλλά ὑποχωρώντας ὅσο γρήγορα γινόταν καὶ δίνοντας μάχη μόνο ἐκεῖ πού θ' ἀναγκάζονταν νά το κάνουν. Ὁ Δημοσθένης δῆμος βρισκόταν τόν περισσότερο καιρό σέ πιό δύσκολη θέση καὶ χωρίς ἀνάπαινα, γιατί ἐπειδή πορευόταν πιό πίσω, σ' αὐτόν πρῶτα ρίχνονταν οἱ ἐχθροί· καὶ σέ τούτη τήν περίσταση, ὅταν κατάλαβε πώς οἱ Συρακουσίοι τόν κυνηγοῦσαν, δέν ἐπιτάχυνε τήν πορεία, ἀλλά μᾶλλον προσπαθοῦσε νά παρατάξει κάθε τόσο τό στρατό γιά νά δώσει μάχη, ὥστε ἀπ' αὐτή τήν καθυστέρηση περικυκλώθηκαν ἐντελῶς κι ἀπομονώθηκαν ἀπό τούς ἄλλους, ἔτσι πού αὐτός κι οἱ δικοί του βρέθηκαν σέ ἐξαιρετικά δύσκολη

⁸³ Επίθεση ἐναντίον τοῦ στρατοῦ τοῦ Δημοσθένη.

θέση· γιατί πιάστηκαν στριμωγμένοι ἔνα γύρω σ' ἔνα μέρος που ἦταν κλεισμένο μέχανηλό τεῖχος οἱ δρόμοι ἀπό τή μιά μεριά κι ἀπό τήν ἄλλη, κι εἶχε και ἀρκετά δέντρα μέσα, και τούς χτυποῦσαν συγχρόνως ἀπό παντοῦ. Γιατί τέτοιου εἴδους ἐπιθέσεις χρησιμοποιοῦσαν οἱ Συρακούσιοι κι δχι μάχες μέ παραταγμένο στρατό· και ἦταν λογικό, γιατί ἂν ριψοκινδύνευαν τή ζωή τους σέ μάχες σῶμα μέ σῶμα πρός ἀνθρώπους που βρίσκονταν τώρα σέ ἀπόγνωση, δέ θά ἦταν τοῦτο τόσο εύνοϊκό γι' αὐτούς ὅσο γιά τούς Ἀθηναίους· και συγχρόνως ἄρχιζαν τώρα κάπως νά φυλάγουν τή ζωή τους μέ τήν καθαρή προοπτική τῆς ἐπιτυχίας και τῆς εὐημερίας μπροστά τους, και δέν ἥθελαν νά τήν ἀναλώσουν ἄδικα πρίν τούς ἔρθει· θεωροῦσαν ἀκόμα πώς και μ' αὐτή τή μορφή τῆς ἐπιθέσης θά καταχτυποῦσαν και θά ἡπιαναν στήν παγίδα τούς Ἀθηναίους.

*Παράδοση
τοῦ Δημοσθέ-
νη.*

82. "Οταν λοιπόν, ἀφοῦ τούς εἶχαν χυτήσει ἔτσι ὅλη μέρα ρίχνοντάς τους ὅλούθε, εἶδαν πιά πώς οἱ Ἀθηναῖοι κι οἱ σύμμαχοί τους εἶχαν ἀποκάνει, ἔξαντλημένοι τόσο ἀπό τίς πληγές ὅσο κι ἀπό τίς ἄλλες κακώσεις, βγάζουν κήρυγμα ὁ Γύλιππος κι οἱ Συρακούσιοι κι οἱ συμμαχοί τους, πρῶτα στούς νησιῶτες⁸⁴ πώς ἂν θέλει κανείς τους, νά πάει μέ τό μέρος τους και νά μείνει ἐλεύθερος· και οἱ στρατιῶτες ἀπό λίγες πολιτεῖες, ἔφυγαν ἀπό τό πλευρό τῶν Ἀθηναίων· ὕστερα ἀπό ὥρα κλείσανε συμφωνία και μέ δλους τούς ἄλλους που ἦταν μέ τό Δημοσθένη, μέ τόν ὅρο νά παραδώσουν τά ὅπλα τους και ὑπόσχοντάς τους πώς δέ θά πάθει κανείς τίποτα μήτε ἀπό ἐκτέλεση, μήτε θά φυλακιστεῖ, μήτε θά τοῦ λείψει ἡ πιό ἀπαραίτητη συντήρηση. Και παραδόθηκαν ὅλοι τους, ἔξι χιλιάδες ἄντρες, και τά χρήματα που εἶχαν ἀπάνω τους τά 'ριξαν σέ ἀσπίδες γυρισμένες ἀνάποδα, και γέμισαν τέσσερις ἀσπίδες. Αὐτούς τούς αἰχμαλώτους τούς πήγαν ἀμέσως οἱ Συρακούσιοι πίσω στήν πολιτεία τους· στό μεταξύ ὁ Νικίας μέ τό στρατό του ἔφτασαν τήν ἴδια μέρα στόν ποταμό Ἐρινεό, κι ἀφοῦ τόν διάβηκαν ἔπιασαν ἔνα ὑψωμα κι ἔστησαν στρατόπεδο.

83. Τήν ἄλλη μέρα τόν πρόφτασαν οἱ Συρακούσιοι και τοῦ εἶπαν πώς ὁ Δημοσθένης κι οἱ δικοί του εἶχαν παραδοθεῖ, και τόν παρακίνησαν νά κάνει κι αὐτός τό ἴδιο· ὁ Νικίας δέν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

⁸⁴Αρνηση τοῦ Νικία. Ἐπίθεση τῶν Συρακούσιων.

τό πίστεψε, κι ἔκλεισε προσωρινή ἀνακοχή ὡς νά στείλει ἔναν ἵππεα νά ἔξακριβώσει τό πράμα· κι δταν αὐτός γύρισε πίσω μέ τήν εἰδηση πώς ἀλήθεια εἶχαν παραδοθεῖ, στέλνει ὁ Νικίας κήρυκα στό Γύλιππο καί τούς Συρακουσίους λέγοντας πώς εἶναι ἔτοιμος νά συνθηκολογήσει ἀπό μέρους τῶν Ἀθηναίων, τάζοντας πώς θά πληρώσουν ὅσα χρήματα ξόδεψαν οι Συρακούσιοι γιά τόν πόλεμο, μέ τόν ὄρο ν' ἀφήσουν αὐτοί ἐλεύθερο τό στρατό πού εἶχε στίς προσταγές του⁸⁵. κι ὅσο νά ἐπιστραφοῦν τά χρήματα, θά δινε ὅμηρους, ἄντρες ἀπό τό στρατό τῶν Ἀθηναίων, ἔνα γιά κάθε τάλαντο. Οι Συρακούσιοι ὅμως κι ὁ Γύλιππος δέ δέχτηκαν τίς προτάσεις αὐτές, ἀλλά τούς ἐπιτέθηκαν πιάνοντας θέσεις γύρω - γύρω στό στρατόπεδο, καί τούς χτυποῦνταν ὀλούθε ὡς πού βράδιασε. Κι ἤταν κιόλας οἱ Ἀθηναῖοι σέ κακή κατάσταση, γιατί τούς ἐλείπε τό ψωμί κι ὅλα τά χρειαζούμενα. Παρολαντά περίμεναν νά νυχτώσει γιά καλά, καί σκόπευαν νά πάρουν τό δρόμο μέσα στή νυχτερινή ήσυχιά. Ντύθηκαν λοιπόν τ' ἄρματά τους, κι οι Συρακούσιοι τούς πῆραν εἰδηση πώς ἔφευγαν, κι ἀρχίζουν τόν παιάνα. "Οταν καταλαβαθούν οἱ Ἀθηναῖοι πώς τούς πῆραν εἰδηση οἱ ἐχθροί, ἀπόθεσαν πάλι τ' ἄρματα, ἔξον ἀπό τριακόσιους ἄντρες ἀπάνω - κάτω· αὐτοί ἀνοιξαν δρόμο μέ τή βία μέσα ἀπό τούς φρουρούς καί προχώρησαν νύχτα ὅπου μποροῦσαν.

84. Ο Νικίας ὅμως μπῆκε πάλι μπροστά σάν ξημέρωσε κι ἄρχισε νά ὀδηγεῖ τό στρατό του· οι Συρακούσιοι κι οι σύμμαχοι τούς τούς ἐπιτέθηκαν πάλι κατά τόν ἴδιο τρόπο, ρίχνοντας μέσα στήν παράταξή τους πυκνά βέλη καί ἀκόντια. Καί βιάζονταν οἱ Ἀθηναῖοι νά φτάσουν στόν Ἀσσίναρο ποταμό, τόσο γιατί τούς βασάνιζε ή ἀδιάκοπη ἐπίθεση ἀπό παντοῦ, ἀπό τούς πολλούς ἵππεις καί τό ἀλλο πλῆθος τῶν ἐλαφρά ὀπλισμένων, ὅσο καί γιατί νόμιζαν πώς θά ξαλάφρωνε κάπως ή θέση τους ἄμα περνοῦνταν τόν ποταμό, συγχρόνως ὅμως ἀπό τό μαρτύριο τῆς δίψας καί τήν ἐπιθυμία νά πιοῦνε νερό. Καί μόλις ἔφτασαν στήν ὅχθη του, ὅρμησαν μέσα στό ποτάμι χωρίς τάξη πιά καμιά, ἀλλά θέλοντας ό καθένας νά περάσει πρῶτος αὐτός. Καί οι ἐχθροί, κυνηγώντας τους, ἔκαναν τό πέρασμα πολύ δύσκολο· γιατί ἔτσι πού ἤταν ἀναγκασμένοι νά προχωροῦν

"Ἀφιξῆ στόρ
ταστίναρο.

πλῆθος μαζί, ἔπεφτε ὁ ἔνας πάνω στὸν ἄλλο καὶ πατοῦσαν ὅποιον ἔπιφτε χάμω, κι ἄλλοι χτυπιοῦνταν ἀπό τὰ ἴδια τους τά κοντάρια καὶ σκοτώνονταν ἀμέσως, κι ἄλλοι μπερδεύονταν στήν ἀρματωσιά τους ἢ σ' ὅσα κουβαλοῦσαν καὶ τούς ἔπαιρνε τό ρέμα μακρύ. Στό μεταξύ οἱ Συρακούσιοι φάνηκαν στήν ἀπέναντι ὅχθη τοῦ ποταμοῦ, καὶ τούς χτυποῦσαν κι ἀπό πάνω (γιατί ἦταν γκρεμός), κι οἱ Ἀθηναῖοι ἔπιναν ἀκόμα χορταίνοντας τή δίψα τους, κουβαριασμένοι δὲ οι μαζί σέ μιά βαθύτερη γούβα τοῦ ποταμοῦ, μέ μεγάλο σπρωξίδι κι ἀνακατωσούρα. Κι οἱ Πελοποννήσιοι κατέβηκαν τόν ἀπέναντι γκρεμό⁸⁶ κι ἄρχισαν νά σφάζουν ὅσους βρίσκονταν ἀκόμα μέσα στό ποτάμι. Τό νερό εἶχε ἀμέσως θολώσει, ἄλλα δέν ἔπιναν γιά τοῦτο μέ λιγότερη ἀχορτασιά νερό μαζί μέ ματωμένη λάσπη, κι ἀκόμα πολεμοῦσαν οἱ περισσότεροι ἀναμεταξύ τους γι' αὐτό.

*Ηαράδοση
τοῦ Νίκια στό
Γύλιππο.*

85. Τέλος, τώρα πού πολλοί νεκροί κοίτονταν ὁ ἔνας πάνω στὸν ἄλλο μέσα στό νερό, κι εἶχε χαθεῖ δῆλος ὁ στρατός, ἄλλοι στό ποτάμι κι ἄλλοι, ἀν τυχόν ἔφευγαν μερικοί, εἶχαν σκοτωθεῖ ἀπό τό ἵππικό, παραδίνεται ὁ Νίκιας στό Γύλιππο, ἔχοντας μεγαλύτερη ἐμπιστούνη σ' αὐτόν, παρά στούς Συρακουσίους: «ἔμένα, εἶπε, κάντε με, ἐσύ κι οἱ Λακεδαιμόνιοι ὅ, τι θέλετε, ἄλλα πάψτε νά σκοτώνετε τούς ἄλλους στρατιώτες». Κι ὕστερ' ἀπ' αὐτό, πρόσταξε ὁ Γύλιππος νά τούς πιάνουν ζωντανούς· κι ἔτσι συγκέντρωσαν περισσότερους⁸⁷, ὅσους δέν ἔκρυψαν οἱ Συρακούσιοι (καὶ δέν ἦταν λίγοι αὐτοί) ζωντανούς, καὶ στέλνοντας μερικούς νά καταδιώξουν τούς τριακόσιους πού εἶχαν ἔφευγει μέσ' ἀπ' τούς φρουρούς τή νύχτα, τούς ἔπιασαν κι αὐτούς. "Ετσι λοιπόν, ὅσοι ἀπ' αὐτόν τό στρατό συγκεντρώθηκαν στό γενικό στρατόπεδο τῶν αἰχμαλώτων, δέν ἦταν πολλοί, ὅσους ὅμως εἶχαν κλέψει κρυφά ὁ ἔνας κι ὁ ἄλλος ἦταν πάρα πολλοί καὶ γέμισε ὁλόκληρη ἡ Σικελία ἀπ' αὐτούς, γιατί δέν τούς εἶχαν συλλάβει ὕστερ' ἀπό συνθηκολόγηση ὥπως τό στρατό τοῦ Δημοσθένη. Καὶ δέν ἦταν μικρό τό τμῆμα τοῦ στρατοῦ πού σκοτώθηκαν γιατί τό φονικό αὐτό ἦταν τό μεγαλύτερο πού ἔγινε στόν πόλεμο τοῦτο, καὶ δέν ἦταν λιγότερο φριχτό ἀπό κανένα ἄλλο. Εἶχαν ἐπίσης σκοτωθεῖ πολλοί στίς διάφορες ἐπιθέσεις πού τούς γίνονταν δῆλη τήν ὥρα κατά Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τήν πορεία. Ξέφυγαν ὅμως καὶ πολλοί, ἄλλοι αμέσως, καὶ ἄλλοι πού δραπέτευσαν ἀφοῦ ἔκαναν ὑρκετό καιρό δοῦλοι· αὐτοὶ ἔβρισκαν τέλος καταφύγιο στήν Κατάνη.

Η ΤΥΧΗ ΤΩΝ ΑΙΧΜΑΛΩΤΩΝ (κεφ. 86 - 87)

86. Ἀφοῦ συγκεντρώθηκαν τότε οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοί τους, παίρνοντας μαζί τους ὅσους μπόρεσαν περισσότερους ὡπό τοὺς αἰχμαλώτους, καθὼς καὶ τά λάφυρα, ἔκεινησαν πίσω γιὰ τὴν πολιτεία. Τοὺς ἄλλους Ἀθηναίους καὶ ὅσους ἔπιασαν ὑπό τοὺς συμμάχους τους, τοὺς κατέβασαν ἀμέσως στά λατομεῖα, θεωρώντας πώς ἡταν ὁ πιὸ ἀσφαλῆς τόπος νά τοὺς κρατήσουν φυλακισμένους. Τό Νικία ὅμως καὶ τό Δημοσθένη, μόλιο πού ὁ Γύλιππος δέν τό ἥθελε, τοὺς ἔσφαξαν. Γιατί ὁ

Οἱ αἰχμάλωτοι στά λατομεῖα. Ἐκτέλεση τοῦ Νικία καὶ τοῦ Δημοσθένη.

Τμῆμα τῶν ἀρχαίων λατομείων τῶν Συρακουσῶν.

Γύλιππος θεωροῦσε πώς θά ἦταν ἔνδοξο κατόρθωμα, ἀν., πρόσθετα στίς ἄλλες του ἐπιτυχίες, ἔφερνε στοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς δυό στρατηγούς πού εἶχε νικήσει. Καὶ τύχαινε ὁ ἕνας τους, ὁ Δημοσθένης, νά τούς εἶναι ὁ πιό μισητός ἐχθρός, γιά δόσα εἶχαν γίνει στήν Πύλο καὶ στή Σφακτηρία, ὁ ἄλλος δῆμος, ἀκριβῶς γιά τά ίδια γεγονότα, ὁ πιό ἀγαπητός γιατί εἶχε δείξει μεγάλο ζῆλο πείθοντας τούς Ἀθηναίους νά κλείσουν εἰρήνη μέ τούς Λακεδαιμονίους, ὥστε ν' ἀφεθοῦν ἐλεύθεροι οἱ Λακεδαιμόνιοι στρατιῶτες πού εἶχαν συλληφθεῖ στό νησί. Γι' αὐτό τόν τιμοῦσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι πολύ, κι αὐτός, ἀπό μέρους του, τούς εἶχε μεγάλη ἐμπιστοσύνη, γι' αὐτό παραδόθηκε στό Γύλιππο. Ἄλλα μερικοί ἀπό τοὺς Συρακουσίους φοβήθηκαν, ἔτσι διαδίδεται, μήπως, ἐπειδή εἶχαν ἔρθει σ' ἐπικοινωνία μαζί του, θά τά μαρτυροῦσε ἄν τόν ἐβασάνιζαν, καὶ θά τούς δημιουργοῦσε φασαρίες, τώρα πού εἶχαν δῆλα τελειώσει καλά· ἄλλοι πάλι φοβοῦνταν, καὶ περισσότερο ἀπ' δῆλους οἱ Κορίνθιοι, μήπως δωροδοκήσει μερικούς, γιατί ἦταν πλούσιος⁸⁸, καὶ τόν ἀφήσουν νά ξεφύγει, καὶ κάποτε, ἐξαιτίας του, τούς γίνει κανένα ἄλλο κακό. Γι' αὐτό ἐπεισαν τούς συμμάχους καὶ τόν σκότωσαν. Ἔτσι λοιπόν θανατώθηκε αὐτός ἀπό κάποια τέτοια, ἡ παρόμοια ἀφορμή ὑποψίας, ὁ ἄνθρωπος πού λιγότερο ἀπ' δύσους Ἐλληνες ἔζησαν στόν καιρό μου ἀξίζε νά φτάσει στήν ἄκρα αὐτή συμφορά· γιατί εἶχε φερθεῖ σ' δῆλη τού τή ζωή ἐνάρετα σύμφωνα μέ τά καθιερωμένα⁸⁹.

*Ἀπάνθρωπος
συνθήκες στά
λατομεία.*

87. Τούς αἰχμαλώτους στά λατομεία τούς μεταχειρίστηκαν στήν ἀρχή ἐξαιρετικά ἀπάνθρωπα οἱ Συρακουσίοι. Γιατί καθός ἦταν σέ βαθί λάικο τῆς γῆς καὶ πολλοί μαζί σέ στενό χῶρο, τούς ἔψηνε στήν ἀρχή ὁ ἥλιος καὶ τούς βασάνιζε ἡ πνιγερή ζέστη, γιατί δέν εἶχαν σκεπή γιά σκιά· καὶ οἱ φθινοπωρινές νύχτες πού ἀκολούθησαν ἦταν πολὺ κρύες, καὶ οἱ ἀπότομες αὐτές ἀλλαγές τῆς θερμοκρασίας ἔφεραν πολλές ἀρρώστιες· κι δῆλα τούς τυραννοῦσαν ἀπό τή στενότητα τοῦ χώρου, δπου τά ἔκαναν δῆλα στριμωγμένοι δῆλοι στό ίδιο μέρος· κι ἀκόμα χειρότερα γιατί οἱ νεκροί στοιβάζονταν ὁ ἕνας ἀπάνω στόν ἄλλο κοντά στούς ζωντανούς, δσοι πέθαιναν ἀπό τά τραύματα ἡ ἀπό τίς ἀρρώστιες τοῦ καιροῦ κι ἄλλους τέτοιους λόγους.

καὶ ἡ βρώμα ἦταν ἀνυπόφορη· ἐξόν ἀπ' αὐτά τούς βασάνιζε ἡ πείνα καὶ ἡ δίψα (γιατί ἔδιναν στὸν καθένα ἐπὶ δχτῷ μῆνες ἕνα κύπελλο νερό τὴν ἡμέρα καὶ δυό κύπελλα ἀλεύρῳ)⁹⁰ κι ὅλα τ' ἄλλα, ὅσα εἶναι ἐπόμενο νά ύποφέρουν ἄνθρωποι ριγμένοι σὲ τέτοιο τόπο, τίποτα δέν ἔμεινε πού νά μήν τό πάθουν. Καὶ πέρασαν ἔτσι κάπου ἑβδομήντα μέρες ὅλοι μαζί, ἔπειτα δημος τοὺς ἄλλους τοὺς πούλησαν γιά δούλους. Είχαν πιαστεῖ αἰχμάλωτοι ὅλοι μαζί, ἀκριβῶς βέβαια θά ἦταν ἀδύνατο νά τό καθορίσει κανείς, διποσδήποτε δημως ὅχι λιγότεροι ἀπό ἑφτά χιλιάδες. Ὁλη αὐτή ἡ συμφορά ἦταν ἡ μεγαλύτερη πού ἔγινε στό διάστημα τοῦ πολέμου αὐτοῦ, κι ἐγώ τουλάχιστο νομίζω καὶ σ' ὅλες τίς ἐλληνικές πολεμικές ἐπιχειρήσεις δσες ξέρομε ἀπ' ἀκουστά, καὶ πού στάθηκε τόσο περίδοξη γιά τοὺς νικητές καὶ τόσο φοβερή γι' αὐτούς πού νικήθηκαν γιατί νικήθηκαν ἀπ' ὅλες τίς ἀπόψεις, καὶ ὀλοκληρωτικά, καὶ κανένα τους πάθημα δέν ἦταν σχετικό καὶ μικρό. Καὶ χάθηκαν ὅλα σὲ μιά, κατά πᾶς λένε, πανωλεθρία, καὶ τό πεζικό καὶ ὁ στόλος καὶ δέν ἔμεινε τίποτα πού νά μήν καταστράφηκε, καὶ πολύ λίγοι ἀπό τούς πολλούς πού ξεκίνησαν κατάφεραν νά γυρίσουν στήν πατρίδα⁹¹. Αὐτά λοιπόν ἦταν ὅσα ἔγιναν στή σικελική ἐκστρατεία.

ΣΧΟΛΙΑ

ΒΙΒΛΙΟ Σ'

1. Μετά ἀπό πρόσκληση τῶν Λεοντίνων οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν στή Σικελία τό 427 π.Χ. 20 πλοῖα μέ στρατηγούς τό Λάχη καὶ τό Χαροιάδη. Τό 425 π.Χ. ἔστειλαν δεύτερη ἀποστολὴ ἀπό 40 πλοῖα μέ στρατηγούς τόν Εὐρυμέδοντα καὶ τό Σοφοκλῆ. "Οταν οἱ σικελικές πόλεις ἀποφάσισαν νά συνασπιστοῦν ἐναντίον τους, παραβλέποντας τίς διαφορές ἀνάμεσά τους, οἱ Ἀθηναῖοι ἀναχώρησαν εἰρηνικά. Φαίνεται πώς ἀπό τότε φιλοδοξοῦσαν νά ύποτάξουν τή Σικελία: οἱ στρατηγοί πού γύρισαν ἄπρακτοι τιμωρήθηκαν μέ τήν κατηγορία πώς δωροδοκήθηκαν κι ἔφυγαν ἐνῷ «ἡταν δυνατό νά ύποτάξουν τή Σικελία».

2. Ο Ἄντιοχος ὁ Συριακούσιος, πού ἔγραψε ίστορία τῆς Σικελίας ὡς τό 424 π.Χ. εἶναι, ὥπως φαίνεται, ἡ πιθανότερη πηγή τοῦ Θουκυδίδη γιά τόν ἀποικισμό τῆς Σικελίας. Γιά τούς Κύκλωπες καὶ ἄλλα μυθολογικά στοιχεῖα ὁ ίστορικός ἀντλεῖ ἀπό τόν "Ομηρο.

3. "Αν καὶ πολλές εἰκασίες ἔχουν γίνει, δέν εἶναι γνωστό ποιός ἡταν αὐτός ὁ ποταμός.

4. Οἱ Ὁπικοί ἡταν προϊστορικός λαός πού κατοικοῦσε κυρίως στήν Καμπανία τῆς Νότιας Ιταλίας.

5. Η κυριαρχία τῶν Σικελῶν στό νησί θά ἅρχισε περίπου στά μέσα τοῦ 11 π.Χ. αἱ. ἐφόσον ἡ Νάξος, ἡ πρώτη ἑλληνική ἀποικία ἀπό τή Χαλκίδα, ιδρύθηκε περίπου τό 735 π.Χ.

6. Οἱ Φοίνικες ἡταν κατεξοχήν ναυτικός καὶ ἐμπορικός λαός πού κατοικοῦσε στή Φοινίκη, στίς ἀκτές τῆς Συρίας καὶ τῆς

Παλαιστίνης. Γιά νά ἐξυπηρετοῦν τούς ἐμπορικούς τους σκοπούς είχαν ίδρυσει πλήθος ἀποικιῶν στις ἀκτές τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, στόν Πόντο, στή Μ. Ἀσία, στήν Κύπρο καὶ στήν Ἐλλάδα.

7. Ὁ Ἀπόλλων ὁνομαζόταν «ἀρχηγέτης», πολιούχος ὅπως θα λέγαμε, ἐπειδή προστάτευε τήν ἰδρυση μιᾶς ἀποικίας. Γιαντό εξάλλου ἡ λατρεία του στις ἀποικίες ἦταν πολύ διαδομένη.

8. Οι δωρικές ἀριστοκρατικές οἰκογένειες ὑποστήριζαν πώς κατάγονταν ἀπό τόν Ἡρακλῆ.

9. Δηλαδή τήν Ὀρτυγία.

10. Περίπου τό 728 π.Χ. Δέν είναι γνωστό ποιοί τούς ἔδιωξαν, οὐτε φαίνεται καθαρά ὁ ρόλος τοῦ "Υβλωνα στήν ἰδρυση τῆς ἀποικίας.

11. Ἡ Ὀπικία ταυτίζεται μέ τό Λάτιο ἢ τή σημερινή Καμπανία.

12. Τό ὄνομα αὐτό μέ τήν ἄγνωστη ἐτυμολογία ἵσως είναι οἰκογενειακό ἢ χαρακτηρίζει ὁρισμένη τάξη ἢ ἀναφέρεται σέ ιθαγενεῖς.

13. Ὁ Θουκυδίδης ἀναφέρεται σαφῶς στήν ἐπεκτατική πολιτική τῆς Ἀθήνας.

«Ομόφυλον» ἐννοεῖ τούς "Ιωνες Λεοντίνους πού είχαν ἐκπατριστεῖ ἀπό τούς Δωριεῖς Συρακουσίους τό 422 π.Χ. Ἡ διπλωματία καὶ ἡ προπαγάνδα, γιά νά ἐξυπηρετοῦν τούς σκοπούς τους, συχνά ἐκμεταλλεύονται τήν παραδοσιακή ἀντίθεση τῶν Ιώνων καὶ τῶν Δωριέων.

14. Μετά ἀπό συμφωνία μεταξύ δύο πόλεων ἦταν δυνατό ἔνας πολίτης νά πάρει γυναίκα ἀπό ἄλλη πόλη, χωρίς νά χάσουν τά παιδιά του τά πολιτικά τους δικαιώματα. Δέν ξέρομε λεπτομέρειες γιά τό πρόβλημα πού δημιουργήθηκε μεταξύ τῶν Ἕγεσταίων καὶ τῶν Σελινουντίων.

15. "Αν καί ὁ πληθυσμός τῆς Ἕγεστας δέν ἦταν ἐλληνικός, τόν 5 π.Χ. αἰώνα είχε ἥδη ἀρκετά ἐξελληνιστεῖ. Ὁ συντηρητικός Νικίας ἀναφέρει ὑποτιμητικά τήν καταγωγή τῶν Ἕγεσταίων. Ἐφόσον οι "Ελληνες θεωροῦσαν κατώτερους τούς ξένους, ὁ Νικίας ὑπαινίσσεται πόσο παράλογο θά ἦταν νά ἀναλάβουν οι Ἀθηναῖοι μιά τόσο μεγάλη ἐκστρατεία γιά χάρη τους.

16. Ὁ Νικίας ἔξαίρει τήν προσωπικότητά του προσέχοντας συγχρόνως καὶ νά μή δυσαρεστήσει κανέναν καὶ νά κολακέψει τούς ὀπαδούς του.

17. Ὁ Νικίας ξέρει καλά τά καταχτητικά σχέδια τῶν Ἀθηναίων καὶ τήν ἀπόφασή τους νά τά πραγματοποιήσουν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπό τή φύση τους καὶ οἱ ἔδιοι ποτέ δέν ἡσυχάζουν καὶ τούς ἄλλους δέν ἀφήνουν σέ ἡσυχία, ὥπως σωστά παρατηροῦν οἱ Κορίνθιοι στό πρώτο βιβλίο τῆς ιστορίας.

Ο Νικίας εἶναι πολύ προσεχτικός ὅταν ἀπευθύνεται στούς Ἀθηναίους. Ἡ δισταχτικότητα καὶ ἡ ἀναβλητικότητα πού τόν χαρακτηρίζουν ἔχουν φυσικά συνέπειες γιά τήν ἔκβαση τῆς ἐκστρατείας.

18. Πρόκειται γιά τήν εἰρήνη τοῦ Νικία τό 421 π.Χ. μεταξύ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Λακεδαιμονίων, μέ τήν ὁποία τελείωσε ἡ πρώτη φάση τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου.

19. Ύπαινισσεται τόν Ἀλκιβιάδη ἀπό τούς Ἀθηναίους, τόν Κλεόβουλο καὶ τόν Ξενάρη ἀπό τούς Σπαρτιάτες, πού ἦταν ἐναντίον τῆς εἰρήνης.

20. Ἡ παράδοση κυρίως τῶν σπαρτιατῶν ὄπλιτῶν στή Σφακτηρία τό 425 π.Χ. καὶ ὁ θάνατος τοῦ Βρασίδα τό 422 π.Χ. στήν Ἀμφίπολη.

21. Ἡ Κόρινθος, ἡ Ἡλεία, τά Μέγαρα καὶ ἡ Βοιωτία δέν είχαν δεχετεῖ τήν εἰρήνη.

22. Ἀνοιχτό πόλεμο ἔκαναν οἱ Κορίνθιοι. Ἡ Βοιωτία, μετά τήν εἰρήνη τοῦ Νικία, σύναψε δεκαήμερες σπονδές μέ τήν Ἀθήνα.

23. Δηλαδή στή Θράκη, τή Μακεδονία καὶ τή Μικρά Ἀσία στίς ὁποῖες ἐπεκτεινόταν ἡ ἀθηναϊκή ἡγεμονία.

24. Οἱ Ἐγεσταῖοι ἰσχυρίζονταν πώς οἱ Συρακούσιοι θά γίνουν ἀκόμα πιό ἐπικίνδυνοι ἂν καταχτήσουν ὀλόκληρη τή Σικελία. Ὁ Νικίας προσπαθεῖ νά ἀνατρέψει τό ἰσχυρότερο ἐπιχείρημα τῶν Ἐγεσταίων, ὑποστηρίζοντας πώς οἱ Συρακούσιοι ὅχι μόνο δέν είναι ἐπικίνδυνοι ἀλλά ἂν καταχτήσουν τή Σικελία θά γίνουν ἀκόμα πιό ἀκίνδυνοι. Τό ἐπιχείρημα βέβαια αὐτό είναι ἀδύνατο κι ἀντίθετο μέ τά διδάγματα τῆς ιστορικῆς πείρας.

25. Ὁ Νικίας ἀναφέρεται στό «λοιμῷ» πού είχε ξεσπά-
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σει τό 430 π.Χ. στήν Ἀθήνα μέχιλιάδες θύματα.

26. Δηλαδή τούς Λεοντίνους πού είχαν ἐκπατριστεῖ ἀπό τούς Συρακουσίους.

27. Ὁ Νικίας ἔρει πώς ὁ μεγάλος του ἀντίπαλος δέν εἶναι οἱ Ἐγεσταῖοι ἀλλά ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ τὸ κόμμα του. Τοῦ ἐπιτίθεται φανερά κι ἡς μήν τὸν δονομάζει. Τὸν κατηγορεῖ γιά φιλαρχία, ἐγωισμό, φιλαρέσκεια καὶ ἴδιοτέλεια. Ξεσκεπάζει τὰ ἴδιοτελή κίνητρα τοῦ ἀντιπάλου του ἀφήνοντας νά ἐννοηθεῖ ἡ ἀντίθεση μέ τῇ δικῇ του ἀγαθῇ προαίρεσῃ. Μέ αὐτὸν τὸν τρόπο ὁ Θουκυδίδης παρουσιάζει ἀρνητικά μιά ἀπό τίς πιό συναρπαστικές προσωπικότητες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας.

28. Φαίνεται πώς οἱ νεαροί ὀπαδοί τοῦ Ἀλκιβιάδη ἥταν δργανωμένοι. Ὁ Νικίας ἀπευθύνεται στούς πιό ἡλικιωμένους, πού συνήθως εἶναι καὶ πιό συντηρητικοί.

29. Πρόκειται γιά τὸν «ἐπιστάτη τῶν πρυτάνεων» πού ἐκλεγόταν ἀπό τοὺς 50 πρυτάνεις μέ κλῆρο κάθε μέρα. Ἔνα ἀπό τὰ καθήκοντά του τὸν 5 π.Χ. αἰώνα ἥταν νά προεδρεύει στήν ἐκκλησία τοῦ δήμου.

30. Ὁ ἴδιος ὁ Θουκυδίδης δίνει ἔνα δεύτερο, ὅχι τόσο μνόπλευρο χαρακτηρισμό τοῦ Ἀλκιβιάδη: Δέν εἶναι ἀπό ἴδιοτέλεια μόνο πού ὑποστηρίζει τὴν ἐκστρατεία ἐλπίζει πώς οἱ Ἀθηναῖοι θά προσθέσουν στήν ἡγεμονία τους ὅχι μόνο τὴν Σικελία ἀλλά καὶ τὴν Καρχηδόνα. Στήν ὑπερβολική πολυτέλεια τῆς ζωῆς του συνετέλεσαν καὶ οἱ πολίτες πού περίμεναν πολλά ἀπό αὐτὸν κι ἔτσι τὸν ἔσπρωχναν σέ ἔξοδα δυσανάλογα μέ τὴν περιουσία του. Ὁ ιστορικός ἐπαινεῖ τὴν πολιτική καὶ στρατιωτική ἱκανότητα τοῦ Ἀλκιβιάδη, πού ὁ Νικίας φυσικά ἀγνοεῖ στό λόγο του. Ἡ ἔντονη ώστόσο ζωή τοῦ Ἀλκιβιάδη προκάλεσε τελικά τὴν ἐχθρότητα τῶν συμπατριωτῶν του, πού, μέ τὴν ὑποκίνηση τῶν πολιτικῶν του ἀντιπάλων, φοβήθηκαν πώς αὐτός ἀπέβλεπε στό γά ἐπαναφέρει τὴν τυραννία.

31. Εἶναι χαρακτηριστικό τοῦ Ἀλκιβιάδη ἡ αὐτοπεποίθηση μέ τὴν ὄποια ἀπευθύνεται στούς Ἀθηναίους. Δέν ἀντικρούει τίς κατηγορίες τοῦ Νικία: στά ἴδια αὐτά στοιχεῖα στηρίζει τὴν ἀπάντησή του: στήν νιότη του, στήν δρμητικότητά του, στά μεγάλα του ἔξοδα, προσπαθώντας νά ἀποδείξει πώς ὅλα

αὐτά βγαίνουν σέ καλό της πολιτείας. Ὁ Ἀλκιβιάδης δηλαδή ἀμύνεται μέ επίθεση.

32. «Ιδιώτης» σέ ἀντίθεση μέ τυράννους, βασιλεῖς ἦ καὶ κράτη πού ἔπαιρναν μέρος στούς δλυμπιακούς ἀγῶνες.

33. Ἡ ύπεροφία τοῦ Ἀλκιβιάδη εἶναι ἄμετρη. Ὁ συλλογισμός πού χρησιμοποιεῖ γιά νά τή δικαιολογήσει εἶναι σοφιστικός καί λογικά σφαλερός.

34. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἔπαιξε τόν κύριο ρόλο στή συμμαχία πού σύναψε ἡ Ἀθήνα μέ τό Ἀργος, τήν Ἡλεία καί τή Μαντίνεια τό 420 π.Χ. Ἡ ἀποστολή του στό Ἀργος τό 418 π.Χ. ἀποτέλεσε τό ἔναυσμα γιά τή νικηφόρο σπαρτιατική ἐκστρατεία στή Μαντίνεια πού αὔξησε τό κύρος καί τήν πολιτική ἐπιρροή τῆς Σπάρτης: Τό Ἀργος συμμάχησε μαζί της, τό δημοκρατικό του πολίτευμα ἀντικαταστάθηκε μέ δλιγαρχικό, ἡ Μαντίνεια, ἡ Ἡλεία καί οἱ ἀχαϊκές πόλεις πήγαν μέ τό μέρος τῶν Σπαρτιατῶν. Ἡ σοφιστεία τοῦ ἐπιχειρήματος τοῦ Ἀλκιβιάδη εἶναι κατάφωρη, καθώς παραποιεῖ τά ιστορικά γεγονότα γιά νά ἐξάρει τό δικό του ρόλο.

35. Ὁ Ἀλκιβιάδης δέν ἔχει δίκιο. Ἀπό τό 461 π.Χ. ὥς τό 415 π.Χ. οἱ «δυνατοί» τῶν Λεοντίνων, πού ἐνσωματώθηκαν τό 422 π.Χ. στήν πολιτεία τῶν Συρακουσῶν, ἀποτελοῦν τίς μόνες περιπτώσεις νέων πολιτῶν σέ αὐτή τήν πόλη. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐσκεμμένα παραποιεῖ τήν ιστορία γιά νά ύποτιμήσει τούς πολίτες τῆς Σικελίας κι ἔτσι νά δείξει στούς Ἀθηναίους πώς δέν είχαν νά φοβηθοῦν τίποτα ἀπό τούς «συμμείκτους» ὅχλους πού τίς κατοικοῦν.

36. Ὁ Ἀλκιβιάδης παρουσιάζει τήν κατάσταση ὅπως θά συνέφερε τούς Ἀθηναίους. Ἡ ἔκβαση ώστόσο τῆς ἐκστρατείας ἀπόδειξε πόσο ἄδικο είχε ὁ Ἀλκιβιάδης νά ύποτιμᾶ τούς Σικελιῶτες.

37. Ὁ Ἀλκιβιάδης παραγνωρίζει πώς ἡ συμμαχία τῆς Δήλου ἀπό τήν ὁποία βαθμιαῖα ἀναδύθηκε ἡ ἀθηναϊκή ἡγεμονία, δημιουργήθηκε μέ πρωτοβουλία τῶν ιωνικῶν πόλεων τό 478 π.Χ. ὅταν ἡ Ἀθήνα καί ἡ Σπάρτη ἤταν ἀκόμα σύμμαχοι.

38. Καί σέ ἄλλα σημεία τῆς ιστορίας ὁ Θουκυδίδης τονίζει πώς ἡ ἡγεμονική θέση τῆς Ἀθήνας δέν τής ἐπιτρέπει νά ἀδρανεῖ:

μιά στιγμή ἀπραξίας θά έδινε τήν εὐκαιρία στό μίσος τῶν ὑποτελῶν συμμάχων νά ξεσπάσει ἐναντίον της.

39. Παρόλο τό κλίμα «ψυχροῦ» πολέμου, ή εἰρήνη τοῦ Νικία τυπικά τουλάχιστο ἵσχε ἀκόμα.

40. Τραγική εἰρωνεία: Οἱ Ἀθηναῖοι νικήθηκαν καὶ καταστράφηκαν ὀλοκληρωτικά. Ὁ Ἀλκιβιάδης δέν ξέρει μέ ποιούς ἔχει νά κάνει.

41. Ὁ Ἀλκιβιάδης προσπαθεῖ νά γεφυρώσει τό «χάσμα τῶν γενεῶν» ὅπως εἶχε παρουσιαστεῖ στό λόγο τοῦ Νικία.

42. Ἀναφέρεται στήν περιβόητη «πολυπραγμοσύνη» τῶν Ἀθηναίων.

43. Ὁ Νικίας θά προσπαθήσει νά δείξει τήν ἀνακρίβεια τῶν ὅσων ἴσχυρίστηκε ὁ Ἀλκιβιάδης γιά τούς Σικελιῶτες.

44. Παρά τήν αἰσιοδοξία, πού κυριαρχεῖ στό ἀκροατήριο, ὁ Νικίας ἔχει πλήρη συνείδηση τῶν δυσκολιῶν δχι μόνο γιά τήν τελική νίκη ἀλλά και γιά τήν ἀσφαλή ἐπιστροφή τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος.

45. Ὁ λαός τῆς Ἀθήνας ἄμεσα ή ἔμμεσα εἶχε μερίδιο ἀπό τά ἔσοδα τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας: ὅσο περισσότερα τόσο τό καλύτερο.

46. Δηλαδή τό 1/5 τοῦ πεζικοῦ ή καὶ λιγότερους.

47. Ἀναφέρεται στήν πρώτη φάση τοῦ πολέμου, στό λεγόμενο ἀρχιδάμειο πόλεμο (431 π.Χ. - 421 π.Χ.).

48. Πολλοί Ἀθηναῖοι πίστευαν πώς ἂν ἔνα ἄτομο πρόσβαλλε τούς θεούς, αὐτοὶ ήταν δυνατό νά τιμωρήσουν ὀλόκληρη τήν πόλη. Δέν είναι ὡστόσο φανερό γιατί ὁ ἀκρωτηριασμός τῶν ἔρμαϊκῶν στηλῶν συνδέθηκε μέ συνωμοσία ἐναντίον τῆς δημοκρατίας. Ἰσως ή ὅμαδα πού διέπραξε τήν ἀσέβεια νά ήταν ἐναντίον τῆς ἐκστρατείας και νά ηθελε νά τή ματαιώσει ἔυπνώντας τό φόβο τῆς θεϊκῆς τιμωρίας. Ἔνα είναι βέβαιο: ὁ φόβος τῶν Ἀθηναίων μήν τυχόν καταλυθεῖ ἡ δημοκρατία ἀπό τούς ἔχθρούς της ἔφτανε σέ τέτοιο σημείο πού κάθε ὑποπτη ή ἀνεξήγητη ἐνέργεια τούς ξεσήκωνε.

49. Καὶ τόν ἀκρωτηριασμό τῶν ἔρμαϊκῶν στηλῶν καὶ τήν παρωδία τῶν μυστηρίων ἐκμεταλλεύονται οἱ πολιτικοί ἀντίπαλοι τοῦ Ἀλκιβιάδη γιά νά μειώσουν τήν ἀναμφισβήτητη

δημοτικότητά του κι εἶσι νά ἀποκομίσουν πολιτικά δόφελη.

50. Ἡ ἀκριβής ἡμερομηνία γιά τήν ἀναχώρηση τοῦ στόλου ἀμφισβητεῖται. Φαίνεται πώς ἀναχώρησε πρίν ἀπό τίς 20 Ιουλίου.

51. Τά πρῶτα σπέρματα ἀμφιβολίας κλονίζουν τήν αὐτοπεποίθηση τῶν Ἀθηναίων, ἀλλά παραμερίζονται ἀμέσως στήθεα τῶν δυνάμεων πού ἔτοιμάζονται νά ἀποπλεύσουν.

52. Ὁ Περικλῆς τό καλοκαίρι τοῦ 430 π.Χ. εἰσέβαλε καὶ λεηλάτησε τή BA Πελοπόννησο. Ἀργότερα τό ἴδιο καλοκαίρι ό Ἀγνων καὶ ό Κλεόπομπος ἔξεστράτευσαν μέ τήν ἴδια δύναμη ἐναντίον τῆς Ποτείδαιας.

53. Οἱ τριήρεις εἶχαν τρεῖς σειρές ἀπό κωπηλάτες σέ κάθε πλευρά. Οἱ «θρανίτες» στό πάνω κατάστρωμα χειρίζονταν τά μακρύτερα κουπιά, οἱ «ζύγιοι» τά μεσαῖα καὶ οἱ «θαλάμιοι» στό κύτος τά πιό κοντά.

54. Δέν ύπάρχουν ἀρκετές πληροφορίες γιά τά «σημεῖα» - «γοργόνες» - στά πλοῖα. «Αἴρω τό σημεῖον» ἥταν τό σῆμα γιά νά ἀρχίσει ἡ ναυμαχία κι αὐτό προϋποθέτει πώς ἔπειπε νά ἥταν εὐδιάκριτο.

55. Τό πολίτευμα τῶν Συρακουσῶν τό 415 π.Χ. ἥταν δημοκρατικό.

56. Ὁ Ἐρμοκράτης ύποστηρίζει πώς ό σκοπός τῆς ἐκστρατείας τῶν Ἀθηναίων στή Σικελία είναι καταχτητικός.

57. Τίποτα περισσότερο δέν είναι γνωστό γιά τόν Ἀθηναγόρα. Στό λόγο του περιέχεται μιά ύπεράσπιση τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καὶ ό ἴδιος παρουσιάζεται ώς ό προστάτης τοῦ λαοῦ ἐναντίον τῶν ἐσωτερικῶν του ἐχθρῶν. "Οσον ἀφορᾶ τά νέα γιά τήν ἐκστρατεία, ό Ἀθηναγόρας λέει στό λαό, δ,τι θά ἥθελε ν' ἀκούσει ἑκείνη τή στιγμή - δέν ἔρχονται οἱ Ἀθηναῖοι ἄλλα ἄν ἔρθουν θά τούς νικήσουν.

58. Ὁ Ἀθηναγόρας ἀποδίδει τίς φῆμες γιά τήν ἐκστρατεία στούς ἐχθρούς τῆς δημοκρατίας, πού θά είχαν κάθε λόγο νά τήν καταλύσουν. Φαίνεται πώς οἱ πολιτικές διαφορές ἀνάμεσα στούς πολίτες τῶν Συρακουσῶν ἥταν ἔντονες. Ἡ τυραννία στίς Συρακοῦσες εἶχε τελειώσει ἀπό τό 466 π.Χ. Ἡ μνεία τῆς ἀπό τόν Ἀθηναγόρα είναι ἄκαρη καὶ ἀπλῶς τονίζει τούς κινδύνους

πού ἐγκυμονοῦν γιά τήν πόλη οἱ ἐσωτερικοὶ ἀγῶνες τῶν πολιτῶν.

59. Πολλές φορές οἱ ἀρχαῖοι ἀποδίνουν ἐπικίνδυνη φιλοδοξία καὶ βιαιότητα στούς νέους. Ὁ Ἀθηναγόρας τούς παρουσιάζει ἐδῶ ὡς ὑποστηριχτές τοῦ Ἐρμοκράτη καὶ τῆς παράταξης πού αὐτός ἀντιπροσώπευε.

60. Ὁ λαός πρέπει νά παίρνει τίς ἀποφάσεις γιά δημόσιες ὑποθέσεις κυρίως, ἐπειδή: μιά ἀπολυταρχική ἢ δλιγαρχική κυβέρνηση σχεδόν ποτέ δέν παίρνει ἀποφάσεις γιά τό συμφέρον τοῦ λαοῦ· ὅποιος μετέχει στίς ἀποφάσεις ἔξελίσσεται σέ καλύτερο πολίτη ἀπό ὅποιον ὑπακούει δουλικά· ἐφόσον ὁ λαός σηκώνει τό βάρος γιά κάθε ἀπόφαση πρέπει νά ἔχει τό δικαίωμα ν' ἀποφασίζει ἄν θά ριψοκινδυνεύσει.

61. Ὁ Θουκυδίδης παρακολούθει παράλληλα τά γεγονότα στά δύο στρατόπεδα τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Συρακουσίων.

62. Ἡ Χίος ἦταν αὐτόνομη μέ μόνη ὑποχρέωση νά προμηθεύει πλοῖα στήν Ἀθήνα. Ἡ Μέθυμνα εἶναι ἀνάμεσα στίς πόλεις πού ἔδωσαν τριήρεις.

63. Οἱ φιλαθηναῖοι Μεγαρεῖς εἶχαν καταφύγει στήν Ἀθήνα 424 π.Χ. μετά τήν ἐπανάσταση πού ἔφερε στήν ἔξουσία τούς δλιγαρχικούς καὶ καθιέρωσε γιά πολύ καιρό δλιγαρχικό πολίτευμα στά Μέγαρα.

64. Οἱ Ἀθηναῖοι δέ βρῆκαν τήν ὑποδοχή πού περίμεναν. Ἡ ἀπειλή πού παρουσίαζαν ἔκανε τούς Σικελιῶτες νά ἐνωθοῦν, παραβλέποντας τίς διαφορές τους.

65. Ὁ Θουκυδίδης δέν καθορίζει ποιούς ἀπό τούς ιθαγενεῖς ἔξουσίαζαν οἱ Συρακούσιοι.

66. Οἱ Καμαριναῖοι πρέπει νά ἀναφέρονται στή συνθήκη τήν ὅποια εἶχαν συνάψει οἱ Ἀθηναῖοι μέ τό Λάχη τό 427 - 425 π.Χ.

67. Ἡ «Σαλαμινία» καὶ ἡ «Πάραλος» ἦταν τά δύο Ἱερά πλοῖα τῶν Ἀθηναίων τά ὅποια χρησιμοποιοῦσαν γιά σπουδαῖς κρατικές ἀποστολές.

68. Ἀπό τό 546 π.Χ. ὥς τό θάνατό του τό 527 π.Χ. ὁ Πεισίστρατος διατηρώντας τή νομοθεσία τοῦ Σόλωνα ἦταν σταθερά τύραννος στήν Ἀθήνα. Τόν διαδέχτηκε ὁ γιός του Ἰππίας ὃς Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τό 510 π.Χ. ὁ ὅποιος διώχτηκε ἀπό τούς Σπαρτιάτες μέ τή βοήθεια τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν.

‘Ο λαός τῆς Ἀθήνας ὑποπτεύονταν παντοῦ συνωμοσίες γιά τήν κατάλυση τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Οἱ πολιτικοὶ ἀντίπαλοι τοῦ Ἀλκιβιάδη ἐκμεταλλεύτηκαν καὶ καλλιέργησαν αὐτό τὸ κλίμα φοβίας μέ σκοπό νά τὸν ἀνακαλέσουν γιά νά τὸν ἔξουδετερώσουν.

69. Ἡ τυραννία στήν ἀρχὴ ἦταν προοδευτικό πολίτευμα καὶ οἱ τύραννοι θεωροῦνταν προστάτες τοῦ λαοῦ. Στά μέσα ὅμως τοῦ 5 π.Χ. αἰώνα ὅταν οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ ἔφτασαν στήν πλήρη ἀνάπτυξή τους, ἡ τυραννία θεωρήθηκε μαζί μέ τήν ὀλιγαρχία ἡ ἀντίθεση τῆς δημοκρατίας. Κάνει ἐντύπωση ὁ ὑπερβολικός φόβος τῶν Ἀθηναίων μή τυχόν καταλυθεῖ τὸ δημοκρατικὸ τους πολίτευμα.

70. Πρόκειται γιά τὸ ρήτορα Ἀνδοκίδη, πού ἦταν μέλος ἀριστοκρατικῆς οἰκογένειας.

71. Ἐπειδὴ ὁ Ἀλκιβιάδης εἶχε κατορθώσει νά είναι πολύ δημοφιλής, οἱ ἔχθροι του μποροῦσαν νά τὸν διαβάλουν στή συνείδηση τοῦ λαοῦ μόνο μέ τήν κατηγορία τῆς συνωμοσίας ἐναντίον τῆς δημοκρατίας· καὶ τό πέτυχαν.

72. Ὁ Ἀλκιβιάδης πλέοντας στὸ Ἀργος τό 416 π.Χ. μέ 20 πλοῖα πῆρε δύρηος 300 Ἀργείους, ὕποπτους γιά φιλολακωνισμό, τοὺς ὅποίους οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκατάστησαν στά κοντι-

νά τους νησιά.

73. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅχι μόνο ἔκαναν τό σφάλμα νά ἐκστρατεύσουν ἐναντίον τῆς Σικελίας σέ καιρό πολέμου, ἀλλά ἀκόμα χειρότερα μέ τήν ἀνάκληση τοῦ Ἀλκιβιάδη στέρησαν τήν ἐκστρατεία ἀπό τὸν ἄνθρωπο πού περισσότερο ἀπ' ὅλους εἶχε πιστεύει στήν ἐπιτυχία της.

74. Ἰσως ὁ Δάσκων ἦταν ἡ ἀκτή μεταξύ τῶν ἀκρωτη-

Χάρτης τῶν Συνθακονῶν ὅπως είναι σήμερα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ριών Καντερίνι καὶ Σπινάτσα (δές χάρτη τῶν Συρακουσῶν).

75. Ὁ Νικίας υιλάει στούς στρατιώτες πρίν ἀπό τή μάχη σάν νά ἡταν ἥδη σέ ἀπελπιστική κατάσταση. Εἶναι χαρακτηριστικό ὑνθρώπου πού δέν πιστεύει στή νίκη. Ὅταν αὐτός ὁ ἄνθρωπος τυχαίνει νά είναι καὶ στρατηγός, ἡ ἐπίδραση μιᾶς τέτοιας νοοτροπίας στό ηθικό τῶν στρατιωτῶν θά είναι ὄπωσδήποτε ἀργητική.

76. Όι «πετροβόλοι» ἡταν ἐλαφρά ὄπλισμένοι στρατιώτες πού ἔριζαν μεγάλους λίθους ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ.

77. Ἡ Χίος καὶ ἡ Μήθυμνα ἡταν ὑποχρεωμένες νά δίνουν πλοῖα, δχι φόρο στήν Ἀθῆνα. Ἡ ἀνάμειξή της στίς ἐσωτερικές ὑποθέσεις τῶν δύο αὐτῶν πόλεων ἡταν σχετικά μικρή.

78. Δές VII 57.

79. Εἶναι δύσκολο νά τό φανταστοῦμε καὶ ὁ Θουκυδίδης δέν ἀναφέρει πουθενά τί συμφέρον θά είχαν οι ὑποτελεῖς τῶν Ἀθηναίων νά αὐξήσουν τήν ἀθηναϊκή ἡγεμονία.

80. Ἡ ἀναβολή τῆς ἐπίθεσης ἐναντίον τῶν Συρακουσῶν, ἐπειδή οἱ Ἀθηναῖοι φοβόνταν τό ἐχθρικό ἵππικό, μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ἀπό τίς ἀποφασιστικές στιγμές στήν ἐκστρατεία.

81. Ὁ Ἀλκιβιάδης μιά καὶ θεώρησε τόν ἔαυτό του ἀδικημένο, ἡταν ἀποφασισμένος νά βλάψει ὅσο μποροῦσε τήν πατρίδα του. Οἱ ἐσωτερικές διαφορές σέ μιά πόλη ἐκφράζονταν καὶ στήν ἐξωτερική πολιτική πού ὑποστήριζαν τά ἀντίπαλα κόμματα.

82. Ὑπάρχει μαρτυρία πώς ὁ Τεμενίτης ἡταν στό δυτικό τμῆμα τῆς πολιτείας. Τό ἀρχαϊκό ιερό τοῦ Ἀπόλλωνα πού βρέθηκε δυτικά ἀπό τό θέατρο, ταυτίζεται πιθανότατα μὲ τό ναό τοῦ Ἀπόλλωνα Τεμενίτη. Μέ τό περιτείχισμα αὐτό αὐξήθηκε ὄπωσδήποτε ἡ ἔκταση τῆς πόλης.

83. «Ἐπιπολές» λεγόταν ἴσως τό ὄροπέδιο δυτικά ἀπό τήν Ἀγία Παναγία.

84. "Οπως είχαν κάνει οἱ Ἀθηναῖοι στήν Ἡστιαία, στήν Αἴγινα, στήν Ποτείδαια, στή Σκιώνη καὶ τελευταῖα στή Μῆλο. Ὁ Ἐρμοκράτης τονίζει πώς τούς περιμένει ἡ ἴδια τύχη, ἢν πειστοῦν στά λόγια τους⁴ καὶ τούς βοηθήσουν ἐναντίον τῶν Συρακουσίων. Τό συμφέρον ὅλων τῶν Σικελιωτῶν ἀντίθετα είναι

νά συνασπιστούν γιά νά ἀντιμέτωπίσουν τόν κίνδυνο τῶν Ἀθηναίων.

85. Ὁ Περικλῆς εἶχε καταπνίξει τήν ἐπανάσταση στήν Εὔβοια τό 448 π.Χ.

86. Ἀναφέρεται στήν ἴδρυση τῆς συμμαχίας τῆς Δήλου τό 478 π.Χ. πού εἶχε ἀρχικά ἀντιπερσικό χαρακτήρα. "Ολοι οἱ ὑποτελεῖς τῶν Ἀθηναίων στό Αἰγαῖο, ὅπως ἡ Ρόδος καὶ ἡ Λέσβος δέν ἦταν Ἰωνεῖς. Ὁ Ἐρμοκράτης σκόπιμα δέν τούς ἀναφέρει γιά νά τονίσει πόσο περισσότερο ἐπικίνδυνοι - καί ἀσυγχώρητοι - εἶναι οἱ Ἀθηναῖοι πού δέ δίστασαν νά ὑποδουλώσουν τούς ὁμόφυλούς τους.

87. Ὁ Ἐρμοκράτης δέν πιστεύει βέβαια πώς γι' αὐτόν τό λόγο ἀντιστάθηκαν καί οἱ Ἀθηναῖοι καί οἱ ἄλλοι Ἕλληνες στούς Πέρσες. Θέλει νά τονίσει μόνο - καί ἔχει βάση - πόσο ἐπικίνδυνοι γιά τούς ἄλλους Ἐλληνες εἶναι οἱ Ἀθηναῖοι.

88. Οἱ Ἀθηναῖοι, κατά τόν Ἐρμοκράτη, ἀκολουθοῦν τήν ταχτική τοῦ «διαίρει καί βασίλευε».

89. Ὁ Ἐρμοκράτης σαρκαστικά λέει πώς ὅποις γίνει «φίλος» τῶν Ἀθηναίων χάνει τήν ἐλευθερία του. Φιλία μέ μιά μεγάλη δύναμη σημαίνει ὑποτέλεια.

90. Ἄδυνατη φαίνεται ή οὐδετερότητα γιά μιά μικρή πόλη. Εἴτε οἱ Ἀθηναῖοι εἴτε οἱ Συρακούσιοι νικοῦσαν, οἱ Καμαριναῖοι θά βρίσκονταν σέ πολύ δύσκολη θέση.

91. Τά ἐπιχειρήματα τοῦ Ἐφημού γιά νά ὑπερασπίσει τήν ἀθηναϊκή ἡγεμονία εἶναι ρεαλιστικά καί ὀμά: οἱ Ἀθηναῖοι ἐπρεπε νά προστατέψουν τούς ἔαυτούς τους ἀπό τούς Πελοποννησίους: εἶχαν κάθε δικαίωμα νά ὑποτάξουν τούς Ἰωνεῖς πού πήγαν μέ τό μέρος τῶν Περσῶν· ἥρθαν τέλος στή Σικελία ἐπειδή οἱ Συρακούσες εἶναι ἐπικίνδυνες καί γιά τούς Ἀθηναίους καί γιά τούς ἄλλους Σικελιώτες.

92. Στήν ἄμυνα ἐναντίον τῶν Περσῶν (492-479 π.Χ.) ἡ Σπάρτη ώς ή μεγάλη δύναμη στήν ἡπειρωτική Ἐλλάδα εἶχε τήν ἡγεσία τῶν Ἐλλήνων. Μετά τά μηδικά ἡ ἀπροθυμία τῆς Σπάρτης νά ἀναλάβει ἡγετικό ρόλο στή συμμαχία τῆς Δήλου ἔκανε τούς Ἰωνεῖς καί τούς ἄλλους Ἐλληνες τῆς Μικρᾶς Ασίας νά προσφέρουν στούς Ἀθηναίους τήν ἡγεσία τῆς ὁμοσπονδίας τους

ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἀπό τή συμμαχία τῆς Δήλου, πού περιλάβαινε τούς Ἰωνες καὶ τούς Αἰολεῖς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τά νησιά ἀπό τή Λέσβο ὥς τή Ρόδο, πολλές πόλεις στήν Προποντίδα καὶ μερικές στή Θράκη, τίς περισσότερες Κυκλαδες καὶ τήν Εὔβοια ἐκτός ἀπό τήν Κάρυστο, ἐπρόκειτο νά ἀναδυθεῖ ἡ ἀθηναϊκή ἡγεμονία.

93. Τό επιχείρημα αὐτό γιά νά δικαιολογηθεῖ ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηναίων είναι καινούργιο. Συνήθως λέγεται πώς τήν ἡγεμονία τήν πρόσφεραν στούς Ἀθηναίους οἱ Ἰωνες καὶ οἱ νησιῶτες, μετά ἀπό τήν ἀπροθυμία τῆς Σπάρτης νά τή δεχτεῖ.

94. Ὁ Θουκυδίδης δέν ἐμφανίζει τούς Ἀθηναίους νά καταφέύγουν σέ ώραιολογίες ἡ ἡθικολογίες γιά νά δικαιολογήσουν τή θέση τους. Στηρίζουν τά επιχειρήματά τους στό συμφέρον τους καὶ τά δικαιώνουν μέ τή δύναμη πού ἔχουν νά τά ἐπιβάλλουν στούς ἄλλους.

95. Ἡ Μήθυμνα μόνο ἔμεινε αὐτόνομη ἀπό τίς πόλεις τῆς Μυτιλήνης μετά τήν ἀποστασία τους τό 427 π.Χ.

96. Ἡ Κέρκυρα, ἡ Ζάκυνθος καὶ ἡ Κεφαλληνία πρέπει νά ὑπαχθοῦν σ' αὐτήν τήν κατηγορία οἱ Ἀθηναῖοι φέρθηκαν μέ ἥπιο τρόπο στούς κατοίκους τῶν Κυθήρων ἀκριβῶς ἐπειδή γειτόνευαν μέ τήν Πελοπόννησο.

97. Ἡ Καμάρινα ἦταν ἀνάμεσα στούς συμμάχους τῶν Λεοντίνων πού ζήτησαν βοήθεια ἀπό τούς Ἀθηναίους τό 427 π.Χ. ἐναντίον τῶν Συρακουσῶν, ὑπογραμμίζοντας πόσο ἐπικίνδυνη γιά τούς Ἀθηναίους ἦταν ἡ αὐξανόμενη δύναμη τῆς πόλης.

98. Ἡ Ἀθήνα ὡς μεγάλη δύναμη μποροῦσε νά ἐφαρμόσει τήν πολιτική τοῦ ἐπεμβατισμοῦ στίς ὑποθέσεις τῶν ἄλλων γιά νά διατηρήσει τό συσχετισμό δυνάμεων πού τή συνέφερε.

99. Οἱ Καμαριναῖοι θά ἤθελαν - χωρίς αὐτό νά είναι δυνατόν νά τούς ἀφήσουν ἡσυχουν, ἔξω ἀπό τό παιχνίδι τῶν μεγάλων δυνάμεων.

100. Ὁ Ἀλκιβιάδης θέτει τόν ἔαυτό του ἀδίσταχτα στήν ὑπηρεσία τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τούς προτείνει στρατηγικά σχέδια πού είχαν δλέθρια ἀποτελέσματα γιά τήν πατρίδα του.

101. 420 Σπαρτιάτες παραδόθηκαν στούς Ἀθηναίους στήν Πύλο τό 425 π.Χ. Ἀπό αὐτούς 292 ἐπιβίωσαν καὶ μεταφέρθηκαν

ώς ὅμηροι στά γειτονικά νησιά τῆς Ἀθήνας. Κατά τό Θουκυδίδη (v. 43) ό Ἀλκιβιάδης περιποιόταν πράγματι τούς ὅμήρους μέ σκοπό νά ξαναγίνει πρόξενος τῆς Σπάρτης. Ὁ Ἀλκιβιάδης τό ἀναφέρει γιά νά κερδίσει τήν εὔνοια τοῦ ἀκροατηρίου του, πού θά είχε λόγους νά είναι ἐναντίον του.

102. Οἱ Σπαρτιάτες διαπραγματεύτηκαν τούς ὅρους τῆς εἰρήνης μέ τό Νικία καὶ τό Λάχη, πράγμα πού ό Ἀλκιβιάδης, φιλόδοξος καθώς ἦταν, ἔφερε βαρέως.

103. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἀνῆκε στήν οἰκογένεια τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν πού ἔπαιξε σημαντικό ρόλο στήν πτώση τῆς τυραννίας στό τέλος τοῦ 6 π.Χ. αιώνα. Στόχος τοῦ Ἀλκιβιάδη είναι νά προκαλέσει καλή ἐντύπωση στούς Σπαρτιάτες πού πάντοτε ἦταν ἐχθροί τῶν τυράννων.

104. Οἱ δλιγαρχικοί κατηγοροῦσαν φυσικά τή δημοκρατία γιά «ἀκολασία».

105. Ὁ Ἀλκιβιάδης δέν ἀπευθύνεται σέ Ἀθηναίους ἀλλά σέ Σπαρτιάτες πού είχαν δλιγαρχικό καθεστώς κι ἔτσι ὅλες οἱ μειωτικές ἀναφορές στό δημοκρατικό πολίτευμα τῆς Ἀθήνας είναι προσαρμοσμένες στίς δλιγαρχικές προτιμήσεις τους. Σκοπός τοῦ Ἀλκιβιάδη είναι νά κερδίσει τήν εύνοια τοῦ ἀκροατηρίου του προκειμένου νά ἐκδικηθεῖ τήν πατρίδα του.

106. Τό σχέδιο πού ἀναλύει ό Ἀλκιβιάδης είναι πιό φιλόδοξο ἀπό ότιδήποτε είχαν στή σκέψη τους οἱ Ἀθηναῖοι. Πρέπει δμως νά ξυπνήσει τό φόβο τῶν Σπαρτιατῶν γιά νά τούς ἀναγκάσει νά δραστηριοποιηθοῦν καὶ νά ἐφαρμόσουν τά σχέδια πού πρόκειται νά τούς προτείνει.

107. Κανένας ἀπό τους ἐχθρούς τῆς Ἀθήνας δέν ἔχει τήν δέξιδέρκεια τοῦ Ἀλκιβιάδη ὅταν μάχεται τήν πατρίδα του.

108. «Ἀπό μόνι τους» ἐννοεῖ τούς δούλους πού θά αὐτομολοῦσαν στούς Σπαρτιάτες.

109. Σύμφωνα μέ μιά ἄποψη, ή ἀπώλεια τῶν κερδῶν ἀπό τά δικαστήρια σημαίνει πώς ἄν ἔνας μεγάλος ἀριθμός πολιτῶν ὑπηρετοῦσε στό στρατό - πράγμα πού θά συνέβαινε ἄν οἱ Σπαρτιάτες δχύρωναν τή Δεκέλεια - θά ἦταν δύσκολο νά βρεθοῦν δικαστές γιά τά δικαστήρια: συνεπῶς ό ἀπλός πολίτης θά ἔχανε τά ἔσοδα ἀπό τήν ὑπηρεσία του σ' αὐτά. "Ἄν δεχτοῦμε αὐτή τήν

έρμηνεία, τότε ό Θουκυδίδης έννοει πώς θά χαθοῦν πηγές είσοδήματος γιά τους πολίτες. Μιά αλλη θεωρία ύποστηρίζει πώς οι Ἀθηναῖοι θά έχουν τά έσοδά τους - πρόστιμα - ἀπό τά δικαιστήρια, ἐπειδή οι ἀγρότες τῆς Ἀττικῆς θά ἐμποδίζονταν νά έρχονται στήν Ἀθήνα.

110. Μέσοφιστικά ἐπιχειρήματα οἱ Ἀλκιβιάδης προσπαθεῖ νά δικαιολογήσει τήν προδοτική του στάση γιά τήν ὅποια βέβαια δέν ύπάρχει δικαιολογία.

111. Ἡ κυριαρχική θέση μιᾶς μεγάλης δύναμης συνεπάγεται βίᾳ γιά νά διατηρηθεῖ. Οἱ Ἀλκιβιάδης κολακεύει τους Σπαρτιάτες ύποβάλλοντας τήν ίδεα μιᾶς δικῆς τους ἡγεμονίας πού θά ἥταν «εὐεργετική» γιά τους ὑπηκόους τῆς.

112. Δηλαδή τό 414 - 413 π.Χ.

113. Δέξ VI. 4.

114. Ὁ Εὐρύηλος πρέπει νά ἥταν στήν θέση τοῦ σημερινοῦ Μπελβεντέρε.

115. Δέν είναι γνωστή αὐτή ἡ τοποθεσία. Ὁ κύκλος θά γινόταν ἡ βάση τῶν Ἀθηναίων γιά νά ἐπεκτείνουν τόν πολιορκητικό τους τειχισμό.

116. Ἡ ἀκριβής τοποθεσία τοῦ Τρωγίλου δέν είναι γνωστή. Πιθανόν ἥταν τό φαράγγι καί ὁ ὅρμος τῆς Ἀγίας Παναγίας.

117. Ἡ πηγή Ἀρέθουσα στήν πόλη τῶν Συρακουσίων ἔξουδετέρωσε τά σχέδια τῶν Ἀθηναίων.

118. Δέξ VI 75.1.

119. Δέκα πλέθρα είναι περίπου 300 μέτρα.

120. Ὁ Νικίας ἔχασε τήν εὐκαιρία νά συνάψει εἰρήνη μέδικούς του ὄρους. Ἰσως φοβήθηκε νά γυρίσει πίσω χωρίς νά ἔχει πραγματοποιήσει τήν κατάχτηση τῆς Σικελίας. Ὑπῆρχε καί τό προηγούμενο τῶν στρατηγῶν πού είχαν τιμωρηθεῖ γιά τόν ίδιο λόγο. Ἡ κατάσταση γιά τους Ἀθηναίους δλο καί ἐπιδεινώνεται γιά νά καταλήξει στήν τραγική τους ἥττα.

121. Ὁ πατέρας του ὁ Κλεανδρίδας, ἀφοῦ ἔξοριστηκε ἀπό τή Σπάρτη, ἔγινε πολίτης τῶν Θουρίων.

122. Ὁ Νικίας δέν κατάφερε νά ἀντιληφτεῖ τήν σημασία πού θά είχε γιά τήν ἔξελιξη τῆς ἐκστρατείας ή ἀποστολή τοῦ Γύλιππου στήν Σικελία.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΙΒΛΙΟ Ζ'

1. Μετά τά ἐνθαρρυντικά νέα τοῦ Γογγύλου γιά τήν ὄφιξη τῶν Σπαρτιατῶν, ἡ θέση τῶν Ἀθηναίων ὅλο καὶ ἐπιδεινώνεται.

2. Δέξ σχεδιάγραμμα σελ. 93.

3. Πρόκειται μᾶλλον γιά τό διπλό τεῖχος πού κατέβαινε πρός τά νότια, ἀνατολικά τῆς πολιτείας.

4. Πρέπει νά ἔννοεῖται τό μικρό λιμάνι τό όποιο ἔλεγχαν οἱ Συρακούσιοι, ἐνῶ στό μεγάλο κυριαρχοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἀπό τό Πλημμύριο μποροῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι νά παρακολουθοῦν καλύτερα τούς Συρακουσίους στό μικρό λιμάνι.

5. Δέξ VI 104. 1.

6. Ἡ φυλετική παραδοσιακή ἀντίθεση μεταξύ τῶν Δωριέων καὶ τῶν Ιώνων ἐπανειλημμένα γίνεται ἀντικείμενο ἐκμετάλλευσης ἀπό τούς ἡγέτες γιά νά ἔξυπηρετήσουν τούς ἑκάστοτε σκοπούς τους.

7. Ὁ Γύλιππος στρέφει ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων τήν κατηγορία πού εἶχε ἐκτοξεύσει ὁ Ἀλκιβιάδης ἐναντίον τῶν Σικελῶν (VI 17. 2), δηλαδὴ πώς οἱ πόλεις τους ἀποτελοῦνται ἀπό «ἀνάμεικτους ὅχλους».

8. Τό ἀξίωμα τοῦ γραμματέα τῆς πολιτείας πρέπει νά ἥταν τό ἴδιο μέ τό ἀξίωμα τοῦ γραμματέα τόν 4 π.Χ. αἰώνα τοῦ δόποιου μόνη ἀρμοδιότητα ἥταν νά διαβάζει δυνατά ἐπίσημα ἔγγραφα.

9. Δέξ VI 62. Φαίνεται πώς ὄρισμένοι δοῦλοι ἀπό τά "Υκκαρα, πού ὁ Νικίας εἶχε πουλήσει στήν "Ἐγεστα, ἥταν ἀκόμα διαθέσιμο ἐμπόρευμα στήν ἀγορά.

10. Οἱ ἀντικειμενικές δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζουν οἱ Ἀθηναῖοι σ' αὐτή τήν περίπτωση δέν ἔχουν σχέση μέ τό χαρακτήρα τους. Ὁ Νικίας ώστόσο δίνει τήν ἐντύπωσην πώς θά εἶχε ξεπεράσει ὅλα τά ἐμπόδια ἃν μποροῦσε νά βασίζεται περισσότερο στούς στρατιώτες (Δέξ καὶ VI 9). Ὁ Νικίας ρίχνει τίς εὐθύνες σέ δόποιονδήποτε ἄλλο ἐκτός ἀπό τόν ἔαυτό του.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

11. Τίποτα ἀπό δύσα ἔχουν προηγηθεῖ δέ δικαιολογεῖ τὴν ἀπόγνωση πού δείχνει τὸ γράμμα τοῦ Νικία. Οἱ ρόλος του εἰναι παθητικός. Δέν φυτιμετωπίζει τὴν περίπτωση νά ἀναλάβει πρωτοβουλία ἐναντίον τοῦ ἔχθροῦ, ἐπειδή δέν πιστεύει στή νίκη. Ἡ ἡττοπάθεια τοῦ Νικία καθορίζει δλες του τίς πράξεις και κατ' ἐπέκταση ἀντανακλᾶ και στὸ ἡθικό τῶν στρατιωτῶν, τὸ ὅποιο δέν μπορεῖ νά κρατηθεῖ ψηλά, ὅταν ξέρουν πώς ὁ στρατηγός τους θεωρεῖ τὴν ἡττα ἀναπόφευκτη.

12. Ό Εὐρυμέδων, μέ τήν κατηγορία τῆς δωροδοκίας, είληχε τιμωρηθεῖ ἀπό τους Ἀθηναίους μέ πρόστιμο μετά τήν ἐπιστροφή του ἀπό τή Σικελία τό 414 π.Χ. Ό Δημοσθένης ἦταν ίκανός στρατηγός πού είχε παιίζει σπουδαῖο ρόλο στά γεγονότα τής Πύλου τό 425 π.Χ.

13. 22 Δεκεμβρίου.

14. Πιθανότατα ἀναφέρεται στά 20 πλοῖα πού ἔστειλαν οἱ Ἀθηναῖοι στήν Πελοπόννησο. Ἡ βάση τῆς Ναυπάκτου ἰδρύθηκε τό 450 π.Χ. ἀπό τό Φορμίωνα γιά νά ἐλέγχει τήν εἰσοδο στόν Κορινθιακό κόλπο.

15. Δηλαδή στήν πρώτη φάση τοῦ πολέμου ἀπό τό 431 π.Χ. - 421 π.Χ.

16. Ή εἰσβολή τῶν Θηβαίων στήν Πλάταια τό 431 π.Χ. ἔγινε ἀπό δική τους πρωτοβουλία. Ἐφόσον ὅμως ἡ Θήβα ἦταν σύμμαχος τῆς Σπάρτης και ἡ Σπάρτη είχε ἡθική εὐθύνη γιά τήν παραβίαση τῆς συνθήκης.

17. Δηλαδή στίς τριακονταετεῖς σπονδές τοῦ 446/5 π.Χ.

18. Οἱ Ἑλληνες πίστευαν πώς οἱ θεοί τιμωροῦσαν τήν παραβίαση τῶν ἔνορκων συνθηκῶν.

19. Οἱ Ἀθηναῖοι μέ τά 30 πλοῖα πού είχαν στείλει τό 414 π.Χ. γιά νά βοηθήσουν τους Ἀργείους ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν, λεηλάτησαν τήν Ἐπίδαυρο και τίς Πρασιές κι ἔτσι παραβίασαν τήν εἰρήνη τοῦ Νικία.

20. Ό Ἀρχιδαμός είχε πεθάνει τό 427 π.Χ.

21. Ἡ ἀπόσταση ἀπό τή Βοιωτία είναι μικρότερη, ἵσως ὅμως τήν ὑπολογίζει μέσω Ὦρωποῦ ὁ ὅποιος ἀνήκε στήν Ἀθήνα ὥς τό τέλος τοῦ 412 π.Χ.

22. Πιθανότατα πρόκειται γιά τό Χαρικλῆ πού μετά τήν

παράδοση τῆς Ἀθήνας στούς Σπαρτιάτες τό 404 π.Χ. ἔγινε ἔνας ἀπό τους «τριάκοντα τυράννους».

23. Τό Ἀργος, πού είχε διατηρήσει τήν οὐδετερότητά του στόν ἀρχιδάμειο πόλεμο (431 - 421 π.Χ.), σύναψε συμμαχία μέ τήν Ἀθήνα τό 417 π.Χ.

24. Δηλαδή τούς ὑποτελεῖς στήν Ἰωνία, τόν Ἐλλήσποντο καὶ τή Θράκη πού ἦταν ὑποχρεωμένοι νά προμηθεύουν καὶ ἵππικό ἄν τό ζητοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι.

25. Μέ τήν παρακίνηση τοῦ Θεμιστοκλῆ ἡ Ἀθήνα δημιούργησε στόλο τήν ἐποχή τῶν μηδικῶν πολέμων κι ἔγινε ναυτική δύναμη.

26. Ο Γύλιππος καὶ ὁ Ἐρμοκράτης ἔχουν τό χάρισμα - πού ὁ Νικίας δέν ἔχει - νά ἐμψυχώνουν τούς στρατιῶτες ἔστω κι ἄν ἡ ἀντικειμενική κατάσταση είναι ἐναντίον τους.

27. Η χωρητικότητα τοῦ πλοίου ἦταν 10.000 μονάδες ἀπό κάποιο ἐμπόρευμα. Δέν είναι γνωστές οὔτε οἱ μονάδες οὔτε τό ἐμπόρευμα.

28. Οἱ Ἀθηναῖοι είχαν καταλάβει τά Κήθυρα τό 424 π.Χ.

29. Δηλαδή τό διπλό ἀπό τό συνηθισμένο μισθό τοῦ ὅπλιτη. Η οἰκονομική πίεση τοῦ πολέμου ἀρχισε πιά νά φαίνεται στήν Ἀθήνα.

30. Οἱ Ἀθηναῖοι είχαν μεταφέρει τό 431 π.Χ. τά ζῶα τους στήν Εὖβοια καὶ στά γειτονικά νησιά γιά νά τά προστατέψουν ἀπό τίς ἐπιδρομές τῶν Σπαρτιατῶν στήν Ἀττική.

31. Ο φόρος ἀναφέρεται σέ ὅλες τίς εἰσαγωγές καὶ τίς ἐξαγωγές στήν ἀθηναϊκή ἐπικράτεια.

32. Η σημερινή Ριτσώνα.

33. Οἱ νίκες τῶν Συρακουσίων πέτυχαν ὅ,τι δέν είχαν κατορθώσει νά πετύχουν τά ρητορικά ἐπιχειρήματα. Οἱ σικελικές πόλεις συντάσσονται τελικά μέ τό νικητή κι ἔτσι οἱ προβλέψεις τοῦ Ἐρμοκράτη καὶ τοῦ Ἀθηναγόρα πραγματοποιοῦνται.

34. Οἱ «Χοιράδες» πρέπει νά είναι τά δύο νησιά ἔξω ἀπό τό λιμάνι τοῦ Τάραντα.

35. Δέν είναι γνωστό πότε είχε συναφθεῖ αὐτή ἡ συμμαχία.

36. Η πανελλήνια ἀποικία τῶν Θουρίων είχε ίδρυθεῖ τό 444 π.Χ. μετά ἀπό πρωτοβουλία τῶν Ἀθηναίων μέ ἀπότερο σκο-

πό νά γίνει κέντρο τῆς ἀθηναϊκῆς ἐπιρροῆς καὶ τοῦ ἐμπορίου στήν Ἰταλία.

37. Ὁ διωγμός τῶν μελῶν τῆς ἀντιαθηναϊκῆς παράταξης ἔκανε δυνατό νά συναφθεῖ ἀμυντική καὶ ἐπιθετική συμμαχία.

38. Κωμόπολη ἀνατολικά τοῦ Ρίου.

39. Δηλαδή ἀπό τήν Ἀχαΐα, πού ἀφήνοντας τήν οὔδετε-ρότητά της πήγε μέ τό μέρος τῶν Σπαρτιατῶν τό 417 π.Χ.

40. Ὁ Λύσανδρος ἔκανε κάτι ἀνάλογο στούς Αἰγός ποτα-μούς τό 404 π.Χ.

41. Κουρασμένοι σωματικά καὶ ψυχικά οἱ Ἀθηναῖοι δέν ἐνδιαφέρονται γιά τήν ἀσφάλειά τους. Θέλουν νά τελειώνουν τό γρηγορότερο μέ τή ναυμαχία.

42. Δέν είναι γνωστό ποιός ἔδωσε τό πρόσταγμα. Ὁ Νικίας πάντως σέ αὐτή τήν κρίσιμη ναυμαχία δέν ἦταν πάνω σέ κανένα πλοϊο.

43. Τά δελφίνια ἦταν μεγάλα βαρίδια τά δποῖα πέφτοντας ἀπό όρισμένο ὕψος στά πλοῖα μποροῦσαν ἀκόμα καὶ νά τά βυ-θίσουν.

44. Ὁ Θουκυδίδης κατηγορεῖ τό Νικία ἐπειδή δέν ἔκανε ἀμέσως ἐπίθεση ἐναντίον τῶν Συρακουσῶν κι ἔτσι ἔδωσε καιρό στό Γύλιππο νά φθάσει στή Σικελία.

45. Φαίνεται πώς πρόκειται γιά τό ἐγκάρσιο τεῖχος. Τά κε-φάλαια 4 - 7 αὐτοῦ τοῦ βιβλίου περιγράφουν τό βιαστικό χτί-σιμό του.

46. Φαίνεται ἀπίθανο νά πήρε ὅλο τό στρατό μαζί. Ἰσως οἱ ἐλαφρά ὄπλισμένοι στρατιώτες ἔμειναν πίσω γιά νά πρεστα-τεύουν τούς ὄπλιτες ἀπό τίς ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθρικοῦ ἵππικοῦ.

47. Ὁ Θουκυδίδης ἀναφέρεται στίς δυσκολίες πού ἀντι-μετώπισε γιά νά ἐξακριβώσει τήν ἀλήθεια, ἀκόμα καὶ ἀπό αὐ-τόπτες μάρτυρες.

48. Ὁ παιάνας ώς πολεμική κραυγή είναι δωρική μόνο συ-νήθεια. Γι' αὐτό προξενοῦσε φόβο στούς Ἀθηναίους καὶ στούς Ιωνες, ἀκόμα κι ὅταν τόν τραγουδοῦσαν σύμμαχοι τους Δωρι-εῖς.

49. Στρατηγός τῶν Συρακουσίων.

50. Ἀρχιε τό φθινόπωρο.

51. Ὁ Δημοσθένης προσπαθεῖ νά περισώσει ό, τι ήταν δυνατό νά σωθεῖ. Καταλαβαίνοντας τήν ἀναβλητικότητα τοῦ Νικία, ἐπιμένει νά ἀναχωρήσουν ὅσο ὑπῆρχε ἀκόμα καιρός.

52. Ἀναφέρεται βέβαια στήν κατάληψη τῆς Δεκέλειας ἀπό τούς Σπαρτιάτες.

53. Ὁ Νικίας γιά νά σώσει τή ζωή του προτιμᾶ νά θυσιάσει χιλιάδες στρατιώτες, νά ρίξει στήν κατυστροφή τό στόλο και νά βάλει σέ κίνδυνο τήν πατρίδα του. Τώρα πού ή ἐκστρατεία πῆρε τή χειρότερη τροπή, πού μποροῦσε νά πάρει, φοβάται νά τό δόμολογήσει δημόσια καί νά ἀναλάβει τίς εὐθύνες του γιά νά σωθοῦν τουλάχιστο οί στρατιώτες.

54. Ἐξαιτίας τῆς ἀναβλητικότητας τοῦ Νικία οἱ Ἀθηναῖοι χάνουν πολύτιμο χρόνο.

55. Ἡ σημερινή Βεγγάζη.

56. Στίς 27 Αύγούστου 413 π.Χ.

57. Οἱ ἐκλείψεις τοῦ ἥλιου καί τῆς σελήνης θεωροῦνταν δυσοίωνες μόλι πού ἀρκετοί ἀπό τήν ἐποχὴ ἡδη τοῦ Νικία τίς ἔβλεπαν ώς φυσικά φαινόμενα. Ἡ δεισιδαιμονία τοῦ Νικία, ὅπως καί ή ἀναποφασιστικότητά του προηγουμένως, γίνεται αἰτία νά χάσουν οἱ Ἀθηναῖοι πολύτιμο χρόνο.

58. Στό VI 103 ἀναφέρεται πώς εἶχαν ἔρθει μέ τρία πλοῖα τῶν πενήντα κουπιῶν γιά νά βοηθήσουν τούς Ἀθηναίους.

59. Ἡ τελευταία σανίδα σωτηρίας γιά τούς Ἀθηναίους ήταν τά πλοῖα. Στήν ἀπελπισία τους βρίσκουν τή δύναμη καί τήν ἐφευρετικότητα νά τά διαφυλάξουν ἀπό τόν ἐμπρησμό.

60. Καθώς ή δύναμη καί ή ίκανότητα τῶν Ἀθηναίων ήταν κατεξοχή στή θάλασσα, ή ήττα στή ναυμαχία κορυφώνει τήν κατάθλιψή τους.

61. Δέξ VI 43.

62. Γιά τήν κατάσταση στούς Θουρίους δέξ VII 33. Γιά τήν ἐσωτερική πολιτική στό Μεταπόντιο δέν ἔχει μιλήσει ό ιστορικός.

63. Ἡ ἀπελπιστική θέση τῶν Ἀθηναίων τονίζεται ἀκόμα περισσότερο ἀπό τά ἐπιχειρήματα πού ἐπικαλεῖται ό Νικίας γιά νά τούς ἐμψυχώσει: κι ἂν δῆλα ἔχουν χαθεῖ, μένει ἀκόμα ή τύχη νά δίνει ἐλπίδες γιά τή νίκη.

64. Ὁ Νικίας ὅπως καὶ σήμερα πολλοί πολίτες μεγάλων κρατῶν θεωροῦν τὸν πολιτισμό τους ἀνώτερο καὶ ἄξιο νά θαυμάζεται ἀπ' ὅλους.

65. Ὁ Νικίας θεωρεῖ τοὺς ναῦτες ἔνοντας πού εἶχαν γλωσσικά καὶ ἐκπολιτιστικά ἐξαττικιστεῖ. Πιθανότατα ἦταν μισθοφόροι.

66. Ἐφόσον οἱ Ἀθηναῖοι ἤλθαν γιά νά καταλύσουν τὴν ἐλευθερία τῶν Συρακουσίων, δέ θά πρέπει νά περιμένουν οἱ ἴδιοι ἔλεος σὲ περίπτωση ἥττας.

67. Ἡ ψυχολογική κατάσταση τῶν Ἀθηναίων τούς δημιουργεῖ ἀδικαιολόγητη ἥττοπάθεια.

68. Τό νά πάρει κανένας ἐκδίκηση ἀπό τοὺς ἐχθρούς του ἥταν δεχτό καὶ ἀπό τὰ ἔθιμα καὶ ἀπό τὴν ἡθική τῆς ἐποχῆς.

69. Ὅπως συνέβη στή Μῆλο καὶ σὲ ἄλλες πόλεις, ἂν νικοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι θά θανάτωναν τούς ἄντρες, θά ὑποδούλωνταν τά γυναικόπαιδα καὶ θά ἔπαιρναν τή γῆ.

70. Ὁ Νικίας στήν κρίσιμη ὥρᾳ ἐπικαλεῖται τό παρελθόν καὶ τό πολιτευμά τους γιά τά όποια οἱ Ἀθηναῖοι ἥταν περήφανοι.

71. Ἡ ταύτιση τῶν στρατιωτῶν στήν ἔηρά μέ τά πληρώματα τῶν πλοίων πού μάχονται εἶναι ἀπόλυτη. Ξέρουν πώς τά πάντα θά ἔξαρτηθοῦν ἀπό τήν ἔκβαση τῆς ναυμαχίας.

72. Ψυχολογικά ἡ κατάσταση τῶν Σπαρτιατῶν πού παραδόθηκαν στήν Πύλο ἥταν ὅμοια μέ τήν τωρινή κατάσταση τῶν Ἀθηναίων. Στήν Πύλο ὅμως οἱ ἀπώλειες τῶν Σπαρτιατῶν ἥταν πολύ μικρότερες ἀπό τίς ἀπώλειες τῶν Ἀθηναίων στή Σικελία.

73. Τώρα πού δὲ Νικίας ἐπιτέλους δέν εἶναι δισταχτικός, τά πληρώματα δέν ὑπακούουν.

74. Οἱ στρατηγοί τῶν Ἀθηναίων θά ἔπρεπε νά εἶναι πιό προσεχτικοί στίς πληροφορίες πού ἔδιναν τάχα οἱ φίλοι τους Συρακούσιοι. Εἶναι ὀδυνηρό νά βλέπει κανένας πᾶς οἱ Ἀθηναῖοι χάνουν τόν τελευταῖο πολύτιμο χρόνο.

75. Οἱ ἀρχαῖοι ἔδιναν μεγάλη σημασία στήν ταφή τῶν νεκρῶν. Ὁ φόβος προέρχεται ἐν μέρει ἀπό τό δέος τῆς τιμωρίας γιά τήν παράλειψη τοῦ ιεροῦ αὐτοῦ καθήκοντος, ἐν μέρει ἀπό τήν ἀγωνία μήπως καὶ οἱ ἴδιοι μείνουν ἄταφοι, ἂν ἔχαναν τή

ζωή τους στήν ύποχώρηση.

76. Ἡ καταστροφή τῶν πλοίων ἦταν τό κορυφωμα τῆς συμφορᾶς τῶν Ἀθηναίων. Δὲν ἦταν καλός οἰωνός γιά τούς στρατιώτες τῆς θαλασσοκρατειρας Ἀθηνας νά στηρίζουν τίς ἐλπίδες τους στό πεζικό.

77. Οἱ δραματικές ίκανότητες τοῦ Θουκυδίδη στήν περιγραφή τῶν τελευταίων φάσεων τῆς ἑκστρατείας είναι ἀνυπέρβλητες. Ὅσο κι ἂν οἱ σκοποί τῶν Ἀθηναίων ἦταν καταχτητικοί, δέν μπορεῖ κανείς νά μή νοιώσει οίκτο γιά τή συμφορά τους, διπος τή ζωντανεύει ὁ ιστορικός.

78. Είναι τραγική είρωνεία νά τούς συμβουλεύει νά ἐλπίζουν ἀκόμα ὁ Νικίας πού είχε ἀφαιρέσει μέ τή στάση του κάθε ἐλπίδα σωτηρίας. Φαίνεται δτι, ὡς τό τέλος, δέν ἔχει συνειδητοποιήσει τίς εὐθύνες του γιά τή συμφορά τῶν Ἀθηναίων.

79. Ὁ Νικίας δέν ἔχει ἀντιληφτεῖ πώς στίς πολεμικές ἐπιχειρήσεις οἱ σωστές ἀποφάσεις και πράξεις μετράνε περισσότερο ἀπό τήν ἐκπλήρωση τῶν τυπικῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων.

80. Ἡταν κοινή πίστη τῶν Ἐλλήνων πώς μιά μεγάλη ἐπιτυχία μποροῦσε νά προκαλέσει τό φθόνο τῶν θεῶν.

81. Ἔνω ὁ Νικίας πίστευε ὡς τώρα πώς ή εὔσεβεια στούς θεούς είναι ἀρκετή γιά νά προφυλάξει κάποιον ἀπό τήν καταστροφή, τά γεγονότα στή Σικελία τόν ἀνάγκασαν, ἐπιτέλους, νά ἀναγνωρίσει τό ρόλο πού παιζει ὁ ἀνθρώπινος παράγοντας στήν πορεία τῶν γεγονότων.

82. Δηλαδή τήν πέμπτη μέρα τῆς ύποχώρησης.

83. Δέν είναι γνωστή ή θέση τοῦ Ἐρινεοῦ.

84. Αύτό συμβαίνει ἐπειδή θά περίμενε κανένας πώς οἱ νησιώτες θά ἦταν προθυμότεροι νά ἐγκαταλείψουν τούς Ἀθηναίους, μιά καὶ οἱ περισσότεροι ἀπό αὐτούς ἦταν ὑποτελεῖς και ἀναγκαστικά τούς ἀκολούθησαν στή Σικελία.

85. Οἱ Ἀθηναῖοι εὕρισκαν χρήματα ἀπό τούς ὑποτελεῖς τούς ἀνθρώπους δμως δέν ἦταν εὔκολο νά τούς ἀντικαταστήσουν.

86. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἔξαντλημένοι πιά, δέν ἦταν σέ θέση νά ἀντιμετωπίσουν τούς Πελοποννησίους σέ μάχη σῶμα μέ σῶμα.

87. 'Υπολογίζεται πώς περίπου 1000 αντρες τοῦ Νικία ἔφτασαν ζωντανοί στις Συρακοῦσες ἀπό τούς 20.000 πού ὁδηγοῦσε.

88. Μαρτυρεῖται πώς ὁ Νικίας εἶχε 1000 δούλους στά μεταλλεῖα τοῦ Λαυρίου.

89. 'Η καθιερωμένη ἀρετή, σύμφωνα μέ τὴν ὅποια ζοῦσε ὁ Νικίας, δὲν τὸν ἔξασφάλισε ἀπό τὰ σφάλματα πού τὸν ὁδήγησαν - μέ χιλιάδες ἄλλους Ἀθηναίους - στὸ τραγικό τοῦ τέλος. 'Η εὐθύνη τῆς ἡγεσίας ἀπαιτοῦσε στρατηγικές ἴκανότητες, τίς ὅποιες ὁ Νικίας στὴ Σικελίᾳ τουλάχιστο δέν ἔδειξε. 'Η δισταχτικότητα, ἡ ἀναβλητικότητα, ἡ δεισιδαιμονία, ὁ ἐγωκεντρισμός του δέν ἦταν δυνατό νά συμβάλλουν στὴν ἐπιτυχία τῆς ἐκστρατείας.

90. Τό μισό ἀπό τὴν κανονική μερίδα ἐνός δούλου.

91. 'Ο Πλούταρχος στὸ Νικία 29 ἀναφέρει τὴ γνωστή ἴστορια, πώς δηλαδή μερικοὶ Ἀθηναῖοι κέρδισαν τὴν ἐλευθερία τους ἀπαγγέλλοντας χορικά ἀπό τίς τοσινοδίες τοῦ Εὐριπίδη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ.	6
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ Σ'	»	19
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ Ζ'	»	101
ΣΧΟΛΙΑ	»	178

*'Η φωτογραφία τοῦ ἑξώφυλλου εἰκονίζει τὸν πάπυρο τῆς Ὁξυρρύγχου ἀριθ. 16 μὲ κείμενο τοῦ Θουκυδίδη (Παρεπιστήμο τῆς Περσονλβάνιας).
Οἱ εἰκόνες καὶ οἱ χάρτες είναι ἀπό τὴν «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ» τῆς «ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ ΑΘΗΝΩΝ Α.Ε.»*

Τά ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τό κάτωθι βιβλιόσημο, γιά ἀπόδειξη τῆς γνησιότητας αὐτῶν.

Ἀντίτυπος στερεόμενο τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται Κλεψύτης πο. Ὁ διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιῶν αὐτό διώκεται κατά τίς διώταξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ Νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ Κυβ. 1946, Α' 108).

0020556483
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΗ Ε' 1981 (II) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 170.000 — ΣΥΜΒΑΣΗ 3570/10.3.81

ΕΚΤΥΠΩΣΗ — ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ:
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΜΠΑΝΑΣ Α.Ε.

περιηγαν
τι λέπεκο
τι κατέληψη
πυραϊδάκη
δημοτική
αρχή
της Δημό^τ
πατέλεμη
και την

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής